

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

JUDr. Riana Kvačková

DOBŘÁ VÍRA, POCTIVOST A SLUŠNOST V OBCHODNÍM STYKU

PRINCIPLE OF GOOD FAITH AND OF GOOD FAITH AND FAIR DEALING IN COMMERCIAL
RELATIONS

Disertační práce

Katedra obchodního práva

Školitelka: prof. JUDr. Stanislava Černá, CSc.

Datum vypracování práce: květen 2015

Poděkování

Na tomto místě vřele děkuji prof. JUDr. Stanislavě Černé, CSc. za veškerou pomoc s vypracováním této práce a podporu v mém doktorském studiu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou doktorskou práci vypracovala samostatně, za použití pramenů a literatury v ní uvedených a řádně citovaných. Zároveň prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Anotace a klíčová slova

Anotace

Tato práce se zabývá principem dobré víry a principem poctivosti a slušnosti. Pojednává předně o terminologických obtížích s těmito principy spojenými a o rozdílech mezi nimi, v rámci čehož navrhuje terminologické řešení situace. Zabývá se dále obecným vymezením obou principů, jejich obsahem a jejich vztahem vůči ostatním příbuzným pojmům. Práce dále zkoumá právní ukotvení principů dobré víry a poctivosti a slušnosti v současném českém právním řádu. Při této analýze přihlíží k historickým a vybraným komparativním aspektům. Autorka disertační práce popisuje praktický aplikační dopad uvedených principů při srovnání předcházející a současné právní úpravy na vybraných příkladech využití obou pojednávaných principů v obchodním styku, a to jak smluvním právu, tak i v právu obchodních korporací. V rámci svého výzkumu přibližuje příklady dosavadní judikatorní praxe spolu se zhodnocením jejich aplikačního dosahu pro rekodifikační právní úpravu.

Klíčová slova

dobrá víra, poctivost a slušnost, obchodní styk

Abstract

This dissertation focuses on the principle of good faith and on the principle of good faith and fair dealing. The differences between the two mentioned principles and the problems with terminology are covered. The author suggests and reasons for her own terminological solution. Furthermore, the dissertation discusses on the general delimitation of the two principles, their content and relation to other related principles. Moreover, it focuses on the legal frame of good faith and good faith and fair dealing principles including historical and comparative aspects of the issue. The author of the dissertation describes the practical impact of the two principles in question and compares the recent and current legal regulation. She analyses the practical impact of the principles of good faith and good faith and fair dealing in commercial relations: not only in the business contractual law but also in the life of a business corporation. Furthermore, the relevant judicature is covered including the delimitation of its possible applicability on the current legal regulation.

Key Words

Good Faith, Good Faith and Fair Dealing, Commercial Relations

Seznam zkratek

LZPS	ústavní zákon č. 23/1991 Sb., listina základních práv a svobod
obč. zák.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, účinný do 31. 12. 2013
obch. zák.	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, účinný do 31. 12. 2013
o.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích
NotŘ	zákon č. 358/1992, o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
EŘ	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ZPr	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
OZO	zákon č. 946/1811 ř. z., obecný zákoník občanský
PECL	The Principles of European Contract Law
DFCR	Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference
UNIDROIT PICC	UNIDROIT Principy mezinárodních obchodních smluv

Obsah

Obecná část	3
1 Úvod	4
2 Dobrá víra	6
2.1 Pojem dobré víry, dobrá víra jako právní princip	6
2.2 Dva významy dobré víry	7
2.2.1 Poctivost a slušnost	7
2.2.2 Dobrá víra ve významu omluvitelného subjektivního přesvědčení o absenci protiprávnosti	8
2.2.3 Vznik pojmu dobré víry a jeho dichotomie	9
2.2.4 Rozlišení obou významů dobré víry v rámci této práce	15
2.3 Standardy hodnocení dobré víry	16
2.3.1 Kritérium rozumného, běžného člověka	16
2.3.2 Oprávněná očekávání a ochrana důvěry	19
3 Poctivost a slušnost	21
3.1 Pojem poctivosti a slušnosti	21
3.2 Kritéria poctivosti a slušnosti	23
3.3 Význam poctivosti a slušnosti	26
3.3.1 Užší spojení mezi subjekty, na něž je zpravidla aplikována poctivost a slušnost	27
3.4 Funkce poctivosti a slušnosti	28
3.5 Poctivost a slušnost v kontextu vybraných evropských právních řádů	31
3.5.1 Německo	31
3.5.2 Francie	32
3.5.3 Anglie	34
3.6 Poctivost a slušnost v nadnárodních právních projektech	35
3.6.1 Principy evropského smluvního práva	35
3.6.2 Principy UNIDROIT PICC	36
3.6.3 Společný referenční rámec	37
3.7 Vztah poctivosti a slušnosti a jiných právních pojmů	38
3.7.1 Vztah poctivosti a slušnosti a dobrých mravů	38
3.7.2 Vztah poctivosti a slušnosti k zásadám poctivého obchodního styku	42
3.7.3 Poctivost a slušnost ve vztahu ke zlé víře	47
3.8 Ilustrace zaměňování poctivosti a slušnosti a dobré víry	48
Zvláštní část	50
4 Současná právní úprava povinnosti každého jednat poctivě	51

4.1	Generální klauzule	51
4.2	Následky nepoctivého jednání	54
4.2.1	Právo trvat na splnění závazku, otázka neplatnosti nepoctivého jednání	54
4.2.2	Zjevné zneužití práva	56
4.2.3	Způsobilost založit právo	58
4.3	Povaha právní úpravy	59
4.4	Presumpce poctivého jednání a presumpce jednání v dobré víře	60
5	Vybrané případy současného aplikačního dopadu principu poctivosti a slušnosti v obchodním styku	62
5.1	Předsmluvní odpovědnost	64
5.1.1	Úvod a povaha předsmluvní odpovědnosti	64
5.1.2	Přiblížení jednotlivých podstat předsmluvní odpovědnosti v rámci rekodifikace 68	
5.2	Poctivost a slušnost v rámci obchodního smluvního práva	93
5.2.1	Poctivost a slušnost v rámci výkladu smluv	93
5.2.2	Poctivost a slušnost při plnění smluv a vymáhání smluvních práv a povinností	97
5.3	Poctivost a slušnost v právu obchodních korporací	120
5.3.1	Korporační loajalita a některé její projevy	120
5.3.2	Další případy aplikace poctivosti a slušnosti v právu obchodních korporací	126
5.3.3	Šikanózní výkon práva	133
6	Vybrané případy současného využití pojmu dobré víry v obchodních vztazích	138
6.1	Nabytí od neoprávněného	138
6.1.1	Úvod	138
6.1.2	Přiblížení vybraných skutkových podstat nabytí od neoprávněného	152
6.2	Podíl na zisku vyplacený v dobré víře	166
6.2.1	Zkoumání dobré víry	171
6.3	Vydání prospěchu z konkurenčního jednání	174
6.4	Pravidlo podnikatelského úsudku a péče řádného hospodáře	177
7	Závěr	183
8	Shrnutí	186
9	Summary	188
10	Seznam použité literatury a pramenů	191

Obecná část

1 Úvod

Dobrá víra a poctivost a slušnost jsou jedny z obecných principů soukromého práva. Díky své povaze jsou aplikovatelné na nejrůznější konkrétní případy. Uvedené principy jsou vyzdvihovány jako jedny z klíčových soukromoprávních (smluvních) principů též ve velkých dílech současné evropské civilistiky: v *Principech evropského smluvního práva*¹ pod čl. 1:201, v *Návrhu společného referenčního rámce*² pod čl. I.-1:103. V principech UNIDROIT³ se s nimi v čl. 1.7 setkáváme pod pojmem *good faith and fair dealing*. Tento termín je výrazně projeven také v návrhu společné evropské úpravy prodeje⁴ pod českým překladem „*zásada dobré víry a poctivého jednání*“. Principy dobré víry, poctivosti a slušnosti je tak možné považovat za relativně všeobecně uznávané kautely jednání v soukromoprávním styku.

Pokud jde o obchodní styk, jsou v něm dle předpokladů autorky principy dobré víry, poctivosti a slušnosti aplikovatelné, jak dle předcházející, tak i dle současné právní úpravy. Neomezují se však jen na běžnou kontraktaci, předmluvní jednání, interpretaci a vymáhání smluv. Jsou významné i pro právo a život obchodních korporací.

V rámci této práce se bude autorka zabývat principem dobré víry, poctivosti a slušnosti jednání v soukromoprávní sféře s důrazem na obchodní styk, ohledně kterého v zásadě není v domácím prostředí traktováno. Příklady užití těchto principů bude autorka demonstrovat na typicky obchodněprávních situacích.

V úvodních pasážích disertační práce bude pojednáno o terminologických obtížích s oběma principy. Prvním cílem práce je potvrdit resp. vyvrátit hypotézu, že *dobrá víra* je v současnosti užívána pro dvě kategorie situací, kdy je možno rozeznávat její objektivní pojetí a její subjektivní pojetí. Autorka

---

¹ LANDO, O., BEALE, H. *Principles of European Contract Law – Part I. and II. combined and revised*. The Commission on European Contract Law, 2000.

² Draft Common Frame of Reference.

³ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, International Institute for the Unification of Private Law, Rome 2004.

⁴ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 11. 10. 2011, KOM (2011) 635.

předpokládá, že dobrá víra skutečně zahrnuje dva principiálně odlišné korektivy, resp. že „*dobrá víra*“ je dnes používána pro označení dvou zcela odlišných institutů. Proto se rozhodla s pojmem dobré víry v objektivním slova smyslu pracovat pod pojmem poctivosti a slušnosti, což se odráží i v názvu disertační práce samotné, a pojem *dobré víry* (stricto sensu) vyhradit pouze smyslu subjektivnímu. Oba tyto významy *dobré víry* budou v této obecné části práce podrobněji přiblíženy a popsány.

Vzhledem k tomu, že pojmy *poctivosti a slušnosti* nejsou současnému právu neznámé, mohou dle hypotézy autorky do značné míry, ne-li plně, nahradit užívání pojmu „*dobré víry*“ pro označení objektivního korektivu. Dalším z cílů práce bude potvrzení případně vyvrácení vyplývající hypotézy, že současné české právní prostředí již s pojmy poctivosti a slušnosti označujícími určitý objektivní standard jednání pracuje a uznává je. Ověřeno by dále mělo být, zda pojem poctivosti a slušnosti je způsobilým pro nahrazení pojmu dobrá víra v objektivním slova smyslu.

Po dostatečném objasnění terminologie a obsahu obou pojednávaných principů, bude možné přistoupit k dalšímu předmětu zkoumání. Tímto dalším krokem je ověření hypotézy, že v obchodním styku je nezbytné respektovat obecný princip dobré víry a obecný princip poctivosti a slušnosti. V rámci tohoto zkoumání musí být přiblíženy situace, u nichž je dobrá víra či poctivost a slušnost vyžadována. Tato analýza se bude zabírat nejen doktrinálními pohledy, ale i soudní praxí se zvláštním zřetelem kladeným na případy typicky obchodní.

Práce je odevzdávána k právnímu stavu ke dni 30. května 2015.

2 Dobrá víra

2.1 Pojem dobré víry, dobrá víra jako právní princip

Dobrá víra je právním principem, který má své projevy v mnoha aspektech lidské společnosti, chování a právního rámce. Právní princip je širším, obecnějším a méně specifickým než právní pravidlo. „*Co bychom často považovali ze dlouhou řadu pravidel, lze předvést jako příkazy či konkretizace jediného principu*“.⁵ Uvedené velmi přesně platí právě i o dobré víře a její ochraně. Dobrá víra je principem, který představuje vyjádření „*materiální etiky*“ a rámec pro výklad konkrétních právních norem.⁶ Právní principy jsou zároveň kritériem hodnocení jednání jednotlivých subjektů práva. Principy pravidla nejen vysvětlují, ale i ospravedlňují. Užití principů pak nemusí směřovat k rozhodnutí, ale jistě rozhodnutí favorizuje.⁷ Pomocí dobré víry lze vyhodnotit určité situace a kategorizovat jednání se zřetelem k ještě obecnějším principu (kautele) spravedlnosti⁸. Dobrá víra nám také umožňuje poskytnout ochranu nebo naopak odeprít ochranu jednání, které není přímo regulováno zákonem.

Pojem dobré víry v českém právním prostředí nabývá dvou základních podob; je také mnohdy nahrazován jinými slovními vyjádřeními, která však nesou stejný či obdobný význam. Rozlišení mezi jednotlivými významy dobré víry není vždy jednoznačné, zejména ve vztahu k právním laikům. Jak uvádí správně TELEC: „*Chceme-li rozklíčovat pojem dobré víry, jak s ním pracují různé právní řády, český nevyjímaje, nezbyvá nám, nežli jen pojmut ve dvou odlišných právních významech*“.⁹ Základem obou dvou právních významů je důvěra a její ochrana.

---

⁵ HART, H. L. A., Pojem práva. Praha: Prostor, 1. vydání, 2004, s. 253.

⁶ TICHÝ, L.: Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 46.

⁷ Srov. HART, H. L. A., Pojem práva. Praha: Prostor, 1. vydání, 2004, s. 252 a násl.

⁸ Spravedlnost dle Ulpiana „*je stálá a trvalá vůle poskytovat každému jeho právo*“. Ulp. D 1,1,10 pr. V této snaze jsou právní principy základními pomůckami.

⁹ TELEC, I. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. Právní rozhledy 1/2011, s. 1.

2.2 Dva významy dobré víry

2.2.1 Poctivost a slušnost

Stejně jako tomu bylo již v právu římském (srov. níže), dobrá víra byla užívána pro označení principu poctivosti a slušnosti (či důvěry), neboli také *fair dealing* nebo *fair use* v anglické terminologii či *Treu und Glauben* v německé. TELEC dobrou víru v tomto slova smyslu definuje jako „*mravní a právní ctnost neboli hodnotu slušnosti a spolehlivosti, stejně jako i rozumnosti*“ a doplňuje tato kritéria o oprávněná očekávání druhé strany a její ochranu.¹⁰

Dobrá víra v tomto smyslu bývá v českém právním prostředí (jako celek, či v některých svých aspektech) označována různými termíny: například zásady poctivého obchodního styku, poctivost, poctivé obchodní zvyklosti, přiměřenost, objektivní dobrá víra. Zákonodárce se k užití termínu dobrá víra neuchyluje v tomto jeho významu často; jako příklad je možné uvést regulaci spotřebitelských smluv. Spotřebitelská smlouva nesměla dle ustanovení § 56 odst. 1 občanského zákoníku obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem *dobré víry* znamenala značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.¹¹ (V rekodifikační terminologii je na tomto místě užíván často požadavek *přiměřenosti*: zakázána jsou taková ujednání, která zakládají v rozporu s požadavkem *přiměřenosti* významnou nerovnováhu práv nebo povinností stran v neprospěch spotřebitele.¹² Přiměřenost není však dle zcela vhodný pojem, neboť je jen jedním z aspektů dobré víry v objektivním slova smyslu (poctivosti a slušnosti v terminologii této práce). Na tomto místě

---

¹⁰ Op. cit. sub 9, s. 1 a násl.

¹¹ Srov. § 56 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku účinného do 31. 12. 2013. Na tomto místě lze stručně podotknout, že dané zákonné ustanovení vycházelo ze směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Relevantní ustanovení směrnice nebyla zcela přesně transponována a obdobným problémem trpí i současná právní úprava nového občanského zákoníku. Srov. anglické znění ustanovení čl. 3.1 Směrnice: „*A contractual term which has not been individually negotiated shall be regarded as unfair if, contrary to the requirement of good faith, it causes a significant imbalance in the parties' rights and obligations arising under the contract, to the detriment of the consumer*“ či francouzské znění „*Une clause d'un contrat n'ayant pas fait l'objet d'une négociation individuelle est considérée comme abusive lorsque, en dépit de l'exigence de bonne foi, elle crée au détriment du consommateur un déséquilibre significatif entre les droits et obligations des parties découlant du contrat.*“

¹² Srov. ustanovení § 1813 OZ.

postačí vznést řečnickou otázku: musí přiměřenost být vždy poctivá? Odpověď je nasnadě - nikoliv. Může být ustanovení zakotvené podnikatelem na jeho ochranu z jeho pohledu přiměřené a přesto být zneužívající ve vztahu k druhé smluvní straně? Může být „přiměřené“ ustanovení sjednáno pro spotřebitele nesrozumitelným způsobem vylučující možnosti obrany proti jeho zakotvení, v rozporu s požadavkem poctivosti a slušnosti? Nesporně ano. Přiměřenost je tak jedním z aspektů dobré víry v objektivním slova smyslu (poctivosti a slušnosti) a nikoli jejím ekvivalentem).

Základními kritérii tohoto prvního objektivního významu dobré víry je věrnost, čestnost, respektování práv druhých, konzistentnost jednání a jeho předvídatelnost, ohleduplnost k zájmu druhých, spolehnutí se, přiměřenost, obecná slušnost jednání, poctivost a solidnost jednání. Autorka navrhuje v tomto významu užívat pojem *poctivosti a slušnosti*, který dle jejího názoru dostatečně výstižně vystihuje tento obsah dobré víry (srov. podrobněji kapitolu 3).

2.2.2 Dobrá víra ve významu omluvitelného subjektivního přesvědčení o absenci protiprávnosti

Na druhé straně dobrá víra nese i význam omluvitelného (mylného) přesvědčení subjektu práv o určité skutečnosti, jeho mylné přesvědčení o jednání v souladu s právem. Je možné na ni nazírat též jako na „*absenci vědomí protiprávnosti přes právní nedostatečnost*“¹³. Toto přesvědčení musí nabývat určité kvalifikované míry – musí být upřímné a omluvitelné vzhledem ke všem podstatným okolnostem. Jedná se o situaci, kdy daný subjekt o určitých okolnostech *nevěděl, ani vědět nemohl a neměl resp. ani vědět nemusel*. (Ostatně posledně uvedená slovní spojení bývají pro dobrou víru v tomto jejím významu taktéž užívána). Toto objektivizované přesvědčení je následně právem chráněno a uznáváno se zřetelem k ochraně právní jistoty. Dobrá víra v tomto smyslu je tradičně vyžadována v rámci vydržení, nabytí

---

¹³ TÉGL., P., MELZER, F.: Povinnost jednat v právním styku poctivě, Bulletin Advokacie publikované dne 5. 12. 2014 na <http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-jednat-v-pravnim-styku-poctive>.

vlastnického práva od nevlastníka či, v obchodním styku specifické, (ne)vracení již vyplacené dividendy, zastoupení podnikatele dle § 15 obch. zák. resp. dle občanského zákoníku dle jeho § 430, či zastoupení právnické osoby jejími zaměstnanci dle § 166 OZ.

Obecně pojem dobré víry v tomto významu přiblížil Ústavní soud ČR v nálezu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. II. ÚS 165/11, v němž řešil otázku dobré víry při nabytí nemovitosti od neoprávněného. K dobré víře uvedl, že je možné ji chápat jako jeden z *„klíčových projevů principu právní jistoty, který je odvoditelný*

z normativního principu právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Související filozofickou a sociologickou kategorií je pak princip důvěry v úkony dalších osob při veškerém sociálním styku s nimi, který je "základním předpokladem pro fungování komplexní společnosti". Dodal, že důvěru je nutné považovat za zcela základní kategorii sociálního života, neboť „vyjadřuje vnitřní postoj odrážející eticky odůvodněné představy a očekávání jednotlivých členů společnosti a z druhé strany je výrazem principu právní jistoty, který představuje jednu z faset materiálně, tj. hodnotově chápaného právního státu, jehož ústavně normativní výraz je obsažen v čl. 1 odst. 1 Ústavy".

Velmi příhodné je i vyjádření Nejvyššího soudu v rozsudku ze dne 22. 2. 2005, sp. zn. 29 Odo 161/2004, dle něhož *„dobrá víra je vnitřní přesvědčení osoby, že nejedná bezprávně“. Dodal, že jde o psychický stav jednajícího. Z tohoto důvodu sám o sobě nemůže být předmětem dokazování a (ne)existenci dobré víry je nutné zkoumat z konkrétních vnějších skutečností, jejichž prostřednictvím se toto vnitřní přesvědčení projevuje navenek. (Takové skutečnosti totiž povahově předmětem dokazování být mohou). Závěr je třeba učinit nikoli pouze ze subjektivního hlediska (osobního přesvědčení) samotného účastníka, ale z objektivních skutečností (jde o objektivizované hodnocení).*

2.2.3 Vznik pojmu dobré víry a jeho dichotomie

Své výše stručně vymezené významy nesla dobrá víra již v právu římském. Pojem dobrá víra, *bona fides*, má své kořeny právě římském právu, a to

především právu procesním. Původně jde zřejmě o obyčejové pravidlo – nejsou nicméně dochovány prameny, abychom si před jeho institucionalizací mohli dovolit datovat jeho vznik.

V římském právu byla umožněna soudní ochrana pouze nárokům, které měly svůj základ v zákonech či obyčejí, a soudní proces byl velice formalistický. Žaloby citovaly doslovně text zákona („lege agere“), odtud také pochází pojmenování tohoto typu procesu jako legisakčního. Legisakční proces však kvůli své rigiditě neodpovídal vyvíjecím se potřebám společnosti. Byl proto změněn Aebutiovým zákonem v polovině 2. století př. n. l., který zavedl pružnější (fakultativní) proces, zvaný formulový.

Stejně jako legisakční proces i tento nový formulový typ řízení měl dvě stádia. V prvním z nich cizinecký a následně i městský praetor vypracoval tzv. formul, jež představovala instrukci soudci. Jednalo se o závaznou směrnicí, jak postupovat v případě, že se prokážou tvrzení žalobce či žalovaného sdělená praetorovi v první fázi řízení. Toto praetorovo určení bylo klíčové, neboť to tak byl de facto on, kdo rozhodoval dle vlastní úvahy, jaké právo se na spor bude aplikovat.¹⁴ Formulové žaloby praetorovi umožnily vyhnout se striktní aplikaci norem civilního práva za užití norem práva cizineckého a praetorského. Před soudem bylo v případě popření žalobního nároku (popření intence) žalovaným na žalobci, aby svá tvrzení prokázal. Mohlo se ale i stát, že žalovaný sice intenci nepopřel, ale uvedl okolnosti, které ji oslabovaly či jinak omezovaly. Tyto jeho námitky mohly mít svůj základ v civilním či nově praetorském právu. Pokud se takové skutečnosti se objevovaly ve výše uvedené instrukci, soudce k nim musel, pokud byly prokázány, přihlídnout. Zvláštní důraz byl kladen na tzv. *exceptio doli*, námitku zlého či podvodného úmyslu. Námitka zlého úmyslu byla dvojího typu: obecná (která vychází z názoru, že „*podvodně (ve zlém úmyslu) jedná i ten, kdo žaluje, ačkoli ví, že odpůrce má proti jeho žalobě námitky, které ji paralyzují*“¹⁵) a speciální (v jejímž případě šlo o podvodné jednání předcházející soudnímu sporu, tedy v době sporu již ukončené).

---

¹⁴ KINCL, J. – URFUS, V. – SKŘEJPEK, M.: Římské právo, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 117.

¹⁵ Op. cit. sub 14, s. 122.

Pokud tyto praetorské námitky nebyly vepsány do formule, soud k nim nemohl přihlídnout (naopak námitky vycházející z civilního práva mohly být uplatněny bez ohledu na jejich výslovné uvedení ve formuli). Výjimkou zde byly tzv. *žaloby bonae fidei*, ve kterých mohly být námitky¹⁶ vč. *exceptio doli* úspěšně uplatněny i bez jejich vepsání do formule.¹⁷ Dolus znamenal určitou nerovnost, resp. nespravedlnost, které mělo být zabráněno – soud měl rozhodnout spravedlivě a rozumně.¹⁸ Právě v těchto řízeních docházelo k většímu ohledu na pravidla slušnosti a spravedlnosti vedoucí k ideálu dobrého člověka, *vir bonus*.

Vznik žalob *bonae fidei* není současná právní historie schopna přesně datovat, dozvídáme se však o nich z pojednání Cicera o soudních případech zhruba kolem roku 100 př. n. l. *Bonae fidei iudicia* v Cicerově době zahrnovaly nároky plynoucí např. ze vztahů poručenství, společnosti, z příkazní smlouvy, koupě a prodeje, nájmu a pronájmu. Obdobný rozsah je uváděn v Justiniánských Institucích, kdy byly doplněny mj. i žaloby dědické, na rozdělení spoluvlastnictví, z vetešnické smlouvy či z úschovy, na rozdělení rodinného majetku¹⁹. (Instituce za účelem právní jistoty přinesly jednotný seznam těchto žalob).

Dobrou vírou v rámci *bonae fidei* žalob Cicero rozuměl obecný princip jednání a projev spravedlnosti, „*aequitas*“.²⁰ Dle Justiniánských Institucí je soudci v rámci jimi založeného řízení „*svěřena pravomoc rozhodnout na základě dobrého a spravedlivého*“²¹. *Bona fides* byla v tomto ohledu chápána jako kritérium, podle kterého měl soudce posuzovat obsah právního vztahu mezi žalobcem a žalovaným. „*Rozumělo se tím nejen to, co si strany neformálně dohodly, ale i to, co se patřilo plnit se zřetelem ke konkrétním okolnostem případu, místnímu zvyku a obyčeji*“.²² Mohly tím být jak vedlejší plnění (např.

---

¹⁶ Srov. Inst. Just. 4, 13, s. 353 a násl., Praha, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum 2010.

¹⁷ Op. cit. sub 14, s. 122.

¹⁸ Op. cit. sub 6, s. 62.

¹⁹ Inst. Just. 4, 6, 28, s. 331, Praha, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum 2010.

²⁰ WHITTAKER, S., ZIMMERMAN, R. (eds). *Good Faith in European Contract Law*, Cambridge University Press, 2000, s. 71.

²¹ Inst. Just. 4, 6, 30-31 s. 33 a násl., Praha, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum 2010.

²² REBRO, K., *Rímské právo súkromné*, 1. vydání, Bratislava: Obzor, 1980, s. 170. Překlad je autorčin.

civilní plody věci), další neformální ujednání, otázky náhrad škody, kompenzační námitky, ohled na *dolus* apod.

Dobrá víra tak byla neurčitým právním pojmem, který umožnil soudci přihlížet i k jiným než výslovným ujednáním, a tato případně limitovat. Stejně tak umožnila přiznat i nároky, které neměly oporu ve výslovném znění zákona. *Bona fides*, stejně jako pravidla slušnosti, tak zavazovala stejně jako zákon samotný.²³

Dobrá víra dále vyžadovala od účastníků smluvního vztahu, aby jednali čestně v rámci svého smluvního vztahu a upravovala způsob, jakým má podle smlouvy být plněno. Římské právo postupně uznávalo i tzv. *fides*, která vyžadovala, aby každý dostál svému slovu (ale v jiném slova smyslu znamenající i mírnost vůči podřízeným a jejich ochrana. Rozlišení mezi těmito kategoriemi nebylo vždy snadné.²⁴

Fides našla svůj výraz i v úpravě zákazu zneužití práv. Velmi zajímavé je přiblížit v tomto ohledu limity výkonu práv vůči podřízeným či otrokům. Zákaz zneužití práva totiž byl a dodnes je jedním z důležitých projevů dobré víry. Jím je možno rozumět takový výkon práva, který nemá nutně ekonomický základ, a je možná dokonce výrazem vůle škodit. Dochované projevy zákazu zneužití práv nalezneme již v době zlatého věku římského císařství za éry Tita Hadriana Atinia Pia, který vládl v letech 138 až 161 n. l. Jeho Konstituce, o které se dozvídáme mj. z Justiniánových Institucí, zakázala šikanózní, zneužívající výkon vlastnických práv vůči otrokům. Tento zákaz se zdá být o to významnější, že směřuje na ochranu otroků, tedy věcí - objektů a nikoli subjektů práv, nad nimiž má jejich pán absolutní moc, počínaje rozhodováním o jejich bytí, opuštění či usmrcení. Nebylo tak „*povoleno nikomu [...] vylévat si bez zákonem dovoleného důvodu a nad míru na svých otrocích zlost. Neboť podle konstituce božského Pia ten, kdo by bezdůvodně usmrtil svého otroka, má být potrestán stejně, jako by usmrtil otroka cizího. A tak konstituce tohoto císaře velikou přísností omezila vlastníky [...] vždyť je*

---

²³ Srov. REBRO, K., Římské právo súkromné, 1. vydání, Bratislava: Obzor, 1980, s. 170 a násl.

²⁴ Srov. výše římské pojetí zákazu zneužití práv.

*prospěšné pro stát, aby nikdo nezneužíval svoji věc*²⁵. Za povšimnutí na tomto zákonném zákazu zneužití práva stojí odůvodnění probleskující jeho dikcí. Pro společnost nevhodným aspektem nebyly humánní tendence či snad soucit s jinou lidskou bytostí, ale spíše ekonomické aspekty – „prospěch státu“.

Fides byla chápána jako „*poctivost vlastní a důvěra v poctivost cizí, věrnost danému slovu, mravní povinnost všech lidí (a tedy i nezávislá na ř. občanství) splnit vlastní závazek, ať už vyjádřený jakkoli*“ či též jako závazek splnit vlastní prohlášení, ať již bylo učiněno v jakékoli formě.²⁶ *Fides* byla nazírána jako kritérium poctivého a slušného jednání, uplatňování práv a povinností a odpovídalo principu „čestného žití“, *honeste vivere*, který patřil mezi základní příkazy práva společně s povinností nikomu neškodit a poskytnout každému, co mu náleží²⁷.

Pomocí dobré víry (a spravedlnosti) byl určován i obsah a rozsah práv a povinností smluvních stran v případě tzv. konsensuálních smluv (koupě a prodej, nájem a pronájem, společnost a příkaz).²⁸

Ve výše uvedených ohledech tedy již v římském právu dobrá víra byla jakýmsi objektivním standardem jednání (vůči druhým), který je posuzován se zřetelem ke kautelám spravedlnosti a dobrého člověka.

K vývoji pojmu doplňme, že na našem území, jak uvádí MELZER a TÉGL, byla dobrá víra v tomto významu následně užívána pod označením *upřímnost*, jak plyne z Koldínových Práv městských Království českého a Markrabství moravského.²⁹ OZO obsahoval jako hodnotící ekvitní kritérium institut dobrých mravů, poctivost byla nicméně užita v jeho § 914, dle něhož nebylo možné lpět při výkladu smlouvy na jejím doslovném vyjádření, ale bylo třeba zkoumat úmysl stran a smlouvu vykládat tak, jak to odpovídá „*obyčeji*“

---

²⁵ Inst. Just., 1,8,2. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum 2010.

²⁶ BARTOŠEK, M., Encyklopedie římského práva. 2. přepracované vydání. Praha: Academia, 1994, s. 112, citováno podle TÉGL, P.: K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku in Bulletin Advokacie, č. 1-2/2011, s. 36.

²⁷ Inst. Just. 1,1,3, Praha, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2010.

²⁸ Inst. Just. 3, 22, 3; 3,24,5, Praha, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2010.

²⁹ Op. cit. sub. 13.

pocitivého obchodu.“ Občanský zákoník z roku 1937 hovořil v tomto kontextu o pocitivém styku.³⁰

Dobrá víra nicméně již v římském právu nesla i svůj další dnešní význam oprávněného (subjektivního) přesvědčení o určité skutečnosti³¹ nebo také omluvitelného omylu. Klasickým příkladem užití dobré víry v tomto významu bylo a je vydržení. Držitel v dobré víře mohl nabýt vydržením vlastnické právo k *res habilis*, tj. věci objektivně způsobilé být objektem vlastnického práva.

V dobré víře byl držitel v případě, že byl v době nabytí držby přesvědčen (se zřetelem ke všem okolnostem), že převodce byl oprávněn věc převést (včetně toho, že je dán řádný titul k nabytí) a dále, že nabytím držby nezpůsobil nikomu újmu³². Následná „špatná víra“ v justiniánském právu nevadila; v právu klasickém však u držby lukrativní vyžadovala dobrou víru i v době po nabytí držby.

Lze tedy shrnout, že dobrá víra měla již v římském právu i další ze svých dnešních významů spočívající v ochraně omluvitelného omylu resp. ochraně omluvitelného přesvědčení o určité skutečnosti. Již v římském právu měla tedy dobrá víra své dva dnešní základní aspekty: pocitivé jednání vlastní a důvěru v pocitivost jednání druhých³³. Tato dvojakost nazírání na pojem dobré víry je přes terminologickou nepřesnost příznačná i pro dnešní dobu.

---

³⁰ V podrobnostech srov. TÉGL, P., MELZER, F.: Povinnost jednat v právním styku pocitivě, publikované v elektronickém Bulletinu Advokacie dne 5. 12. 2014, dostupné na <http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-jednat-v-pravnim-styku-pocitive>.

³¹ Ilustrovat dobrou víru v tomto jejím smyslu budu na příkladu uvedeném v Justiniánských Institucích ohledně otázky vlastnictví písmen a písemnosti. „*Také písmena, zejména pokud jsou ze zlata, jsou součástí papyru a pergamenu stejně jako to, co je postavené nebo zaseté a obyčejně je součástí pozemku [...] Jestliže Titius napsal na svůj papyrus nebo pergamen báseň nebo nějakou historku nebo řeč, pak budeš za vlastníka písemnosti považován ty a ne Titius. Pokud však nárokuješ, že ti náleží Titiovy knihy nebo pergameny, bez toho aniž bys byl ochoten uhradit náklady na písemnosti, tehdy se může Titius bránit pomocí námitky zlého úmyslu, zejména tehdy, když k těmto papýrům nebo pergamenům nabyl držbu v dobré víře.*“ Inst. Just. 2, 1, 33. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2010.

³² Op. cit. sub 14, s. 177.

³³ Srov. SKŘEJPEK, M. Poodkryté tváře římského práva. 1. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2006, s. 99 a násl.

2.2.4 Rozlišení obou významů dobré víry v rámci této práce

V praxi bohužel často dochází k zaměňování obou významů dobré víry (dobré víry a poctivosti a slušnosti), když dobrá víra bývá užívána v obou těchto smyslech. Užití jednoho termínu pro dvě situace a dva rozličné principy je zcela nevhodné. Dochází nezbytně k zamlžování jeho významu, jeho užívání na místech, kde by tomu tak být nemělo. Je nešvarem právní úpravy, pokud užívá pro dvě situace tentýž termín.

Terminologicky nejsou nejvhodnější ani řešení, která poctivost a slušnost nazývají dobrou vírou v objektivním smyslu a odlišují od ní dobrou víru v subjektivním smyslu³⁴ (ve smyslu naší právní praxe zažitého užití pojmu), byť tato snaha o odlišení obou pojmů je samozřejmě přínosem. Důvodem proti užití pojmu dobré víry ve dvou významech je předně to, že zákon by měl být koncipovaný tak, aby jeho obsahu porozuměla i osoba práva neznalá. Tento návrh kategorizace dobré víry není vhodný dále z toho důvodu, že i *dobrá víra v subjektivním smyslu* je hodnocena s ohledem na objektivní skutečnosti – aby bylo přesvědčení určité osoby omluvitelné a byla mu poskytnuta ochrana, musí být dáno ve vztahu ke všem skutečnostem. Pouze subjektivní přesvědčení, kterému neodpovídají objektivní skutečnosti a okolnosti, pojem dobré víry nenaplní a dané osobě beneficium dobré víry nebude svědčit. I z tohoto důvodu je dle názoru autorky vhodnější užívání dvou odlišných termínů, které již na první pohled ponese jiný význam.

Z tohoto důvodu bude také pro účely této práce nadále užíván pojem dobré víry pouze pro její tradiční význam³⁵: objektivizované oprávněné (upřímné) přesvědčení či také omluvitelný omyl. Druhý význam bude nazýván poctivostí a slušností. Nyní se blíže podívejme na problematiku dobré víry, její podstatu a kritéria jejího hodnocení.

---

³⁴ Srov. BALARIN, J. Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku in Bulletin Advokacie, č. 1-2/2011, s. 25 a násl. a TĚGL, P.:K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku in Bulletin Advokacie, č. 1-2/2011, s. 35 a násl.

³⁵ Srov. TELEČ, I.: Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. Právní rozhledy 1/2011, s. 1 a násl.

2.3 Standardy hodnocení dobré víry

2.3.1 Kritérium rozumného, běžného člověka

Při hodnocení požadavku dobré víry jsou zkoumána určitá kritéria. Jak uvádí TELEC, „při usuzování na objektivní hlediska subjektivního stavu dobré víry nezbyvá nežli vyjít z právní smyslenky, fikce, rozumného člověka či člověka běžného (průměrného) rozumu“³⁶. Vnitřní přesvědčení osoby (její psychický stav) nemůže být pojmově předmětem dokazování. Mohou jím však být skutečnosti vnějšího světa, jejichž prostřednictvím se vnitřní přesvědčení projevuje navenek a z nichž na existenci takového přesvědčení je možné usuzovat.³⁷

Standardem hodnocení je tak běžná (přiměřená) opatrnost, péče a znalost, kterou lze od takového průměrného člověka požadovat. K tomu je nutné dodat, že právo často vychází ze smysleny rozumného či průměrně opatrného či pečlivého člověka, ač praxe mnohdy ukazuje, že tento standard je pro mnohé právní subjekty těžko dosažitelný, ať již vzhledem k inteligenci, vzdělání, zkušenostem, či právnímu povědomí. Na druhou stranu nelze právní pojmy a pravidla, která regulují poměrně složité společenské vztahy, nastavovat či na ně nazírat z hlediska nejnižší možné úrovně (opak by mohl vést ke zhroucení systému regulace dnešní velmi komplikované moderní společnosti). Taková pravidla by se totiž velmi záhy ukázala jako zcela bezzubá vzhledem ke schopnosti určité části společnosti je využít/zneužít. Byť je tedy konstrukce „rozumného člověka“ v určitých aspektech problematická, je zřejmě jediným možným přístupem. V každém společenském či právním systému pak tento standard bude v některých aspektech odlišný. Bude tomu tak proto, že každý právní řád má svá specifika: vychází z různých kulturních vzorců a tradic, zažitých pravidel chování a reflektuje výjimečnosti daného společenství.

---

³⁶ Op. cit. sub. 9, s. 2.

³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2008, sp. zn. 32 Odo 1087/2006. Shodně např. dále rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. února 1999, sp. zn. 21 Cdo 1465/98, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 6, ročník 1999, pod číslem 56 nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 50/04, uveřejněné ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 33, ročník 2004, část II. pod číslem 35.

Standard rozumného či také průměrného člověka (rozumově, znalostmi, opatrností, pečlivostí) v rámci našeho právního řádu bývá konstruován s ohledem na minimální právní povědomí; vychází ze starořímské maximy, že neznalost práva nikoho neomlouvá. Pokud tak například z evidence katastru nemovitostí je veřejnosti dostupná znalost o tom, kdo je v ní zapsán jako vlastník nemovitosti, nemůže být chráněn ten, kdo si tento stav neověří. Rozumný člověk je schopen základní orientace v právním řádu, pravidlech a zákonitostech společnosti. Je také schopen seznámit se s běžně dostupnými informacemi a tyto si přiměřeně ověřit.

V rozsudku ze dne 26. 10. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1628/2009,³⁸ Nejvyšší soud potvrdil závěr odvolacího soudu, který spočíval mimo jiné v posouzení, zda je běžný člověk schopen rozpoznat padělek od originálu směnky. Uvedl, že od běžného člověka není možné předpokládat, že by mohl, i kdyby při vyplacení směnky tuto měl v ruce, posoudit, zda se skutečně jedná o její originál. *„Takový důkaz totiž vyžaduje s ohledem na úroveň současné kopírovací techniky značné odborné znalosti, kterými běžný člověk (není-li shodou okolností znalcem z oboru písmoznalectví...), nemůže disponovat.“* Soud vzal v tomto případě za prokázané, že před žalovaným a svědkem byla určitá směnka zničena a nevycházel proto pouze z předloženého prvopisu směnky; naopak, zabýval se námitkou uhrazení směnečné pohledávky a způsobilostí „zničené“ směnky být uplatněna u soudu.

V jiném svém rozhodnutí Nejvyšší soud hodnotil kritéria běžné opatrnosti ve vztahu ke vzniku škody (porušením prevenční povinnosti) a odpovědnosti za ni. Žalobkyně zaparkovala své vozidlo před rekreačním horským zařízením, na auto spadl ze střechy sníh a způsobil škody na majetku a zdraví. Provozovatelka zařízení se následně bránila s tím, že žalobkyně se zřetelem na běžnou opatrnost na daném místě neměla parkovat. K tomu Nejvyšší soud uzavřel, že žalobkyně si nemohla a s ohledem na specifika případu ani neměla uvědomovat, že by jí mohlo hrozit nebezpečí zaparkováním vozidla na daném

---

³⁸ V tomto rozhodnutí byla posuzována situace, kdy se žalobce domáhal zaplacení směnky (k návrh una vydání směnečného platebního rozkazu přiložil originál směnky) a žalovaný se bránil, tím, že směnečnou pohledávku již uhradil, kdy pro její uhrazení byla předmětná směnka v jeho a svědkově přítomnosti zničena (roztrhána).

místě. „*Místo u budovy bylo veřejně přístupné a bylo využíváno k parkování i jinými auty, nejednalo se o místo nějakým způsobem neobvyklé tak, že rozumný člověk při zachování běžné opatrnosti by zde své vozidlo neodstavil.*“ Byla to naopak provozovatelka zařízení, která si měla uvědomit, že se rekreační zařízení se nachází v horském prostředí a má sedlovou střechu. Byla to také ona, kdo v případě hrozby sesuvu sněhu měla učinit opatření minimálně ve formě upozornění na toto nebezpečí.

Pro úplnost na tomto místě předesíláme, že rozumnost je používána i v případech, kdy je hodnocen spíše stav *objektivní* dobré víry – poctivosti a slušnosti. Na předpoklad rozumného člověka resp. jeho očekávání se váže například hodnocení překvapivých obchodních podmínek dle § 1753 OZ a jejich případná neúčinnost. *Rozumný člověk* může mít svůj vlastní obsah i v podnikatelských vztazích. Například v rámci úpravy potvrzení obsahu smlouvy s odchylkami je kritérium rozumnosti navázáno na podnikatele (srov. § 1757 OZ). Rozumný podnikatel pak zcela jistě nebude vzhledem ke své specializaci, profesionalitě a povaze obchodních vztahů tímtež, kým je rozumný spotřebitel.

Kritérium rozumnosti resp. rozumného člověka tak může nabývat vlastních (odlišných) rozměrů v různých situacích. Je neurčitým právním pojmem, který pomáhá reagovat pružně nejen na rozličná pravidla obezřetnosti v různých sférách a přizpůsobovat právní hodnocení konkrétním okolnostem případu, ale i zohledňovat změny a vývoj ve společnosti.

K této otázce je potřeba doplnit, že občanský zákoník upravuje ve svém § 4 metodiku zkoumání rozumného a běžně opatrného člověka. Předně stanoví vyvratitelnou domněnku, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost jej užívat s běžnou opatrností, kdy takový postup v právním styku od ní každý může očekávat. Doplnuje dále pro případ, že právní řád spojuje s vědomím o určité skutečnosti nějaký následek, má se na mysli vědomost, jakou si důvodně osvojí osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé. To platí obdobně, pokud právní řád spojuje určitý následek s existencí pochybnosti.

Toto ustanovení tak presumuje určité schopnosti od každého. Pokud daná osoba tyto schopnosti nemá, bude muset být prokazováno, že tomu tak je. V případě pak, že je vědomost/nevědomost spojena s určitými následky, zkoumá se její naplnění pomocí objektivního testu, tj. s ohledem na *důvodně dané* přesvědčení. Citované ustanovení zrcadlí standardy hodnocení dobré víry a přijaté judikatorní závěry. Vzhledem k bezproblémovosti styku a ochraně třetích osob se zákonodárci jevilo jako vhodné dané pravidlo zakotvit. Výše podrobněji uvedené standardy hodnocení dobré víry jsou ve formě § 4 OZ zakotveny ve velmi obecné formě, a rozhodně *nejen* ve vztahu ke zkoumání dobré víry.

Jak k člověku průměrného rozumu správně uvádí komentářová literatura³⁹ nelze jej „popsat žádnou definicí či matematickým vzorcem. Jde o neurčitý právní pojem, jenž umožňuje zohlednit okolnosti konkrétního případu. Mnohdy tedy bude stát otázka tak, zda si ten, jehož jednání je předmětem posouzení, počínal natolik obezřetně, jak by se právě vzhledem ke konkrétní situaci zachoval průměrný (běžný) člověk, či zda je jeho jednání již za touto hranicí.“

2.3.2 Oprávněná očekávání a ochrana důvěry

S pojmem dobré víry velmi úzce souvisí ochrana oprávněných očekávání a aprobece určitého faktického stavu tam, kde to tato ochrana vyžaduje. Základním principem, ze kterého zde právo vychází, je ochrana nabytých práv (*iura quasita*) a ochrana toho, kdo důvodně spoléhal na určitý stav či také kdo se dostal do stavu omluvitelného omylu. Oprávněné očekávání můžeme právně charakterizovat jako subjektivní duševní stav důvěry v něco, co má být, nabytý chováním druhé strany⁴⁰, ale i vzniklý jako přesvědčení nezávislé na druhé straně – druhá strana striktně vzato nemusí v dané věci figurovat. Příkladem je dobrověrný držitel a institut vydržení, kdy přesvědčení o vlastnickém právu může být například tradováno z generace na generaci.

---

³⁹ LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 69. Podrobněji k tomuto ustanovení tamtéž, s. 67 - 69.

⁴⁰ Op. cit. sub 9, s. 3.

Dobrá víra je v takovém případě dána s ohledem na jednání právního předchůdce, nikoliv tedy druhé strany smluvního vztahu.

Princip poctivosti a slušnosti a dobré víry mají určitý průnik v tom, že oba chrání oprávněné očekávání. TICHÝ ostatně dobrou víru řadí pod širší pojem *ochrany důvěry*, kdy spoléhání (se) je jedním ze základních způsobů soužití⁴¹. Jedním dechem dodává, že právě „*na důvěře je vystavěn jeden ze základních předpokladů právních jednání, totiž zásada dobré víry*“⁴². Ochrana důvěry předpokládá dle tohoto autora tři základní podmínky: skutkovou podstatu důvěry (konání či opomenutí a určitou právní skutečnost či výjimečně i jen zdánlivé oprávnění), přičitatelnost tohoto jevu a ochranu důvěřujícího.

Oprávněná víra je i hlediskem, dle kterého bude posuzována poctivost a slušnost. Proto se nyní blíže podívejme na podstatu poctivosti a slušnosti, její kritéria a funkce a vztah k jiným, příbuzným institutům. V rámci této analýzy přiblíží autorka stručným způsobem komparativní aspekty a nadnárodní projekty dotýkající se poctivosti a slušnosti.

---

⁴¹ Op. cit. sub 6, s. 60.

⁴² Op. cit. sub 6, s. 60.

3 Poctivost a slušnost jako právní princip

3.1 Pojem poctivosti a slušnosti

Jak již bylo výše předesláno, bude v této práci pro pojem dobré víry v jejím druhém významu užíváno sousloví **poctivosti**⁴³ **a slušnosti** případně s ohledem na zákonnou úpravu pojem „poctivosti“. Termín poctivosti a slušnosti dostatečně výstižně vystihuje pojem *dobré víry v objektivním smyslu*. V tomto svém významu dobrá víra odpovídá pojmům *fair dealing* nebo *fair use* v anglické terminologii, *Treu und Glauben* v německé, *reasonable commercial standards of fair dealing* v terminologii Spojených států amerických⁴⁴.

Pojmenování tohoto institutu jako **poctivost** není zcela dostačující, byť tak občanský zákoník činí. Poctivost ve svém běžném, neprávním, významu je totiž nejbližše definovatelná jako absence klamavého úmyslu, jednání bez vyvolávání omylu, bez klamání. Mohou následně nastat situace, které tradičně do pojmu *Treu und Glauben* či *dobré víry v objektivním smyslu slova* spadají, ale pouze pomocí běžně (laicky) užívaného pojmu poctivosti by nebyly kryty. Je například v běžném jazykovém smyslu „nepoctivé“, pokud druhou smluvní stranu upozorníme na to, že „ji touto smlouvou zničíme“? Dle názoru autorky nikoli. Přesto takové varování, či dokonce jednání, které by tento záměr následně naplňovalo, není v souladu s předmětným korektivem jednání, je *neslušné*.

Dobrou víru v objektivním smyslu proto autorka navrhuje nazývat **poctivostí a slušností**, kdy dle jejího názoru toto sousloví i pro běžného recipienta právní normy bude dostatečným způsobem nést svůj obsah a regulativní význam. Výjimečně je ostatně pojem poctivosti a slušnosti k nalezení i v rámci soudní judikatury.⁴⁵ Občanský zákoník o poctivosti a slušnosti hovoří zpravidla pouze

---

⁴³ Srov. NOVÝ, Z.: Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 5.

⁴⁴ Srov. NOVÝ, Z. Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 8.

⁴⁵ V usnesení ze dne 24. 1. 2013, sp. zn. 23 Cdo 634/2011, Nejvyšší soud operuje s pojmy „obecně uznávaná pravidla slušnosti a poctivého jednání“.

jako o „poctivosti“ (srov. níže). Z tohoto důvodu se autorka práce přiklání k názvosloví *poctivost a slušnost* až po určitém váhání, když rozhodně není smyslem práce vnášet do již tak zmatené terminologie další nejasnosti. Vzhledem k výše uvedenému však pouze slovo „*poctivost*“ není vyhovující pro obsažení celého rozsahu pojmu *dobré víry v objektivním smyslu*.

Poctivost a slušnost bývá v českém právním prostředí označována různými termíny: poctivé obchodní zvyklosti, přiměřenost⁴⁶ dle nového občanského zákoníku, poctivost⁴⁷ nebo rozumnost či pouze jako „poctivost“⁴⁸. Výjimečně je užitá i v tomto svém objektivizovaném významu českým zákonodárcem i pod pojmenováním přímo „dobrá víra“, například v rámci předcházející úpravy zakázaných ujednání spotřebitelských smluv, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenala značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.⁴⁹

Proti užívání pojmu „poctivosti“ v tomto směru se staví NOVÝ, když uvádí, že dle jeho názoru tento pojem též vede ke komplikacím: s rozlišením „*právně relevantní a právně irelevantní poctivosti*“. Tento argument však je třeba odmítnout, když je potřebné nalézt pokud možno co nejvýstižnější pojem pro pojmenování daného institutu. U slova poctivost v tomto směru se dle názoru

---

⁴⁶ Srov. ustanovení § 1813 OZ.

⁴⁷ Srov. důvodovou zprávu k ustanovení § 6 občanského zákoníku, z níž mimo je rozlišováno mezi dobrou vírou a poctivostí. Dle ní, výraz „dobrá víra“ má v českém právním prostředí svůj osobitý právní význam jako vnitřní (subjektivní) přesvědčení jednatelů o jeho vlastním právním postupu, a tudíž výraz *good faith* a jemu podobné nelze do češtiny správně převést jako dobrou víru. „*Stalo-li se tak již v některých případech mechanickým překladem cizojazyčných textů, jako např. v § 56 odst. 1 platného občanského zákoníku, vede to k nedorozuměním a ke scholastickému rozlišování dobré víry v subjektivním a v objektivním slova smyslu. Z toho důvodu se táž zásada v návrhu vyjadřuje formulací ukládající každému jednat v právním styku poctivě.*“

⁴⁸ Dobrá víra, poctivost a slušnosti je užitá také v Návrhu společné evropské úpravy prodeje Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 11. 10. 2011, KOM (2011) 635. pod českým překladem „zásada dobré víry a poctivého jednání“.

⁴⁹ Srov. § 56 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku účinného do 31. 12. 2013. Na tomto místě lze stručně podotknout, že dané zákonné ustanovení vycházelo ze směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Relevantní ustanovení směrnice nebyla zcela přesně transponována a obdobným problémem trpí i současná právní úprava nového občanského zákoníku. Srov. anglické znění ustanovení čl. 3.1 Směrnice: „*A contractual term which has not been individually negotiated shall be regarded as unfair if, contrary to the requirement of good faith, it causes a significant imbalance in the parties' rights and obligations arising under the contract, to the detriment of the consumer*“ či francouzské znění: „*Une clause d'un contrat n'ayant pas fait l'objet d'une négociation individuelle est considérée comme abusive lorsque, en dépit de l'exigence de bonne foi, elle crée au détriment du consommateur un déséquilibre significatif entre les droits et obligations des parties découlant du contrat.*“

autorky dostatečným způsobem překrývá jeho právní význam s významem běžného jazyka tak, aby bylo možné pro recipienta právní normy alespoň v základních obrysech seznat její smysl a význam. NOVÉHO argument také není zcela v souladu se zásadou *de minimis non curat preator*, v jejímž smyslu odpadá řešení „nepoctivostí“, které budou právně irelevantní, stejně jako například nejsou předmětem řízení společenské služby.

Poctivost a slušnost bude nabývat specifický obsah v různých situacích. To, že se jedná o otevřenou texturu, normu, umožňuje reagovat na různé situace. V rámci obchodního styku lze očekávat určitou dravost jeho účastníků; ta však má své limity. Jedním z limitů je i povinnost poctivého a slušného jednání, kdy jeho aspekty budou nepochybně vykazovat určité odlišnosti od styku čistě občansko-právního.

3.2 Kritéria poctivosti a slušnosti

Poctivost a slušnost je ekvitním principem a její aplikace „*přichází do úvahy tehdy, kdy smluvní strana jedná neetickým či nerozumným způsobem vůči druhé straně, čímž poškozuje její právem chráněný zájem*“⁵⁰.

Kritérii poctivosti a slušnosti je, jak již bylo naznačeno, věrnost, čestnost, respektování práv druhých, férovost, konzistentnost jednání a jeho předvídatelnost, loajalita a spolupráce⁵¹, ohleduplnost k zájmu druhých, spolehnutí se, přiměřenost, rozumnost, obecná slušnost a solidnost jednání, důvěra v jednání druhé strany či také poctivost jednání, sledování vlastního zájmu tak, aby nebyl poškozován jiný, jednání v souladu s legitimními očekáváními oprávněného, rozumná míra kooperace⁵² mezi stranami.

---

⁵⁰ NOVÝ, Z.: Princip „poctivosti“ dle Draft Common Frame of Reference jako inspirace pro výklad § 6 odst. 1 návrhu občanského zákoníku, Právní rozhledy 2/2012, s. 46.

⁵¹ DFCR, s. 72: k tomu stanoví, že loajalita v rámci smluvního práva spočívá v povinnosti spolupráce v případech, kdy je to nezbytné k plnění smluvních povinností, v povinnosti jednat konzistentně s předcházejícím prohlášením či jednáním, na které druhá smluvní strana spoléhala.

⁵² Vhodné je na tomto místě podotknout, že UNIDROIT PICC rozděluje povinnost spolupracovat (duty to co-operate) a povinnost jednat poctivě a slušně (srov. čl. 5.1.3 a čl. 5.3.3).

Poctivost a slušnost znamená „*již podle jazykového výkladu vnější a vnitřní postoj založený na spolehlivosti a ohledu ve vztahu k druhému. To se týká i pojmu víry, která znamená důvěru v takovýto postoj. Sepětí obou pojmů má proto za cíl ochranu důvěry. Na druhé straně směřuje k poctivé ohleduplnosti vůči zájmům jiných osob, které jsou hodny ochrany a ta není dostatečně uspokojena smluvní nebo zákonnou úpravou.*“⁵³

TICHÝ dodává, že dalším aspektem je mravnost právního styku.⁵⁴ V tomto směru například z poctivosti a slušnosti lze dovodit povinnost spolupracovat na dosažení účelu smlouvy či to, že vymáhání nároku nesmí odporovat kauze jednání.⁵⁵ Velmi důležitým je výše zmíněný aspekt důvěry, neboť jak správně konstatoval Ústavní soud, „*uplatňování principu důvěry v úkony dalších osob ve veškerém sociálním styku je základním předpokladem pro fungování komplexní společnosti.*“⁵⁶

Lze tak vnímat dvě strany povinnosti poctivého jednání – povinnost jednat vůči druhé straně poctivě a ochranu její důvěry v to, že jednání protistrany poctivě skutečně je, resp. ochranu jejího důvodného – legitimního – očekávání v poctivost jednání druhého (někdy jsou tyto služby nazírány jako aktivní a pasivní složka)⁵⁷. Tato důvěra je chráněna v naší současné právní úpravě i pomocí zákonného zakotvení vyvratitelné domněnky poctivého a dobrověrného jednání dle § 7 OZ.

Princip poctivého a slušného jednání, byť nebyl výslovně zakotven v zákoně, dovodil i Ústavní soud ve své rozhodovací praxi – označil jej za princip důvěry. V nálezu ze dne 6. 11. 2007⁵⁸ označil princip důvěry za jeden ze základních v závazkových vztazích. Právním „*principem je zásadní ochrana té osoby, která*

---

⁵³ Op. cit. sub 6, s. 66 - 67.

⁵⁴ Op. cit. sub 6, s. 67.

⁵⁵ Srov. BALARIN, J.: Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku in Bulletin Advokacie č. 1-2/2011, s. 25.

⁵⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 3/06, publikovaný v Bulletinu Advokacie 7-8/2009, s. 72 a násl.

⁵⁷ Srov. TĚGL, P., MELZER, F.: Povinnost jednat v právním styku poctivě, publikované v elektronickém Bulletinu Advokacie dne 5. 12. 2014, dostupné na <http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-jednat-v-pravnim-styku-poctive>.

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 3/06, publikovaný pod N 185/47 SbNU 429.

činila právní úkon s důvěrou v určitý, jí druhou stranou prezentovaný skutkový stav. Ten, kdo vyvolal určité jednání, se nesmí *ex post* dovolávat vad jednotlivých úkonů, které sám způsobil. Uplatňování principu důvěry v úkony dalších osob při veškerém sociálním styku s nimi je základním předpokladem pro fungování komplexní společnosti“. Ústavní soud dále dodal, že „důvěru je třeba pokládat za elementární kategorii sociálního života. Jednak vyjadřuje vnitřní postoj odrážející eticky odůvodněné představy a očekávání jednotlivých členů společnosti a z druhé strany je výrazem principu právní jistoty, který představuje jednu z faset materiálně, tj. hodnotově chápaného právního státu, jehož ústavně normativní výraz je obsažen v čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky.“ V předmětném případě obecné soudy pochybily, když nepřiznaly uvedenému principu důvěry ochranu a aprobovaly jednání prodávajícího, který se snažil vyvolat důvěru stěžovatele ve výhodnost kupní smlouvy pomocí informací označitelných za přinejmenším nekorektní. Prodávající využil pro kupujícího neznámé prostředí, vytvořil atmosféru, v níž se kupující mohl cítit omezen ve svobodném rozhodování, byl mu předložen formulářový návrh, kupní cena byla neobvyklým způsobem uvedena v německých markách, ale jednotlivé splátky byly splatné v české měně (bez uvedení aktuálního směnného kurzu), kupujícímu mělo být zboží dodáno a vlastnické právo na něj převedeno až po delší době, nadto byl ústně nesprávně poučen o možnosti od smlouvy odstoupit, neobdržel její exemplář, který mu byl poslán dodatečně poštou. Nadto poté, co kupující sdělil vůli odstoupit od smlouvy, jej prodejce dále nekontaktoval, nechal jej v přesvědčení, že smlouva byla zrušena a vyčkal s žalobou těsně před promlčením nároku na zaplacení kupní ceny. Souhrn těchto jednání překročil zcela jednoznačně zákonné meze a došlo k výraznému porušení principu důvěry.

Poctivost a slušnost také souvisí s informační povinností, která je jednou z velmi důležitých obecných povinností dle občanského práva. Informační práva „mají za cíl vyrovnat nerovnosti určitou „redistribucí“ přerozdělováním. Povinnosti z toho plynoucí zatěžují ty, kteří musejí dát k dispozici své informace.“⁵⁹ Porušení informační povinnosti může vést k jednání, které je

---

⁵⁹ Op. cit. sub 6, s. 58.

v rozporu s poctivostí a slušností. Informační povinnost je velmi důležitá v rámci prevenční povinnosti (předcházení škodám) a v rámci předsmuvní odpovědnosti. Tato povinnost není neomezená, ale musí být plněna v takovém měřítku, aby jednání bylo stále ještě poctivé a slušné. Není tak například nutné informovat budoucího kontrahenta o svém výrobním postupu; na druhou stranu je nutné sdělit, že výrobní postup má za následek určité vlastnosti zboží a tyto specifikovat tyto jeho vlastnosti.

Protipólem (a limitem) poctivosti a slušnosti je, stejně jako u dobré víry, *obezřetnost* druhé smluvní strany. Od spotřebitele se například vyžaduje určité kontrolní úsilí ke zjištění, jaké zboží (potažmo službu) vlastně kupuje.⁶⁰ Průměrný spotřebitel je pro soudní praxi osoba v rozumné míře informovaná, pozorná a opatrná.⁶¹ Na tyto aspekty navazuje i Nejvyšší soud, v jehož judikatuře je míra pozornosti průměrného spotřebitele dnes posuzována přísněji, než dříve (již nejen srov. výše uvedené ohledně kritéria *rozumného člověka*. Dodejme, že pro obchodní styk vždy platí určitá zvýšená míra přísnosti. Pokud jsou zvýšené požadavky kladeny na laiky, spotřebitele, tím spíše se uplatní mezi profesionály, obchodníky. K bližším podmínkám zkoumání obezřetnosti a rozumnosti srov. výše kapitoly 2.3).

3.3 Význam poctivosti a slušnosti

Poctivost a slušnost je jedním z principů, které limitují volnost jednání, omezují autonomii vůle a zejména jeden z jejích základních aspektů, smluvní svobodu. Poctivost a slušnost je nejen *a priori* limitem jednání, ale i jeho korektivem⁶², který působí *ex post*. Je dále „*vstupní branou pro činnost soudce*“⁶³ a základem pro interpretaci právních jednání. Poctivost a slušnost

---

⁶⁰ Rozhodnutí ESD C-261/81, Valter Raus vs. De Smelt.

⁶¹ Rozhodnutí ESD C-210/96 Gut Springenheide.

⁶² Komentář k obecné části občanského zákoníku k povinnosti každého jednat poctivě uvádí, že tato povinnost má širší dosah, než jen v soukromém právu, „*neboť uplatňuje-li se v soukromém právu, potom tím spíše musí platit i v právu veřejném, a to včetně požadavku na poctivé jednání orgánů veřejné moci vůči fyzickým a právnickým osobám*“. LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 77.

⁶³ Op. cit. sub 6, s. 65.

tak představuje typický „širokospektrální ekvitní institut, který je vyjádřením férového (poctivého) a otevřeného jednání“.⁶⁴

Poctivost a slušnost je regulačním mechanismem na místech, kde není možné (zejména vzhledem k dynamičnosti vývoje právní úpravy či zbytečné kazuičnosti) upravit výslovně všechny situace či kde regulace by sama o sobě nedosáhla kýženého výsledku. Jak však uvádí BALARIN, bylo by chybou vnímat poctivost a slušnost⁶⁵ jako oprávnění vykládat zákon bez ohledu na jeho obsah; poctivost a slušnost sice prostupuje pozitivním právem, je potřeba ji však zkoumat a aplikovat předvídatelným způsobem.

Poctivost a slušnost může být nazírána také jako regulativ přílišného oportunismu obou stran vztahu. Argumentem proti jejímu užívání bývá to, že každá ze stran sleduje svůj vlastní zájem, který je vztahu (obchodu imanentní) a není na místě tohoto zájmu vstupovat⁶⁶. Tento argument je nicméně možné překlenout výkladem poctivosti a slušnosti a jejího aplikačního dopadu na určité případy. Ve chvíli, kdy bude posuzován smluvní vztah založený čistě na oportunismu stran, měla by poctivost a slušnost postihovat až jen nepřipustné projevy takového oportunismu. Naopak tam, kde je na místě větší kooperace a spolupráce mezi stranami, bude nabývat na významu. Vzhledem k tomu, že poctivost a slušnost je poměrně velmi obecným právním pojmem, jeho aplikace takovou různorodost umožňuje.

3.3.1 Užší spojení mezi subjekty, na něž je zpravidla aplikována poctivost a slušnost

Je nutné zdůraznit, že poctivost a slušnost se aplikuje většinou u vztahů, kde je nějaké zvýšené spojení či určitá kvalifikovaná sociální interakce. Jde například o zahájení jednání o smlouvě mezi potenciálními smluvními

---

⁶⁴ BALARIN, J.: Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku in Bulletin Advokacie č. 1-2/2011, s. 25.

⁶⁵ Citovaný autor hovoří o dobré víře v tomto jejím významu. Srov. BALARIN, J.: Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku in Bulletin Advokacie č. 1-2/2011, s. 26 a násl.

⁶⁶ Srov. BRIDGE, M. G. Does Anglo-Canadian Contract Law Need a Doctrine of Good Faith? Canadian Business Law Journal, 1984, sv. 9, č.4, s. 413, kdy jako příklad takového vztahu je uváděn obchod s některými finančními deriváty. Cit. dle NOVÝ, Z.: Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 7, s. 10.

partnery, smluvní vztah⁶⁷, dlouhodobé obchodní vztahy, dlouhodobou praxi mezi obchodními partnery, či vztahy mezi společníky či členy orgánů obchodních společností⁶⁸. Vždy je tak dán určitý bližší kontakt či pouto. V rámci dohledatelné judikatury vždy existoval při aplikaci poctivosti a slušnosti nějaký bližší vztah mezi zúčastněnými.

Poctivost a slušnost se tedy nebude zpravidla aplikovat ve vztahu mezi dvěma naprosto si cizími subjekty, mezi kterými neexistuje žádné pouto – ať již předsmluvní, smluvní, obligační ze způsobeného deliktu, rodinné apod. Pokud tedy bude určitá osoba konat proti ohledům slušnosti například urážením náhodného kolemjdoucího, bude situace řešena jinými právními nástroji (například civilní odpovědností či správně-právní odpovědností: sahající od újmy na cti po přestupek proti občanskému soužití). Naopak pokud se dopustí taková osoba pomlouvání svého dlouholetého smluvního partnera (pomluvou rozumíme osočování z nepravdivého), jedná taková osoba proti oprávněným zájmům tohoto svého partnera, ač má povinnost jednat vůči němu poctivě a slušně – chránit jeho oprávněné zájmy.

Aplikace principu poctivosti a slušnosti na vztahy založené na důvěře resp. nadané určitým stupněm důvěry je primární. Tento přístup je patrný v úpravě švýcarské a německé, které zdůrazňují v tomto kontextu význam tohoto „zvláštního vztahu důvěry“.⁶⁹

3.4 Funkce poctivosti a slušnosti

Funkce poctivosti a slušnosti jsou mnohé. Jednak je princip *výkladovou pomůckou*, která pomáhá při určování konkrétní náplně jednotlivých práv

---

⁶⁷ Dle německé doktríny mezi smluvními stranami již v průběhu předsmluvních jednání vzniká zvlášť úzká vazba, která účastníky zavazuje k poctivému a slušnému jednání. Srov. NOVÝ, Z.: Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 37 a n.

⁶⁸ Srov. TICHÝ, L.: Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 66 a násl.

⁶⁹ Srov. TĚGL, P., MELZER, F., Povinnost jednat v právním styku poctivě, publikováno v elektronickém Bulletinu Advokacie dne 5. 12. 2014, dostupné na <http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-jednat-v-pravnim-styku-poctive>.

a povinností resp. jejich projevů v určitých situacích. Soudu umožňuje výklad smluvních povinností s ohledem na to, co strany při dodržení poctivosti a slušnosti *měly a mohly* od smlouvy očekávat; toto očekávání není hodnoceno jako subjektivní stav toho kterého účastníka sporu, ale jako objektivně předpokládatelné *poctivé, legitimní* očekávání. Přihlíží dále k tomu, jaké bylo jejich předchozí jednání a praxe, či okolnosti uzavírání smlouvy. *Interpretační* funkce našla svůj odraz například též v pravidlech výkladu smluv (pravidlo *contra preferentem* dle § 557 OZ, přihlídnutí k zavedené praxi stran dle § 556 OZ odst. 2, srov. níže).

Poctivost a slušnost může sloužit také k dovození výslovně nestanovených povinností (*doplňující funkce*), přesto vyplývajících z povahy právního jednání, či též dodatečných povinností. Mezi tyto povinnosti je možné zařadit například povinnost poctivě plnit svůj závazek, informační povinnost, povinnost loajality a spolupráce, povinnost jednat ohleduplně vůči druhému účastníku smlouvy a zachovávat mu určitou věrnost či respektovat jeho legitimní zájmy. Stejně tak je možné pod tuto funkci podřadit i dovození vedlejších povinností ze smlouvy, *implied terms*. Jako příklad projevu této funkce poctivosti a slušnosti je možné uvést povinnost prodávajícího v případě prodlení kupujícího určit dodatečně vlastnosti předmětu koupě dle potřeb kupujícího, které jsou mu známy dle § 2089 OZ, povinnost postupitele sdělit a vydat postupníkovi vše, co je nutné k uplatnění postupované pohledávky dle § 1880 odst. 2 OZ či informační povinnosti dle § 1728 odst. 2 OZ či specificky pro spotřebitelské smlouvy dle § 1811 a násl. OZ. NOVÝ k těmto povinnostem správně řadí povinnost postupitele pohledávky zdržet se všeho, co by mohlo ztížit vymáhání postupované pohledávky, povinnost chránit uskladněné zboží či povinnost dodat doklady potřebné k nakládání ze zboží⁷⁰ (dle § 2087 OZ), povinnosti týkající se řádného zabalení věcí (dle § 2097 OZ).

Pod doplňující funkci je možné zařadit i ustanovení týkající se doplnění smluv či určení jejich náležitostí (určení náležitostí smlouvy třetí osobou či soudem dle § 1749 OZ, určení náležitostí budoucí smlouvy 1787 odst. 2 OZ) či

---

⁷⁰ Op. cit. sub 67, s. 46 a n.

právních následků právního jednání (ve smyslu § 545 dle zavedené praxe stran). Připomeňme již výše uvedené, že pomocí dobré víry bylo již v právu římském možné doplnit „*to, co se patřilo plnit se zřetelem ke konkrétním okolnostem případu, místnímu zvyku a obyčeji*“.⁷¹

Další funkcí je užití poctivosti a slušnosti jako *limit jednání* (limitující či korektivní funkce) - její užití jako omezující faktor autonomie vůle. V tomto ohledu je projevem poctivosti a slušnosti například zákaz zneužití práva resp. šikanózního jednání, jednání sledujícího nelegitimní motivy či zákaz *venire contra factum proprium*. V tomto směru působí poctivost a slušnost *a priori*. Komentář k obecné části občanského zákoníku tuto funkci nazývá „korigující“ (viz v této práci níže), již rozumí usměrňování „*chování stran tak, aby odpovídalo shora uvedenému objektivnímu standardu poctivosti*“.⁷²

*Korigující funkce*⁷³ poctivosti a slušnosti pak slouží k překonání protikladů a pnutí, například zrušení závazku v případě podstatné změny okolností dle § 2000 OZ a právo žádat obnovení jednání o smlouvě (§ 1765 OZ), (*hardship*), či úprava *surprising terms* dle § 1753 OZ. V tomto ohledu lze na poctivost a slušnost nazírat i jako na korektiv zřejmých nesprávností, nepřiměřeností, disproporcí či excesů (ve svém důsledku vedoucí k nalezení spravedlivého řešení) či řešení například v rámci německé doktríny i situací, kdy odpadne hlavní účel smlouvy. V tomto směru se jedná o působení poctivosti a slušnosti *ex post*, či jak uvádí NOVÝ, až v rámci „*adaptace smlouvy na změněné socio-ekonomické podmínky po uzavření smlouvy*“⁷⁴.

Stejně jako dobré mravy tak poctivost a slušnost slouží jako „vstupní brána“ pro spravedlnost a soudcovské nalézání práva. V tomto směru také poctivost a slušnost slouží k vyrovnaní narušené rovnováhy mezi stranami.

---

⁷¹ Op. cit. sub 22, s. 170. Překlad je autorčin.

⁷² Jako příklad komentář pak uvádí úpravu předmluvní odpovědnosti, zákaz *venire contra factum proprium*, ochranu důvěrných informací, ale i právo soudu modifikovat povinnosti stran, a tedy do jedné funkce zařazuje to, co je v této práci pro svůj rozdílný charakter rozlišováno. Srov. LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 79.

⁷³ Srov. TICHÝ, L.: Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 68–72.

⁷⁴ Op. cit. sub 67, marg. č. 20, s. 29.

3.5 Poctivost a slušnost v kontextu vybraných evropských právních řádů

Princip poctivosti a slušnosti sice nepatří k právním principům, který by byl ve všech členských státech EU zcela obecně uznáván, nicméně v právních řádech, které jsou nám inspiračními zdroji, se vyskytuje. Velmi významné místo zaujímá v německém právním řádu, upraven dále je mj. v rakouském, švýcarském, i ve francouzském. Je dále reflektován v nadnárodních právních projektech, které jej vyzdvihují na přední místo. Níže velmi stručně přiblížíme úpravu německou, francouzskou a anglickou, jež může být ilustrací anglosaského přístupu k uvedenému pojmu, a vybrané nadnárodní projekty.

3.5.1 Německo

V rámci německého právního řádu nabývá poctivost a slušnost velmi významných měřítek a bývá označována za hlavní zásadu obligačního práva. Německým označením poctivosti a slušnosti) je *Treu und Glauben*. Od ní je možné odlišit tzv. *Gutter Glauben*, která je v zásadě protějškem naší dobré víry (aplikované zejména v otázce nabývání vlastnického práva). *Treu und Glauben*⁷⁵ je zakotvena v ustanovení § 157⁷⁶ a 242⁷⁷ BGB. Německu se ve své právní úpravě blíží i Rakousko, které nicméně nezná tak širokou klauzuli jako § 242 BGB.

Za účel *Treu und Galuben* je považováno „vytvoření určitého standardu chování, dle kterého druhá strana může svého kontrahenta soudit a podle něhož je na druhé straně třeba se v závazkových vztazích řídit.“⁷⁸ Jde o objektivní měřítko,

---

⁷⁵ Zajímavé je připomenout, že za druhé světové války *Treu und Glauben* „posloužila jako nástroj persekuce německých Židů nacisty, např. tím, že princip dobré víry umožňoval jednostranné zrušení nájemní smlouvy občanu židovského původu. Naplnila se tak varování, která formuloval německý právník Hedemann ve své publikaci *Flucht in die Generalklaseln*, a to, že aplikace generální klauzule dobré víry může vést nejen k pozitivním, ale také negativním účinkům“. Op. cit. sub 67, marg.č. 22, s. 37.

⁷⁶ Dle tohoto ustanovení mají být smlouvy vykládány v souladu s dobrou vírou a s ohledem na zvyklosti.

⁷⁷ Dle tohoto ustanovení je dlužník povinen plnit tak, jak vyžaduje dobrá víra a s ohledem na zvyklosti. Toto ustanovení je nicméně aplikováno širěji a povinnost se vztahuje i na věřitele.

⁷⁸ Op. cit. sub 6, s. 63.

které kombinuje věrnost, spolehlivost, víru v další spoléhání se a jeho ochranu; jde o „koncept představující standard chování na ochranu zájmů druhé strany zahrnující i ochranu rozumného spoléhání se“.

Německá judikatura rozvinula aplikaci poctivosti a slušnosti významným způsobem ve smluvních vztazích. Jak uvádí BALARIN, je možné rozlišit několik skupin tzv. „vedlejších povinností, které jsou implikovány každému smluvnímu vztahu“: povinnost věrnosti (povinnost nečinit nic, co by ohrozilo účel smlouvy), povinnost ochrany (respekt k právním zájmům partnera), povinnost součinnosti (za dosažením účelu smlouvy), vysvětlovací povinnosti (informační povinnost vždy, když se to jeví potřebným)⁷⁹.

3.5.2 Francie

Ve Francii nalezneme zakotvení poctivosti a slušnosti v občanském zákoníku. Code civil v čl. 1134 odst. 3 zakotvuje pravidlo, dle kterého je smlouvy třeba plnit v „dobré víře“; dobrá víra v tomto ohledu odpovídá našemu pojmu poctivosti a slušnosti⁸⁰. Jedná se o poměrně obecné pravidlo chování (*la norme de conduit*). Smluvní strany se nemohou odvolávat na text smlouvy, aby obešly jejího ducha⁸¹. Na to navazuje čl. 1135 Code civil⁸², dle něhož smlouvy zavazují nejen tím, co strana výslovně vyjádřila, ale i vším, co vyžaduje v dané věci spravedlnosti, zvyklosti, nebo které z povahy věci jsou ujednání imanentní.

Bonne foi v tomto smyslu byla původně považována pouze za interpretační pomůcku, nikoli jako korektivní institut. „Důslednost, s jakou byla zásada

---

⁷⁹ KLUZINGER, E.: Einführung in das bürgerliche Recht. München 2004, s. 183 a násl. cit. dle BALARIN, J.: Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku in Bulletin Advokacie č. 1-2/2011, s. 27.

⁸⁰ Dobrá víra je v tomto směru definována jako čestnost osoby při sjednávání a plnění smlouvy. BISSARDON, S. Guide du langage juridique. Vocabulaire, pièces et difficultés. 2e édition, Litec 2005, s. 146, nebo také jako loajální jednání zejména při plnění povinností, čestnost, ohled na spolupráci CORNU, G.: Vocabulaire juridique, 7e édition, Paris: Quadriga 2005, s. 117.

⁸¹ CARBONNIER, J.: Droit civil. Les obligations. 16e édition. Paris: Presses Universitaires de France, 1992, s. 220.

⁸² Ustanovení § 1135 Code civil zní: „Les conventions obligent non seulement à ce qui y est exprimé, mais encore à toutes les suites que l'équité, l'usage ou la loi donnent à l'obligation d'après sa nature.“

*dobré víry interpretována ve smyslu plnění smlouvy, byla výsledkem tendence interpretovat smlouvy spíše podle pravé vůle stran než na základě slov, které strany užily.*⁸³ V tomto původním aplikačním omezení nicméně došlo v poslední době k poměrně výraznému posunu. V současné době je v podstatě nesporný přínos *bonne foi*, na jejímž základě je vybudována doktrína o povinnosti loajality, resp. věrnosti (*obligation de loyauté*⁸⁴), a povinnosti spolupráce (*obligation de coopération*).⁸⁵ Ani postupné zvyšování aplikace čl. 1134 odst. 3 Code Civil však nevedlo k natolik širokému rozvoji aplikačního dopadu uvedeného principu jako v Německu⁸⁶. Je nutné podotknout, že nižší míra aplikace principu poctivosti a slušnosti je vyvažována jinými instituty, například zákazem zneužití práva, který bývá samostatně vydělován.

V rámci plánovaných francouzských reforem civilního práva však *bonne foi* bývá vyzdvihována jako důležitá součást smluvního práva, která je součástí veřejného pořádku (*ordre public*) a nelze ji proto smluvně vyloučit⁸⁷. Její původní dosah dle čl. 1134 Code Civil (vztahující se k plnění smluv) byl rozšířen i na uzavírání smluv a jejich výklad (soudy poctivost a slušnost aplikují i při určování povinností smluvních stran)⁸⁸.

Na tomto místě je nezbytné dodat, že stejně jako v českém prostředí, je i ve francouzském právním prostředí užíván pojem *bonne foi* pro dvě situace – subjektivní přesvědčení o určité skutečnosti blížící se omluvitelnému omylu a jako objektivní pravidlo jednání. Stejně jako u nás je proto i ve Francii potřeba dobře rozlišovat, v jakém ze svých významů je *bonne foi* užitá. Dle FABRE-MAGNANOVÉ je dobrá víra v subjektivním smyslu „duševním stavem“ (*l'état d'esprit*), kdežto ve smyslu objektivním jde o „normu chování“ (*la norme de conduit*⁸⁹).

---

⁸³ Op. cit. sub 6, s. 64.

⁸⁴ V rámci obchodního práva podrobněji srov. COZIAN, M., VIANDIER, A., DEBOISSY, F.: *Droit des sociétés*, 3e édition, Paris: Litec, 2000, s. 135.

⁸⁵ Op. cit. sub 6 s. 64.

⁸⁶ Op. cit. sub 67, marg. č. 46, s. 54.

⁸⁷ Srov. NOVÝ, Z.: *Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu*. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 48, s. 55.

⁸⁸ PECL, s. 119

⁸⁹ FABRE-MAGNAN, M. *Droit des obligations*. 1 – Contrat et engagement unilatéral. Paris: Presses Universitaires de France, 2008, s. 66, cit. dle NOVÝ, Z.: Princip „poctivosti“ dle Draft

3.5.3 Anglie

Anglické právo nezná obecnou povinnost uzavírat smlouvy či plnit smlouvy v souladu s principem poctivosti a slušnosti. V návaznosti na implementaci směrnice o nekalých ujednáních ve spotřebitelských smlouvách vznikla na poli anglické doktríny diskuze o tom, co „dobrá víra“ ve smyslu směrnice (poctivost a slušnost) znamená a zda není na místě zakotvit ji jako součást anglického smluvního práva.⁹⁰ V anglickém obchodním právu nicméně existuje řada institutů, které při své aplikaci mají obdobné výsledky, jako užití principu poctivosti a slušnosti⁹¹. Jde například o zákaz zatajování informací, zákaz podvodného jednání, pravidla regulující zjevnou nepřiměřenost plnění (*consideration*).⁹² Stejně tak je nutné připomenout tzv. *implied terms*, ujednání smlouvy, která jsou její součástí, ač nejsou výslovně vyjádřena či zakotvena. Tato ustanovení vyplývají ze zvyklostí, ze zákona či ze soudních rozhodnutí, která například v případě *The Moorcock* vedla k dovození informační povinnosti nevyjádřené ve smlouvě.⁹³ V rámci Principů evropského smluvního práva je jako ilustrace uveden případ *Hoenick v. Issacs* z roku 1952, v rámci něhož bylo omezeno právo strany ukončit smlouvu pro její marginální porušení druhou smluvní stranou, když jako reálný motiv se jevila snaha vyvázat se z nevýhodného kontraktu.

Common Frame of Reference jako inspirace pro výklad § 6 odst. 1 návrhu občanského zákoníku, Právní rozhledy 2/2012, s. 46.

⁹⁰ Srov. NOVÝ, Z.: Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 61-62, s. 63-64.

⁹¹ Obdobně PECL, s. 116.

⁹² Srov. TICHÝ, L.: Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 64.

⁹³ Op. cit. sub 67, marg. č. 66, s. 66, kdy případ *The Moorcock* (v němž při odlivu loď žalobce, z níž měl pro žalované vyložit náklad v přístavišti, v tomto přístavišti klesla a byla proražena o dno. Soud dovodil, že žalovaní měli varovat žalobce, že v přístavišti nemá kotvit, nebo zajistit vhodná bezpečnostní opatření - *The Moorcock* (1889) 14 PD 64-) je citován dle FURMSON, M.P.: Chechire, Fifit and Furmson's Law of Contract, 15 th Edition Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 172-190.

3.6 Poctivost a slušnost v nadnárodních právních projektech

Poctivost a slušnost je výrazným způsobem vyzdvížena v rámci nadnárodních projektů. Pod různými názvy (zejména *good faith and fair dealing*) tento princip nalezneme v Principech evropského smluvního práva, v UNIDROIT Principech mezinárodních obchodních smluv či ve Společném referenčním rámci.

3.6.1 Principy evropského smluvního práva

Pokud jde o PECL, upravují povinnost poctivosti a slušnosti zejména obecným ustanovením obsaženým v čl. 1:201, kterým stanoví povinnost každé smluvní strany jednat v souladu s poctivostí a slušností (*in accordance with good faith and fair dealing*). Smluvní strany nemohou tuto svou povinnost vyloučit ani omezit. Princip nalézá své uplatnění i v kazuističtějších pravidlech, například předsmluvní odpovědnosti (čl. 2:301), zákazu zneužití závislosti, ekonomické tísně, či jiné slabosti slabší smluvní strany (čl. 4:109) či v úpravě *implied terms* (čl. 6:102).

Dle komentáře k danému obecnému ustanovení se podává, že princip poctivosti a slušnosti je jedním ze základních principů úpravy, prostupující celé smluvní právo a směřující k zajištění standardu „*slušnosti, férovosti a rozumnosti v obchodních transakcích*“⁹⁴. Dle výkladových ustanovení k PECL tak princip poctivosti a slušnosti zahrnuje zejména odepření ochrany tomu, jež trvá bezdůvodně na striktně formálním dodržení povinnosti, ukončí smlouvu při jejím nepodstatném (triviálním) porušení, či tomu, kdo jedná nečestně nebo nekonzistentně (a podrývá tak ochranu důvodných očekávání vyvolaných v druhé straně)⁹⁵. Princip poctivosti a slušnosti se vztahuje také k povinnosti vykazovat náležitý ohled na zájmy druhé smluvní strany –

---

⁹⁴ BUSCH, D., [EWOUD HONDIUS](#), D., VAN KOOTEN, H.J., SCHELHAAS, H.N., SCHRAMA, W.M.: *The Principles of European Contract Law and Dutch Law, Commentary*, Kluwer Law International: 2002, s. 47.

⁹⁵ Srov. LANDO, O., BEALE, H. *Principles of European Contract Law – Part I. and II. combined and revised*. The Commission on European Contract Law, 2000. s. 113 a násl.

z tohoto obecného principu tak například vyplývá prevenční povinnost (příkladem je mitigace hrozící škody)⁹⁶.

Navazující ustanovení čl. 1:106, které stanoví obecná pravidla výkladu PECL, klade důraz na všeobecné prosazování principu poctivosti a slušnosti a jistoty smluvních vztahů. PECL rozlišují obecnou povinnost jednat poctivě a slušně a povinnost smluvní strany spolupracovat s druhou tak, aby byla v plném rozsahu naplněna smlouva (čl. 1:202 PECL). Tato konkrétní nicméně vyvěrá z obecného principu poctivosti a slušnosti.

Zajímavá je terminologická poznámka autorů ohledně samotného pojmu „*good faith and fair dealing*“, kdy „*good faith*“ pojímají jako vnitřní přesvědčení o čestnosti a férovosti (subjektivní kritérium), který se projeví například při odepření ochrany šikanóznímu výkonu práva, zatímco „*fair dealing*“ je povinnost zachovat férovost navenek (objektivní kritérium). Ve svém spojení pak pokrývají princip, který v naší práci označujeme jako poctivost a slušnost.

3.6.2 Principy UNIDROIT PICC

V čl. 1.7 UNIDROIT Principů mezinárodních obchodních smluv je zakotvena povinnost každé strany jednat v mezinárodním obchodu poctivě. Tuto povinnost opět nelze vyloučit. Tato povinnost je označována za jeden z uhlavních kamenů právní úpravy. Princip poctivosti a slušnosti pak má být výrazem snahy o podporu jeho širší, obecnější aplikace, ač je v ustanovení čl. 1.7 výslovně uložena povinnost jednat v souladu s ním jen smluvním stranám.⁹⁷ Komentář k danému ustanovení pak uvádí, že povinnost jednat poctivě a slušně je jedním ze zcela základních principů celé úpravy⁹⁸ a nachází se v celé řadě dalších konkrétnějších ustanoveních (například v čl. 2.1.15 upravujícím předmluvní odpovědnost a vyjednávání ve *zlé víře*, v čl. 4.8 týkajícím se vyplnění mezer ve smlouvě, v čl. 5.1.2 upravujícím *implied terms*,

---

⁹⁶ Srov. LANDO, O., BEALE, H. *Principles of European Contract Law – Part I. and II. combined and revised*. The Commission on European Contract Law, 2000, s. 113 a násl.

⁹⁷ Srov. UNIDROIT PICC, s. 17.

⁹⁸ Srov. UNIDROIT PICC, s. 19.

v čl. 5.3.3 týkajícím se zmaření podmínky). Základním projevem rozporu s předmětným principem je zneužití práva. Poctivost a slušnost našla svůj výraz také v čl. 1.8 upravujícím nekonzistentní jednání (*venire contra factum proprium*).

3.6.3 Společný referenční rámec

Společný referenční rámec k poctivosti a slušnosti, které vyzdvihuje jako jeden z obecných a zcela klíčových principů, uvádí, že jistota jedné strany smlouvy je „*zvyšována povinností druhé smluvní strany spolupracovat a jednat v souladu s požadavky poctivosti a slušnosti. Nic není více škodlivé k smluvní jistotě, než smluvní partner, který tak nečiní: podvádějící a nedůvěryhodný či nespolupracující smluvní partner může být horší, než žádný partner.*“⁹⁹ DCFR ve svém čl. I.-1:103 poctivost a slušnost vymezuje jako standard chování vyznačující se čestností, otevřeností a ohledem na zájmy druhé strany transakce či daného vztahu. V rozporu s tímto principem je dle druhého odstavce citovaného ustanovení především takové jednání, které je v rozporu (v nesouladu) s předchozími projevy či jednáním a které způsobilo újmu druhé straně, jež se na jednání protistrany rozumně spoléhala.

Ve svém článku III. – 1:103 DCFR pak stanoví povinnost každého jednat poctivě a slušně nejen při plnění povinnosti, ale i při uplatnění práva na plnění, při vymáhání nároků plynoucích z prodlení s plněním povinnosti nebo při uplatnění práva na ukončení smluvního vztahu. Dle předmětného ustanovení tato povinnost opět nemůže být vyloučena.

---

⁹⁹ von BAR, CH., CLIVE, E., SCHULTE-NÖLKE, H. (eds.) Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR), Outline Edition. 2009, s. 14, dostupné ke dni 27. 5. 2015 na: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcf_r_outline_edition_en.pdf, dle kterého

„*One party's contractual security is increased by the fact that the other is expected to co-operate and act in accordance with the requirements of good faith and fair dealing. Nothing is more detrimental to contractual security than a contractual partner who does not do so: a cheating and untrustworthy partner, and even an uncooperative partner, may be worse than no partner at all.*“ Překlad je autorčin.

Povinnost jednat poctivě a slušně pak našla odrazy i v dalších ustanoveních, například v čl. II.-1:106 v souvislosti se zmařením podmínky, v čl. II. – 3:301 týkající se předsmlavní odpovědnosti a možnosti ukončit jednání, v čl. II.-8:102 při interpretaci smluv, v čl. II.-9:101 v rámci práva soudu vyplnit mezery ve smlouvách, či v rámci definice nespravedlivých smluvních ujednání v čl. II.- 9:403 ve vztahu ke spotřebiteli, v čl. II. – 9:404 mezi nepodnikateli a v čl. II. – 9:405 mezi podnikateli, nebo úpravy omylu a uvedení v omyl v čl. II. – 7:201 a II. – 7:205.

3.7 Vztah poctivosti a slušnosti a jiných právních pojmů

Poctivost a slušnost je institutem, který nám dává vodítka, jak dosáhnout určité kvality jednání. Pregnantně definovat tento pojem sám o sobě je i vzhledem k jeho stále se vyvíjejícímu a velmi širokospektrému obsahu nemožné. V tomto směru je klíčová judikatura, která s takto obecnými právními pojmy a principy pracuje a vykládá v jednotlivých konkrétních situacích. Následným zjednodušením jejich závěrů je možné alespoň částečně přiblížit obsah daného právního pojmu. Vzhledem k tomu, že poctivost a slušnost mají určitý překryv s dalšími principy (instituty), s nimiž bývá zaměňována, uvedeme níže vztah mezi poctivostí a slušností a jinými, prolínajícími se principy či instituty.

3.7.1 Vztah poctivosti a slušnosti a dobrých mravů

Dobré mravy¹⁰⁰ jsou stejně jako poctivost a slušnost limitem a korektivem jednání. Od poctivosti a slušnosti se však podstatnými aspekty odlišují. Přes svůj odlišný obsah bývají tyto pojmy někdy zaměňovány, nebo dokonce pojímány jako vztah příčiny a následku. Proto je na tomto místě vhodné vymezit jejich vztah.

---

¹⁰⁰ Srov. Ustanovení § 3 a § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku.

Dobré mravy (*boni mores*) jsou institutem, který je již od dob římského práva standardem jednání. SALAČ za definici dobrých mravů cituje poučku Říšského soudního dvora, podle níž je dán rozpor s dobrými mravy tehdy, „*jestliže obsah smlouvy v rozporu s citem pro slušnost a pravidly slušnosti, jak je uznávají všichni slušní a spravedlivě myslící lidé*“.¹⁰¹ Velmi obdobně dobré mravy vymezuje ve své judikatuře Nejvyšší soud. Dobrými mravy rozumí „*souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních*“.¹⁰² K tomu je na okraj nutno dodat, že toto rozhodnutí zřejmě pod pojmem neměnnosti nevyjadřuje rigiditu těchto zásad jako takových, ale pouze to, že jejich určitá část zůstává relativně konstantní a nepodléhá natolik společenskému vývoji – například zásada biblického Desatera: „nepokradeš“ je platná tisíce let.

V jiném svém rozhodnutí Nejvyšší soud uvádí, že dobrými mravy společnosti „*nutno chápat souhrn určitých etických a kulturních obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti*“. K tomu dodává, že tento obecný institut, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a čase, „*musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu. Při hodnocení musí být brán zřetel na konkrétní individualizovaný případ a nezáleží tolik na subjektivním názoru jednotlivce, jako na hodnocení společenském, objektivizovaném*“.¹⁰³ Tato definice má oproti předešlé určité přednosti, zejména vzhledem k tomu, že zdůrazňuje, že dobré mravy jsou kategorií mimoprávní, společenskou a etickou, jakož i důraz na posuzování konkrétních okolností případu. TICHÝ pak k dobrým mravům uvádí, že

---

¹⁰¹ HABERSTUMPF, H. Die Formel vom Anstandgefühl aller billig und gerecht Denkenden in der Rechtsprechung des Bundesgerichtshofes. 1976, s. 12. Citováno podle SALAČ., J. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004. marg. č. 8, s. 10.

¹⁰² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. 3 Cdon 69/96, publikované v Soudní judikatuře č.8/97 pod č. 62/97

¹⁰³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 1842/2008

v některých právních řádech se ustálil pohled na dobré mravy jako na standard slušnosti všech *poctivě* a *spravedlivě* smýšlejících osob.¹⁰⁴

Důraz je tedy kladen na morální kritérium. Právě to je imanentním znakem dobrých mravů. Charakter pravidla jako vysoce morálního také odlišuje dobré mravy od poctivosti a slušnosti. Poctivost a slušnost mají s morálními (ekvitními) aspekty mnoho společného, ale nejsou jimi. Za nezpochybnitelné jádro dobrých mravů SALAČ považuje „*hodnoty, které stmelují a udržují pohromadě společenství lidí – jedná se zejména o smysl pro povinnost [...] a přirozený respekt k člověku jako součásti společnosti atd.*“¹⁰⁵ Jako příklady jednání, která musí být v souladu s dobrými mravy a kde je případný rozpor nalézán, je zejména oblast rodinného soužití (a jeho základních morálních aspektů), sexuální oblast, počestnost, nátlak na to, aby někdo uzavřel či neuzavřel manželství, resp. jej ukončil, ujednání kalkulující se smrtí.

Tyto aspekty rodinného života, počestnosti, sexuální morálky, ochrany důstojnosti apod. jsou v případě poctivosti a slušnosti přítomny spíše okrajově. Jádro poctivosti a slušnosti spočívá naopak v ochraně důvěry v jednání druhého, slušnosti jednání, ohleduplnosti, předvídatelnosti apod. Lze připomenout vyjádření NOVÉHO, že „*dobré mravy ztělesňují minimum kladené na chování osob v soukromoprávním styku, kdežto „poctivost“ práh tohoto minimálního standardu překračuje v okamžiku, kdy mezi subjekty soukromého práva vznikne užší vztah, např. prostřednictvím uzavření smlouvy či zahájením jednání o ní*“¹⁰⁶. (Doplňme ale, že poctivost a slušnost není jen podmnožinou dobrých mravů a není omezena jen na smluvní právo). Jak dále uvádí TÉGL a MELZER, dobré mravy jsou minimálním standardem každého jednání. Poctivost a slušnost je pravidlo, které se aplikuje nad rámec dobrých mravů tam, kde je mezi účastníky určitý vztah důvěry.¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ Op. cit. sub 6, s. 72 a násl.

¹⁰⁵ MAYER-MALY, T., *Contra bonos mores, Iuris Professio*. Fetgabe M. Kaser, 1986, s. 156. Citováno podle SALAČ., J. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu*, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004. marg.č. 14, s. 14.

¹⁰⁶ Op. cit. sub 50, s. 46.

¹⁰⁷ Op. cit. sub 13.

Dobré mravy v poslední době výše zmíněnou oblast širších rodinných vztahů překračují. Zejména jde o korekci smluvních ujednání, která jsou do smlouvy vložena v důsledku rozdílného postavení a síly smluvních stran, pokud je jimi například založen významný či nepřiměřený nepoměr (jde o zneužití tržní síly a nerovnosti ekonomických pozic smluvních stran.¹⁰⁸ Vhodným příkladem tohoto užití dobrých mravů jsou lichovní ujednání a lichovní smlouvy. Opět připomeneme názor SALAČE, který řadí pod rozpor s dobrými mravy i smlouvy nadměrně omezující osobní, náboženskou či hospodářskou svobodu (včetně tzv. „nevolnických smluv“ – „*kdy jedna strana (zpravidla hospodářsky nesrovnatelně silnější) druhou stranu hrubě utiskuje či poutá*“¹⁰⁹ s běžným výsledkem ve formě neúměrně dlouhé smluvní vázanosti. SALAČ pak odkazuje mj. na prvorepublikový případ závazku odběratele odebírat od jediného pivovaru pivo po neúměrně dlouhou dobu – porušující běžné pravidlo kvalitních dodávek za aktuální cenu či na závazek plynoucí z konkurenční doložky, dle níž se subjekty zúčastněné na smlouvě zavázaly nepřijmout v určité době společníka vystoupivšího z některého z daných subjektů.“¹¹⁰ Právě na aplikaci dobrých mravů v této oblasti je vidět překryv s institutem poctivosti a slušnosti.

Přesto je zde patrný rozdíl. V rozporu s dobrými mravy je neoprávněné zvýhodnění se na úkor druhého (vyžadování nepřiměřených úroků); v rozporu s poctivostí a slušností bude zpravidla zakotvení ustanovení o nemravných úrocích takovým způsobem, že druhá smluvní strana jej důvodně neočekávala a nepředpokládala. V případě poctivosti a slušnosti tak nemusí být hlavním východiskem vyváženost plnění obou smluvních stran, ale to, zda proces vzniku smlouvy či jejího plnění netrpí určitými právně relevantními vadami. Pouze „špatný obchod“ tak není obchodem, který by mohl být v rozporu s poctivostí a slušností.¹¹¹

---

¹⁰⁸ Srov. SALAČ., J. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004. marg.č. 16, s. 15.

¹⁰⁹ SALAČ., J. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004. marg.č. 226, s. 179.

¹¹⁰ Op. cit. sub 109, marg.č. 226, s. 179.

¹¹¹ Srov. SALAČ., J. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004. marg.č. 20, s. 19 či ustanovení § 1118 Code civil: „*La lésion ne vicie*

Zásady poctivosti a slušnosti také budou odrážet zvyklosti v určitém obchodním odvětví a jeho specifika. Z tohoto důvodu také není správné tvrzení, že „porušení principu poctivosti nemusí nutně znamenat rozpor s dobrými mravy, zatímco každý rozpor s dobrými mravy představuje obzvláště závažný rozpor s požadavkem poctivosti“¹¹². Ne každý rozpor s dobrými mravy bude v rozporu se zásadami poctivosti a slušnosti (např. závazky v sexuální oblasti).

Shoda obou institutů je, kromě výše uvedeného, i v jejich objektivním charakteru – není rozhodující, zda si jednající rozpor uvědomuje. Důležité je objektivní posouzení jednání s ohledem na objektivně pozorovatelné okolnosti případu.

K aplikaci dobrých mravů připomeňme závěry Ústavního soudu, dle kterých „pojem dobré mravy nelze vykládat pouze jako soubor mravních pravidel užívaných jako korektiv či doplňující obsahový faktor výkonu subjektivních práv a povinností, ale jako příkaz soudci rozhodovat *praeter legem* či dokonce *contra legem*, pokud jde o reprobaci jednání přičícího se dobrým mravům“.¹¹³ I v tomto směru je určitá shoda s principem poctivosti a slušnosti, když i ten umožní v některých případech nerespektovat striktní literu zákona či smlouvy a neposkytnout právní ochranu takovému jednání, které byť je formálně po právu, materiálně není poctivým a slušným (srov. níže například otázky šikanózního výkonu práva).

3.7.2 Vztah poctivosti a slušnosti k zásadám poctivého obchodního styku

Zásady poctivého obchodního styku byla zakotvena výslovně v ustanovení § 265 obchodního zákoníku. Svým obsahem vychází z principu poctivosti a slušnosti resp. jsou jeho promítnutím v obchodním právu. Ustanovení § 256 obch. zák. bylo obecným korektivem jednání, který byl objektivního

---

les conventions que dans certains contrats ou à l'égard de certaines personnes, ainsi qu'il sera expliqué en la même section."

¹¹² Op. cit. sub 13.

¹¹³ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 34/09 ze dne 7. 9. 2010.

charakteru. Apeloval, stejně jako poctivost a slušnost, na určitou kvalitu a kulturu jednání v právním styku.¹¹⁴

Základním rozdílem je vyšší obecnost principu poctivosti a slušnosti: povinnost jednat poctivě a slušně se nově dle § 6 OZ vztahuje na všechny osoby vystupující v právním styku, není tak omezena jen na styk obchodní, jak tomu bylo i zásad poctivého obchodního styku. Zásada poctivého obchodního styku byla speciální zásadou obchodního práva, která spočívala ve spojení morálky, obchodních zvyklostí a náležité péče.¹¹⁵ (Zejména jejím prostřednictvím bylo zapovězeno dopouštět se jednání, které by bylo vůči ostatním účastníkům obchodního styku zákeřné, podvodné, parazitující či klamavé).¹¹⁶ SALAČ pak ve vztahu k zásadám poctivého obchodního styku dle § 265 obch. zák., uvádí, že „*pravidla poctivého obchodního styku v obchodních věcech jsou přísnějším a širším korektivem, než dobré mravy v obecné občanskoprávní sféře*“.¹¹⁷ Teprve ve chvíli, kdy je porušení zásad poctivého obchodního styku nadáno určitou kvalifikovanou intenzitou, je možné uvažovat i o rozporu jednání s dobrými mravy. Do té chvíle je ponechána možnost dobrovolného plnění.

Povinnost poctivosti a slušnosti je proto obecnějším korektivem, a to nejen co do osobní a věcné působnosti, ale i co do charakteru. Zásady poctivého obchodního styku jsou svým charakterem podmnožinou obecného principu poctivosti a slušnosti. Jednání, která byla v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, je tak možné považovat za rozporná též s poctivostí a slušností.

---

¹¹⁴ Srov. závěry usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3219/2010, dle něhož výkon práv a povinností nesmí být objektivně v rozporu s dobrými mravy; není rozhodující, zda si jednáající tento rozpor uvědomoval. Tyto závěry *mutatis mutandis* platí i pro zásady poctivého obchodního styku.

¹¹⁵ Srov. HAVEL, B. Dobré mravy a poctivý obchodní styk, Právník, 1/2000, s. 37.

Nejvyšší soud upozornil ve svém rozhodnutí ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 32 Cdo 2127/2009 na to, že v obchodněprávních vztazích by měl být argument rozporu s dobrými mravy uplatňován co nejméně, neboť společenský korektiv obchodních závazkových vztahů je zakotven právě v jeho ustanovení § 265.

¹¹⁶ Srov. závěry Nejvyššího soudu dle rozsudku ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 5184/2009 učiněné ve vztahu k dobrým mravům soutěže zakotveným v obchodním zákoníku pro nekalou soutěž (v jeho § 44).

¹¹⁷ Op. cit. sub 109, marg.č. 224, s. 179.

Zásady poctivého obchodního styku jsou dle soudní praxe - stejně jako poctivost a slušnost - určitá „zvyklost a důvěra“, že ji druhá strana bude též dodržovat, a bude v jejím smyslu jednat.¹¹⁸

Soudní praxe dovodila, že jedním ze základních aspektů zásad poctivého obchodního styku je zákaz zneužití práva. Konkrétně Nejvyšší soud uvedl, že ustanovení § 265 obch. zák., které je speciální pro obchodní závazkové vztahy, znamená, že účastník obchodněprávního vztahu nesmí při prosazování svých zájmů překročit meze, které vyplývají ze zásad poctivého obchodního styku, a tudíž nesmí zneužít práv, která mu podle zákona, resp. na základě zákona vznikla.¹¹⁹

Jde-li o ujednání, ze kterého účastníku vzešla práva, jejichž uplatnění by bylo v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, není neplatné, ale tato práva nejsou vymahatelná – soud v takovém případě uplatněný nárok nepřiznává. Ustanovení § 265 obch. zák. tak sankcionovalo výkon práva v rozporu s těmito zásadami pouze neposkytnutím právní ochrany (soudní nevymahatelnost)¹²⁰ – tato sankce ponechávala možnost naturálního plnění.

Na základě § 265 obch. zák. nebylo možné založit právo, jen odeprít výkonu práva jeho ochranu.¹²¹ V tomto ohledu se dle názoru autorky liší pojem poctivosti a slušnosti a právní úprava zásad dobrého poctivého obchodního styku dle obchodního zákoníku, když z obecné povinnosti každého jednat poctivě lze dovodit i vznik případného odpovědnostního vztahu při jejím porušení (srov. níže).

V rozsudku ze dne 20. 1. 2009, sp. zn. 29 Cdo 359/2007, Nejvyšší soud dovodil, že korektiv zásadami poctivého obchodního styku má být poslední možností (ultima ratio), jak – ve výjimečných případech – zmírnit či odstranit přílišnou tvrdost zákona v situaci, ve které by se přiznání uplatněného nároku

---

¹¹⁸ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12.7.2011, sp. zn. 32 Cdo 542/2010.

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 3651/2011, ze dne 18. 12. 2012.

¹²⁰ Srov. například rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 13. února 2003, sp. zn. 32 Odo 400/2002, dále ze dne 16. února 2005, sp. zn. 32 Odo 487/2004, a ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. 29 Odo 427/2003.

¹²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2005, sp. zn. 32 Odo 144/2004. Shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2012, sp. zn. 23 Cdo 864/2011.

jevilo krajně nespravedlivým, a že ustanovení § 265 obch. zák. tak je třeba vnímat jako příkaz soudci, aby rozhodoval v souladu s ekvitou¹²². Tento závěr je také rozdílem oproti současné právní úpravě, kdy povinnost poctivosti je obecným korektivem, který nastupuje ze zákona nikoli jen v případech až „krajně nespravedlivých“. Jedná se tak o obecnou povinnost každého, řazenou ke zcela principiálním zásadám právní úpravy. Shoda nicméně bude v tom, že aplikační dopad zásady poctivosti a slušnosti bude hlavní v případech, kdy nebude existovat výslovná speciální právní úprava. Nemůže se jednat pouze o nástroj ultima ratio, a to právě pro svůj charakter. V tomto ohledu se dle názoru autorky dá očekávat rozšíření aplikační působnosti poctivosti a slušnosti.

V rozsudku ze dne 22. 11. 2007, sp. zn. 32 Odo 175/2006 pak Nejvyšší soud dovodil, že porušení zásad poctivého obchodního styku je třeba zkoumat ve vazbě na okolnosti jednotlivého případu. Například rozpor se zásadami poctivého obchodního styku není možné konstatovat jen na základě toho, kdo je v obchodněprávním vztahu profesionál či slabší stranou.¹²³

Zásady poctivého obchodního styku byly často zaměňovány s dobrými mravy, případně byly pojímány jako vztah příčiny a důsledku (pomocí úvahy, dle které jelikož je jednání v rozporu s dobrými mravy, je i v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku). Takový postup však byl nesprávný. Ostatně i v rozhodnutí ze dne 1. 7. 2007, sp. zn. 29 Odo 1027/2006, Nejvyšší soud potvrdil, že normativní systémy poctivého obchodního styku a dobrých mravů se obsahově nekryjí, když uvedl, že je *nesprávné, je-li jednání, které je „v rozporu s poctivým obchodním stykem“ a jednání, které „se přičí dobrým*

---

¹²² V ústavní rovině v nálezu ze dne 13. 3. 2001, sp. zn. II. ÚS 544/2000, uveřejněném pod č. 41 ve svazku 21 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR, Ústavní soud uvedl, že nepřiměřenou tvrdost, jež může vzniknout realizací práva, je možné zmírnit postupem podle § 3 odst. 1 obč. zák. Tyto závěry jsou *mutatis mutandis* použitelné i pro aplikaci § 265 obch. zák.

Je nicméně třeba připomenout, že v rámci dovolání je možnost řešení rozporu se zásadami poctivého obchodního styku omezená. Dovolací soud má oprávnění učinit otázku aplikace ustanovení § 265 obch. zák. předmětem svého přezkumu jen v případě zjevné nepřiměřenosti relevantních úvah soudů v nalézacím řízení (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2014, sp. zn. 22 Cdo 3309/2012 ve spojení s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2007, sp. zn. 28 Cdo 2160/2007).

¹²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4915/2010.

mravům“, pojímáno jako vztah příčiny (jednání je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku) a následku (a tudíž se takové jednání přičí dobrým mravům). Kdyby měl být vztah obou ustanovení chápán tímto způsobem, pak by ustanovení § 265 obch. zák. nebylo samostatně aplikovatelné, což odporuje jeho ustálenému výkladu i tomu, jak tento institut interpretuje právní teorie. Jinak řečeno, z toho, že určité jednání je ve smyslu ustanovení § 265 obch. zák. v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, bez dalšího neplyne, že jde o jednání (právní úkon) neplatné, neboť se v intencích § 39 obč. zák. přičí dobrým mravům.“¹²⁴

K rozdílu těchto dvou institutů a pojmovým znakům zásad poctivého obchodního styku se vyjádřil správně Nejvyšší soud v jednom ze svých dalších rozhodnutí. Dle něho je nutné neklást na podnikatele vyšší požadavky slušnosti než na „obyčejné“ lidi, když nelze očekávat, že by podnikatelé byli mravnější než zbylá populace. Naopak, větší přísnost bude vyplývat z jejich předpokládané profesionality a dravosti obchodního styku. Zásady poctivého obchodního styku je třeba odlišovat od dobrých mravů, neboť je to právě obchodní styk a jeho specifika, které vyžadují speciální zásady.

V jiném rozhodnutí rozvedl názor, že stejně jako dobré mravy i „ustanovení § 265 obch. zák. [...] je třeba vnímat jako příkaz soudci, aby rozhodoval v souladu s ekvitou (haec aequitas suggerit), přičemž, oproti dobrým mravům, dovolují zásady poctivého obchodního styku vzít v úvahu zvláštnosti profesionálních vztahů podnikatelského prostředí a jeho specifické etiky. [...] Normativní systémy poctivého obchodního styku a dobrých mravů se obsahově nekryjí.“¹²⁵. Dle názoru autorky však dobré mravy a zásady poctivého obchodního styku byly dvěma množinami se společným průsečíkem¹²⁶.

---

¹²⁴ Srov. dále rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 7. 2008, sp. zn. 29 Odo 1027/2006.

¹²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2009, sp. zn. [29 Cdo 359/2007. V rozhodnutí Nejvyššího soudu](#) ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. [29 Odo 354/2006](#), je mj. ale i uvedeno, že „jednání, které není v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, logicky nemůže být v rozporu s dobrými mravy.“ Tento závěr Nejvyššího soudu není nikterak odůvodněn a je dle názoru autorky zcela nesprávný. Korektiv dobrých mravů a korektiv zásadami poctivého obchodního styku se totiž překrývají (srov. argumentaci výše).

¹²⁶ Podrobněji a shodně DOBEŠ, P.: K odpovědnosti za škodu v předsmluvním stadiu de lege lata, Právní rozhledy 20/2009, s. 715.

Pokud jde o soudní judikaturu ve věci konkrétních případů, která je dostupná v oblasti zásad poctivého obchodního styku, bude přiblížena v příslušných pasážích věnovaných poctivosti a slušnosti v obchodních vztazích dle dnešní právní úpravy. Na tomto místě pouze připomeňme, že zásady poctivého obchodního styku stíhaly pouze výkon práva; *nebyl* jimi poměřován obsah právního úkonu jako takového¹²⁷. Stejně tak nebylo možné s odkazem na ustanovení § 265 obch. zák. zamítnout určovací žalobu, neboť taková žaloba nesměruje k výkonu práva ale k vydání rozhodnutí deklaratorní povahy, kterým se pouze konstatuje, zda právo je či není.¹²⁸ Pomocí korektivu dobrých mravů resp. zásad poctivosti a slušnosti nebylo možné poměřovat správnost rozhodnutí soudu či podání návrhu na nařízení exekuce (které je pouze využitím možnosti poskytnuté oprávněnému procesním předpisem pro případ, že povinnost uložená exekučním titulem vydaným v nalézacím řízení nebyla splněna dobrovolně, nikoli výkonem práva ve smyslu § 3 odst. 1 obč. zák. resp. § 265 obch. zák.).¹²⁹

3.7.3 Poctivost a slušnost ve vztahu ke zlé víře

V praxi se lze setkat také s pojmem *zlá víra*. Je nutné definovat, zda jednání, které je v rozporu s poctivostí a slušností musí být nutně jednáním, které je zároveň činěno ve zlé víře. Jak uvidíme níže, aspektem poctivosti a slušnosti

---

¹²⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2008, sp. zn. 32 Odo 217/2006. Nejvyšší soud v něm uvedl s odkazem na své předcházející rozhodnutí ze dne 10. 4. 2001, sp. zn. 29 Cdo 1583/2000., že soulad obsahu právního s dobrými mravy musí být posuzován vždy, a to bez ohledu na to, že obsah byl výsledkem svobodného ujednání mezi účastníky i toho, kdo případný rozpor s dobrými mravy zavinil, či zda některá ze stran byla při uzavírání smlouvy v dobré víře (v daném případě myšlena skutečně dobrá víra v subjektivním smyslu). Podstatné pro naši oblast zájmu je, že dle tohoto rozhodnutí právě uvedená platí i v případě výkladu ustanovení § 265 obch. zák., jde-li o to, zda výkon práva je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku.

Skutkově bylo posuzováno, zda porušení pravidel advokátní etiky zakládá automaticky i porušení (dobrých mravů) a zásad poctivého obchodního styku, a zda výkon takového práva tedy nepoživá právní ochrany. Nejvyšší soud se k takovému názoru nepřiklonil. Uvedl, že porušení určitých etických pravidel však „*může nabýt takové intenzity, že takovéto jednání bude možné pokládat za rozporné s dobrými mravy či poctivým obchodním stykem*“¹²⁷. Jinými slovy vyloučil možnost automatické paušalizace a potvrdil svébytnost normativního systému zásad poctivého obchodního styku.

Shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 32 Cdo 3651/2011.

Naopak nesprávně Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 12. 7. 2011, sp. zn. 32 Cdo 542/2010 dovozuje neplatnost ujednání odporujícího zásadám poctivého obchodního styku.

¹²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2680/2013.

¹²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2012, sp. zn. 20 Cdo 3291/2011.

je i absence úmyslu škodit. Výraz maximy *neminem laedere* v rámci *zákazu šikanózního výkonu práva* je zpravidla jednáním, které je v rozporu s poctivostí a slušností. Jeho základním prvkem je úmysl škodit, zlý úmysl. Tento úmysl ale nemusí nutně být přítomen u všech jednání, která budou shledána nepoctivými a neslušnými - není totiž potřeba.¹³⁰ Důvodem je právě to, že poctivost a slušnost je objektivním měřítkem jednání a jeho výkladu. Není proto nezbytně nutné, aby strana měla úmysl škodit, ač přesto její jednání nedostojí vymezeným standardům. Naopak jednání učiněné ve zlé víře může být takto činěno jen ze subjektivního hlediska a navenek se nemusí tímto škodlivým účinkem projevit.

Poctivost a slušnost tak není rovna svým obsahem *zlé víře*. *Zlá víra* není ale ani podmnožinou jednání, které je v rozporu s poctivostí a slušností. Vzhledem k tomu, že se oba instituty prolínají, je možné uzavřít, že jednání ve zlé víře je množinou, která se má společný průsečík s množinou jednání v rozporu s poctivostí a slušností.

3.8 Ilustrace zaměňování poctivosti a slušnosti a dobré víry

Občanský zákoník bohužel nerozlišuje pečlivě pojem dobré víry a poctivosti a slušnosti, ač rozdíl obecně činí v úvodních ustanovení svého textu. Odlišení obou institutů je deklarováno i v důvodové zprávě. Dobrá víra je zaměňována za přídavné jméno „poctivý“ či příslovce „poctivě“. Je tomu tak například v právní úpravě vydržení. Pojem dobré víry v českém právu před rekodifikací používal v rámci vydržení, jakožto jednoho z originálních způsobů nabytí vlastnického práva¹³¹. Dnešní právní úprava vydržení, kterou nalezneme novém občanském zákoníku, je nepřesná a odchyluje se bezdůvodně od nově zavedené terminologie. Dle ustanovení § 1089 OZ dojde k vydržení tehdy, „*drží-li poctivý držitel vlastnické právo po určenou dobu*“. Ve smyslu druhého odstavce citovaného ustanovení pak „*nepoctivost předchůdce nebrání*

---

¹³⁰ Srov. shodně NOVÝ, Z. Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 9 a násl.

¹³¹ Tady odkaz na jednotlivá ustanovení zákonů ohledně vydržení.

pocitivému nástupci, aby počal vydržení dnem, kdy nabyl držby“. Uvedená terminologie vychází z nové kategorizace držby. Držba je nově hodnocena jako řádná, pokud se zakládá na platném právním důvodu¹³². Pocitivou je tehdy, má-li daný subjekt z přesvědčivého důvodu za to, že mu náleží právo, které vykonává; nepocitivě pak drží ten, kdo ví nebo mu musí být z okolností zjevné, že vykonává právo, které mu nenáleží¹³³. Poslední kategorií je pak pravá držba, o níž se jedná zejména tehdy, pokud se daný subjekt do držby „nevetřel svémocně“¹³⁴.

Z výše uvedené zákonné definice pocivosti resp. nepocivosti držby plyne, že občanský zákoník nahrazuje u nás tradiční použití právního termínu dobré víry a dobrověrného držitele. Dobrověrným držitelem dle tradičního terminologie je totiž právě ten, kdo vzhledem k okolnostem nabyt oprávněné přesvědčení o oprávněnosti své držby. Namísto tradičního pojmu dobrověrné držby, jež již od dob římského práva chrání dobrověrného držitele a umožňuje mu mimo po uplynutí určité doby držené právo nabýt originálním způsobem (*bonae fidei possessor*) je nesprávně zaváděn pojem držby pocivé, což dále zatemňuje význam a smysl užívaných pojmů dobré víry a pocivosti.

Další ilustrací této záměny je úprava postavení „pocivého“ postupníka dle § 1884 odst. 2 OZ, „pocivého“ příjemce bezúplatného plnění z neúčinného právního jednání dle § 595 OZ, § 3000 OZ regulující pocivého příjemce bezdůvodného obohacení, kde je terminologická nepřesnost o to více výrazná, když dojde ke srovnání hned s následujícím § 3001 odst. 2 OZ.

V rámci této pasáže došlo k obecné charakteristice obou pojednávaných principů. Nyní proto můžeme přistoupit ke zvláštní části, kde bude jejich praktický aplikační dopad ilustrován na vybraných případech. K těmto případům bude uvedena i řada soudních rozhodnutí spolu se zhodnocením jejich možné aplikovatelnosti i pro právní úpravu po rekodifikaci soukromého práva.

---

¹³² Srov. § 991 OZ.

¹³³ Srov. § 992 OZ.

¹³⁴ Srov. § 993 OZ.

Zvláštní část

4 Současná právní úprava povinnosti každého jednat poctivě

4.1 Generální klauzule

Občanský zákoník přinesl výraznou novinku tím, že jeho ustanovení § 6 odst. 1 výslovně zakotvilo povinnost každého jednat poctivě a slušně (slovy zákona „poctivě“) ¹³⁵. Zakotvení této obecné povinnosti každého jednat v právním styku poctivě a slušně je velmi výrazným a pozitivním posunem, neboť obdobné ustanovení dosud našemu právu chybělo. Tato obecná povinnost je dále doplněna o tradiční zásadu *nemo turpitudinem suam allegare potest*, totiž že nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu, ani z protiprávního stavu, který vyvolal nebo nad kterým má kontrolu (§ 6 odst. 2 OZ). Na tato ustanovení pak navazuje presumpce poctivého a dobrověrného jednání ve smyslu § 7 občanského zákoníku.

První se podívejme blíže na ustanovení § 6 občanského zákoníku. Zakotvuje povinnost každého jednat v právním styku „poctivě“. Jde tedy ve smyslu osobní působnosti o obecnou právní povinnost. Zákonodárce k tomu sám v důvodové zprávě uvádí, že toto ustanovení navazuje na tradiční spojení výkonu subjektivních práv a povinností s kritériem „čestnosti a absence zlé vůle i podvodného úmyslu“, jako je tomu například v již zmiňovaném § 242 německého občanského zákoníku, či kritériem „**poctivého a slušného uplatňování oprávnění i poctivého a čestného plnění povinností**.“¹³⁶ Důvodová zpráva pak dále tuto myšlenku dokládá tradiční zásadou čestného žití (*honeste*

---

¹³⁵ Původní znění vládního návrhu zákona ve znění předloženém Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR ze dne 7. 5. 2009 povinnost jednat poctivě nezakotvovalo resp. velmi problematicky. Předmětné ustanovení totiž znělo: „*oprávnění lze řádně uplatnit a povinnost lze řádně splnit jen při poctivém dodržování dobrých mravů a se zřetelem k zvyklostem soukromého života*“. Dnešní poměrně stručné a jednoduché ustanovení tak – byť se stejným úmyslem – neposkytovalo oporu pro zakotvení jednoznačné povinnosti každého jednat poctivě. Naopak vedlo k ještě většímu zatemnění pojmů, provázání poctivosti a dobrými mravy až vedoucí k jejich splývání. Ke konstruktivní kritice daného návrhu dnešního ustanovení § 6 nového občanského zákoníku srov. diskuzi mezi BALARINEM, J. a TĚGLEM, P.: BALARIN, J.: Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku in Bulletin Advokacie, č. 1-2/2011, s. 25 a násl. a TĚGL, P.: K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku in Bulletin Advokacie, č. 1-2/2011, s. 35 a násl.

¹³⁶ Důvodová zpráva (konsolidované znění) k občanskému zákoníku (§ 6 OZ), s. 37.

vivere).

„Poctivostí“ se vzhledem k dikci ustanovení, jeho systematickému výkladu i dle znění důvodové zprávy zcela jednoznačně rozumí dobrá víra v objektivním smyslu slova, pro kterou v této práci užíváme pojem poctivosti a slušnosti. Z důvodové zprávy také plyne, že se zákonodárce snažil rozlišovat dobrou víru a poctivost a slušnost (alespoň právě dle důvodové zprávy)¹³⁷, když dobrou víru ponechává pro její *„tradiční význam vnitřního přesvědčení jednajícího o jeho vlastním právním postupu“* a poctivostí označuje náš termín poctivosti a slušnosti (k nedostatečnému naplnění této distinkce srov. výše).

Ustanovení § 6 odst. 1 OZ hovoří o jednání (nikoli právním jednání). Princip poctivosti a slušnosti se proto vztahuje na jednání právní i faktické, komisivní i omisivní. Povinnost poctivého jednání je výslovně omezena jen na jednání, která nastávají v právním styku. Z jazykového výkladu by plynulo, že nejde o všechna lidská konání a mezilidské vztahy, ale pouze ty, které mají natolik vysokou právní relevanci, že se jedná o právní styk. Ve shodě s autory TÉGLEM a MELZEREM se však autorka domnívá, že aplikace principu na úkony společenské služby by měla přicházet v úvahu, neboť princip poctivosti a slušnosti je zcela základním principem soukromého styku vůbec.¹³⁸ Byť zpravidla jednání společenské služby nebudou projednávána u soudu, i na ně by měly být kladeny určité základní požadavky.

Poctivost a slušnost jako princip jednání bude aplikována tam, kde je mezi účastníky určitý vztah důvěry, která je tímto ustanovením chráněna. Ta se vyskytuje zejména ve smluvních vztazích, ale není na ně omezena; vyskytuje se i u vztahů mezi bývalými smluvními stranami (například ochrana důvěrných údajů, povinnost mlčenlivosti), či v rámci předsmuvních vztahů v úpravě odpovědnosti v tomto stadiu kontraktace. Její projevy jsou patrné i u obligací z deliktu, stejně jako u jiných vztahů nadaných onou důvěrou (srov. níže korporální loajalita). Jak správně uvádí autoři TÉGL a MELZER¹³⁹,

---

¹³⁷ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku (§ 6), s. 37 a násl.

¹³⁸ Op. cit. sub 13.

¹³⁹ Srov. TÉGL, P., MELZER, F., Povinnost jednat v právním styku poctivě, publikováno v elektronickém Bulletinu Advokacie dne 5. 12. 2014, dostupné na <http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-jednat-v-pravnim-styku-poctive>.

aplikuje se i na soudní rozhodování. Princip poctivosti a slušnosti je uveden jako zákonný pokyn soudu, jak rozhodnout v určitých případech. Například jde o určení náležitostí smlouvy ponechaných na určení třetí osobě resp. soudu (dle § 1749 odst. 1 OZ), při určení obsahu smlouvy budoucí (dle 1787 odst. 2 OZ) či určení hranic pozemků (dle § 1028 OZ, srov. slovní spojení „slušné uvážení“). V případě, že se jedná o rozhodování o obsahu smlouvy, vyvěrá povinnost soudu určit poctivé uspořádání práv a povinností smluvních stran z právě zmíněné důvěry a loajality mezi smluvními stranami. V posledním zmíněném příkladu pak jde o promítnutí ekvitních zásad.

Stejně jako u dobrých mravů a zásad poctivého obchodního styku je posouzení souladu s poctivostí a slušností *otázkou právní*. Soud byl povinen zkoumat shodu jednání se zásadami poctivého obchodního styku (i dobrými mravy) bez ohledu na to, zda se účastník řízení aplikace této právní normy domáhá.¹⁴⁰ Stejně platí i o posouzení souladu jednání s § 6 odst. 1 OZ. To, zda vnesl účastník řízení námitku rozporu či nikoli, není rozhodné. Je nicméně třeba připomenout, že v rámci řízení budou muset vyplynout skutečnosti, které – po skutkové stránce – zakládají rozpor s poctivostí a slušností. Tyto skutečnosti budou muset vyplývat ze spisu.

Jak již bylo uvedeno, v ustanovení § 6 odst. 1 OZ je zakotvena obecná povinnost poctivosti a slušnosti; toto ustanovení je *generální klauzulí*. Na ní navazují mnohá speciální ustanovení, byť v nich ne vždy je požadavek poctivosti zmíněn výslovně. Za příklad je možné uvést právní úpravu předsmluvní odpovědnosti dle § 1728 a násl. OZ, doplnění účastníky nesjednané náležitosti smlouvy dle § 1749 odst. 2 OZ či určení obsahu budoucí smlouvy dle § 1787 odst. 2 OZ, úprava pozbytá práva požadovat úroky přesahující jistinu - *ultra duplum* dle § 1805 OZ, zákaz nepřiměřených ujednání ve spotřebitelských smlouvách dle § 1813 OZ či informační povinnosti vůči spotřebiteli dle § 1811, § 1820 a § 1826 OZ, *laesio enormis* - zejména § 1793 odst. 2 OZ či úprava povinností příkazníka dle § 2432 OZ. Ne

---

¹⁴⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21. 2. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4915/2010.

zcela pochopitelně je pak v ustanovení § 1801 OZ¹⁴¹ odkaz na zásady poctivého obchodního styku, které byly převzetím obecné zákonné povinnosti jednat poctivě posledně zmíněným institutem dle názoru autorky nahrazeny. Terminologická nepřesnost je tak dána nejen ve vztahu k zaměňování poctivosti a slušnosti a dobré víry, ale i v tomto směru.

Připomeňme na tomto místě také přechodné ustanovení § 3030 OZ, na jehož základě jsou obecné principy nové právní úpravy aplikovatelné rektroaktivně i na vztahy vzniklé před 1. 1. 2014. Byť v našem právním řádu existoval princip poctivosti (výslovně zakotvený ve vztahu k výkladu právních jednání dle občanského i obchodního zákoníku, v rámci zásad poctivého obchodního styku, či dovozený judikaturou pro předsmmluvní odpovědnost), nebyl natolik obecného rázu jako dle rekodifikace. Určité retroaktivní účinky tak mohou být vyvolány¹⁴². Velmi podstatné je ale to, že rektroaktivně bude působit i zákonné ustanovení, které dobrou víru a poctivost v presumuje.

4.2 Následky nepoctivého jednání

4.2.1 Právo trvat na splnění závazku, otázka neplatnosti nepoctivého jednání

Zákon nestanoví v ustanovení § 6 odst. 1 OZ sankci za porušení povinnosti jednat poctivě. Norma je v tomto ohledu imperfektní. Následky nicméně lze dovodit či jsou stanoveny u specifických zákonem předvídaných případů nepoctivosti. Předně je třeba uvést, že bez ohledu na vznik práva na náhradu újmy (srov. níže) bude v některých případech trvat právo druhé strany na splnění povinnosti poctivého jednání (například povinnost mlčenlivosti).

Nepoctivé jednání dle § 6 odst. 1 OZ samo o sobě nebude stíháno neplatností

---

¹⁴¹ Dané ustanovení vylučuje ochranu poskytovanou slabší smluvní straně při uzavírání adhezních smluv pro podnikatele. Výjimkou jsou případy, kdy ujednáním adhezní smlouvy (její doložky) je hrubě odporováno obchodním zvyklostem a zároveň *zásadě poctivého obchodního styku*.

¹⁴² Odlišně TĚGL., P., MELZER, F.: Povinnost jednat poctivě, publikováno v elektronickém Bulletinu Advokacie dne 5. 12. 2014, dostupné na <http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-jednat-v-pravnim-styku-poctive>.

(srov. výše z komparativního pohledu přínosné závěry PECL k porušení pravidla 1: 201 PECL). Tento závěr není absolutní. V případě totiž, že by však danou nepoctivost bylo možné subsumovat pod porušení speciálního ustanovení, které je promítnutím obecné povinnosti jednat poctivě či zjevného porušení dobrých mravů a které neplatnost s takovým jednáním spojuje (např. § 1796 OZ upravující neplatnost lichevní smlouvy, jež je pojmově v rozporu s obecným principem poctivosti a slušnosti).

Ani sankci za porušení ustanovení § 6 odst. 2 OZ zákon výslovně nestanoví (jde tak stejně jako v případě § 6 odst. 1 OZ o imperfektní normu). Důvodová zpráva k danému ustanovení pouze stanoví, „*nikdo nemůže získat právní výhodu, jednal-li nezákonně nebo obmyslně*“, kdy stejné pravidlo se musí „*uplatnit i ve vazbě na protiprávní stav se zřetelem k osobě, která jej vyvolala nebo která má nad tímto stavem kontrolu.*“¹⁴³ (Důvodová zpráva nepřesně uvádí, že „*mala fide nelze získat právem aprobovanou výhodu.*“¹⁴⁴ Takový závěr je zavádějící ve své hypotéze. Nepoctivé jednání se totiž nerovná jednání, které je *mala fide*. Jak již bylo výše podrobně rozepsáno, nepoctivost nespočívá v subjektivním přesvědčení daného subjektu (a tedy v jeho případné zlé víře), ale v *objektivním* hodnocení jeho jednání. Není proto možné a priori vyloučit možnost, že by se daná osoba domnívá, že jedná po právu, její jednání s ohledem na objektivní princip poctivosti a slušnosti neobstojí.

Ustanovení § 6 odst. 2 OZ je potřebné posuzovat jako formu odepření právní ochrany danému jednání resp. odepření hodnocení daného úkonu jakožto výkonu práva.¹⁴⁵ K tomuto závěru je možné dospět jedna k jeho výkladem jazykovým a logickým: vzhledem k tomu, že se nejedná o zákonem výslovně stanovenou sankci neplatnosti či zdánlivosti, ale přesto nikdo nesmí těžit z mj. nepoctivého jednání, je odepření právní ochrany v zásadě poslední možností, jak vytčeného cíle dosáhnout.

Tento závěr je podepřen i o výklad historický a komparativní. Jednalo by se

---

¹⁴³ Důvodová zpráva k § 6 odst. 2 OZ, s. 37.

¹⁴⁴ Důvodová zpráva k § 6 odst. 2 OZ, s. 37.

¹⁴⁵ Srov. inspirativní přístup k návrhu interpretace dle komparace s úpravou v DFCR podanou Novým v NOVÝ, Z.: Princip „poctivosti“ dle Draft Common Frame of Reference jako inspirace pro výklad § 6 odst. 1 návrhu občanského zákoníku, Právní rozhledy 2/2012, s. 46.

totiž stejný případ sankce, jako tomu bylo dle dřívějšího příbuzného ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. , dle něhož *výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesměl bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesměl být v rozporu s dobrými mravy*. Všeobecně přijímaným výkladem daného ustanovení bylo dovozeno, že sankcí je odepření právní ochrany.¹⁴⁶ Tento výklad je dle názoru autorky použitelný *mutatis mutandis* vzhledem k obdobnému jazykovému vyjádření normy (a absenci výslovného stanovení následku), jakož i příbuznému obsahu.

Již bylo uvedeno, že případy nepoctivého a neslušného jednání mohou být stíhány i neplatností. Například v případě, že nepoctivé a neslušné jednání dosáhne zároveň zjevného rozporu s dobrými mravy či veřejným pořádkem, bude stiženo neplatností. Praktický dopad nalezlo toto pravidlo § 6 odst. 1 OZ též v souvislosti s úpravou neplatnosti právního jednání dle ustanovení § 579 odst. 1 OZ. Dle něho ten, kdo způsobil neplatnost právního jednání, nemá právo namítnout neplatnost nebo uplatnit z neplatného právního jednání pro sebe výhodu (naopak je povinen uhradit straně, která o neplatnosti nevěděla, škodu). Ustanovení § 579 odst. 1 OZ je obecnou úpravou, která by jako taková měla být vztažena na v zásadě všechny případy neplatnosti – nikoli jen na případy neplatnosti relativní (upravené v ustanovení § 586 OZ).¹⁴⁷

4.2.2 Zjevné zneužití práva

Ustanovení § 6 odst. 2 OZ je potřebné vnímat v kontextu s ustanovením § 8 OZ, dle něhož *zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany*. Pod pojem zneužití práva totiž budou spadat mnohé případy nepoctivého jednání. O zneužití práva šlo dle dosavadní judikatury například tehdy, když jedna strana svým jednáním nesledovala relevantní hospodářský účel, ale jejím

---

¹⁴⁶ Srov. SALAČ, J. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu, C. H. Beck, 2004 či ŠVESTKA, J. SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kolektiv Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, s. 63 a násl.

¹⁴⁷ LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 80 a násl.

hlavním cílem bylo poškodit druhou stranu¹⁴⁸ (takové jednání je možné klasifikovat také jako šikanózní). Je zřejmé, že takové chování koliduje i s požadavkem na dodržení poctivosti a slušnosti jednání. Množina nepoctivého a neslušného jednání se tak bude s množinou zneužití práva protínat, máme za to, že zjevné zneužití práva bude vždy i jednáním odporujícím poctivosti a slušnosti. Za zneužití práva ale například nepovažujeme nekonzistentní jednání jedné ze stran vztahu. Množina jednání dle § 8 OZ bude podmnožinou poctivosti a slušnosti.

Sankce je v ustanovení § 8 OZ vyjádřena výslovně, odpadají tak výkladové obtíže v tomto směru. Formulace ustanovení však není příliš vydařená z jiného důvodu. Není totiž zřejmé, z jakého důvodu nepoživá právní ochrany pouze „zjevné“ zneužití práva a nikoli i „prosté“ zneužití práva. Jedná se buď o zpřísnění režimu zákazu zneužití práv tak, jak byl doposud v naší právní úpravě a judikatuře aplikován, nebo o legislativní chybu. Požadavek na zjevnost zneužití totiž znamená, že ustanovení směřuje pouze na křiklavé případy zneužití práva, na ty, které jsou více závažné, na první pohled patrné. Autorka se domnívá, že takový závěr zákonodárce nezamýšlel, když paradoxně by tak zneužívajícím jednáním prostým ochranu garantoval. Autorka má za to, že takový výklad předmětného ustanovení, byť jazykově je poměrně jednoznačný, by se dostával do rozporu s obecnými požadavky na výklad zákona dle § 2 odst. 2 a 3 OZ.

Je též nutné zdůraznit souvislost s principem poctivosti a slušnosti, kterým bude poměřováno každé jednání. Ta jednání zneužívajícího charakteru, která jsou zároveň porušením principu poctivosti a slušnosti (bude jich většina), by nadto měla být odepřena ochrana ve smyslu § 6 odst. 2 OZ. Vykládaná ustanovení § 6 odst. 2 a § 8 OZ tak nejsou plně konzistentní, ač případné

---

¹⁴⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 365/2002. Nejvyšší soud zkoumal, zda postoupení části pohledávky třetí osobě za účelem vytvoření mnohosti věřitelů se splatnými pohledávkami jakožto jednoho ze znaků konkurzu, není zneužívajícím výkonem práva. Zda jde o výkon šikanózní, se posoudí dle (a) personální a ekonomické propojenosti postoupitele a postupníka, (b) časové souvztažnosti mezi dobou uzavření smlouvy o postoupení části pohledávky a dobou podání návrhu na prohlášení konkurzu, (c) ekonomického zájmu na postoupení pohledávky. Ekonomický smysl pak bude mít i transakce, podle které je část pohledávky postoupena za úplatu ve výši postupované jistiny, protože na postupníka přejde i příslušenství pohledávky, tedy úroky z prodlení.

nejasnosti lze dle názoru autorky překonat výkladem.

4.2.3 Způsobilost založit právo

V obecné rovině je možné uvést, že porušení povinnosti jednat poctivě a slušně dle § 6 odst. 1 OZ představuje porušení zákonné povinnosti. Z tohoto důvodu zakládá nepoctivé jednání (porušení určité konkrétní povinnosti dovozené z principu poctivého jednání) vznik případné odpovědnosti za újmu dle ustanovení § 2910 OZ.

Ve smyslu ustanovení § 2910 OZ vzniká odpovědnost za škodu zaviněným porušením zákonné povinnosti, jímž dojde k zasažení do absolutního práva poškozeného. Odpovědnost za škodu vznikne i případě zaviněného zasažení do jiného práva poškozeného porušením zákonného ustanovení, které směřuje na ochranu tohoto práva poškozeného (v našem oboru zájmu půjde o situaci, kdy poctivost a slušnost nalezne svůj odkaz ve speciálním ustanovení zákona chránící určité zájmy poškozeného - kupříkladu § 1813 OZ směřujícím na ochranu spotřebitele).

V soudní praxi vyvstala otázka, zda - k § 6 odst. 2 OZ obdobně konstruovaný - § 3 odst. 1 obč. zák. způsobilý založit právo (například na náhradu škody). K velmi obecnému – negativnímu - závěru směřuje konstatování Nejvyššího soudu v rozhodnutí 25 Cdo 1746/2008, ze dne 16. prosince 2008, dle něhož sice ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. umožňuje odepřít ochranu práv vyplývajících z občanskoprávních vztahů, pokud je jejich výkon v rozporu s tímto obecným mravním korektivem, „*avšak není způsobilé založit práva tam, kde nejsou, a přiznat na náhradě škody částku vyšší s odkazem na dobré mravy.*“¹⁴⁹

Obdobný závěr se vztahuje k porušení povinnosti dle čl. III. – 1:103 DCFR, tj. jednat v souladu s poctivostí a slušností při plnění závazku, výkonu práva na plnění, při uplatňování prostředku nápravy práva pro nesplnění, jakož i bránění se mu, nebo při výkonu práva na ukončení závazku nebo smluvního

---

¹⁴⁹ Obdobně nálezy Ústavního soudu, sp. zn. [II. ÚS 190/94](#) ze dne 20. 12. 1995, či sp. zn. [I. ÚS 505/99 ze dne 7. 2. 2001](#).

vztahu. Dle odstavce třetího citovaného ustanovení je vznik právních prostředků nápravy pro nesplnění závazku pouze na základě porušení poctivosti a slušnosti vyloučen.

NOVÝ velmi rozumně v rámci výkladu daného ustanovení nového občanského zákoníku poukazuje na možnou inspiraci právě v DCFR, jehož aplikace a závěry by nám v tomto ohledu mohly pomoci. Komparativní výklad pouze s přihlédnutím k právní úpravě DCFR by nebyl dostačující; jako podpůrný argument je však validní. Vzhledem pak k dikci ustanovení a s ohledem na judikaturu k již zrušenému příbuznému ustanovení § 3 odst. 1 Obč. zák. je závěr o nemožnosti založit nová práva pouze na základě tohoto ustanovení odůvodnitelný. Na druhou stranu však ustanovení § 6 odst. 1 OZ připouští vznik potenciální odpovědnosti za újmu způsobenou porušením povinnosti jednat poctivě. Asi proto není udržitelný názor, že by ustanovení § 6 odst. 2 OZ ve spojení s § 6 odst. 1 OZ nebylo způsobilé založit i právo – spočívající v právu z odpovědnostního vztahu.

4.3 Povaha právní úpravy

Povinnost každého jednat v právním styku poctivě je kogentní normou. Ostatně povinnost poctivosti a slušnosti jednání je jednou ze základních složek fungujícího společenského (i obchodního) styku. Jako na takové je na ní třeba bez výjimek trvat. Je ale třeba zdůraznit, že povinnost poctivosti a slušnosti normou s poměrně obecným obsahem, který bude mít svá specifika jak pro v předcházející terminologii „občanskoprávní styk“ tak i „obchodní styk“. Jako obecný právní princip není normou s rigidním a neměnným obsahem, ale bude možné ji aplikovat na velmi širokou škálu situací.

Kogentnost daného ustanovení znamená, že povinnost jednat poctivě a slušně nelze smluvně vyloučit, ani limitovat, neboť takové ujednání by bylo v rozporu s veřejným pořádkem podle § 1 odst. 2 OZ, a jako takové by bylo neplatné. Právě veřejný pořádek totiž na zachování tohoto principu bezezbytku lpí.

Právě uvedené však neznamena, že by na povinnost jednat poctivě a slušně nebylo možné určitým způsobem smluvně pamatovat. Smluvní strany mohou například v rámci předmluvní odpovědnosti konkretizovat, co bude považováno za spravedlivý důvod pro ukončení jednání o smlouvě a co nikoli. Samozřejmě limitem je, že dané ujednání nesmí svou povahou a obsahem popírat uvedený obecný princip či jej vylučovat a dále musí respektovat zvláštní zákonná ustanovení například směřující na ochranu slabší smluvní strany, spotřebitele, či úpravu adhezních smluv.

4.4 Presumpce poctivého jednání a presumpce jednání v dobré víře

Ustanovení § 7 občanského zákoníku zakotvuje *vyvratitelnou právní domněnku jednání v dobré víře a poctivě*. Výslovné zakotvení presumpce dobrověrného jednání, které je v zásadě velmi tradičním přístupem, je v rámci naší právní úpravy novinkou. K presumpci dobré víry mírně tendoval i před výslovným zákonným zakotvením této vyvratitelné domněnky Ústavní soud ČR ve své judikatuře, v níž navázal na - dá se říci - tradiční *presumpci boni viri*. Presumpce dobré víry nadto má svůj význam v tradiční oblasti nabývání vlastnického práva, kde je dobrá víra nezbytným a chráněným aspektem. Zakotvení domněnky dobrověrného jednání usnadní pozici osoby, která se dobré víry dovolává. Obdobný přístup není na evropském poli ojedinělý.

Novátorské je spíše zakotvení presumpce *poctivého jednání*, kdy takové ustanovení je na evropském poli spíše výjimečné¹⁵⁰, budí určité rozpaky a dle názoru autorky nereaguje ani na společenskou nezbytnost, jako je tomu v rámci presumpce dobré víry. Zůstává proto otázkou, proč bylo k zakotvení této vyvratitelné právní domněnky přistoupeno.

Význam bude mít, jako je tomu u všech vyvratitelným právních domněnek,

---

¹⁵⁰ Srov. TĚGL, P.: K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku in Bulletin Advokacie, č. 1-2/2011, s. 42.

Na druhou stranu je potřeba uvést, že například PECL v ustanovení 1:201 předpokládají vyvratitelnou domněnku jednání poctivě a slušně, kdy tedy ten, jež se *porušení* této povinnosti dovolává, bude muset své tvrzení prokázat. Op. cit. sub 1, s. 116, bod F.

v rámci dokazování a důkazní teorie – dochází k přenesení povinnosti tvrzení důkazní povinnosti, jakož i břemene tvrzení a důkazního v rámci civilního procesu. V případě, že nebude nepoctivost prokázána, platí právě uvedená domněnka. Pro stranu zasaženou jednáním odporujícím § 6 OZ bude proto složitější prokázání této nepoctivosti. Je s otazníkem, zda tento efekt byl skutečně zákonodárcem zamýšlen, když paradoxně kvůli jeho zakotvení dochází k oslabení možnosti dotčené strany účinně se dovolat nepoctivosti jednání. Naopak jím dochází k posílení pozice nepoctivého.¹⁵¹

---

¹⁵¹ Je nutné podotknout, že v rámci zamýšlené novelizace občanského zákoníku z pera Ministerstva spravedlnosti ČR ze dne 17. 8. 2014 (tzv. malá novela) byla navrhována změna daného ustanovení. V první zveřejněné pracovní verzi této novelizace bylo navrženo, aby citované ustanovení nadále znělo: „*V pochybnostech se dobrá víra předpokládá*“. Autoři novely tak opouštěli presumpci poctivosti jednání a ponechávají jen pozměněné pravidlo týkající se dobré víry. Pokud jde o presumpci poctivosti, uváděli autoři malé novely v důvodové zprávě to, že její zakotvení postrádá faktické opodstatnění a zcela správně, že snižuje úroveň ochrany poskytované dotčeným osobám pomocí povinnosti každého jednat poctivě. Pokud jde o vyvratitelnou právní domněnku dobrověrného jednání, autoři její presumpci nepovažují za nezbytnou, kdy dodávají, že i za předcházející právní úpravy prokazoval dobrou víru ten, jež se jí dovolával. Po připomínkovém řízení došlo ke značnému snížení rozsahu plánované novely a výše uvedené novelizační ustanovení bylo vypuštěno. Navrhovaná novelizace čeká na své schválení vládou. (Dokument ke dni 25. 5. 2015 dostupný na <https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=RACK9QMEL700>).

5 Vybrané případy současného aplikačního dopadu principu poctivosti a slušnosti v obchodním styku

Základní otázkou zkoumání poctivosti a slušnosti v obchodním styku je, zda má v tomto oboru své specifické projevy či obsah. V rámci právní úpravy před rekodifikací Nejvyšší soud dovodil ve vztahu k zásadám poctivého obchodního styku, které jsou podmnožinou poctivosti a slušnosti, že jde o speciální zásady. Dle jeho ustáleného názoru se obchodní styk se vyznačuje větší přísností než občanskoprávní. Například v rozhodnutí ze dne 16. 2. 2005¹⁵² Nejvyšší soud vyvodil větší přísnost obchodního styku s ohledem na to, že jde o kontakt dvou profesionálů, oba by měli být obezřetní, znali situace a vědomi si rizik. Obchodní styk je pojmově dravější apod.

Tento závěr potvrzuje rozhodnutí Nejvyššího soudu z ledna 2009¹⁵³. Společnost s ručením omezeným vymáhala v tomto případě na bývalém jednatele společnosti škodu, vzniklou jím nesprávně vyměřenou sazbou DPH a tím i nesprávně z jím nesprávně odvedenou daní z přidané hodnoty (tj. z titulu porušení náležité péče). Jednatel použil na místo sazby 22% sazbu 5%. Na tento nedostatek přišel finanční úřad při finanční kontrole. Odvolací soud, ač žalovaný porušil povinnost náležité péče a způsobil škodu, nárok na její náhradu nepřiznal z důvodu rozporu s § 265 obch. zák. Úvahu o nepoctivosti založil zejména na tom, že žalovanému nebyla umožněna účast při finanční kontrole, ačkoliv jeho přítomnost výsledek mohla ovlivnit, a dále že žalobkyně nevyužila žádné procesní obrany proti učiněným zjištěním a z nich plynoucím sankcím, za něž nyní činí žalovaného odpovědným, a že nárok z této

---

¹⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2005, sp. zn. 32 Odo 487/2004. V tomto případě se žalobkyně domáhala zaplacení smluvní pokuty vzniklé porušením povinnosti žalovanou zaplatit kupní cenu. Žalobkyně smluvní pokutu započítala proti pohledávce z bezdůvodného obohacení, kterou měla proti žalované, a proti které mohla započíst již pohledávku z kupní ceny. Odvolací soud shledal požadování smluvní pokuty v rozporu s dobrými mravy právě z důvodu, že žalobkyně mohla zabránit vzniku smluvní pokuty započtením pohledávky na zaplacení kupní ceny. Nejvyšší soud ale byl opačného názoru. Nejenže nebylo dokázáno, že pohledávka z bezdůvodného obohacení byla splatná, ale navíc dovodil, že *žalovaná mohla sama přivodit zánik pohledávky na zaplacení kupní ceny. Mohla učinit pohledávku z bezdůvodného obohacení splatnou a jednostranně proti ní započíst pohledávku na zaplacení kupní ceny – a zabránit tak zcela vzniku smluvní pokuty.* Nebylo proto možné dovodit, že požadování smluvní pokuty je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku.

¹⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2009, sp. zn. 29 Cdo 359/2007.

odpovědnosti žalovaného uplatnila teprve po dvou letech od vzniku škody. Nejvyšší soud se proti takovému výkladu zásad poctivého obchodního styku rázně ohradil, když uvedl, že *„zásady poctivého obchodního styku dovoluji vzít v úvahu zvláštnosti profesionálních vztahů podnikatelského prostředí a jeho specifické etiky. Vzhledem k převažující profesionalitě těchto vztahů lze dokonce – v obecné poloze – konstatovat, že citlivost k aspektům sociální spravedlnosti je v režimu obchodního práva o něco slabší, což může vést k tomu, že za poctivé v rovině obchodně právní lze – podle okolností – považovat ještě i postupy, které by se ve sféře obecného práva občanského mohly jevit již jako nemravné.* K meritu věci dodal, že v obchodní praxi není přibírání bývalých statutárních orgánů k daňové kontrole obvyklým postupem, aby tito společnosti pomohly „zmírnit“ dopady kontroly a tím i předešly případným odpovědnostním důsledkům svých případných pochybení. Názor odvolacího soudu proto dovolací soud odmítl a neuznal oprávněnost námitky rozporu s poctivým obchodním stykem.

Tímto rozhodnutím navazuje Nejvyšší soud na linii větší přísnosti v obchodním styku a dále ji rozvíjí. Více než kde jinde se totiž v obchodněprávních vztazích uplatní princip *vigilantibus iura*. Strany se dobrovolně rozhodly stát se obchodníky a musí si tedy dávat veštlí pozor. Výše zmíněná *nižší citlivost k aspektům sociální spravedlnosti v režimu obchodního práva* je pak již jen automatickým důsledkem.

Tyto závěry lze přenést i pro současnou právní úpravu. Obchodní styk má svá specifika, o nichž nikdo nepochybuje. Vzhledem k tomu, že splnění kritéria poctivosti a slušnosti bude vždy zkoumáno s ohledem na specifika případu a konkrétní skutkové okolnosti, je možné vzít v potaz i postavení profesionálů, přísnost a dravost obchodního styku. Princip poctivosti a slušnosti tak v právním styku mezi obchodníky (profesionály) může nabývat specifických podob oproti styku čistě občansko-právnímu. Co může být ve vztahu mezi dvěma laiky (či spotřebiteli) vnímáno jako rozporné s principem poctivosti a slušnosti, může mezi obchodníky být s tímto principem v souladu.

Princip poctivosti a slušnosti našel v právu obchodních korporací a právní úpravy, jež bude aplikována zpravidla mezi obchodníky, některých

konkrétních projevů. Vzhledem k tomu, že se bude jednat o pravidla speciální, mohou být stanoveny i specifické následky jejich porušení (a odlišovat se tak od generální klauzule poctivosti a slušnosti a na ní navazujících ustanovení). V rámci této práce není možné přiblížit všechny zvláštní projevy principu poctivosti a slušnosti. Byly proto vybrány některé z nich, které považujeme za klíčové. Níže bude předně přiblížena úprava předsmmluvní odpovědnosti. Dále bude rozebráno, jakým způsobem se poctivost a slušnost projevuje v rámci plnění a výkladu smluv, včetně uvedení judikatorních závěrů použitelných i do budoucna. V navazující části pak bude přiblížena úprava korporační loajality, šikanózního výkonu práva a některé případy nepoctivého výkonu práv a povinností v právu obchodních korporací.

5.1 Předsmmluvní odpovědnost

5.1.1 Úvod a povaha předsmmluvní odpovědnosti

Předsmmluvní odpovědnost je svou podstatou limitem smluvní svobody (zakotvené výslovně v ustanovení § 1725 OZ), resp. jejího aspektu svobodně se rozhodnout o tom, zda vstoupit do závazkového vztahu či nikoliv. Svoboda jednotlivce je tak v obecné rovině ohraničena tak, aby byla zajištěna stejná svoboda pro každého. Tato svoboda vychází z všeobecného konsenzu tolerovat určitá omezení, aby to bylo výhodné pro všechny. Jak uvádí Bejček: *„smluvní svoboda nemůže tedy být z hlediska funkčního vynětím z jakýchkoli omezení, ale naopak účinnou formou uplatnění spravedlivých omezení pro všechny kontrahenty“*.¹⁵⁴

Není pravdou, že by stranám jednání vznikaly povinnosti až okamžikem uzavření smlouvy. Předsmmluvní odpovědnost je tomu důkazem, kdy i předsmmluvní fáze s sebou nese nejen určité povinnosti vycházející z obecné povinnosti jednat poctivě a slušně, ale i odpovědnost za jejich porušení. Je nutné podotknout, že v našem právním prostředí bohužel není mnohdy

---

¹⁵⁴ BEJČEK, J.: Existuje smluvní svoboda? Právník, roč. 137, č. 12, s. 1017-1028.

kladen adekvátní důkaz na úroveň předsmulvních jednání, a právní kultura (povědomí) proto v tomto ohledu zaslouží určitou kultivaci. Pozitivní vymezení předsmulvni odpovědnosti v rekodifikované úpravě civilního práva by k tomuto cíli mělo, doufejme, přispět. Předsmulvni odpovědnost byla totiž do konce roku 2013 obsažena v roztríštěných ustanoveních a částečně dovozována pouze naukou a soudní praxí. Pod předsmulvni odpovědnost bylo naukou¹⁵⁵ řazeno několik skutkových podstat jednání. Jednalo se o:

- a) odpovědnost za škodu způsobenou neplatností právního úkonu (s drobně odchylnou úpravou pro občanské (§ 42 obč. zák.) a obchodní vztahy (§ 268 obch. zák.);
- b) porušení informační povinnosti při předsmulvních jednáních, (hraničící též s úpravou omylu);
- c) porušení ochrany důvěrných informací;
- d) porušení povinnosti předcházet sporům dle § 43 obč. zák.;
- e) nelegitimní odstoupení od předsmulvních jednání, ač druhá strana v dobré víře uzavření smlouvy předpokládala, v jejichž rámci vznikly neobvyklé náklady;
- f) šikanózní výkon práva (například vstoupení do smluvních jednání bez úmyslu smlouvu uzavřít), zneužití informací.

Všechny tyto případy mají společný základ, který vychází z principiálního požadavku na jednání každého poctivě a slušně, a to i v rámci předsmulvních jednání. Bude o nich pojednáno v rámci přiblížení nové právní úpravy a zároveň bude uvedeno, které z judikatorních závěrů je *mutatis mutandis* použitelné i pro právní úpravu nového občanského zákoníku.

Povaha předsmulvni odpovědnosti je poměrně častým předmětem akademických úvah. Jde o posouzení, zda se jedná o smluvní odpovědnost (část akademické obce dovozuje vznik určitého závazkového vztahu vstoupením do užších jednání o smlouvě) nebo o odpovědnost deliktní. Tento, pro někoho zdánlivě jen akademický, problém má své praktické a poměrně

---

¹⁵⁵ Srov. HULMÁK, M.: Uzavírání smluv v civilním právu, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, s. 152 a násl.

zásadní důsledky. Odpovědnost smluvní je dle rekodifikace založena na principu *objektivním*, tj. odpovědnosti vznikající bez ohledu na zavinění. Naopak deliktní odpovědnost je vztahem založeným na *subjektivním* principu, dle něhož zavinění je jednou z nezbytných podmínek vzniku odpovědnosti. Dodejme, že nedbalostní zavinění je presumováno.¹⁵⁶ Posouzení povahy předsmluvní odpovědnosti je proto klíčové pro určení základních podmínek vzniku odpovědnosti.

Podle názoru autorky není na místě dovozovat vznik zvláštního smluvního vztahu již vstoupením do (užších) jednání o uzavření smlouvy, a pojímat tedy předsmluvní odpovědnost jako zvláštní obligační odpovědnost.¹⁵⁷ Mezi účastníky nemusí totiž vzniknout „zvláštní“ smluvní vztah v tomto směru tak, aby mohla předsmluvní odpovědnost být aktivována. Mlčení zákona v tomto směru lze vykládat tak, že vznik specifického typu smluvního vztahu není potřebný. Předsmluvní odpovědnost vyvěrá z obecné povinnosti každého jednat poctivě a slušně, která je pro tuto fázi kontraktace upřesněna a specifikována (je jí zvýrazněn důraz na určitou kvalitu a úroveň jednání o smlouvě). Zákonná povinnost jednat určitým kvalifikovaným způsobem je tak pro určitou specifickou situaci (předsmluvní jednání) konkretizována. Tato konkretizace však nemodifikuje pojetí obecné povinnosti poctivosti a slušnosti, které je zákonnou povinností – tj. vznikající bez ohledu na (ne)existenci smluvního vztahu. Proto je dle názoru autorky správné pojetí předsmluvní odpovědnosti jakožto mimosmluvní. Nadto účastníci vyjednávání mají výsostné právo smlouvu neuzavřít v souladu s principem smluvní svobody a za takové rozhodnutí nenesou – až na výjimky¹⁵⁸ – vůči druhé straně odpovědnost.

Stranou ponechme, že účastníci předsmluvních jednání mohou přikročit k úpravě procesu kontraktace formou smlouvy; následné porušení povinností pak bude zakládat smluvní odpovědnost.

---

¹⁵⁶ Srov. ustanovení § 2911 OZ.

¹⁵⁷ Srov. HRÁDEK, J.: Předsmluvní odpovědnost, Bulletin advokacie, 3/2011, s. 44 a násl.

¹⁵⁸ Srov. níže.

K pojetí předsmmluvní odpovědnosti jako rozvinutí obecné prevenční povinnosti a povinnosti jednat poctivě a slušně, a to i mimo rámec uzavřené smlouvy, se shodně přiklání HULMÁK, když uvádí, že *„jestliže existuje obecná povinnost jednat poctivě a nepoškozovat absolutní práva třetích osob, a to i mimo režim smlouvy, není důvod, proč vytvářet zvláštní závazkové předsmmluvní vztahy, které by obsahovaly stejnou povinnost. Odpovědnost za škodu je tak [...] mimosmluvní“*¹⁵⁹. Citovat je možné i názor DOBEŠE, učiněný k předcházející právní úpravě, nicméně *mutatis mutandis* použitelný i pro současný stav. Tento autor, byť uznává, že obecná prevenční povinnost každého je konkretizována *„v konkrétním předsmmluvním stadiu, ve vztahu ke konkrétní vyjednávající straně, a proto se tato absolutní odpovědnost takto svým způsobem „relativizuje“ a přibližuje se tak relativnímu závazkovému předsmmluvnímu vztahu. Domnívám se přesto, že předsmmluvní vztah jakožto zvláštní druh kvazizávazkového vztahu v českém právu [...] neexistuje, můžeme spíše hovořit o souboru konkretizovaných (relativizovaných, nikoliv relativních) předsmmluvních povinností (k relativizaci a vzniku závazku – závazkového vztahu – ve smyslu § 489 a násl. obč. zák. pak dojde až v případě, kdy jsou tyto povinnosti porušeny).“*¹⁶⁰

Právní úprava předsmmluvní odpovědnosti vychází z porušení zákonné povinnosti. Pokud proto jde o náhradu škody, v případě, že není stanoveno odlišně, řídí se obecnou úpravou odpovědnosti za škodu. V případě porušení zákonné povinnosti se vyžaduje zavinění, které je ve smyslu § 2911 OZ presumováno ve své nedbalostní formě.

Rozebíraná právní úprava předsmmluvní odpovědnosti je kogentního charakteru – neboť odchýlení se od ní by znamenalo vyloučení aplikace principu poctivosti a slušnosti, který je jednou ze základních zásad občanského práva vůbec. Vyloučení předsmmluvní odpovědnosti, případně její omezení, by proto znamenalo rozpor s veřejným pořádkem. Na druhou stranu

---

¹⁵⁹ HULMÁK, M.: Limity předsmmluvní odpovědnosti, Bulletin Advokacie 3/2011, s. 53.

¹⁶⁰ Op. cit. sub 126, s. 715.

není vyloučeno vzdání se nároku na náhradu újmy v souladu s ustanovením § 2898 OZ.

5.1.2 Přiblížení jednotlivých podstat předsmělnvní odpovědnosti v rámci rekodifikace

Konkrétně je předsmělnvní odpovědnost upravena v ustanovení § 1728 až 1730 OZ a § 579 a 583 a násl. OZ. Předsmělnvní odpovědnost dle § 1728 a násl. OZ rozlišuje několik skutkových podstat:

- a) Předně se jedná o odpovědnost za zahájení a pokračování v jednáních o smlouvě, které není vedeno úmyslem smlouvu uzavřít dle § 1728 odst. 1 OZ. Následkem je vznik odpovědnosti za újmu, která se bude řídit obecnými ustanoveními občanského zákoníku (jeho § 2910 a násl.).
- b) Dále je zakotvena imperfektní norma vyžadující splnění informační povinnosti. Sankcí může být neplatnost jednání i odpovědnost za újmu dle obecných zákonných ustanovení. V kvalifikovaných případech se nabízí právní úprava omylu dle § 583 a násl. OZ (v případě omylu ohledně rozhodující skutečnosti, který vyvolala druhá strana, nastupuje neplatnost jednání).
- c) Zakotveno je nelegitimní ukončení pokročilých jednání o smlouvě přes důvodné přesvědčení druhé strany o tom, že smlouva uzavřena bude dle § 1729 odst. 1 OZ s navazující odpovědností za škodu dle odstavce druhého. Tato součást předsmělnvní odpovědnosti nebyla dříve výslovně zakotvena v právní úpravě, pozitivní vymezení je proto novinkou.
- d) V ustanovení § 1730 odst. 2 OZ pak nalezneme zakotvení ochrany důvěrných informací před jejich zneužitím či vyzrazením. Následkem je primárně povinnost k vydání bezdůvodného obohacení, náhrada škody však samozřejmě není vyloučena.
- e) Konečně je nutno do předsmělnvní odpovědnosti zařadit ustanovení § 579 OZ, které upravuje odpovědnost za neplatnost za újmu vzniklou z neplatného právního jednání spolu s vyloučením možnosti dovolávat

se této neplatnosti nebo uplatnit z tohoto jednání výhodu pro toho, kdo neplatnost způsobil.

5.1.2.1 Odpovědnost za jednání o smlouvě, které není vedeno úmyslem smlouvu uzavřít a „nelegitimní ukončení jednání o smlouvě“

5.1.2.1.1 Právní úprava dle občanského zákoníku z roku 1964

Předsmluvní odpovědnost byla před i po nabytí účinnosti občanského zákoníku představována mj. povinností nevyvolávat ve druhé straně mylné přesvědčení o tom, že smlouva uzavřena bude, či následně ukončit jednání o smlouvě bez legitimního důvodu. Tato část předsmluvní odpovědnosti je její klíčovou složkou. Je odrazem poctivosti - čestnosti či určité loajality ve vztahu ke druhé straně předsmluvních jednání. Před rekodifikací byla dovozována pouze doktrinálně resp. judikatorně. Soudní praxí bylo dovozeno, že pokud v důsledku porušení právě uvedených povinností vzniknou zbytečné „neobvyklé“ náklady, vzniká povinnost k náhradě škody.

Nejvyšší soud dovodil jednak existenci předsmluvní odpovědnosti v právě uvedených intencích, a následně se i vyslovil k režimu náhrady škody – řídila se obecnou úpravou náhrady škody dle § 420 obč. zák., která byla založena na porušení obecné prevenční povinnosti dle § 415 obč. zák. Předsmluvní odpovědnost byla v několika případech dovozována i v rámci odpovědnosti za úmyslné jednání proti dobrým mravům dle § 424 obč. zák.

Ze soudní praxe je nutné připomenout rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 1166/2004.¹⁶¹ V daném případě na základě žádosti žalované o úvěr banka zpracovala a vystavila úvěrovou dokumentaci včetně úvěrové smlouvy, kdy takto vzniklé náklady činily cca 500.000,-Kč. Úvěrová smlouva nebyla uzavřena. Soud prvního stupně a následně i odvolací

---

¹⁶¹ Jde o rozsudek, který byl publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2007, sešit č. 8 pod č. 82.

dovodily, že mezi stranami nebyla uzavřena dohoda o úhradě nákladů a nárok žalobkyně na jejich zaplacení jako neopodstatněný zamítly. Vrchní soud v Praze (odvolací soud) uvedl, že *culpa in contrahendo* není v pozitivním právu zakotvena, kdy „*v souvislosti s jednáním o uzavření smlouvy totiž většině podnikatelských subjektů nutně vznikají předvídatelné náklady, přičemž je zřejmé, že i přes vynaložení těchto nákladů ne každé jednání vyústí v uzavření smlouvy. Potencionální smluvní partneři tak nemohou předpokládat „ani návratnost“ takto vynaložených nákladů, není-li jejich úhrada „zakotvena ve zvláštním smluvním ujednání“*. Dále ale Vrchní soud v Praze uvedl, že úhrada nákladů, a to pouze nákladů nikoli obvyklých (ale nákladů, které „*se vymykají běžnému standardu*“) by byla možná v zásadě ve dvou případech. Za prvé tehdy, pokud by to bylo možné dovodit na základě obchodních zvyklostí pro určité obchody, či v rámci extenzivního výkladu ustanovení § 415 obč. zák. tehdy, pokud „*druhá strana požaduje specifické úpravy a dopracování podmínek za současného utvrzování naděje, že smlouvu uzavře*“. V projednávaném případě nebylo nic takového tvrzeno ani prokázáno. Nejvyšší soud napadená rozhodnutí zrušil. Důvodem ke kasaci však bylo to, že soudy nesprávně poučily účastníky o procesních povinnostech a následcích jejich nesplnění. K předsmuvní odpovědnosti Nejvyšší soud uvedl, že je možné ji dovodit na základě již zmíněného ustanovení § 415 obč. zák. - zaviněné porušení prevenční povinnosti založí následnou obecnou odpovědnost za škodu. Při respektování zásady smluvní volnosti dovodil předpoklady předsmuvní odpovědnosti: (a) „*konkrétní osoby zahájily jednání o uzavření určité smlouvy, přičemž tato jednání dospěla do stadia, kdy jedna ze stran kontraktačního procesu byla v důsledku chování druhé potencionální smluvní strany v dobré víře, že předpokládaná smlouva bude uzavřena*“; (b) „*k ukončení jednání o uzavření smlouvy druhá strana přistoupila, aniž k tomu měla legitimní důvod*“, je tedy dáno zavinění, (c) vznikla škoda – ve formě nákladů, „*které nelze považovat za - pro uzavření smlouvy konkrétního typu - běžné (obvyklé)*“, (d) jejichž potřeba vyvstala v důsledku specifických požadavků druhé strany, je tedy dán kauzální nexus mezi jednáním a vznikem škody. Nejvyšší soud pro úplnost dodal, že právě uvedené se netýká obvyklých provozních nákladů, jejichž povaha a výše závisí na typu předpokládané smlouvy a s jejichž

vynaložením musí strany počítat bez ohledu na to, zda zamýšlená smlouva bude nakonec uzavřena či nikoli.

Tato judikatura byla následně dále rozvíjena. Nejvyšší soud¹⁶² v jiném případě posuzoval neodůvodněné odmítnutí žalované uzavřít smlouvu o vypořádání podílového spoluvlastnictví, kdy jedinou připomínkou žalované vůči smlouvě v rámci jejího sjednávání byla úprava lhůty k vyklizení nemovitosti, která byla žalobkyní akceptována. Žalobkyně následně po žalované požadovala uhrazení nákladů (a) na právní služby (za mimosoudní vyřízení věci), (b) za zajištění úvěru na financování koupě spoluvlastnického podílu a (c) na ověření podpisů. Odvolací soud nárok žalobkyně odmítl zcela s tím, že neuzavření dohody ze strany žalované nelze považovat za jednání proti dobrým mravům ve smyslu ustanovení § 424 obč. zák. ani za porušení prevenční povinnosti podle § 415 obč. zák., neboť „*nebyla-li povinnost žalované uzavřít dohodu „zajištěna“ smlouvou o smlouvě budoucí, musela si žalobkyně být vědoma rizika neuzavření smlouvy*“. Nejvyšší soud tento názor nesdílel a upozornil na možnost kvalifikovat jednání strany v předmluvním stádiu jako úmyslné jednání v rozporu s dobrými mravy dle § 424 obč. zák., které by zakládalo odpovědnost za škodu. Stejně tak upozornil na povinnost soudů zkoumat, zda nedošlo k porušení předmluvní odpovědnosti. Náznakem tak Nejvyšší soud připustil dovození *předmluvní odpovědnosti i na základě § 424 obč. zák.*, tj. na základě úmyslného jednání proti dobrým mravům.

V jiném případě¹⁶³ se žalobkyně domáhala náhrady škody z titulu porušení smluvní povinnosti – dovozovala, že smlouva byla uzavřena v rámci obchodní veřejné soutěže, a že následně došlo k jejímu porušení (nedošlo k finalizaci převodu vlastnického práva). Vzhledem k tomu, že se žalobkyně obratem zavázala předmět převodu prodat a tuto povinnost zajistila vysokou smluvní pokutou, domáhala se mj. náhrady vzniklé škody z důvodu nemožnosti této transakce. Soud prvního i druhého stupně tento nárok odmítly z důvodu, že k uzavření smlouvy na základě obchodní veřejné soutěže nedošlo. Žalovaná žalobkyni na jednu stranu sdělila, že vybrala její návrh (k uzavření smlouvy

---

¹⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2008, sp. zn. 25 Cdo 127/2007.

¹⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2009, sp. zn. 29 Odo 1335/2005.

postupem podle ustanovení § 281 a násl. obch. zák. dochází dojitím sdělení vyhlášovatele obchodní veřejné soutěže o přijetí návrhu vybranému účastníkovi). Zároveň však uvedla (a zopakovala, co bylo uvedeno v podmínkách soutěže), že k převodu dojde teprve na základě smlouvy, která musí být uzavřena do 10 dní ode dne přijetí návrhu. Tento projev vůle byl natolik rozporuplný a neurčitý, že k uzavření smlouvy nemohlo dojít. Nejvyšší soud tento závěr potvrdil a dodal, že kvalifikovala-li sama žalobkyně „*úkony žalované nesprávně a na základě vlastní chybné kvalifikace na ně spoléhala natolik, že uzavřela smlouvu se třetí osobou ohledně plnění, které neměla smluvně zajištěno, a v této smlouvě přistoupila na sankce, jejichž výši lze stěží považovat za obvyklou, činila tak neoprávněně a toto její jednání nesoucí znaky značného podnikatelského rizika, nelze spravedlivě přičítat k tíži žalované*“. Dodal nicméně, že vyloučena není předsmluvní odpovědnost žalované. (Ta by měla být zkoumána právě s ohledem na odstoupení jednání od smlouvy bez legitimního důvodu).

Další z rozhodnutí soudní praxe¹⁶⁴ k předsmluvní odpovědnosti a legitimním důvodům pro ukončení jednání se týkalo otázky, zda jedná poctivě a slušně ten, kdo podmiňuje uzavření smlouvy splněním skutečnosti, jež splněna být nemůže, resp. na jejíž splnění podmiňující subjekt nemá právní nárok a zároveň vyvolá a poté dlouhodobě podporuje v druhé potenciální smluvní straně přesvědčení, že při splnění takové skutečnosti přistoupí k uzavření smlouvy. Nejvyšší soud vyšel ze skutkového stavu zjištěného odvolacím soudem, dle něhož žalovaná konstantně podmiňovala uzavření dodatku ke smlouvě tím, že jí žalobkyně zaplatí úrok z prodlení s plněním podle této smlouvy, a na tomto požadavku trvala, zatímco žalobkyně tento požadavek odmítala. Dospěl, stejně jako odvolací soud k závěru, že „*žalobkyně nemohla být v dobré víře (v legitimním očekávání), že předpokládaný dodatek ke smlouvě bude uzavřen, aniž vyhoví zřetelně a kategoricky formulované podmínce žalované, a že žalovaná přistoupila k ukončení jednání o uzavření smlouvy z legitimního důvodu, byl-li tu nevyřešený spor o výklad smlouvy, jež měla být dodatkem prodloužena*“.

---

¹⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2013, sp. zn. 32 Cdo 3020/2011.

5.1.2.1.1.1 Rozsah náhrady před rekodifikací

Do přijetí současného občanského zákoníku bylo judikatorně dovozeno, že předsmuvní odpovědností jsou kryty zejména náklady vzniklé v důsledku specifických požadavků protistrany, nikoli tedy obvyklé náklady kontraktace¹⁶⁵.

Z takové specifické náklady lze dle soudní praxe považovat i uhrazení nákladů věřitelem provozovateli přilehlých garáží (třetí osobě), s nímž došlo před vznikem nájmu k uzavření dohody o společném provozu vjezdové a výjezdové vrátnice tak, aby následně mohl být splněn účel nájmu na základě nájemní smlouvy uzavřené s dlužníkem (sjednané v daném případě s odkládací podmínkou, kterou dlužník zmařil, nájemní smlouva tak nenabyla účinnosti)¹⁶⁶.

V jiném rozhodnutí Nejvyššího soudu¹⁶⁷ byla potvrzena limitace náhrady škody co do „druhu“. Nejvyšší soud dovodil, že předsmuvní odpovědností je kryta škoda, která je představována zejména náklady, které byly vynaloženy v souvislosti s jednáním o uzavření smlouvy a přípravou návrhu smlouvy, popř. náklady v té době odůvodněně vynakládané na přípravu plnění apod. Škoda v rámci předsmuvní odpovědnosti *„není totožná se škodou, jež by vznikla určité smluvní straně pro nesplnění závazků druhou smluvní stranou po uzavření smlouvy“*.

Z této praxe vybočuje názor Nejvyššího soudu publikovaný v rozsudku ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 25 Cdo 4147/2008¹⁶⁸, z něhož je mezi řádky možné vyčíst,

---

¹⁶⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 1166/2004.

¹⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2012, sp. zn. 25 Cdo 45/2011.

¹⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. 951/2011.

¹⁶⁸ Případ se skutkově týkal situace, kdy se žalovaná zavázala prodat žalobcům nemovitost (uzavřela s nimi smlouvou o smlouvě budoucí kupní). K výzvě žalobců však kupní smlouvu neuzavřela, na jejich výzvy nereagovala a několik dní po uplynutí lhůty k uzavření smlouvy kupní nemovitost prodala třetí osobě za částku o cca 3 miliony korun českých vyšší. Žalobci nestihli ve lhůtě dle § 50a odst. 2 obč. zák. žalovat na nahrazení projevu vůle, avšak podali žalobu na zaplacení náhrady škody, která jim vznikla neuzavřením smlouvy (škodu představoval ušlý zisk odpovídající žalovanou dosažené vyšší kupní ceně, tzn. cca 3 mil korun českých - Ušlým ziskem je ve smyslu rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2007, sp. zn. 25 Cdo 1415/2006 i majetkový přínos ve výši rozdílu mezi smlouvenou kupní cenou a hodnotou nemovitosti, jehož bylo možno důvodně očekávat). Odvolací soud dovodil, že příčinná souvislost by byla dána, jestliže po podání žaloby na nahrazení projevu vůle by

že náhrada škody nemusí v případě předšmluvní odpovědnosti omezena pouze na „neobvyklé náklady“, ale může být i širší – zřejmě včetně zahrnutí ušlého zisku z neuzavřené smlouvy. Je nutné podotknout, že takový závěr je v naší judikatuře velmi ojedinělý.

5.1.2.1.2 Právní úprava současného občanského zákoníku

5.1.2.1.2.1 *Jednání o smlouvě bez úmyslu ji uzavřít*

První z výše uvedených skutkových podstat *culpy in contrahendo*, je představován odpovědností za vedení jednání o smlouvě bez skutečného úmyslu ji uzavřít. Dle ustanovení § 1728 odst. 1 OZ každý může vést jednání o smlouvě svobodně a neodpovídá za to, že ji neuzavře, ledaže jednání o smlouvě zahájí nebo v takovém jednání pokračuje, aniž má úmysl smlouvu uzavřít.

V úvodu tohoto ustanovení je deklarována obecná smluvní svoboda v podobě práva svobodně se rozhodnout, zda smlouvu uzavřít či nikoliv. Ta je následně určitým způsobem omezena, není tudíž bezbřehá. Jejím prvním limitem je povinnost vstoupit do jednání pouze se skutečným úmyslem smlouvu uzavřít. Chráněna je tak předvídatelnost jednání a ochrana druhého účastníka vyjednávání před vynaložením zbytečných nákladů na kontraktační proces. Pravidlo je odrazem obecného principu poctivosti a slušnosti, zejména v jeho složce zákazu šikanózního jednání. O takové jednání půjde totiž právě tehdy, pokud jednající vstupuje do předšmluvních jednání bez skutečného úmyslu

---

žalovaná převedla nemovitosti na jinou osobu v průběhu jednoleté promlčecí doby. Nejvyšší soud nesouhlasil a uvedl, že závazek ze smlouvy o budoucí kupní smlouvě zaniká nemožností plnění (tedy i prodejem věci jinému), „a to bez ohledu na to, zda již u soudu probíhá řízení o nahrazení projevu vůle [...] či nikoliv, a bez ohledu na to, zda právo druhé strany domáhat se u soudu nahrazení projevu vůle se promlčelo či nikoliv. Skutečnost, že ve lhůtě jednoho roku nebyla žaloba podle § 50a odst. 2 obč. zák. podána, znamená sice promlčení práva žalobců žádat u soudu nahrazení projevu vůle druhé smluvní strany, ale pouhým uplynutím této doby závazek sám nezaniká.“ Odkázal přitom na judikaturu týkající se předšmluvní odpovědnosti (mj. zdůraznil, že odpovědnost za škodu způsobenou nesolidním jednáním jedné z budoucích smluvních stran může být dána i v případě, že závazek uzavřít určitou smlouvu s konkrétním partnerem není žádným platným smluvním ujednáním založen). Uložil proto odvolacímu soudu, aby věc znovu posoudil s ohledem na tuto skutečnost a řešil otázku příčinné souvislosti mezi jednáním žalované a škodou žalobců nejen z hlediska § 420 obč. zák., ale i z hlediska § 424 obč. zák.

uzavřít smlouvu¹⁶⁹ či v takových jednáních pokračuje, ač úmysl uzavřít smlouvu již netrvá. Důvody mohou být různé, například snaha zjistit obchodní metody protistrany.

Právní úprava je velmi obecná, pokud jde o okamžik, kdy počíná „*vedení jednání o smlouvě*“. Bude otázkou judikatury, aby posoudila, v jakém okamžiku jsou již úkony vedením jednání o smlouvě, resp. kdy přichází zlom mezi přípravnými úkony bez právní relevance a těmi, které již právo reguluje. Za vedené jednání o smlouvě je dle názoru autorky možné považovat i neadresný popud k uzavření smlouvy, informování se na konkrétní údaje o zboží či jeho prohlídka sloužící k rozhodování o případné koupi, informování se o smluvních podmínkách. Vstoupení do obchodu naproti tomu je již poměrně vzdáleným faktickým jednáním zpravidla bez vlivu na vznik odpovědnosti. (Těžko například bude dovozena odpovědnost v případě, že do obchodu vstoupí osoba v průtrži mračen, jejíž motivací bude pouze nalezení úkrytu). Je nerozhodné, zda jde o úkony adresné či neadresné. Poctivost vyžaduje, aby druhá smluvní strana mohla důvěřovat, že projev odpovídá vůli druhé smluvní strany. „*Pokud z projevu smluvní strany vyplývá zájem na uzavření určité smlouvy (§ 555), ačkoliv tady vůle k uzavření smlouvy vůbec nebyla, jde o nepoctivé jednání, jednání naoko.*“¹⁷⁰

Jak uvádí SALAČ obecně k podmínkám vzniku předsměluvní odpovědnosti: „*prvním předpokladem odpovědnosti z culpa in contrahendo je tedy existence vztahu důvěry obdobného vztahu smluvních stran, který byl založen zahájením smluvních jednání nebo navozením určitého právního (zpravidla obchodního) kontaktu mezi určitými osobami*“¹⁷¹. Klíčovým proto bude zkoumání okamžiku vzniku této důvěry. Teprve ve chvíli, kdy tato důvěra bude mezi stranami založena, můžeme uvažovat o založení předsměluvní odpovědnosti.

Nabízí se otázka, zda je v tomto směru možné jednat o téže smlouvě s více subjekty. Výše uvedené ustanovení tento postup nevylučuje – byť je nutno být

---

¹⁶⁹ Op. cit. sub 155, s. 162.

¹⁷⁰ HULMÁK, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 49.

¹⁷¹ SALAČ, J.: Culpa in contrahendo v českém právu?, Právní rozhledy 9/2002, s. 413.

v rámci jednání konzistentní a předvídatelný. Jak uvádí DOBEŠ k předcházející právní úpravě, „v počáteční fázi jednání je např. obvyklé, že zájemce o uzavření smlouvy vyjednává s vícero možnými smluvními partnery a není samozřejmě jeho povinností jim tuto skutečnost sdělovat. Paralelní vyjednávání jsou obvyklá do té doby, než jsou ustanoveny základní smluvní podmínky (druh plnění, cena plnění, termín plnění, způsob plnění apod.), avšak jakmile se přistupuje k vyjednání konkrétního obsahu smlouvy, je obvyklé, že strany směřují k uzavření dohody“.¹⁷² Zamlčení paralelního jednání v takové chvíli by mohlo být považováno za porušení obecné prevenční povinnosti.

5.1.2.1.2.1.1 *Následky porušení a rozsah náhrady škody*

Následkem vyjednávání bez skutečného úmyslu smlouvu uzavřít je obecná odpovědnost za způsobenou újmu. Otázkou je, v jakém rozsahu bude škoda hrazena. Na rozdíl od ustanovení § 1729 odst. 2 OZ není upraven rozsah náhrady výslovně. Je tedy možné dovodit za použití analogie povinnost hradit škodu v rozsahu, který odpovídá ztrátě z neuzavřené smlouvy? Dle názoru autorky nikoli, neboť by se v zásadě jednalo o rozšíření podmínek odpovědnosti za škodu na rámec zákona v zásadě v rozsahu, který odpovídá až povinnosti smlouvu uzavřít (v jednom případě by vznikla povinnost plnit smlouvu, v druhém pak povinnost nahradit to, co ušlo v důsledku neuzavření smlouvy). Je ostatně nutné přihlédnout k obecné právní úpravě odpovědnosti za škodu a řešit otázku příčinné souvislosti.

Za předcházející právní úpravy bylo dovozeno právě pomocí zkoumání vztahu kauzálního nexu, že jednání o uzavření smlouvy bez skutečného úmyslu ji uzavřít, má za následek vznik odpovědnosti za škodu v rozsahu zvýšených, neobvyklých nákladů vynaložených na kontraktační proces, ztráta z neuzavřené smlouvy v zásadě naopak nebude kryta (srov. výše k judikatornímu excesu a níže k § 1729 odst. 1 OZ).

5.1.2.1.2.2 *Nelegitimní ukončení jednání o smlouvě*

---

¹⁷² Op. cit. sub 126, s. 715.

Pokud by však smluvní strany dospěly ve fázi kontraktace až do stádia, kdy se uzavření smlouvy bude jevit jako vysoce pravděpodobné, ukončení vyjednávání je regulováno ustanovením § 1729 odst. 1 OZ. Okolností, která je pro aktivizaci odpovědnosti za škodu nezbytná, je jednak důvodné očekávání druhé strany v uzavření smlouvy a dále ukončení jednání bez spravedlivého důvodu. Pokud například prodávající obdrží lákavější nabídku ve fázi, kdy již jsou připraveny smlouvy k podpisu, a od uzavření smlouvy ustoupí, vznikne mu ve smyslu rozebíraného ustanovení odpovědnost za škodu. Tě by se vyhnul v případě, že by informoval o paralelních jednáních o smlouvě, vyhradil si možnost ukončit jednání v případě lepší nabídky apod. Klíčová je v tomto ohledu *transparentnost, poctivost, jednání a ohled na zájmy druhé strany*; to však neznamena, že by vznikala absolutní povinnost smlouvu uzavřít.

Pokud jde o bližší vymezení podmínek aplikace odpovědnosti dle § 1729 odst. 2 OZ, je možné uvést následující. Zákon kumulativně vyžaduje, aby: *(a) fáze kontraktačního procesu již byla natolik pokročilá, že uzavření smlouvy se jeví jako vysoce pravděpodobné, (b) druhá strana uzavření smlouvy důvodně očekává, (c) účastník jednání ukončení bez spravedlivého důvodu.* Podmínka, by uzavření smlouvy bylo vysoce pravděpodobné, reaguje například právě na situaci, kdy se uzavření smlouvy sice jeví jako vysoce pravděpodobné, ale druhá strana je informována o paralelních jednáních a možnosti uzavření smlouvy i s třetí osobou. Ochrana důvodných očekávání je vyjádřením vztahu důvěry, který v pokročilejších fázích kontraktace mezi stranami vzniká a zájmem na určité ohleduplnosti vůči zájmům druhé strany.

Judikatorní posouzení stupně pravděpodobnosti uzavření smlouvy a důvodných očekávání druhého účastníka by mělo být poměrně přísné, a to ve vztahu k rozsahu stanovené náhrady škody, která jak bude uvedeno níže, se ekonomicky rovná povinnosti smlouvu uzavřít. V tomto ohledu tak v určitém směru hovoříme o výjimce z pravidla smluvní volnosti. Výjimky pak je dle obecného názoru doktríny i judikatury vždy nutné vykládat restriktivně.

I pokud by byly splněny podmínky vyjádřené pod písmeny (a) a (b) výše, odpovědnost za škodu nevznikne, pokud bude k ukončení jednání spravedlivý důvod. Pomocí tohoto kritéria je naopak chráněna smluvní svoboda účastníků

a zájem na ochraně kontrahentů před nepoctivostí. Poctivě a slušně kupříkladu bude jednat ten, komu v uzavření smlouvy zabrání překážka objektivního charakteru (která může například způsobit, že zanikne zájem účastníka na uzavření smlouvy – například svatba bude zrušena z důvodu úmrtí v rodině). Posouzení toho, co je, a co již naopak není spravedlivým důvodem, bude úkolem soudní judikatury. Soudce v tomto směru dostává poměrně výrazné pole působnosti; obecnost termínů však není na škodu a naopak prospěje kultivaci právního prostředí.

Z judikatury k předcházející úpravě, která však bude co do určení „legitimnosti“ důvodu ukončení jednání aplikovatelná i do budoucna, lze připomenout následující případy. Předsmluvní odpovědnost byla například vyloučena¹⁷³ v případě, kdy k odstoupení od jednání o smlouvě došlo, protože jedna ze stran kategoricky odmítla připomínky protistrany ke smlouvě (zahrnout do smlouvy režijní a další přípravy, zkoušky, stanovení přesných termínů a místech vystoupení, zkoušek, dohodu o kostýmech).

Stejně tak nebyla předsmluvní odpovědnost aplikována v případě¹⁷⁴ odstoupení od smluvních jednání, protože protistrana nechtěla uhradit kupní cenu v hotovosti v souladu s prvotním prohlášením (požadavkem) druhého účastníka. Protistrana tento požadavek z počátku neodmítla (ač byla v oboru profesionálem) a teprve ve fázi přípravy smlouvy jej neakceptovala s tím, že platba v hotovosti je v daném případě v rozporu se zákonem č. 254/2004 Sb. Setrvání na požadavku platby v hotovosti bylo tak z jedné strany sice neracionální, na druhé strany bylo od počátku deklarováno. Soudy shledaly, že setrvání na tomto požadavku bylo legitimním, a proto nebyla dána odpovědnost za vzniklé škody (ušlý zisk).

Legitimním důvodem pro odstoupení od jednání o smlouvě byl také případ¹⁷⁵, kdy po projednání základních podmínek úvěru došlo ze strany banky k jeho zamítnutí, neboť její úvěrový výbor po prověření bonity klienta úvěr neschválil.

---

¹⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. 23 Cdo 951/2011.

¹⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2013, sp. zn. 25 Cdo 2863/2012.

¹⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2012, sp. zn. 32 Cdo 2265/2010.

Soudy dovodily, že takový postup je zcela běžnou praxí¹⁷⁶ a klient si měl být vědom rizika, že mu úvěr nebude poskytnut a jednat tedy s ohledem na tuto skutečnost (v předmětném případě neuzavírat smlouvu o odkupu akcií s investory v situaci, kdy není zajištěno financování).

5.1.2.1.2.2.1 *Následky porušení a rozsah náhrady škody*

Pokud smlouva při splnění podmínek § 1729 odst. 1 OZ nebude uzavřena, je následek pro škůdce ekvivalentní povinnosti plnit dle sjednávané smlouvy. Škoda je totiž hrazena v – našem prostředí nebývalé výši – odpovídající *ztrátě* z neuzavřené smlouvy v obdobných případech. Škoda tak nově není omezena na zvýšené náklady na kontraktaci či náklady vynaložené na to, aby smlouva mohla být naplněna (srov. výše rozhodnutí týkající se hrazení nákladů provozovateli garáží pojednané výše).¹⁷⁷ Naopak tak je nutné vyzdvihnout – tehdy ojedinělé - závěry rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 25 Cdo 4147/2008 ohledně prodeje nemovitosti jinému kupci za vyšší cenu, než byla sjednána v připravené smlouvě.

Povinnost k náhradě škody je limitována obvyklostí sjednaného plnění – zákon totiž odkazuje na ztrátu z neuzavřené smlouvy *v obdobných případech* (jde v zásadě o náhradu ušlé příležitosti). Jinými slovy řečeno, pokud by plnění ve smlouvě bylo excesivně vysoké, bude soudem povinnost k náhradě škody limitována právě s ohledem na svou neobvyklost (resp. případy obdobné).

5.1.2.1.3 *Účinky vůči třetím osobám a jednání třetích osob*

Nový občanský zákoník výslovně neupravuje účinky porušení předsmuvní odpovědnosti vůči třetím osobám. Vzniká případná odpovědnost i vůči nim? Odpověď na tuto otázku není nasnadě. Předsmuvní odpovědnost dle § 1728 OZ je regulována v otázkách neupravených obecnou úpravou náhrady škody.

---

¹⁷⁶ Banka dle tohoto rozhodnutí před uzavřením smlouvy o úvěru „shromažďuje informace potřebné k rozhodnutí jejího vnitřního orgánu o tom, zda smlouva bude uzavřena, zjišťuje podmínky poskytnutí úvěru s ohledem na povinnosti vyplývající z příslušných právních předpisů, jimiž jsou činnost a povinnosti banky upraveny, posuzuje solventnost žadatele o úvěr, návratnost poskytnutých prostředků a možnost zajištění“.

¹⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2012, sp. zn. 25 Cdo 45/2011.

Vzhledem k tomuto závěru (srov. níže) je možné dovodit, že odpovědnost může vzniknout i vůči třetí osobě. Naproti tomu ustanovení § 1729 odst. 2 OZ je v otázce náhrady škody specifitější: náhrada je dle výslovného ustanovení zakotvena vůči druhé straně. Obdobný závěr platí i ve vztahu k níže rozebíranému ustanovení § 1730 OZ (za užití argumentu speciality k obecné právní úpravě náhrady škody) pokud jde o vydání bezdůvodného obohacení. Na druhou stranu odpovědnost dle ustanovení § 1730 OZ bude dávat za vznik i povinnosti k náhradě škody. Ta není limitována pouze na eventuální druhou smluvní stranu.

Výslovná úprava není přijata ani k případným jednáním třetích osob při sjednávání smlouvy. Předsmuvní odpovědnost na ně není výslovně vztažena. Obecná povinnost jednat poctivě a slušně je však stíhá též. Jejich odpovědnost za škodu vzniklou nepoctivým jednáním o smlouvě je proto možné dovodit z obecné úpravy; bude se jednat o odpovědnost za porušení zákona. Připomenout je nadto nutné odpovědnost za škodu vzniknou informací nebo radou podle § 2950 OZ.¹⁷⁸

5.1.2.2 Informační povinnost

Další okruh případů, které spadají pod úpravu předsmuvní odpovědnosti, se týkají informací. Jde jednak o povinnost informovat o určitých skutečnostech a na druhé straně povinnost chránit informace sdělené v rámci vyjednávání.

V rámci kontraktace je vždy nezbytná alespoň základní informovanost obou smluvních stran – minimem je výměna informací týkající se podstatných náležitostí smlouvy. Vyšší důraz na povinnost informovat druhého partnera je dána ve vztazích založených na důvěře (například příkazní vztah), či v jednáních se spotřebitelem. V některých případech byla stanovena zvláštní informační povinnost ze zákona – například ve vztahu k pojištění či cestovní smlouvě. Informační povinnost vzniká i tomu, kdo chce odstoupit od smluvních jednání – v případě, že již ví, že v takových jednáních nebude

---

¹⁷⁸ Srov. HULMÁK, M.: Limity předsmuvní odpovědnosti, Bulletin Advokacie 3/2011, s. 55.

pokračovat, měl by bez zbytečného odkladu informovat protistranu tak, aby se zabránilo vzniku zbytečných nákladů (či ušlých příležitostí).

Povinnost informovat vzniká ve zcela obecné formě podle § 1728 OZ. Zvláštní informační povinnosti jsou zakotveny v řadě dalších ustanovení občanského zákoníku, například v rámci úpravy ochrany spotřebitele, uzavírání smluv distančním způsobem a mimo obchodní prostory, adhezních smluv, či u vybraných smluvních typů (pojistná smlouva, zájezd), informování o vadách věci (§1914 a 2084 OZ).

Blíže vymezení obecné předsmluvní informační povinnosti obsahuje § 1728 OZ, který ukládá potenciální smluvní straně povinnost sdělit druhému účastníkovi všechny skutkové a právní okolnosti, o nichž ví nebo vědět musí, tak, aby se každá ze stran mohla přesvědčit o možnosti uzavřít platnou smlouvu a aby byl každé ze stran zřejmý její zájem smlouvu uzavřít.

V rámci informační povinnosti vznikají poměrně zásadní otázky ohledně jejího rozsahu. Informační povinnost kryje především základní otázky, jakými jsou nezbytné náležitosti smlouvy, oprávnění smluvních stran smlouvu uzavřít, náležitosti vůle a jejího projevu. Spornější jsou další případy. Je například nutné sdělit druhé straně motivaci, pro niž je smlouva uzavírána? Nikoli ve všech případech. Nezbytné to však bude tehdy, pokud účel bude ovlivňovat náležitosti smlouvy, či pokud by mohlo jeho nesdělení znamenat uvedení druhé strany v omyl (§ 583 a násl. OZ)¹⁷⁹.

Slovní spojení *zájem smlouvu uzavřít* nelze vykládat jako obecnou povinnost sdělit své veškeré motivace, ale to, že strana zamýšlí vstoupit do smluvního vztahu. Jak dovozuje HULMÁK A VLČEK, je každá ze stran povinna informovat druhou stranu o podmínkách, za nichž je ochotna smlouvu uzavřít (nikoli však o svých vnitřních motivacích). Tyto podmínky mohou být uvedeny v textu smlouvy, v rámci předsmluvních jednání, výslovně, přímo i nepřímo „*např. z informace o účelu uzavírané smlouvy (např. výstavba rodinného domu), dotazu smluvní strany (je zde možné stavět rodinný dům) nebo i smluvního*

---

¹⁷⁹ Oproti právní úpravě před rekodifikací je omyl právně významný jen tehdy, pokud je druhou stranou vyvolán (srov. § 583 a násl. OZ).

*typu (např. pojištění pro případ smrti, zemědělský pacht). Pokud druhá strana ví, nebo musí vědět, že tyto podmínky splněny nejsou, je povinna tuto informaci sdělit“*¹⁸⁰. Předmluvní odpovědnost pak může vyplynout například z nepravdivě sdělených informací ve formě prohlášení o záměru (*Letter of Intent*)¹⁸¹.

V zahraniční judikatuře vzniklo mnoho otázek, co vše je možné pod informační povinnost zahrnout. Tradiční otázkou v tomto ohledu též je, nakolik musí jedna strana jednání informovat druhou o určité specifické vlastnosti nepřímého předmětu smlouvy, která není druhé straně dostupná. Musí například informovat starožitník prodávajícího, že obraz je originálem? Musí kupující informovat prodávajícího, že jeho pozemek se stane stavebním s očekávaným nárůstem jeho hodnoty? Nebo naopak musí prodávající informovat kupujícího, že pod domem povede nová linka metra či se naproti postaví obchodní centrum? Při hledání odpovědi bude nutné přihlídnout jednak k postavení obou partnerů, jejich případné profesionalitě. Stejně tak je nutné pamatovat na úpravu omylu. Posouzení tak bude vždy záležet na konkrétní situaci. Odborník starožitník zpravidla bude povinen informovat o kvalitě obrazu, zejména tehdy, pokud bude součástí jednání o ohodnocení obrazu. Stejně tak bude povinen o kvalitě informovat v případě, že omyl ohledně jeho kvality by založil případnou neplatnost smlouvy. Stejně tak v případě, že by taková informace založila již zmíněné neúměrné zkrácení.

Ve druhých dvou případech bude odpověď odvislá na průběhu vyjednávání, otázkách jedné či druhé strany. Obecně je možné konstatovat, že s počtem otázek informační povinnost roste. Informace veřejně přístupné zpravidla nebude potřeba sdělovat (ale opět pozor na úpravu omylu).

Není nezajímavé připomenout, že v zahraničních právních úpravách bývají odpovědi na výše uvedené otázky nejednotné. Například v rámci anglického

---

¹⁸⁰ HULMÁK, M., VLČEK, K.: Obecná informační povinnost při sjednávání smlouvy – 1. část, *Právní rozhledy* 17/2012, s. 602 a násl.

¹⁸¹ Srov. MAREŠOVÁ, M.: Předmluvní odpovědnost v případě prohlášení o záměru (*Letter of Intent*), *Bulletin Advokacie* 12/2012, s. 37 a násl.

práva je chráněn ten, kdo na zjištění dané skutečnosti vynaložil úsilí, finanční prostředky.¹⁸²

Informační povinnost vzniklá odborníkovi nepochybně bude většího rozsahu než v případě laika (ovšem limitem by měly být právě jen okolnosti, které mají vliv na platnost smlouvy). Informační povinnost (odborníka) bude také vyplývat často z povahy sjednávaného smluvního vztahu a bližšího vztahu důvěry, kdy například u *příkazu* zpravidla bude rozsáhlejší povinnost informovat.

Na druhou stranu informační povinnost není tam, kde druhá strana informací již disponuje, či disponovat má (například jde o skutečnost zapsanou ve veřejném seznamu). To ovšem nevylučuje případnou odpovědnost za uvedení druhé strany v omyl. Obecně je možné uvést, že *„povinnost získat a sdělit informace by měl mít subjekt, kterého obstarání informací stojí nejméně a pro něhož je tak nejjednodušší zabránit riziku omylu“*. Citovaní autoři následně dovozují, že informační povinnost v případě kupní smlouvy má proto zejména prodávající. Je to prodávající, kdo má věc ve své dispozici a tak nejsnáze může zjistit její vlastnosti i nedostatky, kdo bude často profesionálem, kdo může nejsnáze promítnout informace o věci do její ceny. Zdůrazňují pravidlo, dle něhož nejmenší náklady na získání informací o vlastních potřebách nese vždy jejich subjekt. Informační povinnost se proto zpravidla vztahuje na vlastní potřeby a vlastní plnění.¹⁸³

Pokud jedna strana ví, či vědět musí, o důvodech případné neplatnosti, a neinformuje o nich druhou stranu, způsobí neplatnost (srov. níže). Pokud by se jednalo o neplatnost relativní, pak se jí druhá smluvní strana musí dovolat. Je projevem zásady poctivosti a slušnosti, že strana, která neplatnost způsobila, se jí naopak dovolat nemůže, ani z neplatného právního jednání pro sebe nemůže uplatnit výhodu ve smyslu § 597 OZ. (V případě, že by se

---

¹⁸² Srov. HULMÁK, M.: Uzavírání smluv v civilním právu, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, s. 168.

¹⁸³ HULMÁK, M., VLČEK, K.: Obecná informační povinnost při sjednávání smlouvy – 2. část, Právní rozhledy 18/2012, s. 644.

jednalo o neplatnost absolutní, pak k ní soud musí přihlídnout ex officio, tj. výše uvedené omezení se neuplatní).

Sankcí za porušení ustanovení 1728 odst. 2 OZ je odpovědnost za újmu dle obecných zákonných ustanovení. V kvalifikovaných případech se dále nabízí právní úprava omylu dle § 583 a násl. OZ. (Omyl ohledně rozhodující skutečnosti vyvolaný druhou stranou způsobuje neplatnost jednání; omyl ohledně vedlejší skutečnosti vyvolaný lstí má stejné následky. Vyvolaný omyl ohledně vedlejší skutečnosti (bez lstivého jednání) pak zakládá právo na přiměřenou náhradu.

Odpovědnost za porušení informační povinnosti může založit jak mlčení, tak uvedení nepravdivých či zkreslených údajů. I informační povinnost má však své limity. Jedním ze základních limitů je ochrana obchodního tajemství.

Dále je třeba připomenout, že není v souladu s požadavkem na obvyklou péči spolehnutí se pouze na informace poskytnuté protistranou¹⁸⁴. Pokud totiž byla taková strana v omylu, ale tento omyl si nedbalostně přivodila tím, že si neověřila dostupnými prostředky základní informace, nebude se jednat o omyl omluvitelný. Ustanovení tehdejšího § 49a obč. zák. „*není možno vykládat tak, že na jeho základě je tato osoba, která se omylu pak dovolává, zbavena povinnosti podle okolností konkrétního případu sama si zajistit odpovídající míru objektivních informací o okolnostech, resp. skutečnostech, které má tato osoba za rozhodující pro uskutečnění zamýšleného právního úkonu.*“ Taková osoba naopak musí vynaložit přiměřenou péči k zjištění pro ni rozhodných skutečností.¹⁸⁵ Tyto závěry jsou přenositelné i do nové právní úpravy vzhledem k její obdobné konstrukci.

Ze soudní praxe je v rámci porušení informační povinnosti znám případ¹⁸⁶, v němž žalovaná, jakožto stavebník obchodního centra (a účastník předchozích správních řízení a disponent s příslušným územním rozhodnutím) a budoucí pronajímatel neinformovala žalobkyni, jako

---

¹⁸⁴ Op. cit. sub 155, s. 156.

¹⁸⁵ V tomto případě se jednalo o (ne)možnost zřídit půdní vestavbu v zakupované nemovitosti. Rozsudek ze dne 12. 12. 2002, sp. zn. 30 Cdo 1251/2002.

¹⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2010, sp. zn. 23 Cdo 3724/2009.

potenciálního nájemce, že její záměr zřídit a provozovat v obchodním centru (jeho garážích) myčku aut (k čemuž bylo zapotřebí požádat o změnu stavby před jejím dokončením) je nerealizovatelný. Žalované totiž muselo být zřejmé, že žádost o změnu stavby před jejím dokončením je podmíněna změnou územního rozhodnutí, které stanovilo počet parkovacích míst. Jelikož jejich navržený počet přesně odpovídal příslušné normě, muselo jí být jasné, že záměr žalobkyně provozovat v garážích obchodního centra vyžadující snížení počtu parkovacích míst bude nerealizovatelný. Z těchto skutečností bylo také zřejmé, že žalobkyně by nepokračovala ve smluvních jednáních, kdyby jí byly tyto skutečnosti v celém rozsahu známy. Nejvyšší soud dovodil, že žalovaná měla ve vztahu k žalobkyni informační povinnost (vyplývající z obecné prevenční povinnosti), v jejímž rámci měla povinnost upozornit *„žalobkyni na všechny okolnosti, které by mohly být pro záměr žalobkyně podstatné a které by znamenaly riziko, že se její záměr nezdaří“*. Porušení právní povinnosti Nejvyšší soud spatřoval v nedostatečném poskytnutí informací významných pro uzavření smlouvy ze strany žalované. Napadené rozhodnutí odvolacího soudu Nejvyšší soud zrušil a uložil mu věc znovu projednat s přihlédnutím k právě uvedenému. Doplňme, že žalobkyně se domáhala uhrazení nákladů, které vynaložila na právní a architektonické služby v souvislosti s přípravou realizace záměru vybudovat v obchodním centru myčku aut, a dále ušlý zisk, jehož nedosáhla v důsledku nesplnění závazku žalované.

5.1.2.3 Ochrana informací

V souvislosti s předmluvní odpovědností je nutné připomenout i ochranu důvěrných informací. Právní úprava před rekodifikací byla obsažena výslovně pouze v obchodním zákoníku. Pro občanskoprávní vztahy byla pouze dovozována. Obchodní zákoník stanovil ochranu důvěrných informací ve svém § 271. Podle něj bylo zapovězeno použít informace označené jednou stranou jako důvěrné v rozporu s jejich účelem pro své potřeby nebo je vyzradit třetí osobě. Klíčovým aspektem bylo právě označení informací za důvěrné.

V případě porušení této povinnosti vznikala odpovědnost za škodu, která byla posuzována dle § 373 a násl. obch. zák. V občanskoprávních vztazích nebylo výslovné úpravy, nicméně ochrana důvěrných informací byla dovozována i v jejich rámci. Komentářová literatura¹⁸⁷ poukazovala na možnost analogické aplikace § 271 obch. zák. s tím, že náhrada škody by se řídila obecnou občanskoprávní odpovědností dle § 420 obč. zák.

Nově je v ustanovení § 1730 odst. 2 OZ stanoveno, že pokud získá „strana“ v rámci jednání o smlouvě o druhé straně důvěrný údaj nebo sdělení, musí dbát, aby nedošlo k jejich zneužití, nebo prozrazení bez zákonného důvodu. V případě porušení této povinnosti vzniká odpovědnost za škodu dle obecných ustanovení a zároveň povinnost vydat bezdůvodné obohacení.

Poněkud problematickým aspektem tohoto ustanovení je, že ukládá povinnost ochrany důvěrných informací a sdělení pouze „straně“ nikoli obecně každému účastníkovi vyjednávání o smlouvě. Striktně jazykově tedy není uložena tato povinnost každému účastníkovi předmluvních jednání. Takový výklad by nicméně byl v rozporu se smyslem a účelem ustanovení, a je proto třeba jej odmítnout. Nadto z obecné prevenční povinnosti a povinnosti každého jednat poctivě však bude možné dovodit vznik daných povinností i vůči takovým účastníkům, kteří zároveň nebudou stranou případné smlouvy.

Ochrana dle ustanovení § 1730 odst. 2 OZ je zakotvena ve vztahu k důvěrným informacím či sdělením, nikoli obecně ke všem sdělením. Důvěrnost může vyplývat z povahy informace (osobní údaje, know-how), z charakteru plnění či oblasti, které se dotýká, či informace tak může být druhou stranou označena. Důvěrnou však není informace, kterou druhá smluvní strana již disponuje, či která je obecně známá.¹⁸⁸

V tomto směru je potřeba apelovat na obezřetnost účastníků vyjednávání. Je proto i za současné úpravy vhodné své zájmy aktivně chránit - například

---

¹⁸⁷ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kolektiv Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, s. 383.

¹⁸⁸ Op. cit. sub 170, s. 65.

formou označení informací za důvěrné tak, aby byly vyloučeny případné pochybnosti o jejich povaze.

5.1.2.4 Odpovědnost za způsobení neplatnosti právního jednání

Do předsmělné odpovědnosti je možné zahrnout též odpovědnost za způsobení neplatnosti právního jednání. Již od dob římského práva platí zásada *nemo turpitudinem suam allegare potest*, podle níž nikdo nemůže mít prospěch ze své vlastní nepoctivosti, resp. v širším významu, jak pěkně dovedl Nejvyšší správní soud ČR, ze svého vlastního pochybení.¹⁸⁹ Jejím promítnutím je pak odpovědnost za způsobení neplatnosti právního jednání.

Obecná právní úprava byla před rekonstrukcí obsažena v občanském zákoníku z roku 1964 (založená na zavinění, byť ve formě nevědomé nedbalosti), specifikem pak byl § 268 obch. zák. (založený nikoli na zavinění, ale na objektivní odpovědnosti) pro obchodní závazkové vztahy. Případné plnění na základě neplatného právního úkonu podléhalo vydání dle ustanovení o bezdůvodném obohacení.

Odpovědností dle § 42 obč. zák. resp. 268 obch. zák. byla kryta náhrada nákladů na kontraktaci, popř. doložitelná majetková újma, která jí vznikla tím, že právě v důsledku neplatné smlouvy neuzavřela smlouvu s třetí osobou¹⁹⁰. K rozsahu náhrady je z judikatury je možné připomenout usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2010, sp. zn. 5 Tdo 298/2010. Nejvyšší soud konstatoval, že „v případě zaviněné neplatnosti právního úkonu má strana, která vynaložila náklady na neplatný úkon, právo na náhradu škody vzniklé v příčinné souvislosti se zaviněným protiprávním způsobením neplatnosti právního úkonu“.

Pro oblast obchodních závazkových vztahů platilo ustanovení § 268 obch. zák., podle něhož je povinna k náhradě škody osoba, která způsobila neplatnost právního úkonu, vyjma případu, kdy osoba, již byl právní úkon

---

¹⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR, sp. zn. 8 Azs 118/2006 – 81, ze dne 22. 3. 2007

¹⁹⁰ Op. cit. sub 187, s. 383.

určen, věděla o této neplatnosti.¹⁹¹ K této otázce se Nejvyšší soud vyjadřoval opakovaně. Například v rozsudku ze dne 27. září 2011, sp. zn. 23 Cdo 3473/2009, který byl publikován ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 41/2012, uvedl, že skutková podstata ustanovení § 268 obch. zák. „*předpokládá způsobení neplatnosti právního úkonu odpovědnou osobou a pro případnou její liberaci vědomost poškozeného o neplatnosti právního úkonu. Jde tak o zvláštní typ předsmuvní odpovědnosti obsahující v sobě prvky určitého předpokládaného aktivního jednání odpovědné osoby, která neplatnost právního úkonu způsobila. Pro závěr o tom, jestli smluvní strana neplatnost právního úkonu (zde smlouvy) způsobila, jsou proto významné zejména okolnosti předsmuvního jednání stran o uzavírané smlouvě, přípravy návrhu smlouvy nebo případné předsmuvní povinnosti stran stanovené zákonem či dohodou stran.*“. V daném případě Úřad na ochranu hospodářské soutěže, jako orgán dohledu, sdělil veřejnému zadavateli, že nemusí postupovat dle určitého právního předpisu, a veřejný zadavatel tedy dle něho nepostupoval, ač postupovat měl. Nejvyšší soud dovodil, že v takovém případě není možné jej shledat odpovědným ve smyslu § 268 obch. zák., neboť neplatnost úkonu „nezpůsobil“.¹⁹²

Po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku vzniká odpovědnost za neplatnost právního jednání ve smyslu ustanovení § 579 OZ. Dle něho ten, kdo ji způsobil, nemá právo namítnout tuto neplatnost ani z jednání pro sebe uplatnit výhodu. Toto pravidlo je obdobou tehdejšího ustanovení § 268 obch. zák. Uvedené pravidlo se nevztahuje na absolutně neplatné jednání, neboť ta nastupuje *ex lege* (není nutné ji namítat či se jí dovolávat) a soud ji musí zkoumat *ex officio*.

Při posuzování odpovědnosti za škodu je nutné brát v potaz účast (míru účasti) obou smluvních stran na způsobení neplatnosti smlouvy, „*protože pouze za součinnosti obou smluvních stran může dojít k uzavření – byť*

---

¹⁹¹ Tato odpovědnost však v nevyklučuje trestní odpovědnosti za spáchaný trestný čin, k němuž došlo v souvislosti s neplatným právním úkonem, neboť z hlediska trestního práva není podstatné to, jestli jde o úkon platný nebo neplatný, nýbrž to, za jakých okolností, v jakých souvislostech a s jakým cílem byl učiněn.

¹⁹² Shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. 23 Cdo 3189/2012 či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2014, sp. zn. 23 Cdo 1458/2013.

neplatné – smlouvy“.¹⁹³ Dle jiného rozhodnutí Nejvyššího soudu pak platí, že vznikne-li jedné ze smluvních stran škoda v důsledku absolutní neplatnosti dvoustranné smlouvy, je třeba posuzovat porušení povinností při jejím uzavření na obou smluvních stranách. Protiprávní úkon je totiž nejen předpokladem odpovědnosti škůdce za škodu, ale i důvodem pro poměrné nesení škody poškozeným (jeho spoluúčasti)¹⁹⁴, které platí i dle nové právní úpravy (§ 2918 OZ).

Vědomí jedné strany o okolnosti, která působí neplatnost jednání, musí nastat v době jednání; následné povědomí není právně relevantní. Stejně tak musí existovat již v době jednání skutečnost, která neplatnost jednání způsobuje. V tomto ohledu je *mutatis mutandis* možné aplikovat judikaturu k předcházející právní úpravě. „Je-li právním úkonem smlouva, je tímto okamžikem její uzavření. Pozdější vědomosti poškozeného o neplatnosti právního úkonu se osoba, která neplatnost způsobila, nemůže dovolávat jako liberačního důvodu z odpovědnosti za škodu podle § 268 obch. zák. nicméně pozdější vědomost poškozeného o neplatnosti právního úkonu může mít význam při posuzování příčinné souvislosti mezi způsobením neplatnosti právního úkonu a vznikem škody.“¹⁹⁵

Stejně tak je možné připomenout i soudní rozhodnutí, které se zabývalo tím, kdy je možné učinit závěr o tom, že jeden z účastníků obchodně-právní smlouvy *způsobil* neplatnost. Nejvyšší soud zdůraznil, že rozhodné jsou zejména okolnosti předmluvního jednání stran o uzavírané smlouvě, přípravy návrhu smlouvy nebo případné předmluvní povinnosti stran stanovené zákonem či dohodou stran¹⁹⁶.

---

¹⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 23 Cdo 174/2012.

¹⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 8. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1097/2002.

¹⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 3. 2008, sp. zn. 32 Odo 1087/2006, publikovaný ve SR 2/2009, s. 63.

¹⁹⁶ Citován je rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 23 Cdo 3473/2009, dle něhož „za situace, kdy Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, jako orgán dohledu nad zadáváním veřejných zakázek, veřejnému zadavateli sdělil, že při uzavírání smluv na dodávky komplexních lesnických činností nemá postupovat podle zákona č. [40/2004 Sb.](#), o zadávání veřejných zakázek, a veřejný zadavatel proto podle citovaného zákona nepostupoval, ač postupovat měl, nelze dospět k závěru, že způsobil neplatnost smluv uzavřených postupem nesouladným se zákonem č. [40/2004 Sb.](#) a že druhé smluvní straně podle ustanovení [§ 268 obch. zák.](#) odpovídá za škodu“.

Protiprávní je dle nové právní úpravy již samotné způsobení neplatnosti, zákon nevyžaduje zavinění. V tomto ohledu jde o specifikum tohoto typu předsmuvní odpovědnosti, která je jinak pro svůj deliktní charakter (srov. výše) založena na zavinění.

Rozebírané ustanovení má v určitém slova smyslu omezený aplikační dosah. Častěji totiž je neplatnost způsobena oběma stranami jednání (například nedostatečné určení podstatných náležitostí smlouvy, nedostatek formy). Judikatura proto dbá na zkoumání podílu obou smluvních stran na případné neplatnosti¹⁹⁷.

Podle odstavce druhého § 578 OZ dále vzniká tomu, kdo neplatnost způsobil, povinnost k náhradě škody vzniklé straně, které o neplatnosti *nevěděla*. Pouhé odepření možnosti namítat neplatnost či uplatnit výhodu (tj. výhodu získanou nepoctivým jednáním) nemusí být dostačující. Proto byla převzata i povinnost k náhradě škody. Povinnost nahradit škodu se vztahuje na jednání neplatná absolutně i relativně (na rozdíl od pravidla dle § 579 odst. 1 OZ), bez ohledu na to, zda se relativní neplatnosti oprávněná strana dovolá.

Právo na náhrady škody vzniká pouze tehdy, pokud o neplatnosti strana *nevěděla* (v opačném případě není potřeba ji chránit). Vědomost o neplatnosti není myšlena ve smyslu znalosti právního hodnocení. Postačuje vědomost o okolnosti, která tuto neplatnost v právním hodnocení zakládá. Náhrada škody je přiznávána tehdy, pokud se jedná o neplatnost způsobenou druhou stranou (tj. tomu, kdo se jejím způsobení nepodílel), nikoliv tam, kde je neplatnost způsobena oběma stranami jednání (v opačném případě by se vytratil smysl a účel úpravy). Na druhou stranu je potřeba podotknout, že náhrada škody bude přiznána, pouze pokud vědomost jednajícího o vadě právního jednání je významná z hlediska jeho rozhodnutí, zda právní jednání učiní. *„Pokud vědomost o vadě právního jednání není z tohoto pohledu významná, nelze jednajícímu odepřít právo na náhradu škody způsobené neplatností takového právního jednání, ani když o neplatnosti právního jednání věděl (tak např. je-li uzavřena lichevní smlouva, při které bylo zneužito tísne*

---

¹⁹⁷ Op. cit. sub 155, s. 155

*druhé strany, není podstatné, že tato strana věděla o své tísní a o hrubě nevýhodných podmínkách smlouvy, protože vědomost těchto skutečností nezakládá podíl této strany na vadě právního jednání).*¹⁹⁸

Při posouzení toho, zda účastník o neplatnosti věděl či nikoli, je možné vzhledem k textaci ustanovení vycházet z dosavadní právní úpravy a judikatury. Nejvyšší soud dospěl k *mutatis mutandis* použitelnému závěru, že rozhodující je skutečná (faktická) vědomost poškozeného o neplatnosti právního úkonu „*Vědomost poškozeného o neplatnosti právního úkonu nelze proto dovozovat z toho co by „průměrný“ podnikatel za daných okolností vědět mohl, měl či musel, popř. vykládat jako pouhé podezření či předpoklad, že důvod neplatnosti nastal, ale ani jako utvoření právního závěru poškozeného o tom, že právní úkon, který mu byl určen, je neplatný. Pokud však skutkové okolnosti, o nichž poškozený ví jako o možném důvodu neplatnosti právního úkonu, jsou způsobilé učinit závěr o neplatnosti právního úkonu, je vědomost poškozeného o neplatnosti úkonu dána*“.¹⁹⁹

---

¹⁹⁸ Op. cit. sub 62, s. 2075.

¹⁹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 431/2010 ze dne 23. 3. 2011. Zajímavé je i to, že neplatnost v daném případě byla způsobena nerespektováním povinností veřejného zadavatele. Druhá strana smlouvy nevěděla o tom, že jedná s veřejným zadavatelem, že hospodaří s veřejnými prostředky, a to přes existenci zákona č. 199/1994 Sb. (kdy odvolací soud v zásadě argumentoval s tím, že neznalost zákona neomlouvá. Tento postup dovolací soud odvolacímu ve svém rozhodnutí vytkl).

Obdobné závěry byly učiněny v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2008, sp. zn. 32 Odo 1087/2006, dle něhož: „Skutečnou vědomost o neplatnosti právního úkonu, totiž vědomost o tom, že nastala skutečnost způsobilá založit (mít za následek) neplatnost právního úkonu, však nelze vykládat ani jako pouhé podezření či předpoklad, že důvod neplatnosti nastal, ale ani jako utvoření právního závěru (vlastní právní kvalifikace) poškozeného o tom, že právní úkon, který mu byl určen, je neplatný. Postačuje, aby skutkové okolnosti, o nichž ví jako o možném důvodu neplatnosti, byly způsobilé závěr o neplatnosti právního úkonu učinit (srov. *mutatis mutandis* rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2003, sp. zn. 21 Cdo 210/2003). Vnitřní přesvědčení osoby (její psychický stav) nemůže být samo o sobě předmětem dokazování. Mohou jim být pouze skutečnosti vnějšího světa, jejichž prostřednictvím se vnitřní přesvědčení projevuje navenek (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. února 1999, sp. zn. 21 Cdo 1465/98, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 6, ročník 1999, pod číslem 56 nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 50/04, uveřejněné ve Sbírce nálezu a usnesení Ústavního soudu, svazek 33, ročník 2004, část II. pod číslem 35). Protože ustanovení § 268 obch. zák. nestanoví domněnku o vědomosti (nevědomosti) poškozeného o neplatnosti právního úkonu, stíhá povinnost důkazní a posléze i břemeno důkazní o této vědomosti toho, jemuž je ku prospěchu tedy škůdce.“

V této souvislosti je nutné připomenout i obecně použitelné závěry Ústavního soudu vyjádřené v nálezu sp. zn. [II. ÚS 3/06](#)²⁰⁰, [dle něhož je vyzdvížen princip ochrany důvěry v určitý druhou stranou prezentovaný skutkový stav a zákaz těžení z vlastní nepoctivosti. Konkrétně uvedl, že byť](#) respekt a ochranu autonomie vůle považuje za základní podmínku fungování materiálního právního státu, nemůže být absolutní tam, kde existuje jiné základní právo jednotlivce nebo ústavní princip či jiný ústavně aprobovaný veřejný zájem, které jsou způsobilé ji proporcionálně omezit. Takovým principem je „ochrana té osoby, která činila právní úkon s důvěrou v určitý, jí druhou stranou prezentovaný skutkový stav. Ten, kdo vyvolal určité jednání, se nesmí ex post dovolávat vad jednotlivých úkonů, které sám způsobil“.

---

²⁰⁰ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. II. ÚS 3/06 ze dne 6. 11. 2007, publikovaný N 185/47 SbNU 429, v němž byla řešena ochrana spotřebitele vůči prodávajícímu, společnosti ZEPTER INTERNATIONAL s.r.o. „Ze skutkových okolností zjištěných v řízení obecnými soudy lze totiž jednoznačně dovodit, že komplex jednání prodávajícího se snažil vyvolat důvěru stěžovatele ve výhodnost kupní smlouvy, avšak pomocí informací označitelných za přinejmenším nekorektní. Stěžovatel se ocitl v neznámém prostředí v prostorách jiných klientů prodávajícího, zástupce prodávajícího vytvořil atmosféru, v níž se stěžovatel mohl cítit omezen ve svobodném rozhodování, byl mu předložen formulářový návrh, kupní cena byla uvedena v německých markách, což není v běžných spotřebitelských vztazích vůbec obvyklé, přičemž jednotlivé splátky byly splatné v české měně a bylo na stěžovateli, aby zjišťoval aktuální směnný kurs, závazkový vztah byl založen na tom, že stěžovateli bude zboží dodáno a nabude vlastnické právo až po delší době, v okamžiku jeho splacení, stěžovatel byl ústně mylně poučen o možnosti od smlouvy odstoupit, po podpisu smlouvy neobdržel její exemplář, který mu byl poslán dodatečně poštou, po kontaktování zástupců a zaměstnanců dodavatele, jimž sdělil vůli odstoupit od smlouvy, jej prodejce dále nekontaktoval, nechal jej v přesvědčení, že smlouva byla zrušena a vyčkal okamžiku těsně před promlčením nároku na zaplacení kupní ceny.“ Takové jednání nemohlo být aprobováno a bylo v rozporu v principem důvěry. V zásadě – mezi řádky – tak Ústavní soud vyzdvihl povinnost jednat poctivě a slušně v rámci závazkových vztahů.

5.2 Poctivost a slušnost v rámci obchodního smluvního práva

5.2.1 Poctivost a slušnost v rámci výkladu smluv

Poctivost a slušnost má své významné místo v rámci nejen předsmulvních jednání, ale i při plnění smluv – výkonu práv a povinností založených smlouvou. Uplatní se i při jejich výkladu. V tomto svém aspektu se blíží v předcházející právní úpravě zakotvenému požadavku, aby výkon práva byl v souladu se zásadami poctivého obchodního styku dle § 265 obch. zák. (jednání, které by těmto zásadám odporovalo, by nepožívalo právní ochrany).

Poctivostí a slušností bude poměřováno i smluvní ujednání jako takové, neboť každý má povinnost *jednat* v právním styku poctivě. Pravidla interpretace byla ve svém základu v zásadě převzata právní úpravy obchodního zákoníku do rekodifikace. Dle ustanovení § 556 OZ se projev vůle vykládá primárně dle úmyslu jednatelova, pokud byl či musel být druhé straně znám. Pokud nebude možné ustanovení vyložit pomocí právě uvedené metody, ujednání se přisoudí význam, jaký by mu zpravidla přikládala osoba v postavení toho, jemuž byl projev vůle určen (je tak chráněna důvěra mezi smluvními stranami, resp. důvěra druhé smluvní strany). Při projevu vůle se přihlédně i k praxi zavedené mezi stranami, následnému jednání a tomu, co ujednání předcházelo. Projevy vůle je tak nutné vykládat z pohledu „*poctivého adresáta, tj. objektivně podle toho, co poctivý adresát mohl a musel rozumět*“.²⁰¹

Uhelným kamenem je ochrana důvěry smluvních stran v plnění smluv. Ústavní soud ostatně poměrně konstantně uvádí, že „*uplatňování principu důvěry (fides) v úkony dalších osob při veškerém sociálním styku s nimi je základním předpokladem pro fungování komplexní. Důvěru je třeba pokládat za elementární kategorii sociálního života.*“²⁰² SALAČ v rámci svého pojednání o dobrých mravech zdůrazňuje, že soud je povinen smlouvu vykládat podle zásady dobré víry (toto spojení užívá v jeho v objektivním smyslu, *Treu und*

---

²⁰¹ Op. cit. sub 62, s. 78.

²⁰² Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. [IV. ÚS 128/06, ze dne 11. 11. 2009, v němž bylo řešeno, jakým způsobem je možné interpretovat projevy účastníků smlouvy, co do označení a specifikace účastníků.](#)

Glauben), poctivého obchodního styku či podle zásad spravedlnosti a zvyklostí (*l'équité, l'usage*)²⁰³.

Soudní praxe zdůraznila, že pojmy použité v občanskoprávní smlouvě musí být vykládány tak, aby byl naplněn požadavek materiální spravedlnosti. „*Při výkladu projevu vůle je vždy třeba vycházet ze zásad, které ovládají soukromoprávní vztahy. Mezi ně patří princip ochrany dobré víry toho, komu byl právní úkon určen [...] Princip ochrany dobré víry souvisí s tzv. pravidlem oprávněného očekávání; i k němu je třeba při výkladu právních úkonů přihlídnout a neopomenout, že jejich výklad má být rozumný a spravedlivý, neboť podstatou práva má být spravedlnost*“.²⁰⁴

Byť byly metody výkladu v obchodním styku před rekodifikací upraveny odlišně od občanského zákoníku (srov. § 266 obch. zák.), je právě uvedené rozhodnutí možné použít i po rekodifikaci ve zcela obecné rovině co do odkazu na princip ochrany důvěry v právním styku. Mezi řádky tohoto rozhodnutí lze vyčíst příklon právě k povinnosti jednat poctivě, nezneužívat nejasností, které sám účastník vyvolal. Ostatně, projevem tohoto principu poctivosti a slušnosti bylo a je i pravidlo výkladu contra preferentem, dle něhož se ve smyslu ustanovení § 577 OZ projev vůle připouštějící různý výklad v pochybnostech vykládá k tíži strany, jež jej použila jako první (srov. v předcházející právní úpravě obdobně § 266 odst. 4 obch. zák.).

K této problematice Nejvyšší soud²⁰⁵ například konstatoval, že pokud se sporný projev vůle (nejednoznačný pojem) nacházel v pojistných podmínkách žalované, je to nepochybně ona, kdo v jednání o uzavření smlouvy pojem použila jako první. V její neprospěch proto bude vykládáno.

K této metodě výkladu a zároveň projevu poctivosti a slušnosti se vyjádřil mimo jiné i Ústavní soud ve svém rozhodnutí ze dne 30. 11. 2001²⁰⁶, když

---

²⁰³ Srov. SALAČ., J. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004. marg. č. 21.

²⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. listopadu 2010, sp. zn. 32 Cdo 4637/2009.

²⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. listopadu 2010, sp. zn. 32 Cdo 4637/2009.

²⁰⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2001, sp. zn. IV. ÚS 182/01, uveřejněný pod č. 188 ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 24, s. 401.

připomenul, že výrazy připouštějící různý výklad by měly být vyloženy v neprospěch toho, kdo je prve použil. V daném případě se jednalo o společnost ZEPTER INTERNATIONAL s.r.o., jež vyhotovila smlouvu, která - velmi drobným tiskem - obsahovala ujednání o smluvní pokutě v případě „zrušení kupní smlouvy ze strany kupujícího“, na druhé straně však příloha ke smlouvě hovořila o „žádosti o zrušení kupní smlouvy“, a to v rubrice o změnách smlouvy, což je, jak Ústavní soud zdůraznil, „terminologický protimluv, neboť buď jde o úkon jednostranný, a nebo o dohodu (zde se však zavádí jakési odstoupení či zrušení dohodou).“ Druhá strana smlouvy ve sporu namítala právě odstoupení od smlouvy, jímž se nalézací soudy řádně nezabývaly. Ústavní soud za použití pravidla *contra preferentem* uzavřel, že „mezi smluvními stranami byla sjednána možnost odstoupení od smlouvy, neboť použití pojmu „zrušení smlouvy“ stejně jako např. *storno smlouvy* apod.) není podstatné, neboť jeho význam je srozumitelný a ztotožnitelný s pojmem, který občanský zákoník zná, tedy odstoupení od smlouvy.“

V jiném svém rozhodnutí Ústavní soud doplnil, že smyslem pravidla *contra preferentem* „je neumožnit straně naformulovat ve smlouvě ustanovení připouštějící vícery výklad a následně ve zlé víře zneužít mnohoznačnosti tohoto ustanovení na úkor zájmů druhé smluvní strany. Rozumným se proto jeví postulát, podle něhož tvůrce smlouvy, který argumentuje neurčitým ustanovením připouštějícím vícery možný výklad, sám musí prokázat, že nejedná ve zlé víře a že mezi stranami skutku nebyl dosažen konsensus na významu tohoto termínu, resp. byl dosažen konsensus na tvůrcem smlouvy tvrzeném významu.“²⁰⁷ Byť ani v tomto rozhodnutí není zmíněna výslovně povinnost poctivého a slušného jednání (vč. výkladu smluv), opět z ní Ústavní soud vychází, resp. ji svými vlastními slovy popisuje. (pokud jde o použití

---

²⁰⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03, publikovaný pod č. 157 Sbírky nálezů a usnesení, svazek 37, strana 84. Mj. v tomto rozhodnutí Ústavní soud doplnil, že dalším základním principem výkladu smluv je priorita výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. „Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s ním spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy. Neplatnost smlouvy má být tedy výjimkou, nikoliv zásadou. Tento výkladový argument přesahuje český právní řád, prolíná se právními řády západní právní kultury a má charakter obecného principu právního [viz např. Lando O., Beale H. (eds.): *Principles of European Contract Law. Parts I and II*. 2nd ed. Kluwer Law International 2000, článek 5:106].“

pojmu „zlá víra“ není jeho použití Ústavním soudem zcela přiléhavé, srov. výklad dle kapitoly 3.7).

Ze soudní praxe lze uvést také následující příklady, kdy bylo aplikováno pravidlo výkladu dle § 266 odst. 4 obch. zák. Jeho pomocí bylo vyloženo sporné ustanovení obchodní smlouvy o dílo, v němž byla sjednaná cena za předmět díla „pevná“, stanovená rozpočtem, s výjimkou víceprací. Byť pak v rozpočtu nebylo výslovně uvedeno vypracování realizační dokumentace, nebylo zhotoviteli přiznáno právo na uhrazení ceny za její vyhotovení účtované zvlášť (mimo rozpočet, resp. pevně stanovenou cenu za dílo), když to byl právě zhotovitel, kdo smlouvu připravil.²⁰⁸

Dle jiného rozhodnutí je ujednání stran, které váže vznik práva na zaplacení přepravného na předložení dílu 3/8 JSD potvrzeného celním úřadem při výjezdu zboží z EU, a následné odepření uhradit přepravné s odkazem na toto ustanovení, v souladu s poctivostí. Takové ustanovení je totiž zcela běžné a vyjadřuje autonomii smluvní vůle obou stran. Jen to, že se jedné ze smluvních stran nepodařilo smluvené povinnosti dostát, nemohlo učinit jednání protistrany rozporuplným se zásadami poctivého obchodního styku²⁰⁹.

Na tomto místě je potřeba zdůraznit, že poctivost a slušnost nalezla odkaz v rámci doplnění smluvních ujednání, resp. vyplnění mezer ve smlouvě. Ve smyslu ustanovení § 1749 odst. 2 OZ se při určení chybějící náležitosti smlouvy, která byla ponechána na určení třetí osobou, přihlédne nejen k účelu, která smlouva zřejmě sleduje, okolnostem jejího uzavírání, ale i k poctivému uspořádání práv a povinností smluvních stran. Obdobným způsobem poctivost a slušnost nalezla svůj odraz i při určení náležitostí smlouvy budoucí dle § 1787 OZ. Stejně tak dle ustanovení § 545 OZ se při určení následků právních jednání musí přihlédnout nejen k následkům výslovně vyjádřeným, ale i k následkům plynoucím ze zákona, dobrých mravů,

---

²⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 32 Odo 1487/2006.

²⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2009, sp. zn. 23 Cdo 5211/2008.

zvyklostí a zavedené praxe stran. Na základě tohoto ustanovení je tak možné dovodit i existenci tzv. *implied terms, tacit agreements*.²¹⁰

5.2.2 Poctivost a slušnost při plnění smluv a vymáhání smluvních práv a povinností

Poctivost a slušnost je samozřejmě kautelou jednání i při plnění smluv a jejich vymáhání. Poctivé plnění převzatých závazků je alfou a omegou fungujícího obchodního styku. Byť v dnešní právní praxi je povinnost poctivého a slušného jednání opomíjena, lze vysledovat určitý trend směřující k jejímu posílení. Jeho výrazným projevem je právě výslovné zákonné zakotvení povinnosti každého jednat v právním styku poctivě a slušně. (I v rámci předcházející právní úpravy nicméně byl na poctivost styku kladen v některých případech důraz. Docházelo k tomu zejména pomocí institutu dobrých mravů, který jak bylo podáno výše, má s povinností poctivosti a slušnosti určitý průnik. Aplikovány byly také zásady poctivého obchodního styku. Jednání, které s nimi bylo v rozporu, nepožívalo ve smyslu § 265 obch. zák. právní ochrany).

Níže uvedeme případy, kdy soudní praxe aplikovala princip poctivosti a slušnosti, či některé jeho aspekty, a které zároveň mají určitý judikatorní přesah i do rekodifikační právní úpravy.

5.2.2.1 Řádné a včasné plnění závazků a jejich vymáhání

A. Povinnost řádně a včas splnit závazek

Projevem poctivosti a slušnosti v rámci plnění smluv je zejména řádné a včasné plnění závazků, tedy i včasné placení. Zásada, že smlouvy mají být

---

²¹⁰ Srov. LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 77 a násl.

plněny, *pacta sunt servanda*, bývá někdy považována za nejvyšší zásadu právní²¹¹ či pilíř právní jistoty. Jestliže proto jeden účastník vztahu své závazky neplní, nelze považovat za porušování zásad poctivého obchodního styku jednání věřitele, který se domáhá svého práva na zaplacení jistiny včetně příslušenství.²¹²

Nejvyšší soud ve svém příznačném rozsudku již ze dne 30. 7. 1997²¹³ formuloval a odůvodnil závěr, podle kterého *„řádné a včasné plnění závazků, tedy i včasné placení, je jednou ze základních zásad poctivého obchodního styku. Porušování této zásady je v české ekonomice do té míry rozšířené, že přestává být podnikateli vnímáno jako nekalé jednání. Jako nekalé jednání je naopak mnohdy deklarován postih za takové jednání, a to právě osobou, která sama svůj závazek řádně nesplnila a pro takový případ dobrovolně uplatňovaný postih sjednala. Takovému názoru však nelze přisvědčit“*. Dále zdůraznil, že *„porušení zásad poctivého obchodního styku při uplatnění nároku na úrok z prodlení nelze obecně, pro všechny případy, vyvozovat pouze z nepoměru sjednaného úroku a hodnoty zajišťovaného závazku. Porušení zásad poctivého obchodního styku je nutno zkoumat v každém případě ve vazbě na jeho konkrétní okolnosti. Přitom je třeba se zabývat jak důvody, které ke sjednání konkrétní výše úroku z prodlení vedly, a okolnostmi, které je provázely, tak důvody nesplnění zajištěného závazku, popřípadě i dopady přiznání sjednaného úroku z prodlení na osobu, vůči které je uplatňován“*.²¹⁴

V této souvislosti a s odkazem na zásadu řádné a včasné plnění závazků je třeba připomenout závěr, že není nepoctivým jednání věřitelky, která nejprve tolerovala úhrady svých faktur do devadesáti dnů po jejich splatnosti,

---

²¹¹ KNAPP, V.: *Teorie práva*, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 84.

²¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 45/2004 ze dne 12. 10. 2004.

V rozporu se zásadami poctivého obchodního styku rovněž není, požaduje-li věřitel zaplacení žalované částky pouze po jednom z účastníků sdružení vzniklého podle § 829 obč. zák.

²¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. III. Odon 20/96, uveřejněné v příloze časopisu *Právo a podnikání* č. 10/1997

²¹⁴ Dle ustálené judikatury je smluvní úrok z prodlení ve výši 1 % denně z dlužné částky v rozporu s dobrými mravy, neboť se přiči obecně uznávaným pravidlům poctivosti a slušnosti. Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2001, sp. zn. 29 Cdo 1583/2000, či ze dne 15. 11. 2005, sp. zn. 32 Odo 1022/2004, či jeho rozsudek ze dne 22. 2. 2010, sp. zn. 23 Cdo 4059/2009. K výši úroku z prodlení se vyjadřoval i Ústavní soud, srov. např. nález Ústavního soudu I. ÚS 728/10 ze dne 14. 7. 2010, či sp. zn. I. ÚS 523/07 ze dne 7. 5. 2009.

nepřerušila dodávky dalšího zboží, dlužníka nepenalizovala a svůj nárok na úroky z prodlení za pozdní úhradu faktur uplatnila až koncem promlčecí doby.²¹⁵

V jiném rozhodnutí Nejvyšší soud konstatoval, že zásadám poctivého obchodního styku by nepochybně odporovalo jednání, kdy by se povinný snažil zbavit své povinnosti vlastním chováním zneužívajícím právo.²¹⁶ Konkrétně vytkl soudům obou stupňů to, že se dostatečně nevypořádaly se skutečnostmi, které vyšly v řízení najevo, že totiž žalobce fakturu vystavil a žalovanému odeslal, ale žalovaný ji popřel nebo ji žalobci vrátil, kdy ve smlouvě o dílo byla povinnost hradit konečnou cenu za dílo vázáno na předložení faktury ve stanovené lhůtě.

Doplňme, že za případ nepoctivého jednání bývá považováno též formalistické lpění na proceduře (*standing on a ceremony*) pouze za tím účelem, aby strana nepoctivě získala výhodu. V naší právní praxi se autorce judikovaný případ takového nepoctivého postupu nepodařilo dohledat.

V dalším případě²¹⁷ věřitelka (banka) postupovala dle názoru jednoho ze solidárních dlužníků při vymáhání pohledávky přímo vůči druhému dlužníku liknavě a svým neprofesionálním postupem ztratila možnost plné úhrady pohledávky ze zástavy, když s dlužníkem vedla ohledně zaplacení dluhu jednání téměř dva roky. V mezidobí se hodnota zástavy snižovala exekucemi a dalším zástavním právem a následně byla prodána za velmi nízkou cenu, za současného narůstání příslušenství pohledávky až do výše, kterou dlužník

---

²¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2005, sp. zn. 32 Odo 1341/2005. Obdobné závěry přijal Nejvyšší soud i v rozsudku ze dne 27. 8. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3633/2007.

²¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. 23 Cdo 5508/2007. V tomto rozhodnutí bylo posuzováno ustanovení smlouvy o dílo, které představovalo tzv. soluční dohodu dle níž „nepředloží-li zhotovitel konečnou fakturu do 60 dnů po předání díla či odstranění posledních vad a nedodělků, má se za to, že dílo bylo zaplacené a zhotovitel nemá další finanční pohledávky“. Dle rozhodnutí však „uzavření takové smlouvy není samo o sobě nepřipustné, pro daný vztah by dokonce mohlo být praktické, kdyby smluvní strany sjednaly takové řešení, které by jim poskytlo v návaznosti na předání díla jistotu ohledně konečné ceny díla. Uvedené ujednání však nelze interpretovat tak, že uplynutím sjednané lhůty a nečinností zhotovitele (nepředložil do konce lhůty konečnou fakturu) zaniká závazek objednatele zaplatit zbylou část ceny za zhotovení díla. Ujednání nemůže znamenat, že by zhotovitel se nemohl zaplacení domáhat v soudním řízení. Soud může nárok na doplatek ceny za dílo přiznat, pokud se v průběhu řízení zjistí, že cena nebyla zaplacená, neboť na základě předmětného ujednání uplynutím lhůty nemohlo dojít k zániku závazku objednatele k zaplacení ceny díla zhotoviteli“.

²¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2013, sp. zn. 32 Cdo 3802/2011.

považoval za likvidační. Nejvyšší soud konstatoval, že „jednání věřitele s dalším ze solidárních dlužníků o úhradě dluhu nijak nebrání dlužníkovi ve splnění povinnosti, k níž se zavázal ve smlouvě o úvěru, splatit dluh v dohodnuté době. Jestliže by tak učinil ve lhůtě, kdy byl povinen plnit a kdy byl k úhradě vyzván, nenarůstaly by k jistině úroky a úroky z prodlení do té výše, kterou dovolatel považuje pro něho nyní za likvidační“. Postup věřitele v takovém případě rozhodně neodporuje zásadám poctivého obchodního styku.

Tato rozhodnutí jsou *mutatis mutandis* využitelná i pro současnou právní úpravu. O tom, že základem poctivosti a slušnosti (nejen) v obchodním styku je řádné plnění závazků, asi není sporu. K jeho aplikaci se soudy uchýlovaly pouze v případě, že nebylo jiné zákonné ustanovení, (speciální), které by situaci regulovalo. V tomto svém aspektu tak byla poctivost a slušnost částečně poslední prostředkem ochrany, *ultima ratio*. Byť je možné očekávat tento náhled i do budoucna, autorka se domnívá, že výslovným zakotvením došlo k posílení pozice tohoto institutu.

B. Úrok z prodlení a smluvní pokuta

V poměrně velmi obecné rovině se k uplatnění úroků z prodlení vyjádřil Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99. Dle něho výkon práva věřitele na úrok z prodlení nelze zásadně (sám o sobě) považovat za výkon práva v rozporu s dobrými mravy, ani v situaci, kdy existence dluhu je mezi účastníky sporná a je o ní rozhodováno v soudním řízení. Odepřít ochranu by bylo možno pouze takovému požadavku věřitele na úrok z prodlení, který by nevycházel ze smyslu institutu prodlení, nesloužil by k zajištění plnění dlužníka (motivační a sankční složkou), případně by byl dokonce zneužíván k poškození dlužníka nebo by vzhledem k poměrům účastníků vedl k nepřiměřeným důsledkům v tom smyslu, že by dlužníka zatěžoval likvidačním způsobem, zatímco pro věřitele by neznamenal podstatný přínos. *Mutatis mutandis* lze uvedené použít i pro závěr o případné nepoctivosti výkonu práva na úrok z prodlení.

Častým předmětem soudního přezkumu bylo zajištění řádného a včasného plnění závazku smluvní pokutou. Zkoumána byla její výše a způsob jejího uplatnění. Opakovaně byl řešen postup při její moderaci, kdy v obchodním právu byla nepřiměřeně vysoká pokuta primárně moderována dle § 301 obch. zák.; (oproti tomu v občanskoprávním styku byla nepřiměřeně vysoká smluvní pouta shledávána v rozporu s dobrými mravy a jako taková neplatná). Obdobné ustanovení jako v tehdejší obchodní zákoníku se nalézá i v občanském zákoníku. Jeho § 2051 je v zásadě převzetím předcházející právní úpravy dle obchodního zákoníku.

V případě nepřiměřeně vysoké pokuty sjednané dle občanského zákoníku budou proto judikatorní závěry *mutatis mutandis* použitelné. Zejména je nutné připomenout, že nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta by měla být primárně moderována. V rozhodnutí velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 14. 10. 2009²¹⁸ bylo zdůrazněno, že ujednání o smluvní pokutě nebylo možné v obchodněprávních vztazích považovat za neplatné podle § 39 občan. zák. pouze z důvodu nepřiměřenosti její sjednané výše. Neplatné by ujednání o ní mohlo však být v případě, že by se dobrým mravům přičily okolnosti, za kterých byla smluvní pokuta sjednána, a to i případně ve spojení se skutečností, že byla sjednána nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta.

V rozhodnutí Nejvyššího soudu z července 2011²¹⁹ byl zaujat názor, že „*pro rozpor s poctivým obchodním stykem by bylo možné odeprít výkon práva na zaplacení smluvní pokuty, pokud by byla smluvní pokuta vymáhána způsobem, který je vůči dlužníku zneužívající (například šikanózní)*“. Tento závěr je využitelný i pro novou právní úpravu. Každé právní jednání totiž bude posuzováno ve smyslu § 6 odst. 1 OZ optikou poctivosti; nadto zjevné zneužití práva nepožívá ve smyslu § 8 OZ právní ochrany. Nejvyšší soud²²⁰ například podotkl, že je nutné posoudit, zda není výkon práva žalobce na smluvní

---

²¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 10. 2009, sp. zn. 31 Cdo 2707/2007, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 81/2010, číslo sešitu 7-8/2010.

Samotná nepřiměřeně vysoká výše smluvní pokuty neodůvodnila aplikaci zásad poctivého obchodního styku, ale založila důvod pro její moderaci dle rozsudku Nejvyššího soudu uveřejněném pod číslem 17/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

²¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2011, sp. zn. 23 Cdo 1781/2011.

²²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu 24. 9. 2004, sp. zn. 28 Cdo 484/2004.

pokutu a úrok z prodlení v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku ve chvíli, kdy žalobce svou rozdělenou a co do označení nároku nepřesnou fakturací spolupůsobil při vzniku komplikací, jež poté mezi smluvními partnery nastaly.

V rámci své rozhodovací činnosti dále Nejvyšší soud²²¹ dospěl k závěru, že odvolací soud správně neshledal nepoctivým jednání žalobkyně, která zažalovala zaplacení smluvní pokuty od společnosti až poté, kdy úplatně převedla své akcie v žalované společnosti na třetí osobu a věděla, že došlo k úhradě prodejní ceny akcií. Dodal, že ač „žalobkyně byla většinovým akcionářem společnosti žalované a po dobu prodlení se zaplacením dluhu svůj oprávněný nárok na zaplacení smluvní pokuty nepožadovala, je nutno její jednání, kdy je jen na žalobci, v který čas žalobou svůj oprávněný nárok uplatní, považovat za jednání, které je v souladu se zásadou poctivého obchodního styku a nelze odepřít výkon takovému právu, a to ani za situace, kdy věřitel uplatní své právo až v době, kdy již není většinovým akcionářem dlužníka.“

Judikatorní závěry ohledně moderace a nepřiměřenosti neplatí pro úrok z prodlení, a to jak pro již zrušenou, tak i současnou právní úpravu. Nepřiměřeně vysoký úrok z prodlení nebylo možné moderovat a jeho nepřiměřenost byla regulována aplikací rozporu s dobrými mravy a vyslovení neplatnosti ujednání o nepřiměřeném úroku²²². Nejvyšší soud k této problematice uvedl²²³, že nepřiměřenost výše „nelze posuzovat jen podle výše úrokové sazby samé, ani ji nelze vyvozovat pouze z nepoměru sjednaného úroku a hodnoty zajišťovaného závazku, [...] ale ji třeba ji vyhodnotit podle výše úroku ve vztahu ke konkrétním okolnostem a podmínkám daného případu. Přitom je třeba se zabývat jak důvody, které ke sjednání konkrétní výše úroku z prodlení vedly a okolnostmi, které je provázely, tak důvody nesplnění zajištěného závazku, popřípadě i dopady přiznání sjednaného úroku z prodlení na osobu, vůči které je uplatňován.“ V tomto případě nebyla nepřiměřená výše úroků z prodlení ve výši 0,5 % denně za prodlení objednatele s plněním ceny díla,

---

²²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2304/2008.

²²² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2007, sp. zn. 32 Odo 175/2006.

²²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 2. 2003, sp. zn. 32 Odo 400/2002.

kdy prodlení trvalo 603 dní, a následky prodlení s úhradou peněžitého dluhu byly předvídatelné a odvratitelné, a nadto smluvní pokuta byla sjednána i pro případ prodlení zhotovitele. Uvedené závěry se opět uplatní i za současné právní úpravy.

C. Další případy

V níže uvedených případech budou uvedeny závěry vztahující se k obecnému postupu smluvních stran při uplatňování práv ze smluv. V dalším z případů²²⁴ bylo posuzováno uplatňování vad z obchodní smlouvy o dílo a jeho soulad se zásadami poctivého obchodního styku. Nejvyšší soud uzavřel, že pokud žalovaná u žalobkyně jakožto „zhotovitelky řádně vady díla reklamovala a požadovala jejich odstranění, či je odstranila sama na náklad žalobkyně, když tato je odstranit odmítla, nemohl být její výkon práva v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, který by nepožíval ve smyslu § 265 obch. zák. právní ochrany, a to ani za situace, že by žalovaná měla stejně kvalitní povědomí o tom, jaké má mít dílo vlastnosti a i když žalovaná, jako objednatelka, měla a musela vědět, že její pokyny – dokumentace díla – jsou vadné“. Dodal, že zhotovitelka byla povinna v rámci poctivého obchodního styku upozornit objednatelku na nevhodnost jejích pokynů, bez ohledu na to, že žalovaná, jako objednatelka, byla subdodavatelkou, resp. podnikala v totožném předmětu činnosti.

Nepoctivým (a v daném případě dokonce v rozporu s dobrými mravy) bylo shledáno uplatnění práva na odstupné odcházivšího člena dozorčí rady banky v situaci, kdy pro závažné nedostatky v činnosti banky na ni byla uvalena nucená správa. K těmto nedostatkům v činnosti přispělo nejen představenstvo, ale i dozorčí rada, která na jeho aktivitu dohlíží, a tedy i odměny se dožadující člen dozorčí rady.²²⁵

---

²²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 1. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2116/2007.

²²⁵ Šlo o názor odvolacího soudu rekapitulovaného v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 29 Odo 828/2003. Nejvyšší soud v dané věci dovolání jako nepřípustné odmítl a mj. uvedl, že posouzení aplikace dobrých mravů a zásad poctivého obchodního styku v daném případě nemá potřebný judikatorní přesah.

5.2.2.2   *Převod obchodního podílu*

Zajímavým rozhodnutím, které bychom měli připomenout, je rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 2006.²²⁶ Za otázku zásadního právního významu považoval dovolatel otázku, zda v situaci, kdy je významným způsobem zpochybněna hodnota převáděného obchodního podílu soudním sporem, a nelze definitivně říci, zda obchodní podíl ztratí svoji původní hodnotu či nikoli, je v souladu s dobrými mravy, resp. zásadami poctivého obchodního styku, uplatňovat právo na zaplacení původně dohodnuté ceny. Odvolací soud k této otázce v napadeném rozhodnutí uvedl, že rozpor se zásadami poctivého obchodního styku nespatřuje. Nejvyšší soud pak s ohledem na chybějící judikatorní přesah danou otázku neřešil, ale vytkl odvolacímu soudu nesprávné hodnocení jiné okolnosti. Dle názoru autorky odvolací soud v daném případě rozhodl správně: soudní spor mohl do budoucna znamenat snížení hodnoty podílu, tato však - dle strohému popisu skutkových okolností v rozhodnutí - v době převodu byla dána. Jako nepoctivé by se ale mohlo ukázat jednání převodce, který o hrozícím sporu ví a neupozorní na něj, tím spíše, pokud při uzavírání smlouvy na takové skutečnosti je tázán či smlouva obsahuje smluvní ujednání, které by kvalitu obchodního podílu garantovalo. V kvalifikovaných případech by takové jednání mohlo hraničit až s úpravou omylu.

V jiném soudním rozhodnutí bylo konstatováno, že za určitých okolností neudělení souhlasu valné hromady s převodem obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným²²⁷, jakkoli je právem valné hromady souhlas neudělit.

5.2.2.3   *Dodatky ke smlouvě a pokračování spolupráce*

Další judikatorní oblastí rozporu se zásadami poctivosti a slušnosti je pokračování smluvní spolupráce a uzavírání dodatků ke smlouvám.

---

²²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 2006, sp. zn. 29 Odo 1241/2004.

²²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2011, sp. zn. 29 Cdo 4613/2010.

Nepoctivým nebylo například jednání, kdy smluvní strana nepřijala návrh na uzavření smluvního dodatku - šlo o otázku navýšení ceny za dílo. Dle uzavřené smlouvy bylo pro případ změn, doplňků nebo rozšíření předmětu díla dohodnuto, že zhotovitel je povinen provést soupis změn, doplňků nebo rozšíření, ocenit je a předložit soupis objednateli k *odsouhlasení* formou dodatku ke smlouvě. (Změny smlouvy dle ujednání stran mohly být činěny výlučně v písemné formě). Objednatel soupis neodsouhlasil a dodatek nepodepsal. Jeho jednání nebylo shledáno závadovým. Soudy zdůraznily princip smluvní svobody a jeho klíčový význam. V dané věci s ohledem na okolnosti případu a jednání stran nebyla vyvozena povinnost dodatek přijmout.

Povinnost prodloužit trvající smluvní vztah byla posuzována i rozhodnutím z 19. 7. 2007.²²⁸ Nejvyšší soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, který byl potvrzen soudem odvolacím. Žalobkyně byla podnikatelem, který *„vstupujíc na trh musí nést i určité podnikatelské riziko a musí počítat s tím, že se poměry na trhu v místě i čase budou měnit a budou se měnit i potřeby obchodních partnerů“*. Pokud se pak žalovaná nezavázala k odběru zboží na úrovni odpovídající minulým obdobím, není možné její rozhodnutí o ukončení spolupráce s žalobkyní považovat za rozporné se zásadami poctivého obchodního styku. *„Pokud žalobkyně uváděla, že se mohla důvodně domnívat, že spolupráce bude nadále pokračovat, nelze podle soudu prvního stupně než odkázat na určitou míru opatrnosti nutnou při jakémkoli druhu podnikání, přičemž by tato opatrnost měla zahrnovat i dostatečnou pozornost věnovanou úpravě smluvního vztahu s obchodními partnery.“* V rámci posouzení soud prvního stupně dále uvedl, že za nepoctivé by považoval ze strany žalované takové jednání, pokud by přijala od žalobkyně poplatky za zavedení nového výrobku na trh nebo za podporu prodeje při otevírání nové prodejny i pro budoucí období, z dokazování nic takového nevyplynulo.

Autorka se domnívá, že byť v tomto konkrétním případě nebyla dovozena povinnost pokračovat ve spolupráci, může za jistých podmínek takový postup

---

²²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2007, sp. zn. 32 Odo 701/2006.

být v rozporu se zásadou poctivosti. Půjde o situaci, pokud by například jedna strana vyvolávala faktickým jednáním ve druhé dojem, že ve spolupráci pokračováno bude, či pokud by v očekávání této spolupráce od druhé smluvní strany přijala výše uvedené benefity apod. Jak ale upozorňuje právě citované rozhodnutí Nejvyššího soudu, vždy je třeba na místě opatrnost a vlastní obezřetnost. Pomocí zásady poctivosti a slušnosti nelze zásadně napravovat nedostatky vlastní (ne)činnosti.

Posuzován byl dále případ, v němž se malý dodavatel bránil proti tomu, že obchodní řetězec od něj neodebírá zboží a žádal uhrazení ušlého zisku. Dle skutkového stavu rekapitulovaného v rozhodnutí o dovolání však nepřevzal obchodní řetězec povinnost odebírat zboží od dodavatele, pouze s dodavatelem uzavřel dohodu o nákupních podmínkách. V jejím rámci však nebyl určeno rozsah, druh zboží ani cena, které by měly být odebírány. Dle závěru dovolacího soudu²²⁹ není nepoctivým, pokud v takovém případě zboží není odebíráno (zejména s ohledem na neexistenci smluvní či zákonné povinnosti k takovému jednání).

5.2.2.4 Odstoupení od smlouvy, předčasné ukončení smluvního vztahu

Další oblast případů, jimiž se soudní praxe zabývala, se týká předčasného ukončení smluvního vztahu. Jako první připomeneme rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2006, sp. zn. 32 Odo 616/2005, dle něhož nemá na platnost odstoupení od obchodněprávní smlouvy pro podstatné porušení povinnosti - včetně jeho posouzení z pohledu jeho souladu se zásadami poctivého obchodního styku - vliv skutečná pohnutka, která oprávněnou stranu k odstoupení vedla (v souzené věci žalobkyní namítané získání výhodnějšího zaměstnání žalovanou), ani případné již nastalé či souběžné porušení smlouvy žalovanou (v předmětné věci porušení vyučovací povinnosti žalovanou). Dodejme, že skutečná pohnutka by však byla podstatná ve chvíli,

---

²²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2011, sp. zn. 23 Cdo 1749/2010.

kdy by jedinou motivací účastníka byla šikana protistrany, či když by jednání postrádalo ekonomický aspekt (srov. níže pasáž věnovanou šikanózním jednáním). Toto rozhodnutí je použitelné i do budoucna. Až na výjimky není skutečná motivace účastníka pro posouzení platnosti úkonu relevantní.

Nepoctivým nebylo shledáno uplatnění práva na smluvní sankci zároveň s odstoupením od smlouvy (smluvní sankce byla sjednána ustanovením, které mělo dle vůle smluvních stran přetrvat i v případě ukončení smlouvy). Nejvyšší soud uvedl, že sjednání takové sankce není v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku. *„V rozporu se zásadami poctivého obchodního styku by naopak bylo, pokud by žalobkyně v důsledku svého odstoupení od smlouvy, jako obrany před opakovaným porušováním smlouvy ze strany žalovaného, ztratila nárok na sjednané sankční plnění.“*²³⁰ Zajištění smluvních povinností kombinací smluvní sankce a možností odstoupení tak není samo o sobě nepoctivé; naopak zajištění řádného plnění smlouvy je zcela v pořádku.

V jiném případě²³¹ se leasingový nájemce domáhal toho, aby pro podstatné vady vozidla leasingová společnost odstoupila od kupní smlouvy. V daném případě si strany sjednaly, že leasingový nájemce nese rizika výskytu vad, poškození či předčasného opotřebení předmětu leasingu, i když na tom nenese vinu, kdy leasingová společnost nájemce zmocnila k uplatňování práv z odpovědnosti za vady předmětu leasingu s výjimkou odstoupení od kupní smlouvy. Leasingový nájemce se vůči prodávajícímu práv z odpovědnosti za vady nedomáhal, neboť trval na tom, aby leasingová společnost od kupní smlouvy odstoupila, což však tato neučinila. Nejvyšší soud potvrdil názor soudu odvolacího, že leasingová společnost neměla dle smlouvy povinnost od kupní smlouvy odstoupit; jestliže po jednání s dodavatelem předmětu leasingu vyhodnotila svá rizika a od smlouvy neodstoupila, nelze její jednání mj. hodnotit jako rozporné se zásadami poctivého obchodního styku. Pokud leasingový nájemce za této situace spoléhal na určitý úkon leasingové společnosti, aniž pro to měl relevantní důvod, a neuplatnil řádně práva z vad, šlo to k jeho tíži. Uvedené rozhodnutí koresponduje s vyšší mírou nároků

---

²³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2011. sp. zn. 23 Cdo 4894/2008.

²³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2013. sp. zn. 23 Cdo 2672/2011.

kladených na účastníky obchodního styku a plyne z něj důraz na vlastní obezřetnost a pečlivost. Tato přísnost se bude projevovat i v aplikaci poctivosti a slušnosti dle nové právní úpravy ve styku mezi obchodníky.

Leasingové vztahy byly předmětem posuzování Nejvyššího soudu poměrně často. V jiném svém rozhodnutí²³² dovolací soud uzavřel, že výkon práva dle smluvního ujednání, které pro případ předčasného ukončení leasingové smlouvy z důvodů na straně leasingového nájemce dává právo leasingové společnosti (pronajímateli) právo na úhradu všech dlužných splátek, tedy i splátek splatných po odstoupení od smlouvy, není v rozporu s poctivým obchodním stykem jen proto, že jde o splátky splatné po odstoupení od smlouvy (po odebrání vozidla leasingovému nájemci)²³³. V jiném rozhodnutí²³⁴ k téže situaci Nejvyšší soud uvedl, že *„jsou-li totiž náklady vynaložené leasingovou společností a její přiměřený zisk rozloženy do všech leasingových splátek, má leasingová společnost s ohledem na zásadu pacta sunt servanda právo na jejich zaplacení, i když dojde k předčasnému ukončení smlouvy pro porušení smluvních povinností leasingovým nájemcem, a tomu odpovídá povinnost leasingového nájemce všechny leasingové splátky uhradit“*. Uvedené smluvní ujednání vystihuje i podstatu leasingu, který je poměrně výrazným způsobem odlišným od nájemní smlouvy. Leasingový nájemce pro nedostatek finančních prostředků využije služeb leasingové společnosti s tím, že po uhrazení ceny leasingu může nabýt předmět financování do svého vlastnictví.

5.2.2.5 Jednostranná ustanovení

Další oblastí našeho zájmu jsou ustanovení, která vyzařují určitý jednostranný charakter. Jejich ujednání je vždy posuzováno se zřetelem na ochranu slabší smluvní strany, pravidla předmluvního jednání, ochranu spotřebitele apod. Stranou na tomto místě ponecháváme tuto velmi specifickou (ochranářskou) právní úpravu ochrany spotřebitele, jejíž rozbor přesahuje rámec této práce, ale budeme se soustředit na vztahy mezi profesionály.

---

²³² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13.1.2010, sp. zn. 31 Cdo 4356/2008.

²³³ S hodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 32 Cdo 3214/2009.

²³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. února 2010, sp. zn. 32 Cdo 135/2009.

Pochybnosti o případném rozporu se zásadami poctivého obchodního styku by vzbudilo u Nejvyššího soudu²³⁵ smluvní ujednání, které by rozhodnutí o tom, zda se jedná o „neodůvodněné překročení úhrady“ za poskytnutou (zdravotní) péči, svěřilo jen jedné ze smluvních stran. Pokud by tomu tak bylo, měla by výkonu práva dle takového ujednání býti odepřena právní ochrana. Autorka dodává, že takové ujednání hraničí s neplatností.

Z judikatury k předcházející právní úpravě je možné pro dnešní vztahy *mutatis mutandis* použitelný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2006, sp. zn. 32 Odo 1007/2006, v němž byla posuzována jednostranná smluvní pokuta ujednaná v rámci smlouvy o smlouvě budoucí kupní (na akcie). Smluvní pokuta byla sjednána jen pro případ neuzavření kupní smlouvy stranou budoucí kupující, nikoliv budoucí prodávající (obchodníkem s cennými papíry, jež měl předmětné akcie teprve obstarat). Budoucí kupující smlouvu kupní neuzavřela a následně se bránila uplatnění smluvní pokutě. Nejvyšší soud v daném případě shodně s odvolacím soudem došel k závěru, že smluvní vztah ohledně smluvní pokuty byl ve smlouvě jasně uveden, nešlo o ujednání nějak rafinovaně v textu smlouvy skryté, běžným čtením bylo zjištělné. Nadto budoucí kupující měla na výběr, zda smlouvu uzavře s daným subjektem, či s jiným obchodníkem s cennými papíry a „*nebyla tedy v situaci, že by neměla rozumnou možnost, jak jinak svou potřebu zajistit, a nebyla proto nucena akceptovat i pro sebe nevýhodná ustanovení proti své vůli*“. Podstatné bylo i to, že riziko pro případ, že budoucí smlouva uzavřena nebude, bylo vyšší na straně obchodníka s cennými papíry, kterému hrozilo, že mu zůstanou akcie, kterých se bude možná těžko a ne právě výhodně muset zbavit. Kumulace všech těchto důvodů pak znamenala, že ujednání o jednostranné smluvní pokutě, jakož i výkon práva na smluvní pokutu, soudy aprobovaly.

V praxi bylo posuzováno ujednání účastníků nepojmenované obchodní smlouvy o provedení reklamy mezi sportovcem a společností vyrábějící značkové lyžařské vybavení.²³⁶ Na jejím základě se sportovec za poskytnutí

---

²³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2009., sp. zn. 29 Odo 409/2006.

²³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 32 Cdo 2127/2009.

vybavení a finanční protiplnění zavázal k propagaci značky mimo jiné výhradním používáním jejích lyží. Následně sportovec v 16 případech užil lyže jiné značky. Jeho povinnosti byly zajištěny smluvní pokutou ve výši 150.000,- Kč za každé porušení mj. této povinnosti. Prvoinstanční soud společnosti přiznal žalovanou částku; oproti tomu odvolací soud její nárok zamítl. Měl za to, že smluvní pokuta je v rozporu s dobrými mravy, neboť je přehnaná, nadto uplatněná za porušení povinností v nesezónním období, nevyvážená vzhledem k bonusům sportovce za dobré umístění. Smluvní pokuta dle jeho názoru byla jednostranná, neplnila své funkce a její výše byla v nepoměru se zanedbatelným dopadem porušení povinností sportovcem do její sféry. Dovolací soud s tímto názorem nesouhlasil. Uvedl, že sice práva a povinnosti stran jsou dle smlouvy nevyvážené, ale tato nerovnováha nedosahuje takové intenzity, aby se ujednání o smluvní pokutě přičilo dobrým mravům či bylo nepoctivým. Zdůraznil nadto, že v obchodním styku má přednost aplikace korektivu zásad poctivého obchodního styku před dobrými mravy. Při zdůraznění mj. vlivu porušení povinností sportovce na diváctvo sportovních akcí pro (ne)propagaci značky věc vrátil soudu odvolacímu k dalšímu řízení.

Pokud jde o jednostranná ustanovení, je nutné připomenout i komentářovou literaturou citované rozhodnutí Okresního soudu v Chebu sp. zn. [15 C 410/2009](#)²³⁷, dle něhož všeobecné podmínky nesmí sloužit k tomu, aby do nich nepoctivým způsobem smluvní partner spotřebitele skryl ujednání, tak, aby si jich spotřebitel nevšiml - např. nepřehledně a složitým způsobem formulované a malým písmem psané ujednání. „*Pokud tak učiní, zpronevěří se principu důvěry a takovému jeho jednání nelze přiznat právní ochranu pro rozpor se zásadami poctivého obchodního styku.*“. Zakotvení možnosti podnikatele měnit jednostranně smluvní podmínky ohledně *podstatných náležitostí smlouvy* bylo shledáno rozporným nejen s ustanovením § 39 obč. zák., ale i jeho § 55, a tedy absolutně neplatným. Již jsme uvedli, že právní úpravu ochrany spotřebitele ponecháváme na tomto místě stranou. Bez ohledu na ni však je nutné právě uvedené závěry zdůraznit. Pokud totiž jednostranné ustanovení je do smlouvy vtěleno jednáním, které má určité

---

²³⁷ Op. Cit. sub 62, s. 79.

prvky skrytého klamání, bude takové jednání zpravidla v rozporu se zásadou poctivosti a slušnosti.

V této souvislosti připomeňme, že v občanském zákoníku jsou „jednostranné“ změny obchodních podmínek upraveny v jeho § 1752. Toto ustanovení reflektuje právní praxi z období před rekodifikací a výslovně ji zakotvuje v zákoně. Dle předmětného ustanovení je možná „jednostranná“ přiměřená změna obchodních podmínek, pokud již v době uzavírání smlouvy vyplývá rozumná potřeba této budoucí změny a strany si takovou možnost ujednají. Podmínkou je, že se jedná o obchodní podmínky, jež jsou součástí takové smlouvy uzavírané v běžném obchodním styku, která je uzavírána s větším počtem osob dlouhodobě k opětovným plněním stejného druhu. Pro platnost ujednání se vyžaduje, aby byl dohodnut způsob oznámení změny a právo druhé strany změnu odmítnout a smlouvu jako celek z tohoto důvodu vypovědět. Ve své podstatě se proto nejedná o jednostrannou změnu smlouvy, neboť druhá strana má právo svou vůlí zasáhnout. Nicméně i tento způsob změn vykazuje prvky jednostrannosti. Svým charakterem se blíží adhezním smlouvám: i změny jsou „adhezního“ charakteru, je možné je buď jako celek přijmout, nebo odmítnout a ve smluvním vztahu nepokračovat. Negociace není v jiném rozsahu umožněna. V souladu se shora uvedenou judikaturou by vykládané ustanovení mělo být vyloženo tak, že „přiměřený rozsah změny“ nebude zásadně spočívat ve změně podstatných náležitostí smlouvy, ale ve změně jiných, méně podstatných smluvních ujednání.

5.2.2.6 Výkon práva s určitým odstupem, nečinnost

Sám o sobě také není nepoctivým postup, jímž se věřitel domáhá svého práva na plnění s odstupem několika let, (a to tím spíše, pokud toto své právo uplatnil v zákonné promlčecí době).²³⁸ Na druhou stranu však v případě, že

---

²³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2010, sp. zn. 32 Cdo 3081/2009-219. V dané věci rozhodoval Nejvyšší soud dvakrát, kdy i po druhé, v rozsudku ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 23 Cdo 1089/2012 setrval na již vyjádřeném názoru ohledně poctivosti uplatňování nároku na navýšenou cenu díla (o inflační doložku). „Volbou práva nenavýšit cenu díla při fakturaci se zhotovitel nezbavil možnosti požadovat navýšení ceny díla dle inflační doložky. Pouhá skutečnost, že věřitel své právo na plnění uplatňuje s odstupem několika let, nemůže být sama o sobě důvodem pro konstatování rozporu se zásadami poctivého obchodního styku a tím i pro odeprání právní ochrany výkonu tohoto práva.“

k otálení s vymáháním svého práva přistupují jiné další důvody, může se takové prodlévání nepoctivým stát. Konkrétně Nejvyšší soud²³⁹ za nepoctivý považoval postup věřitelky (banky), již ručitel zaplatil částku 70 milionů korun ve lhůtě určené bankou na základě prohlášení, v němž bylo rovněž uvedeno, že pokud tak učiní, banka nebude proti ručiteli uplatňovat žádné další peněžní nároky. Ručitelka podle tohoto prohlášení banky postupovala, „*v dobré víře, že pokud návrhu vyhoví, nebude muset zaplatit celý ručitelský závazek, jen tu jeho část, k jejíž úhradě byla vyzvána, a její ručitelský závazek tak bude zcela vypořádán. Jestliže banka jako věřitelka následně s odstupem devíti let, kdy k jistně narůstalo příslušenství, v rozporu se svým ujištěním, že nebude uplatňovat žádné další peněžní nároky, pohledávku postoupila žalobkyni a ta ji vůči žalované uplatnila, jeví se změna postoje k vymáhání dluhu po uplynutí mnoha let a následně podaná žaloba jako postup, byť z formálního hlediska po právu, nekorektní a z hlediska zásad poctivého obchodního styku nepřijatelný, jenž si nezaslouží poskytnutí soudní ochrany.*“ Nejvyšší soud z těchto důvodů odepřel jednání banky ochranu (vytkl nalézacím soudům, že nesprávně věc z tohoto hlediska posoudily) a zdůraznil princip poctivého a slušného jednání. Pokud bychom dané rozhodnutí abstrahovali, byla odepřena ochrana takovému jednání, které bylo nekonzistentní a ve své podstatě nepředvídatelné.

Zásadu, že dluhy mají být plněny, vyzdvihl Nejvyšší soud i v jiném svém rozhodnutí.²⁴⁰ Žalovaný se dovolával nečinnosti žalobkyně spočívající v tom, že mu nezamezila v dalším odběru elektrické energie, způsobila, že se dluh žalovaného zvýšil (žalobkyně mohla žalovanému, který neplatil její faktury, přerušit dodávku elektrické energie). Jednání žalobkyně rozhodně nebylo nepoctivým a žalovaný se nemůže úspěšně této nečinnosti žalobkyně dovolávat. Nejvyšší soud tak připomněl, že určitým protipólem principu poctivosti a slušnosti je důraz na vlastní obezřetnost a profesionalita. Aplikací poctivosti a slušnosti na jednání protistrany nemůže

---

²³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2013, sp. zn. 32 Cdo 2944/2011. V uvedené věci rozhodoval Nejvyšší soud dvakrát, podruhé usnesením ze dne 18. 2. 2015, sp. zn. 32 Cdo 3869/2014, v němž setrval na již dříve vyjádřeném názoru.

²⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 32 Odo 237/2005.

být nahrazováno vlastní prodlení s ochranou svých práv, nečinnost či neopatrnost. Teprve ve chvíli, kdy druhá strana jedná určitým kvalifikovanějším, závažnějším, nepoctivým způsobem, může být dán prostor pro aplikaci principu poctivosti a slušnosti. (O tom svědčí i autorkou uvedená judikatura vyslovená k výši a uplatnění úroků z prodlení).

Z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze září 2011²⁴¹ plyne, že pokud se účastník, na jehož ochranu je stanovena relativní neplatnost úkonu, této neplatnosti nedovolá, nemůže tuto svou nečinnost nahrazovat aplikací zásad poctivého obchodního styku. Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí opět zdůraznil důležité aplikační vodítko: zásadami poctivého obchodního styku nelze suplovat vlastní nečinnost, nedovolání se svých práv dle jiných zákonných ustanovení.

V dalším svém rozhodnutí Nejvyšší soud konstatoval, že pokud mají účastníci vůči sobě práva (a odpovídající povinnosti) z navzájem různých právních titulů, *„není zneužitím práva, pokud se jedna ze stran svých nároků domáhá, i když druhá strana svá práva neuplatňuje. Nečinnost strany jde pouze k její tíži, konající strana nejedná v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku tím, že se na rozdíl od strany druhé svých nároků domáhá.“*²⁴²

Na tuto linii navazuje rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2009, sp. zn. 23 Cdo 1752/2007. Dovolací soud obecně zdůraznil, že bylo věci zhotovitele, od něhož jako od podnikatele lze požadovat profesionální přístup, aby tam, kde přistoupí na změny díla, sjednal platně též odpovídající prodloužení doby jeho provádění. *„Hojit nedostatky způsobené nedůsledným postupem v podnikání cestou poukazů na dobré mravy a zásady poctivého obchodního styku je obecně nepřijatelné, a tam, kde je druhou stranou nepodnikatel, tedy osoba v postavení spotřebitele, je to nepřijatelné tím spíše.“*

---

²⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 23 Cdo 3019/2009.

²⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 2. 2005, sp. zn. 32 Odo 731/2004. Skutkově bylo posuzováno, zda vymáhání úroků z prodlení z neuhrazené kupní ceny dle smlouvy o prodeji podniku není rozporné se zásadami poctivého obchodního styku ve chvíli, kdy prodávající nesplnil své povinnosti dle jiného ustanovení smlouvy o prodeji podniku (prohlášení, že na podniku nevážnou práva třetích osob a povinnost upozornit na skutečnosti, které by provoz podniku mohly ztížit). Kupujícímu mohla vzniknout práva na odstoupení od smlouvy či slevu z kupní ceny, již se však nedomáhal.

5.2.2.7 **Námítka promlčení**

V soudní praxi bylo posuzováno, zda vznesení námítky promlčení může být v rozporu s dobrými mravy. Závěrem této judikatury je připuštění výjimečných okolností²⁴³, za nichž je taková námitka v rozporu s uvedeným korektivem. Pro naše účely je však potřeba zdůraznit, že výkon práva vznést námitku promlčení mohl být i v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku (§ 265 obch. zák.), v dnešní optice v rozporu s principem poctivosti a slušnosti. Nejvyšší soud²⁴⁴ však zdůraznil, že v obchodních závazkových vztazích je třeba obzvlášť zdůraznit výjimečnost důvodů, jež by mohly vést k závěru o rozporu námítky promlčení se zásadami poctivého obchodního styku. „Účastníky tohoto závazkového vztahu jsou totiž obvykle podnikatelé, u nichž se předpokládá jistá profesionální zdatnost při ochraně svých práv“. V daném případě nebyla odepřena ochrana námitce promlčení, již vznesl žalovaný vůči žalobci. Žalobci totiž nic nebránilo zjistit, co je předmětem trestního řízení vedeného proti žalovanému, k němuž se v adhezním řízení připojoval se svým nárokem na náhradu škody, a následně na tato zjištění reagovat provedením odpovídajících procesních úkonů směřujících k náležitému uplatnění jeho nároků. Zejména k tíži žalovaného nelze přičítat, že státní zástupce příslušný skutek nezahrnul do obžaloby.

V tomto kontextu je možné připomenout i rozhodnutí z roku 1965, dle něhož *„jde na vrub příjemce, když, ač mu hrozilo promlčení [...] neuplatnil v zákonné lhůtě nároky ze správy a, důvěřuje slibům dodavatele, trpěl průtahy v odstranění vady.“*²⁴⁵

---

²⁴³ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2008, sp. zn. 20 Cdo 5406/2007, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2001, sp. zn. 25 Cdo 2905/99, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 59/2004, jehož závěry potvrdil Ústavní soud České republiky v nálezu ze dne 6. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04.

²⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 2. 2012, sp. zn. 23 Cdo 123/2011.

²⁴⁵ (Rc) Rv I 1965/30. Skutkově šlo o odstranění vad automobilu, jež bránily řádnému užívání (typový certifikát – osvědčení). Dodavatel neustále sliboval jeho dodání, kdy pro tyto jeho sliby byl uplatněn nárok až po jeho promlčení.

V rámci rekodifikace se úprava poctivosti dostala do právní úpravy promlčení. Nově totiž dle § 650 OZ neběží promlčecí lhůta po dobu, když věřitel právo neuplatnil, protože byl dlužníkem nebo jeho osobou blízkou lstivě uveden v omyl. (První věta citovaného ustanovení dále poskytuje ochranu věřiteli, které své právo neuplatnil pod vlivem hrozby). Lstivé uvedení věřitele v omyl bude nepochybně jednáním, které bude v rozporu se zásadou poctivého a slušného jednání. Zpravidla bude i v rozporu s dobrými mravy. Pomocí daného ustanovení tak je poskytována s odkazem na uvedené ekvitiní principy ochrana věřiteli, který své právo neuplatnil nikoli z důvodu vlastní nedbalosti či opomenutí, ale z důvodu jednání dlužníka.

V obchodním styku bude nesporně to, co je možné považovat za omyl lstivě vyvolaný, posuzováno přísnější optikou než v běžném civilním styku. Podnikatel, jako profesionál, musí být obezřetný a nespoléhat nedůvodně na plané sliby apod. Dle tohoto ustanovení by tak dle názoru autorky neměl být zastaven běh promlčecí doby jen proto, že dlužník slibuje úhradu dluhu, ale k faktickému plnění se nemá a věřitel - spoléhaje na jeho ujištění - odkládá podání žaloby. Aby bylo možné beneficium dle § 650 OZ využít, budou muset nastat jiné kvalifikované okolnosti – například pokud by dlužník „uznal“ dluh (čímž by došlo k prodloužení promlčecí doby dle § 639 OZ). Následně by se však ukázalo, že podpis na takovém dokumentu by nebyl jeho, ale jiné osoby, tj. došlo by k promlčení práva v původní promlčecí době, protože podmínky dle § 639 OZ by nebyly dány a formálně vzato by dlužník měl právo vznést námitku promlčení.

5.2.2.8   *Další případy*

Dle jiného rozhodnutí Nejvyššího soudu nemůže být nepoctivým (porušením zásad poctivého obchodního styku), pokud se žalobce domáhá vrácení protiprávně poskytnutého plnění.²⁴⁶

---

²⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2008, sp. zn. 32 Cdo 959/2008.

Nepoctivým nebylo shledáno ani jednání věřitelky, která v souladu se smluvním jednáním při předání díla s vadami nezaplatila (zadržela si) určitou část ceny díla. Tato zadržená část ceny díla nemusí korespondovat s výší odpovídající slevě z ceny díla pro předmětné vady. Nejvyšší soud připomenul, že ostatně nejde o uplatnění nepřiměřeně vysoké slevy z ceny díla, ale jde pouze o posunutí splatnosti dohodnuté části ceny díla do doby, kdy zhotovitel vady díla odstraní.²⁴⁷

Smlouvy o dílo se týkal i další z případů, kde došlo k aplikaci zásad poctivého obchodního styku. V dané věci Nejvyšší soud zamítl dovolání, neboť rozhodnutí soudu odvolacího posoudil jako věcně správné. Odvolací soud vyjádřil, že pokud se strany smlouvy o dílo dohodly, že v případě objednatelem požadovaných koncepčních změn je objednatel povinen přistoupit na změnu termínu plnění a *„objednatel skutečně požadoval změnu koncepce díla, došlo ze strany žalobkyně (objednatele) k porušení smluvní povinnosti, když k návrhu žalované odmítla uzavřít dohodu o prodloužení termínu plnění. Byla-li žalobkyně v prodlení se splněním povinnosti přijmout návrh žalované na změnu termínu plnění díla, nemůže dle názoru odvolacího soudu důvodně uplatňovat námitku prodlení žalované a takový nárok je i v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku podle § 265 obchod. zák. Je tomu tak proto, že žalobkyně byla povinna, byl-li vznesen požadavek na koncepční změnu díla, přistoupit na prodloužení termínu plnění.“*²⁴⁸

Není též nepoctivým jednání věřitele, který vyžaduje zaplacení žalované částky pouze po jednom z členů sdružení, neboť tito jsou ve smyslu § 835 odst. 2 obč. zák. zavázáni společně a nerozdílně (a věřitel je dle § 293 obch. zák. oprávněn požadovat plnění na kterémkoli z nich).²⁴⁹ Stejně tak nelze bránit věřiteli, aby se snažil uplatnit svá práva proti všem subjektům, které zasáhly do jeho práv. *„Do nesouladu s dobrými mravy a zásadami poctivého obchodního styku by se výkon práv žalobce dostal teprve v okamžiku, kdy by dostal od jednoho*

---

²⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2006, sp. zn. 32 Odo 444/2004.

²⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 2. 2012, sp. zn. 23 Cdo 2613/2010.

²⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2004, sp. zn. 32 Odo 45/2004.

*subjektu zaplacenou celou částku a po druhém subjektu ji chtěl uhradit znovu.*²⁵⁰

V jiném svém rozhodnutí k předcházející právní úpravě Nejvyšší soud²⁵¹ posuzoval námitku, že se věřitelka snažila nepoctivě získat předčasné plnění z bankovní záruky z důvodu obavy z nesolventnosti dlužníka. Tyto námitky dovolací soud odmítl jako nedůvodné vzhledem ke znění bankovní záruky. Ta byla totiž sjednána bez možnosti banky přezkoumat předmětný právní vztah, a tím i splatnost pohledávek, jejichž plnění bylo zárukou zajištěno. Nejvyšší soud uvedl, že výzva o plnění z bankovní záruky není jednáním nepoctivým. Rozhodné pro plnění z bankovní záruky je naplnění podmínek obsažených v záruční listině, která pro uplatnění bankovní záruky vyžadovala pouze předložení prohlášení, že kupující nesplnil své platební závazky, a předložení kopií neuhrazených (v listině nebylo uvedeno faktur „po splatnosti“, ale pouze „neuhrazených“), a to bez ohledu na splatnost platebních závazků kupujícího. Uplatnění plnění z bankovní záruky v souladu s doslovným zněním bankovní záruky, které o splatnosti či nesplatnosti závazků či předkládaných faktur nehovoří, proto bylo aprobováno.

Jako poctivé bylo shledáno jednání leasingové společnosti, která po leasingovém nájemníkovi vyžadovala úhradu sjednaných splátek, ač předmět leasingu nebyl způsobilý k řádnému užívání. Nejvyšší soud²⁵² konstatoval, že podstata leasingu je odlišná od nájmu, kdy podstatou leasingových splátek není úhrada za užívání věci, ale splacení ceny, za kterou pro leasingového nájemce pronajímatel věc pořídil. Vzhledem k tomu, že protihodnotou za plnění splátek není možnost užívat věc, ale zejména možnost splácet jeho pořizovací cenu postupně, uplatnění nároku na zaplacení leasingových splátek i za současné nemožnosti užívat předmět leasingu nelze posoudit za výkon práva v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku.

---

²⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. 23 Cdo 3427/2011.

²⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 23 Cdo 3042/2009.

²⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4200/2010.

Dle jiného rozhodnutí Nejvyššího soudu²⁵³ není v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, jestliže si ke svému dluhu ze splatné pohledávky vůči společnosti opatřil věřitel od třetího subjektu pohledávku vůči této společnosti (byť nesplatnou) za účelem kompenzace. Takové jednání spadá do rámce obchodně – podnikatelské činnosti a není možno je posuzovat jako jednání v rozporu s poctivým obchodním stykem ve smyslu § 365 obch. zák.

Námitka rozporu se zásadami poctivého obchodního styku byla odmítnuta v případě, kdy objednatel letu (ČR) odmítala uhradit letecké společnosti cenu za tento let s odůvodněním, že se letu nezúčastnila a zrušila jej. V řízení přitom bylo prokázáno, že letecká společnost splnila část svých povinností ze smlouvy, za které byla sjednána smluvní cena (např. letoun byl přistaven na určeném místě a naložen požadovaným nákladem), zbytek povinností plynoucích ze smlouvy (např. samotné provedení letu Přerov - Kábul) nesplnila z důvodů na straně objednatelky (nezajištění povolení pro přelet nad Ázerbájdžánem). Podle smlouvy byla objednatelka povinna zaplatit smluvní cenu před sjednaným termínem plnění, v případě zrušení letu se žalovaná zavázala vrátit žalobkyni část smluvní ceny za předpokladu písemného oznámení

o zrušení letu ve lhůtách před předpokládaným začátkem letu uvedených ve smlouvě. Nejvyšší soud uzvedl, že není v rozporu s poctivým obchodním stykem uplatňovat nárok na odměnu za plnění, které nebylo poskytnuto. Je třeba totiž přihlídnout k tomu, že let nebyl uskutečněn z důvodu na straně objednatelky. Letecká společnost své povinnosti do okamžiku odletu splnila. Objednatelka nadto měla „*možnost let zrušit před jeho termínem jeho předpokládaného odletu a měla by právo na vrácení procentní částky, jak bylo dojednáno ve smlouvě. Jelikož toto neučinila, let se z důvodů na její straně neuskutečnil ve sjednaném termínu a žalobkyně tento let písemně zrušila druhý den po termínu předpokládaného odletu, nelze námitku rozporu s poctivým obchodním stykem akceptovat.*“²⁵⁴

---

²⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. 23 Cdo 3422/2010.

²⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2012, sp. zn. 23 Cdo 2283/2010.

5.3 Poctivost a slušnost v právu obchodních korporací

5.3.1 Korporační loajalita a některé její projevy

Aplikace poctivosti a slušnosti v obchodních vztazích nekončí u předsmmluvní odpovědnosti. Výrazným způsobem se projevuje i u plnění smluv. Vzhledem k tomu, že i obchodní korporace je založena smlouvou, vychází i ona sama ze smluvního principu (*smluvní korporační teorie*). Mimo jiné z tohoto důvodu se uplatňuje poctivost a slušnost i v rámci běžného života obchodní korporace – a to ať již ve vztahu mezi společníky, či ve vztahu statutární orgán - korporace.

Jedním z aspektů poctivosti a slušnosti je i *povinnost korporační loajality* společníka ke korporaci. Tato povinnost vyvěrá z požadavku na zachování poctivosti obchodního styku a zachování důvěry, bez níž by nebyl možný. ČERNÁ loajalitu přibližuje jako „*oddanost, tedy respekt k zájmům společnosti a uznání (nikoli však absolutní) jejich nadřazenosti individuálním zájmům těch, kdo se na ní čím ti oním způsobem účastní*“. Doplnuje, že byť je povinnost loajality povinností právní, má i etický rozměr.²⁵⁵

V tuzemském právu bylo před rekodifikací tuto povinnost možné opřít o: (a) ustanovení § 830 obč. zák., (b) ustanovení § 115 obch. zák. a (c) zásady, na kterých je založeno kontrahování a obchodní zákoník v obecné rovině. Teorie²⁵⁶ i praxe se pak shodují v tom, že ačkoliv tato povinnost nebyla výslovně zakotvena, existuje a již byla ostatně i judikována. Tato povinnost mimo jiné ukládá společníkům obchodní společnosti povinnost jednat tak, aby mohlo být dosaženo *cíle společenské smlouvy*, musí jednat ohleduplně ke společnosti i k ostatním společníkům. Dále jsou povinováni zdržet se jakékoli činnosti, jež by mohla znemožnit nebo ztížit dosažení tohoto účelu. Za povinnou loajalitu je nutné považovat i zdržení se takového jednání, které je pro společnost či její zastoupení likvidující.

---

²⁵⁵ Obojí S. ČERNÁ: K některým aspektům zájmu kapitálové společnosti, In ČERNÁ, S., ČECH, P. a kolektiv autorů: Pocta Ivaně Štenglové k sedmdesátým narozeninám. Vydání 1. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 63.

²⁵⁶ Např. ČERNÁ, S.: Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl, 1. vydání, ASPI, Praha 2006, s. 185 a násl.

Porušení povinnosti loajality se společník může dopustit jednak vůči společnosti samé a dále vůči cílům, pro něž byla společnost založena. ČERNÁ ke korporační loajalitě uvádí, že zakladatelé se uzavřením společenské smlouvy zavazují respektovat cíl, ke kterému společnost směřuje (kontinuita, perspektiva, dlouhodobý ekonomický úspěch). Podpisem zakladatelské smlouvy vyjadřují své *affectio societatis*, zájem sdružit se k tomuto cíli, účelu. Z toho pak dovozují přednost zájmu společnosti před zájmy jednotlivých společníků a upozorňuje, že tyto se nemusí vždy shodovat.²⁵⁷

Tato povinnost loajality je silnější u společníků společnosti než například mezi stranami kupní smlouvy, kdy je zájem každé ze smluvních stran protichůdný. Dle již uznávaného právního názoru se tak společník dopustí porušení povinnosti loajality, pokud např. společnost poškodí svými veřejnými prohlášeními o poměrech společnosti či pokud bezdůvodně hlasuje proti usnesení, jež je dle zákona společnost povinna přijmout.

Výše již bylo zmíněno, že nově je *korporační loajalita* výslovným způsobem v zákoně upravena. Ustanovení § 212 OZ stanoví, že přijetím členství v korporaci se člen vůči korporaci zavazuje chovat čestně a zachovávat její vnitřní řád (který je pro něj závazný jakožto paraprávní systém pravidel do té doby, dokud je členem dané pospolitosti ²⁵⁸ - korporace). Protipólem korporační loajality je zákaz uložený korporaci bezdůvodně zvýhodňovat ani znevýhodňovat svého člena a odpovídající povinnost šetřit jeho členská práva i oprávněné zájmy. Ve druhém odstavci citovaného ustanovení pak je zakotven postup pro případ zneužití hlasovacího práva.

Toto ustanovení § 212 OZ je výslovným promítnutím obecné povinnosti jednat poctivě a slušně pro vztahy mezi korporací a jejím členem. Je nutno ji odlišovat od povinnosti loajality člena orgánu korporace, která je v obecné formě zakotvena v ustanovení § 159 OZ (a o níž bylo již hovořeno výše v rámci právní úpravy péče řádného hospodáře a pravidla podnikatelského úsudku). Úroveň loajality člena orgánu korporace bude nabývat kvalifikovanější podoby, resp.

---

²⁵⁷ Op. cit. sub 255, s. 76 a násl.

²⁵⁸ Srov. KNAPP, V.: Teorie práva, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 1995, s. 52.

bude vyšší (člen orgánu – na rozdíl od člena korporace - musí vždy upřednostnit zájem korporace před svým vlastním). Standard jednání vyžadovaný v souvislosti s povinnou loajalitou od člena orgánu bude vyšší, než v případě člena korporace.

Korporační loajalita pak bude nabývat různé úrovně pro jednotlivé typy korporací. Sepjetí mezi společníkem společnosti s ručením omezeným bude vyšší, než je tomu v případě minoritního akcionáře ve vztahu k akciové společnosti. Z toho pak vyplývá i jiná úroveň povinné loajality. Korporační loajalita ale může nabývat dle názoru autorky rozličné úrovně i pro členy jedné korporace – minoritní akcionář zpravidla bude mít jiné postavení než akcionář majoritní. Míra povinné loajality by měla odrážet míru provázání člena a korporace; samozřejmě rozdíly by měly vznikat jen tam, kde jejich dovození bude důvodné. Obecným principem by měla zůstat rovnost členů korporace dle § 212 věty druhé OZ.

Korporační loajalita vychází ze smluvní teorie korporace. Tím, že subjekt přijímá členství v korporaci, zavazuje se dle § 212 OZ mimo jiné zachovávat její vnitřní řád. Jinými slovy řečeno, přijetím členství v korporaci zároveň dochází k přistoupení k zakladatelskému jednání a dalším vnitřním pravidlům korporace. Připomeňme, že obdobný závěr a argumenty vyslovil Soudní dvůr Evropské unie ve svém rozhodnutí ve věci *Powell Duffryn plc v. Wolfgang Petereit*²⁵⁹. V posuzovaném případě byla ve stanovách akciové společnosti zakotvena dohoda o prorogaci v případě sporu mezi společností a akcionáři. Klíčové bylo posouzení, zda je prorogační dohoda závazná pro akcionáře, ač s ní neprojevil výslovný souhlas. Soud dovodil, že bez ohledu na způsob, jakým akcionáři nabyli akcie společnosti, je taková dohoda obsažená ve stanovách společnosti, které jsou zveřejněny ve veřejném rejstříku či na jiném místě akcionářům přístupném, platná a pro akcionáře závazná. Přistoupením ke společnosti akcionáři souhlasili i s jejími stanovami, smlouvu *sui generis*, která upravuje organizační strukturu společnosti, vztahy mezi akcionáři a společností a konečně i vztahy mezi akcionáři související s jejich účastí na

---

²⁵⁹ Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie (dříve Evropského soudního dvora) sp. zn. C – 214/89, ze dne 10. 3. 1992.

společnosti. Dohoda o prorogaci v daném případě byla proto pro akcionáře závazná, i když s nimi neprojevíli výslovný souhlas.

Vzhledem k dikci vykládaného ustanovení § 212 OZ (srov. „zavazuje se“), jakož i smluvní povaze korporace, se dá dovodit, že porušení korporační loajality je porušením smluvní, nikoli zákonné, povinnosti²⁶⁰. Povinnost k případné náhradě škody se bude řídit obecnými ustanoveními § 2913 a násl. OZ a její rozsah pak § 2951 a násl. OZ. Porušení smluvní povinnosti je založeno na objektivním principu s možností liberace.

Porušení povinné loajality, jakožto porušení stanov korporace, bude zároveň představovat důvod pro možné prohlášení usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným dle ustanovení § 191 a násl. ZOK, akciové společnosti dle ustanovení § 428 a násl. ZOK a členské schůze družstva dle ustanovení § 663 a násl. ZOK za neplatné s tím, že se subsidiárně v souladu s § 3 odst. 1 ZOK užije obecná úprava neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku dle § 258 a násl. OZ.

Dodejme, že soud neplatnost rozhodnutí korporace nevysloví mj. tehdy, pokud by ve smyslu § 260 odst. 2 OZ bylo podstatně zasaženo do práva třetí osoby *nabytého v dobré víře*. Dobrá víra v tomto ustanovení je užita ve svém subjektivním smyslu, jehož režim a povaha již byly v této práci popsány (srov. kap. 2.2 a 2.3 výše). Dobrá víra bude zkoumána ve vztahu k (objektivizovanému) přesvědčení o tom, zda usnesení bylo přijato v souladu se zákonem a stanovami.

5.3.1.1 Porušení povinnosti korporační loajality při převodu obchodního podílu

Jak správně uvádí Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí sp. zn. 29 Odo 387/2006 ze dne 26. 6. 2007: *„jednou ze zásad, kterými se řídí obchodní zákoník, je princip loajality společníka vůči společnosti, který je základním východiskem*

---

²⁶⁰ Shodně LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1076.

všech jeho povinností. Princip loajality je výkladovým pravidlem, v jehož rámci je třeba interpretovat jednotlivé dílčí povinnosti společníka vůči společnosti“. Za použití tohoto principu dovodil, že jednou ze základních povinností společníka při převodu jeho obchodního podílu je, aby tímto převodem bezdůvodně neohrozil další činnost a existenci společnosti nebo své převodní právo nezneužil k obcházení povinností, které by mu jinak plynuly z případné likvidace společnosti (či prohlášení konkurzu na její majetek). V posuzovaném případě bylo Nejvyšším soudem vytknuto nalézacím soudům, že s ohledem na princip loajality nehodnotily vědomý (bezplatný) převod stoprocentního obchodního podílu ve společnosti na osobu, „*která nebyla schopna či ochotna se jako společník podílet na řízení společnosti, zejména na zajištění jejího kvalifikovaného obchodního vedení*“, a to s cílem vyhnout se povinností, jež by převádějícímu plynuly z případné likvidace, resp. konkursu na majetek společnosti.

Nejvyšším soudem bylo dále judikováno, že v rozporu s povinností loajality je i jednání společníka, který svou neúčastí zmařil konání valné hromady, a následně se domáhal zrušení společnosti z důvodu nekonání valných hromad. Nejvyšší soud uvedl, že takto společník nemůže postupovat právě díky principu loajality společníka vůči společnosti²⁶¹. Obě tato rozhodnutí budou *mutatis mutandis* použitelná i pro současnou právní úpravu.

5.3.1.2 Právo na informace a ochrana obchodního tajemství

V rozhodnutí ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3704/2009, Nejvyšší soud k předcházející právní úpravě dovodil, že byť není výslovného ustanovení zákona, má společník společnosti s ručením (na rozdíl od akcionáře akciové společnosti) omezeným v rámci práva na informace a zpřístupnění dokladů společnosti právo i na informace, které nabývají povahy obchodního tajemství, pouze však vždy v rozsahu, v jakém je informace potřebná k tomu, aby společník získal přehled o záležitostech společnosti. Odepření informací společníkovi s odkazem na ochranu obchodního tajemství proto nebylo v souladu se zákonem. Nejvyšší soud dále dodal, že „*právo na zpřístupnění dokladů*

---

²⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 10. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1441/2012.

společnosti nesmí společník – stejně jako jakékoli jiné právo – vykonávat šikanujícím způsobem, tj. takovým způsobem, který by společnost omezoval v činnosti, případně ji způsoboval nepřiměřené náklady. Na druhou stranu ani společnost nesmí postupovat šikanujícím způsobem při odepření tohoto práva“. Pokud jde o ochranu obchodního tajemství, Nejvyšší soud doplnil, že „je zájmem společníka zachovávat mlčenlivost o věcech společnosti“, kdy tento závěr plyne i z toho, že obchodní zákoník chrání společnost tím, že umožňuje zmocnit k získávání informací pouze osoby, podléhající zákonné povinnosti mlčenlivosti, a zároveň dodal, že i na společníka dopadají důsledky porušení obchodního tajemství vyplývající [...] i z povinnosti loajality.“ Dodejme, že tento závěr nebyl doktrínou plošně přijímaný²⁶².

Právní úprava po rekodifikaci je pokud jde o práva společníka společnosti s ručením omezeným, pokud jde o právo na informace, specifitější a práva společníka jsou rozšířena. Základ právní úpravy nalezneme v § 155 ZOK, dle něhož má společník právo na valné hromadě i mimo ni žádat od jednatelů informace o společnosti, nahlížet do dokladů společnosti, kontrolovat údaje obsažené v předložených dokladech a další práva na informace určená společenskou smlouvou (tj. práva na informace nad rámec zákona, společenská smlouva může právo rozšířit, nikoli zúžit vzhledem k tomu, že dané ustanovení by pro ochranu práv společníků mělo být kogentní povahy). Ustanovení se zmiňuje o povinnosti mlčenlivosti společníka (a její určité úrovni), kdy případný zástupce, jehož prostřednictvím společník své právo vykoná, musí mít alespoň stejnou povinnost mlčenlivosti.

Povinnost mlčenlivosti není pro společníka v zákoně o obchodních korporacích zakotvena výslovně. Je možné ji nicméně dovodit ze subsidiární úpravy *korporační loajality* dle § 212 OZ. Mlčenlivost je dále možné opřít argumentací ustanovením § 6 odst. 1, odst. 2 OZ (obecně zakotvující povinnost jednat poctivě a princip *nemo turpitudinem*). Autoři komentáře dovozují povinnost mlčenlivosti i z úpravy předšmluvní odpovědnosti (§ 1730 odst. 2 OZ).²⁶³

Právo společníka na informace dle § 155 ZOK není bezbřehé. Jeho základní limit je stanoven v ustanovení § 156 ZOK, dle něhož jednatelé smí odmítnout poskytnutí informace utajované nebo veřejně dostupné. Dalším limitem bude bezesporu povinnost jednat při výkonu práva na informace poctivě – ve své formě zákazu šikanózního jednání (srov. níže).

Je otázkou, zda je použitelná výše uvedená judikatura přiznávající společníkovi i právo na informace povahy obchodního tajemství. Obchodní tajemství je nově dle § 504 OZ

---

²⁶² ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol.: Obchodní zákoník, Komentář. 13. vydání, Praha: C. H. Beck, 2010, s. 417.

²⁶³ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. Zákon o obchodních korporacích, Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 297.

věc, která patří k závodu a je předmětem vlastnictví společnosti. Společnost (vlastník obchodního tajemství) zajišťuje podle zmíněného ustanovení odpovídajícím způsobem utajení takových informací. Ustanovení § 155 ZOK, pokud jde o obchodní tajemství, mlčí. Doktrína spíše dovozuje, že právo na takovou informaci společníkovi nenáleží pomocí argumentace ohledně oddělení vlastnictví majetku společnosti a podílu v ní, jakož i jazykového výkladu § 155, který nedává společníkovi práva přímého „*vhledu do majetku společnosti v té míře, že by se choval jako jeho vlastník, a to právě proto, že vlastníkem není.*“²⁶⁴

Výklad ustanovení je v této chvíli bez pochybností sporný; opačný závěr je možné založit taktéž pomocí jazykového výkladu, kdy zákon poskytnutí takové informace výslovně nevylučuje, ač by bezesporu mohl. Společník je nadto o informaci povahy obchodního tajemství povinen dodržovat mlčenlivost, jejíž splnění bude uhelným kamenem posouzení, zda dodržel povinnost loajality. Společníci společnosti s ručením omezeným jsou nadto v bližším sepejetím se společností samotnou, jejich postavení je podstatným způsobem odlišné například od postavení akcionáře. I vzhledem k presumpci poctivého jednání, které se blíží *presumptio boni viri*, je možné se dle názoru autorky přiklonit k názoru, že společník společnosti s ručením omezeným právo na informaci ohledně obchodního tajemství má. Okolnosti jednotlivého případu však toto právo mohou zřejmě vyloučit.

5.3.2 Další případy aplikace poctivosti a slušnosti v právu obchodních korporací

5.3.2.1 Rozhodnutí valné hromady

V rámci své rozhodovací činnosti Nejvyšší soud²⁶⁵ konstatoval, že i rozhodnutí valné hromady může být výkonem práva v rozporu se zásadami poctivého

---

²⁶⁴ Op. cit. sub 263, s. 298.

²⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.7.2011, sp. zn. 29 Cdo 585/2010. V uvedeném rozhodnutí bylo připuštěno, aby soud v rámci rozhodování o (ne)platnosti odvolání člena dozorčí rady z funkce zkoumal i to, zda se nejedná o šikanózní výkon práva.

obchodního styku. *Mutatis mutandis* lze rozhodnutí vztáhnout i na posouzení toho, zda bylo rozhodnutí v souladu s principem poctivosti a slušnosti, tím spíše, že usnesení valné hromady je nově jednoznačně posuzováno jako právní jednání vzhledem k dikci ustanovení § 545 OZ. (V předcházející právní úpravě nebylo rozhodnutí valné hromady považováno za právní jednání, ač na něj byly vztahovány požadavky kladené na právní jednání obdobně). Proto i rozhodnutí valné hromady může být v rozporu s poctivostí a slušností.

V rámci rekodifikace došlo k výslovnému zakotvení toho, že i rozhodnutí valné hromady může být v rozporu s dobrými mravy²⁶⁶. Výslovnou právní úpravu lze v tomto ohledu přivítat, neboť v minulosti byl tento závěr poměrně složitě dovozován právě pomocí obdobné aplikace náležitostí právních úkonů i na rozhodnutí valné hromady. Zákon o obchodních korporacích při úpravě neplatnosti usnesení nejvyššího orgánu korporace správně neplatností sankcionuje *prostý* rozpor s dobrými mravy. Není v tomto ohledu v souladu s dikcí nového občanského zákoníku, který neplatností sankcionuje rozpor s dobrými mravy, který je kvalifikovaně závažný – slovy zákona jde o rozpor *zjevný*. Již výše jsme uvedli, že tento jazykový posun nového občanského zákoníku oproti předcházející právní úpravě nemá reálné opodstatnění. Nadto, při striktním výkladu by *prostý* rozpor specifického typu právního jednání (usnesení valné hromady/členské schůze družstva) s dobrými mravy byl v obchodním styku přísněji sankcionován, než rozpor právních jednání v běžném civilním styku.

5.3.2.2 Zneužití hlasovacího práva

K rozebírané problematice je nutné samozřejmě uvést i základní momenty právní úpravy zneužití hlasovacího práva. Zneužití práva považuje autorka za specifikaci obecného principu poctivosti a slušnosti a jeho části obecně zakazující zneužít své právo. Již v obchodním zákoníku bylo takové zneužití výslovně zapovězeno (§ 56a odst. 1 obch. zák.). Nejvyšší soud opakovaně posuzoval situace, kdy se na základě vůle většinových společníků činila určitá

---

²⁶⁶ Srov. § 428 odst. 2 ZOK pro akciovou společnost, § 191 odst. 2 ZOK pro společnost s ručením omezeným, § 663 odst. 5 ZOK pro neplatnost usnesení členské schůze družstva.

rozhodnutí, která mohla být na úkor menšinového společníka, a jejich soulad se zásadami poctivého obchodního styku, příp. dobrými mravy. Tato rozhodnutí uvedeme níže, neboť jejich závěry jsou aplikovatelné i za současné právní úpravy.

V rámci rekodifikace je zákaz zneužití výkonu hlasovacího práva zakotven v ustanovení § 212 OZ. Toto ustanovení reflektuje předcházející právní úpravu, byť došlo k jeho přeformulování. Dle tohoto ustanovení v případě, že člen korporace zneužije své hlasovací právo k újmě celku, rozhodne soud, že hlasu takového člena nelze pro určitý případ přihlížet. Právo žádat uvedené soudní rozhodnutí se prekluduje v případě, že nebude uplatněno v objektivní hmotněprávní lhůtě tří měsíců ode dne, kdy ke zneužití hlasu došlo.

Soudní řízení o zneužití hlasovacích práv je odlišné od řízení o vyslovení neplatnosti usnesení nejvyššího orgánu obchodní korporace a není na něm závislé. Pokud ale budou zahájena obě zmíněná řízení, bude s řízením ve věci zneužití hlasovacího práva dle § 88 odst. 4 ZŘS, spojeno i řízení o vyslovení neplatnosti usnesení členské schůze nebo valné hromady, pokud toto zneužití dle žalobních tvrzení zakládá důvod neplatnosti usnesení. Zneužití hlasovacích práv je nepochybně důvodem, který může založit neplatnost usnesení nejvyššího orgánu korporace. Zákon nevylučuje, aby byl podán návrh na vyslovení neplatnosti nejvyššího orgánu korporace bez současného podání návrhu podle § 212 odst. 2 OZ; zda došlo ke zneužití práva či nikoliv bude předběžnou otázkou.²⁶⁷ Nepoctivý výkon práva v tomto případě může být sankcionován neplatností usnesení jako takového.

V praxi může nastat situace, kdy v řízení o návrhu dle § 212 odst. 2 OZ bude vysloveno, že se k určitým hlasům nepřihlíží a původně nepřijaté usnesení bude díky změně poměru hlasů *zpětně* přijato. Pokud je o takovém rozhodnutí nejvyššího orgánu korporace potřeba vyhotovit notářský zápis, bude

---

²⁶⁷ Shodně ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 680.

postupováno dle § 80a odst. 2 NotŘ, dle něhož notář vyhotoví osvědčení o přijetí resp. nepřijetí daného rozhodnutí.²⁶⁸

Níže připomeneme situace, kdy zneužití práva resp. námitka takového zneužití již byly předmětem soudního přezkumu. Nejvyšší soud v rozhodovací praxi uvedl²⁶⁹, že rozšíření zákazu konkurence dohodou všech společníků tak, že bude působit vůči společníkům i poté, co skončí jejich účast ve společnosti, není v rozporu se zákonem ani se zásadami, na kterých spočívá obchodní zákoník. Takový závazek odpovídá zásadě smluvní volnosti a nedochází jím k závažnému zásahu do práv společníků bez jejich souhlasu. Zcela jiná situace ale nastane v případě, že je obdobné ujednání začleněno do společenské smlouvy nikoli na základě shodné vůle všech jejích účastníků, ale na základě váhy hlasů většinového společníka či několika společníků jednajících ve shodě. Nejvyšší soud zdůraznil, že v „*takovém případě bude vždy třeba pečlivě zkoumat podle konkrétních okolností případu, zda nejde o zneužití většinového postavení, což je postup, který je v rozporu se zásadou ochrany minoritních společníků a rovněž se zásadou poctivého obchodního styku, a tedy postup, který může způsobit neplatnost usnesení valné hromady*“. Kritérii, které bude třeba zkoumat, je mj. jakým počtem hlasů a kterých společníků bylo usnesení přijato, případně proč zbývající společník či společníci hlasovali proti, vazba na předmět podnikání společnosti, postavení jednotlivých společníků ve společnosti a velikost rizika hrozícího společnosti z konkurenčního jednání, stejně jako dobu zákazu konkurence.

Z judikatury, která bude i do budoucna použitelná, lze připomenout dále rozhodnutí, dle něhož usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným, kterým většinový vlastník proti vůli menšinového rozhodl převahou svých hlasů tak, že menšinového společníka zbavil určitých práv, která mu byla garantována společenskou smlouvou, a naopak sám na úkor

---

²⁶⁸ V podrobnostech ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 680 a LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1079. Tamtéž srov. názor, jak postupovat v případě, že takovéto „obživlé“ rozhodnutí orgánu obchodní korporace bude v rozporu se zakladatelským právním jednáním či zákonem.

²⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2002, sp. zn. 29 Odo 463/2001.

menšinového společníka získal větší práva, je v rozporu s dobrými mravy.²⁷⁰ Byť v daném případě byl (nesprávně terminologicky) užit korektiv dobrých mravů, svým obsahem se jednání většinového společníka přičilo právě aspektu poctivého a slušného jednání a zákazu zneužití práv.

5.3.2.3   *Ochrana menšiny, zneužití většiny*

Dle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2000, sp. zn. 22 Cdo 871/2000²⁷¹ je nepoctivé, pokud dva ze tří společníků veřejné obchodní společnosti bez souhlasu třetího společníka prodají nemovitost ve vlastnictví této společnosti jiné společnosti, jejímiž společníky jsou, a to za cenu podstatně nižší, než za jakou by ji bylo možno v daném čase a místě prodat, a tak objektivně zmenší majetek společnosti, jakož i podíl třetího společníka na likvidačním zůstatku. Tvrzení, že prodávající sledoval jiné cíle než poškození společníka, je v případě, že k tomuto poškození objektivně došlo, právně nevýznamné s ohledem na objektivní charakter pravidel zásad poctivého obchodního styku.

5.3.2.4   *Nepoctivý výkon práva na zrušení účasti společníka*

V jiném případě²⁷² bylo posuzováno jednání společníka, který se domáhal zrušení společnosti s ručením omezeným podle § 152 odst. 2 obch. zák. z důvodu zakotveného ve společenské smlouvě společnosti, že společnost nevykazuje čistý zisk po dobu delší dvou let. Nejvyšší soud se ztotožnil se závěrem odvolacího i prvoinstančního soudu, že výkonu práva společníka domáhat se zrušení společnosti podle uvedených ustanovení nelze přiznat právní ochranu pro rozpor se zásadami poctivého obchodního styku mj. i proto, že se společník v pozici jednatele krádeží statisícové částky z majetku společnosti podílel na špatných hospodářských výsledcích společnosti. Mezi

---

²⁷⁰ Soudní rozhledy, 2000, č. 5, s. 228.

²⁷¹ V dané věci rozhodoval Nejvyšší soud dvakrát, podruhé s týmiž závěry v usnesení ze dne 16. 11. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3219/2010.

²⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2006, sp. zn. 29 Odo 59/2006.

řádky lze i v tomto rozhodnutí vyčíst ochranu principu, že nikdo se nemůže dovolávat vlastní nepoctivosti.

Právní úprava zrušení společnosti na základě návrhu společníka dle § 241 odst. 2 ZOK je obdobou předcházející právní úpravy. *Mutatis mutandis* jsou tak i právě uvedené závěry použitelné do budoucna.

5.3.2.5 Hodnota vypořádacího podílu společníka

Ve své rozhodovací praxi Nejvyšší soud opakovaně posuzoval okolnosti týkající se vypořádacího podílu společníka. V prvním z citovaným rozhodnutí²⁷³ uvedl, že plyne-li z účetní závěrky, že účetní hodnota čistého obchodního jmění společnosti zjištěného z účetní závěrky je v hrubém nepoměru k jeho skutečné (tržní) hodnotě, je k tomu třeba při stanovení vypořádacího podílu přihlídnout. Uvedené závěry Nejvyšší soud již v tomto rozhodnutí rozšířil i na případ, kdy tyto závěry z účetní závěrky nejen plynou, nýbrž by z ní při řádném zpracování plynout měly. Nejvyšší soud tyto závěry vyslovil na skutkovém podkladě, v němž se údaje obsažené v účetní závěrce vzdalovaly reálným poměrům společnosti k tíži (bývalého) společníka. Uvedené však platí i pro situace přesně opačné, když *„nelze činit rozdílu, zda je soudní přezkum pravdivosti účetní závěrky ku prospěchu společnosti coby dlužníka anebo naopak (bývalého) společníka či jeho právních nástupců, jež jsou ohledně výplaty vypořádacího podílu v postavení věřitelů.“*

V jiném svém rozhodnutí Nejvyšší soud k této problematice podotkl, že zásadám poctivého obchodního styku odpovídá, aby vypořádání mezi společníky bylo poctivé mj. v tom smyslu, aby hodnota vypořádacího podílu společníka, jehož účast ve společnosti skončila, odpovídala hodnotě majetku, připadajícího na jeho obchodní podíl.²⁷⁴ Na tyto závěry navázal ve svém usnesení ze dne 29. 4. 2014²⁷⁵, dle něhož *„poctivost vypořádání mezi*

---

²⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2254/2007. Srov. dále usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 29 Cdo 752/2011.

²⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2007, sp. zn. 29 Odo 513/2005.

²⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3610/2013. Tržní hodnota čistého obchodního majetku společnosti měla dle tvrzení dovolatele být bezmála trojnásobně vyšší než uváděná hodnota vlastního kapitálu. Nejvyšší soud zdůraznil, že princip poctivosti

společníky je obecným kritériem, jímž je soud povinen poměřovat všechny případy, ve kterých má základem pro určení vypořádacího podílu být hodnota vycházející z účetnictví společnosti. Zásada poctivosti vypořádání se prosadí jak v případě, kdy je vypořádací podíl společníka určován podle zákonné úpravy (bez ohledu na její rozhodné znění), tak v případě, kdy způsob určení vypořádacího podílu vyplývá ze společenské smlouvy přebírající znění zákona. Není totiž žádného důvodu činit rozdíl mezi situací, kdy se společníci rozhodnou podřídit otázku určení výše vypořádacího podílu zákonné úpravě, a proto ji ve společenské smlouvě nijak neupraví, a situací, kdy znění zákona převzou do společenské smlouvy.“

Nová právní úprava vypořádací podíl reguluje v ustanovení § 213 ZOK a násl. ve spojení s ustanovením § 36 ZOK. Vypořádací podíl primárně je určen tržní cenou uvolněného podílu (společnost jej má povinnost bezodkladně prodat *nejméně za přiměřenou cenu*), od níž jsou odečteny účelně vynaložené náklady spojené s prodejem a započíst splatné pohledávky za společníkem, jehož účast ve společnosti zanikla (společenská smlouva může tento primární způsob vyloučit). Pokud se takto nepodaří uvolněný podíl prodat, je výše vypořádacího podílu určena dle § 36 odst. 2, odst. 3 ZOK ve spojení s § 214 ZOK. V takovém případě stanoví dispozitivní zákonná úprava výši vypořádacího podílu dle vlastního kapitálu zjištěného z mezitímní, řádné či mimořádné účetní závěrky sestavené ke dni zániku účasti společníka ve společnosti. V případě ale, že se podstatně liší reálná hodnota majetku společnosti od jeho ocenění v účetnictví, musí se vycházet z reálné hodnoty majetku snižené o výši dluhů vykázaných v uvedené účetní závěrce. Podíl připadající na společníka je určen poměrem podílů společníků dle § 36 odst. 4 ZOK.

Jak je vidno, právní úprava vypořádacího podílu doznala určitých změn. Předně je více dispozitivní; předcházející právní úprava umožňovala pouze ji předvídané odchylky. Společenská smlouva může stanovit jiné principy

---

vypořádání vyžaduje, aby pokud má být výše vypořádacího podílu určena z vlastního kapitálu společnosti podle účetní závěrky, takové vypořádání mezi společníky bylo poctivé v tom smyslu, aby hodnota vypořádacího podílu společníka, jehož účast ve společnosti skončila, zásadně odpovídala hodnotě čistého obchodního majetku, připadajícího na jeho obchodní podíl.

vypořádání. S ohledem na výše uvedenou judikaturu však právní úprava vypořádání musí být *poctivá a slušná*. Právní úprava nadto v zásadě přejala judikatorní závěry týkající se určení reálné hodnoty vypořádacího podílu.

Nově jsou stanoveny pevné lhůty pro výplatu vypořádacího podílu (srov. § 213 a 214 ZOK). V rámci soudní praxe k předcházející právní úpravě²⁷⁶ bylo namítáno, že neschválí-li valná hromada účetní závěrku, nevzniká společnosti povinnost vyplatit společníku vypořádací podíl (protože se nestal splatným), tak dlouho, dokud valná hromada účetní závěrku neschválí. Dle Nejvyššího soudu takový závěr byl v rozporu s účelem ustanovení i zásadami poctivého obchodního styku. Společnost by tak totiž mohla oddalovat výplatu vypořádacího podílu prakticky do nekonečna (i až do svého zrušení). Za této situace Nejvyšší soud dovodil, že dnem následujícím po dnu, kdy marně uplynula doba, kdy společnosti (resp. její valné hromadě) vznikla povinnost se účetní závěrkou zabývat, počala běžet lhůta podle § 61 odst. 3 obch. zák., jejímž uplynutím se stává vypořádací podíl splatným. Lze přivítat, že toto soudní rozhodnutí bylo opět novou právní úpravou do určité míry reflektováno. Dle § 214 ZOK by společníkovi měl být vyplacen vypořádací podíl do 4 měsíců od ukončení jeho účasti ve společnosti.

5.3.3 Šikanózní výkon práva

Jedním z aspektů nepoctivosti je i jednání, které je zneužitím práva, jednání, které má šikanózní charakter. Za *šikanózní* byl judikaturou obecně označován takový výkon práva, který poškozuje úmyslně zájmy účastníků občanskoprávních vztahů, aniž by sledoval vlastní prospěch či měl ekonomický základ. Šikanóznost byla zpravidla podřazována pod korektiv dobrých mravů. Ve vztahu k ustanovení § 3 obč. zák., tj. k výkonu práva v rozporu s dobrými mravy, Nejvyšší soud²⁷⁷ judikoval, že skutková podstata šikanózního jednání „*zahrnuje případy výkonu práva směřujícího úmyslně (záměrně) k tomu, aby byla jinému způsobena škoda (případy tzv. šikany), bez*

²⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2005, sp. zn. 29 Odo 85/2005.

²⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. 23 Cdo 951/2011

ohledu na to, že se výkon práva může jevit ve své podstatě jako oprávněný. Přitom platí, že není jednáním proti dobrým mravům, sleduje-li výkon práva vlastní prospěch jednajícího a nikoliv poškození jiného“. Doplnil, že mezi případy úmyslného jednání proti dobrým mravům zakládajícího právo na náhradu škody (dle tehdejšího § 424 obč. zák.) spadá jednání vykazující znaky zákeřnosti, msty, bezohlednosti a nepřiměřené ziskuchtivosti. Byť byly tyto závěry vysloveny ke korektivu dobrých mravů, jejich část lze využít i pro princip poctivosti a slušnosti. (Výše bylo argumentováno ve prospěch překryvu principu dobrých mravů a poctivosti a slušnosti – například motivy ziskuchtivosti a bezohlednosti mohou být i v rozporu se zásadami poctivosti a slušnosti, oproti tomu motivy msty pak zpravidla budou podřaditelné pod rozpor s dobrými mravy). Je totiž nepoctivým jednáním, jehož primárním účelem je šikana druhého účastníka. Tento názor ostatně vyplývá i z níže uvedených konkrétních rozhodnutí Nejvyššího soudu.

V Nejvyššího soudem ²⁷⁸ posuzovaném případě pošta formálně vzato nedoručila peníze osobě žalobcem označené za adresáta, která neexistuje, nicméně je doručila osobě existující a ztotožnitelné s osobou pouze chybně označenou. Peníze obdržela osoba, již žalobce drobně zkomolil jméno, a to nikoli v omylu, ale úmyslně s cílem přivodit poště odpovědnost za škodu v rozsahu poukázané částky, čímž by kompenzoval snížení svého majetkového stavu založeného soudním rozhodnutím (dle něhož adresátovi peněz finanční částku poukazoval). Žalobce sám uváděl, že tak učinil, aby „*si vyzkoušel poštu, jak se v takové situaci zachová*“. Takové jednání bylo označeno za šikanózní a byl použit korektiv dobrých mravů.

Poměrně častým případem, kdy bylo posuzováno, zda nejde o šikanózní výkon práva, byla postoupení pohledávek, obzvláště v souvislosti s (ne)existencí mnohosti věřitelů jako jedné ze zákonných podmínek úpadku. V usnesení ze dne 30. června 2004²⁷⁹ Nejvyšší soud vysvětlil, že pro závěr, že postoupení části pohledávky před podáním návrhu na prohlášení konkursu bylo

---

²⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 07. 2012, sp. zn. 25 Cdo 4791/2010.

²⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 365/2002, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 7, ročník 2004, pod číslem 141.

šikanózním jednáním věřitele dlužníka, je ve svém souhrnu významné zejména v jakém časovém horizontu před podáním návrhu na prohlášení konkursu k postoupení části pohledávky došlo, jaký ekonomický cíl byl účastníky transakce sledován, a zda postupník a postupitel nejsou společnostmi personálně a ekonomicky propojenými. (Ekonomický smysl pak má i transakce, podle které je část pohledávky postoupena za úplatu ve výši odpovídající takto postoupené části jistiny. Je tomu tak proto, že na postupníka s postoupenou částí pohledávky přechází i odpovídající část jejího příslušenství). Na toto své rozhodnutí navázal dne 11. 10. 2006²⁸⁰, kdy vyjádřil názor, že pro závěr, zda došlo k postoupení pohledávky výlučně z důvodu šikany dlužnice, má zjištění, že *„původní pohledávku navrhuující věřitelka od roku 2001 neúspěšně vymáhala v exekučním řízení, význam potud, že se jím vylučuje jako možný motiv postoupení části pohledávky snaha navrhuující věřitelky dosáhnout úhrady nevymahatelné pohledávky s vyloučením nalézacího řízení (srov. R 44/2001); toho, kdo má k dispozici exekuční titul, z takového záměru podezírat nelze.“* V dané věci Nejvyšší soud uzavřel, že pouze z toho, že k postoupení došlo necelých 5 měsíců před podáním návrhu na prohlášení konkursu, nelze učinit závěr, že úmyslem navrhuující věřitelky bylo navodit uměle stav úpadku dlužníka.

5.3.3.1 Šikanózní výkon práva na informace resp. plnění informační povinnosti

Šikanózním bylo i jednání, kterým bylo společníkovi společnosti s ručením omezeným umožněno realizovat výkon práva na informace z listin společnosti toliko jejich opisováním. Nejvyšší soud²⁸¹ ve shodě se soudem odvolacím uvedl, že tento způsob plnění informační povinnosti se jeví jako šikanózní, neodpovídající současné běžné praxi ani co do formy, ani co do rozsahu. Nediskriminačním a vyhovujícím způsobem by bylo umožnění nahlédnutí do listin včetně případného pořízení jejich kopií.

---

²⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 1210/2004.

²⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2012, sp. zn. 29 Cdo 703/2011.

Oproti tomu šikanózní byl výkon práva společníka společnosti s ručením omezeným na informace resp. účastnit se valné hromady za situace, kdy mu společnost výkon jeho práva umožnila nahlížením do požadovaných listin a ve zbylém rozsahu mu sdělila, že informace budou poskytnuty na valné hromadě společnosti. Společník se této valné hromady ale opětovně bezdůvodně neúčastnil, tudíž zčásti splnění informační povinnosti zmařil svým jednáním sám. Kromě toho společník svým chováním ztížil chod společnosti a omezil výkon práv ostatních společníků. Z toho důvodu odvolací a následně i Nejvyšší soud dospěl k závěru, že společník v tomto případě zneužil svého práva neúčastnit se valné hromady.²⁸²

Stejně tak Nejvyšší soud²⁸³ upozornil na to, že za šikanózní, tj. v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku jsou, považuje výkon práva na vysvětlení záležitostí týkajících se společnosti, kterým akcionář ve skutečnosti nesměruje k získání informací nezbytných pro hlasování o navržených usneseních, nýbrž k jiným, zákonem nepředpokládaným, cílům (např. obstrukci jednání valné hromady či „zvýšení“ ceny za prodej jím vlastněných akcií. Nejvyšší soud upozornil na to, že na šikanóznost výkonu práva akcionáře na informace zásadně nelze usuzovat pouze z vyššího počtu žádostí o vysvětlení. *„Nezbytné je současně posoudit obsah a formu žádostí akcionáře, a to i v jejich vzájemné souvislosti, význam, jaký podání vysvětlení má pro posouzení předmětu jednání valné hromady, jakož i význam samotného předmětu jednání valné hromady pro společnost a její akcionáře (test proporcionality), popř. i další v úvahu přicházející skutečnosti, z nichž by bylo možno dovodit, že akcionář jedná šikanózně.“* V tomto případě Nejvyšší soud dospěl k závěru, že položení přibližně padesáti dotazů samo o sobě neznamená šikanózní výkon práva a vytkl nalézacím soudům, že se řádně nezabývaly tím, zda dotazy akcionáře směřují k osvětlení toho, jak vznikla ztráta společnosti, tj. k získání informace, která souvisí se schvalováním účetní závěrky²⁸⁴.

---

²⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2006, sp. zn. 29 Odo 960/2005.

²⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3284/2012.

²⁸⁴ Dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 1. 2002, sp. zn. 29 Odo 400/2001, je možné uzavřít, že žádá-li akcionář v souvislosti se schválením účetní závěrky o vysvětlení, které směřuje k získání informací, jak vznikla ztráta společnosti vyplývající ze schvalované účetní

Tato rozhodnutí jsou použitelná opět *mutatis mutandis* i pro současný právní stav. Klíčové jsou zejména obecné vývody Nejvyššího soudu ohledně charakteru jednání jako šikanózního. Od nich není důvodu se odchýlovat.

---

závěrky, má na poskytnutí takové informace právo, neboť jde o informaci související se schvalováním účetní závěrky.

V usnesení ze dne 29. 8. 2001, sp. zn. 29 Odo 71/2001, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 11, ročník 2001, pod číslem 138, Nejvyšší soud upozornil, že právo akcionáře požadovat na valné hromadě vysvětlení a klást na ní dotazy není neomezené, a tedy i pro ně se uplatní ustanovení § 265 obch. zák.

6 Vybrané případy současného využití pojmu dobré víry v obchodních vztazích

6.1 Nabytí od neoprávněného

6.1.1 Úvod

Občanské právo tradičně stálo a stojí na zásadě *nemo plus iuris transfere potest quam ipso habet*, tedy že nikdo nemůže převést více práv, než sám má, uplatňované zejména ve vztahu k převodu práva vlastnického. Základním předpokladem převodu tak je, že převodce je vlastníkem převáděného práva (*dominium auctoris*). Z této obecné zásady existují výjimky zejména pro převody, kdy převodce je oprávněn právo převést na základě jiného právního titulu, typicky smlouvy (například komise). Podstatnou výjimkou je pak umožnění nabytí vlastnického práva od neoprávněného převodce, kdy v této specifické situaci proti sobě stojí ochrana dobré víry nabyvatele oproti zájmu na právní jistotě v právních vztazích. Umožnění nabytí vlastnického práva od neoprávněného převodce významným způsobem zasahuje do ústavněprávně chráněného vlastnického práva původního vlastníka. Důsledkem nabytí od neoprávněného totiž je vznik vlastnického práva nabyvatele a jeho pozbytí původním vlastníkem.²⁸⁵

Na úvod k této problematice je nutné poznamenat, že níže rozebíraná ustanovení směřují k věcně-právnímu vyřešení situace, kdy převodce není oprávněn s věcí disponovat za účelem jejího převodu. Obligační účinky tato ustanovení neřeší. Ve smyslu § 1760 OZ pak platnosti závazku nebrání, pokud strana nebyla při uzavření smlouvy oprávněna nakládat s tím, co má být plněno²⁸⁶ (obligačním důsledkem takové situace je prodlení se všemi následky; nabytí vlastnického práva od nevlastníka (tj. i splnění účelu smlouvy) je pak v zásadě výjimkou z tohoto obecného pravidla, neboť nabyvatel vlastnické právo nabude a tedy závazek k němu bude „splněn“).

---

²⁸⁵ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. 29 Cdo 2287/2008 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 67/2009.

²⁸⁶ Blíže HULMÁK, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 198 a násl.

Podmínky pro uplatnění výjimky z ochrany jeho vlastnického práva proto musí vyhovovat z hlediska čl. 4 odst. 4 a čl. 11 Listiny základních práv a svobod a být v souladu s Ústavním soudem aplikovaným testem proporcionality²⁸⁷. Jak Ústavní soud ČR sám uvádí, je vždy potřeba *najít praktickou konkordanci mezi protikladně působícími principy ochrany dobré víry nabyvatele a ochrany vlastnického práva původního vlastníka, tak, „aby zůstalo zachováno maximum z obou, a není-li to možné, pak tak, aby výsledek byl slučitelný s obecnou představou spravedlnosti.“*²⁸⁸

Jednou ze základních výjimek ze zásady *nemo plus iuris* bylo a je v oblasti obchodního styku nabytí od neoprávněného. Základní ustanovení § 446 obch. zák. stanovilo, že kupující nabude vlastnické právo ke kupovanému zboží i tehdy, pokud prodávající nebyl vlastníkem prodávaného zboží, ledaže v době, kdy kupující měl vlastnické právo nabýt, věděl nebo vědět měl a mohl, že prodávající není vlastníkem a že není ani oprávněn zbožím nakládat za účelem jeho prodeje. Jinými slovy kupující, který byl *v dobré víře*, nabyl dle obchodního zákoníku vlastnické právo ke zboží i od neoprávněného (typicky nevlastníka). Toto ustanovení bylo specifické jen pro obchodněprávní vztahy – v občanskoprávních vztazích nebylo použitelné.

BEJČEK k této dvoukolejnosti zcela správně kriticky uvedl, že *„v rámci jednoho právního řádu existují dvě diametrálně odlišná řešení a jejich použití závisí jen na tom, zda jde o vztah obchodněprávní či občanskoprávní. Takový rozpor nemá nic společného s vědeckými argumenty“*²⁸⁹.

Další významnou výjimkou v obchodním styku bylo umožnění nabytí vlastnického práva od neoprávněného k majetku zcizenému v rozporu s §

---

²⁸⁷ Test proporcionality spočívá v posouzení následujících otázek: Je sledovaný cíl legitimní a je nezbytný ve svobodné demokratické společnosti? Je dáno racionální spojení mezi cílem a prostředky vybranými k jeho prosazení? Existují alternativní způsoby dosažení cíle, jejichž využití by učinilo zásah do základního práva méně intenzivní, popř. jej zcela vyloučilo? K podrobnostem srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04 (věnující se omezení způsobilosti k právním úkonům) či jeho nález ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94, publikovaný pod č. 214/1994 Sb. N 46/2 SbNU 57 (věnující se přípustnosti důkazu anonymního svědka v trestním řízení), kde zřejmě poprvé došlo k podrobnému vyložení jednotlivých prvků testu proporcionality.

²⁸⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. II. ÚS 165/11.

²⁸⁹ Srov. FALDYNA, F. a kol., Obchodní zákoník s komentářem. II. díl. 1. vydání. Praha: Codex 2000, s. 332.

196a odst. 1 až 3 obch. zák. ve spojení s § 196a odst. 6 obch. zák. za přiměřeného užití § 446 obch. zák.²⁹⁰, nabytí movitého majetku, který je součástí podniku (nebo jeho části) od neoprávněného ve smyslu § 483 odst. 3 obch. zák. či v rámci smlouvy o dílo dle § 554 obch. zák.

Výjimky ze zásady, že nikdo nemůže převést více práv, než sám má, našla však své projevy i ve zvláštních právních předpisech.²⁹¹ Obecně vzato byla tato výjimka, jak plyne z právě uvedeného, převážně v obchodních vztazích, kdy byla Ústavním soudem shledána ústavně konformní²⁹². Jak uvádí důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, „z hlediska čl. 11 Listiny základních práv a svobod se tedy nejeví jako odůvodněné odchýlit se od právního pravidla založeného § 446 obchodního zákoníku, nýbrž upravit je jako pravidlo obecného dosahu, které nečiní rozdíl mezi podnikatelem a spotřebitelem“.²⁹³

Na úvod je potřeba připomenout, že nabytí od neoprávněného je originálním způsobem nabytí vlastnického práva. V případě nabytí od neoprávněného nový vlastník nenabude vlastnické právo odvozeně od převodce, neboť tomu vlastnické právo nesvědčilo. Jak k této věci trefně poznamenávají SEDLÁČEK a ROUČEK: „chybí oba podstatné znaky nabývání derivativního: nový vlastník

---

²⁹⁰ Vzhledem k tomu, že předmětné ustanovení znělo: „*Byl-li majetek nabytý v rozporu s odstavci 1 až 3 dále zcizen, použije se ustanovení § 446 přiměřeně.*“, výslovně nelimitovalo dosah ochrany nabyvatele pouze věcí movitých (ale hovořilo obecně o majetku), bylo možné dovodit, že ochrana se vztahuje na nabytí jakéhokoli majetku, tj. i věcí nemovitých či pohledávek. Svým dosahem tak bylo předmětné ustanovení velmi široké a tím také unikátní. Srov. shodně: ČECH, P.: Hlavní změny v obchodním zákoníku po 1. lednu 2012. Právní rádce, 2012, č. 1.

²⁹¹ Uveďme pouze příkladem: nabytí cenného papíru dle § 20 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, účinného do 31. 12. 2013; nabytí investičního nástroje dle § 96 odst. 3 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu; nabytí směnky dle čl. I § 16 odst. 2 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový (který je zajímavý tím, že princip presumpce dobré víry částečně modifikuje „zlou vírou“ a hrubou nedbalostí; nabytí vydražené věci ke dni udělení příklepu zaplacením nejvyššího podání v nedobrovolné dražbě v rámci výkonu rozhodnutí prodejem movité věci dle § 329 odst. 7 OSŘ; nabytí věci ve veřejné dražbě dle § 30 či § 53 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách; prodej majetku z majetkové podstaty insolvenčním správcem v rámci insolvenčního řízení dle § 225 odst. 4 až 6 zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon); nabytí věci od nevlastníka, který byl však jako vlastník označen rozhodnutím soudu prvního a druhého stupně, jež bylo v rozporu s hmotným právem, a to v mezidobí od rozhodnutí odvolacího soudu do rozhodnutí dovolacího soudu, dle § 243d odst. 2 OSŘ.

²⁹² Dle nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 13. 6. 2006 ve věci návrhu na zrušení ustanovení § 446 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, č. 452/2006 Sb. je daná výjimka „plně odpovídá kautelám plynoucím z principu proporcionality“.

²⁹³ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku, konsolidované znění, s. 289, dostupné ke dni 27. 5. 2015 na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-OZ-konsolidovana-verze.pdf/>.

nenabývá vlastnictví proto, že je před ním měl někdo jiný, a jeho vlastnické právo jest nezávislé na vlastnickém právu předchůdcově“²⁹⁴. Vlastnické právo nabyvateli vzniká *ex lege* při splnění zákonných podmínek.

6.1.1.1 Právní úprava nového občanského zákoníku

V současné době je nabytí od neoprávněného v novém občanském zákoníku upraveno v části třetí, hlavy druhé, dílu 3, oddílu 2, pododdílu 7. Je rozšířené i mimo tradiční obchodní závazkové vztahy.²⁹⁵ Na základě ustanovení § 1109 OZ se vlastníkem věci stane ten, kdo získal věc, která není zapsána ve veřejném seznamu, a byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře v oprávnění druhé strany vlastnické právo převést na základě řádného titulu, pokud k nabytí došlo k zákonem vymezených případech:

- a) ve veřejné dražbě;
- b) od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku;
- c) za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil;
- d) od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno;
- e) při obchodu s investičním nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenými na doručitele;
- f) při obchodu na komoditní burze.

Ve smyslu § 1110 OZ dochází k nabytí od neoprávněného k použité movité věci za úplatu od podnikatele v rámci jeho běžné podnikatelské činnosti.

Na daná ustanovení navazuje § 1111 OZ, který obsahuje *generální klauzuli* nabytí od neoprávněného. Dle tohoto ustanovení ten, kdo prokáže dobrou víru v oprávnění převodce převést vlastnické právo k movité věci, stane se jejím vlastníkem. K získání této věci má nastat za jiných okolností, než je uvedeno v § 1109 nebo § 1110 OZ.

---

²⁹⁴ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J.: Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl druhý. Praha: V. Linhart, 1935, s. 319.

²⁹⁵ Srov. § 262 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, účinného do 31. 12. 2013.

Obecně je nutno k tématu ihned na úvod podotknout, že předmětná ustanovení jsou kogentní. Nelze se tak od nich vzhledem k ustanovení § 978 OZ *a contrario* odchýlit.

6.1.1.2 Širší aplikační dosah nabytí od neoprávněného

Předně je třeba připomenout, že nabytí od neoprávněného bylo dle § 446 obch. zák. limitováno na případy kupní smlouvy, rozšířené na základě výslovného zákonného ustanovení obdobnou aplikací i na smlouvu o dílo, majetek, jež je součástí podniku či jeho části a převody dle § 196a odst. 6 obch. zák. Analogická aplikace ustanovení na jiné případy byla vyloučena.²⁹⁶ V rámci nové úpravy nabytí od neoprávněného došlo nejen *k rozšíření úpravy i mimo tradiční obchodněprávní styk, k rozšíření o tituly nabytí, ale vzhledem k předdefinování právního pojmu věci²⁹⁷ je větší i nepřímý věcný dosah níže uvedených ustanovení.*

Věci se podle § 496 OZ dělí na hmotné a nehmotné, což jsou *práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty*. Za věci (nehmotné) tak nově jsou považovány například pohledávky, investiční nástroje, zaknihované cenné papíry, práva průmyslového vlastnictví, nájemní právo apod.

Je otázkou, zda se ochrana nabytí od neoprávněného skutečně vztahuje na všechny věci nehmotné, zejména pohledávku. DOBROVOLNÁ v rámci Beckova komentáře k občanskému zákoníku vzhledem k níže uvedenému a komparativnímu hledisku dospívá k názoru, že nabytí od neoprávněného nelze na případy nabytí pohledávky aplikovat. Důvodem dle jejího názoru je to, že dispozice s pohledávkou má svá určitá specifika a je zvláště upravena v ustanoveních, která se týkají obligačních práv, dle nichž například převod pohledávky probíhá podle ustanovení o postoupení pohledávky, což je institut právě závazkového práva, na který dle citovaného komentáře v zásadě nelze aplikovat ustanovení o právech věcných²⁹⁸. Je pravdou, že pohledávky mají

---

²⁹⁶ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. 29 Cdo 2287/2008.

²⁹⁷ Věci se dle ustanovení § 489 OZ rozumí vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.

²⁹⁸ Srov. Komentář zpracovaný DOBROVOLNOU, E. k ustanovení § 1109 a násl. v SPÁČIL, J. a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474), Praha: C. H. Beck, 1. vydání, 2013, s. 366.

svá specifika. Na druhou stranou jsou nesporně věci, kdy ustanovení regulující nabytí od neoprávněného hovoří zcela obecně právě o věci. Klíčem k řešení této otázky bude ustanovení § 979 OZ, dle něhož se ustanovení části třetí, hlavy II. nového občanského zákoníku použijí na věci hmotné i nehmotné. Na práva *však jen potud, připouští-li to jejich povaha a neplyne-li ze zákona něco jiného*. Autorka je toho názoru, že ustanovení o postoupení pohledávky v tomto směru neobsahují zvláštní ustanovení, která by aplikaci nabytí od neoprávněného vylučovala. Povaha pohledávky pak aplikaci daného ustanovení umožňuje zcela stejně, jako je tomu například u investičního nástroje, který je zcela zřejmě do zákonného dosahu ustanovení zahrnut.

DOBROVOLNÁ k podpoření svého názoru dále zdůrazňuje to, že pohledávku nelze mít fyzicky mít u sebe, „což vylučuje domněnku, že ten, kdo má věc u sebe, je jejím vlastníkem (legitimační funkce držby), jakožto jeden z nejvýznamnějších ukazatelů dobré víry nabyvatele“²⁹⁹. Pokud jde o zkoumání dobré víry nabyvatele, není tento argument na místě. Je totiž potřeba připomenout, že držet je možné i právo. V takovém případě není držba hmotná, ale spočívá v jiném aspektu. Právo totiž ve smyslu § 989 OZ drží ten, kdo *je počal vykonávat jako osoba, již takové právo podle zákona náleží, a komu jiné osoby ve shodě s ním plní*. Držba je charakterizována jako faktická moc nad věcí a vůle nakládat s ní jako s vlastní. I v případě pohledávky lze proto hovořit o ujmoutí se držby. Na rozdíl od autorů komentáře proto otázka držby spíše podporuje závěr, že nabytí od neoprávněného se vztahuje i na pohledávku.

S ohledem na vše výše uvedené dle názoru autorky neexistuje přesvědčivý argument pro vyloučení možnosti nabytí pohledávky od neoprávněného za podmínek uvedených v ustanovení § 1109 a násl.

6.1.1.3 Možnost analogického užití nabytí od neoprávněného

Je možné analogické užití ustanovení občanského zákoníku regulujících nabytí od neoprávněného i na jiné, než výslovně regulované situace? Je nutné

---

²⁹⁹ Op. cit. sub 298, s. 366.

si uvědomit, že se jedná o poměrně výrazný zásah do ochrany vlastnického práva a výjimku z této ochrany. Jeho účelem je poskytnout ochranu dobrověrnému nabyvateli, avšak pouze za splnění určitých zákonem předem daných kritérií. Z tohoto důvodu je potřebné se přiklonit k závěru, že extenzivní výklad ustanovení § 1109 a násl. OZ nepřichází v úvahu, stejně jako jeho analogická aplikace. Použitelné jsou v tomto ohledu dle názoru autorky závěry Nejvyššího soudu ze dne 18. 8. 2011 sp. zn. 29 Cdo 1955/2010 učiněné ve vztahu k § 446 obch. zák. Dle tohoto rozhodnutí je právní úprava nabytí od nevlastníka výjimkou z obecné právní zásady, podle níž nikdo nemůže převést na druhého více práv, než má sám. *„Z povahy výjimky pak plyne, že ustanovení o výjimce nelze vykládat rozšiřujícím způsobem a lze je aplikovat pouze v případech, pro něž byla výjimka konstruována.“*³⁰⁰

K ustanovení § 446 obch. zák. se opakovaně vyjádřil i Ústavní soud ČR. Ve svých rozhodnutích³⁰¹ dovedl shodně s výše uvedeným, že ustanovení § 446 obch. zák. představuje zásah do práva vlastnit majetek (garantovaného v čl. 11 Listiny základních práv a svobod) a dává přednost ochraně dobré víry a jistoty účastníků specifikovaných obchodněprávních vztahů. Vzhledem k tomu, že jde o omezení jednoho ze zcela elementárních práv, je ustanovení nutné vykládat tak, aby *„byla šetřena podstata vlastnického práva a aby takové omezení nebylo zneužíváno k jiným účelům, resp. aby takové zneužívání nebylo ze strany soudu přijatým výkladem tolerováno či aprobováno“*³⁰².

---

³⁰⁰ Uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu bylo přijato ve věci posouzení analogické aplikace na vztahy vzniklé dle ustanovení tehdejšího § 196a odst. 3 obch. zák. (Skutkově se měla věc tak, že došlo nejprve k převodu nemovitosti mezi společností a osobou jí blízkou, kdy sjednaná kupní cena převyšovala jednu desetinu upsaného základního kapitálu společnosti. V rozporu s § 196a odst. 3 obch. zák. nebyla kupní cena stanovena na základě posudku znalce jmenovaného soudem, ani nedošlo ke schválení převodu valnou hromadou. K zápisu vlastnického práva převodce do evidence katastru nemovitostí došlo. Následně převodce nemovitost dále převedl. V případě pak šlo o zejména posouzení ochrany nabyvatele a skutečného vlastníka). Obdobné závěry ve vztahu k aplikačnímu dosahu výjimek srov. odůvodnění usnesení Ústavního soudu ze dne 5. února 2004, sp. zn. II. ÚS 624/2002 či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. 29 Cdo 2287/2008, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 67/2009.

³⁰¹ Nálezy Ústavního soudu ze dne 28. 8. 2001, sp. zn. IV. ÚS 112/2001, ze dne 26. 8. 2003, sp. zn. I. ÚS 437/02 či ze dne 13. 6. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 75/04.

³⁰² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. 29 Cdo 2287/2008. Obdobné závěry přijal Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 18. 8. 2011, sp. zn. 29 Cdo 2018/2011.

Výše uvedená rozhodnutí jsou aplikovatelná i na současnou právní úpravu, pokud jde o omezení možnosti rozšiřovat užití ochrany dobrověrného nabytí na jiné než zákonem výslovně upravené případy.

6.1.1.4 Zkoumání dobré víry

Základním předpokladem nabytí od neoprávněného je *existence dobré víry* nabyvatele v oprávnění převodce vlastnické právo převést. Dobrá víra je objektivizovaným přesvědčením nabyvatele o této skutečnosti. Dobrá víra proto bude zcela správně posuzována nikoli s ohledem na subjektivní vnímání, ale ve vztahu ke všem okolnostem (a měřítku toho, co mohlo z těchto okolností být usuzováno). Dle rakouské právní úpravy, která je v tomto ohledu inspirací zákonodárce, například není dobrá víra dána tehdy, když vlastník věci prokáže, „že nabyvatel musel mít důvodné podezření, že zcizitel není vlastníkem, a to na základě povahy věci, její nápadně nízké ceny nebo známých osobních vlastností jeho (nabyvatele) právního předchůdce, z jeho podnikání nebo jiných okolností, pak se nabyvatel nemůže stát vlastníkem věci“³⁰³.

Dobrá víra bude v případech taxativně jmenovaných v ustanovení § 1109 OZ a § 1110 OZ presumována vzhledem k obecnému ustanovení § 7 OZ. V rámci generální klauzule nabytí od neoprávněného dle § 1111 OZ je zakotvena výjimka z této obecné presumpce – naopak tak dobrou víru v oprávnění převodce právo převést bude muset nabyvatel prokazovat. Autorka upozorňuje, že tento její názor je v rozporu se závěry komentářové literatury, která dovozuje, že naopak nabyvatel by měl prokazovat okolnosti, za kterých nabyl vlastnické právo. „Je to právě on, kdo má k podání důkazu o existenci své dobré víry nejbližší. Nelze ukládat vlastníkově, aby dokazoval skutečnosti, které se odehrály ve vztahu mezi převodcem a nabyvatelem“³⁰⁴. Tento závěr je dle názoru autorky dovozen v rozporu se zněním zákona a jednoho z nových základních principů – presumpce dobrověrného a poctivého jednání. Stejně

---

³⁰³ Srov. SPÁČIL, J. a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 369.

³⁰⁴ Op. cit. sub 298, s. 372.

tak dle ustanovení § 994 OZ je zákonem zakotvena korespondující domněnka řádné, poctivé a pravé držby. Pro dovození opačného názoru není v zákoně podklad. Naopak, v případě, že zákonodárce chtěl projevit opačnou vůli, učinil tak výslovně – srov. ustanovení § 1111 OZ.

Je pravdou, že dokazování, že nabyvatel nebyl v dobré víře, nebude pro vlastníka snadné. Na druhou stranu se jedná o prokázání dobré víry vzhledem ke všem okolnostem. Z výše uvedené judikatury a rakouské inspirace je například možné dovodit, že o absenci dobré víry by mělo jít i tehdy, když bude sjednána neúměrně nízká cena, která bude budit podezření, nebudou předány příslušné doklady k věci či její příslušenství. Bude proto potřeba soustředit se na objektivní aspekty jednání a z nich dovodit absenci dobré víry. Jakkoli je důkazní břemeno v tomto ohledu zatížením vlastníka, prokázání absence dobré víry je možné. V případě nabytí od neoprávněného se nadto jedná o zákonem danou restriktivní výjimku z ochrany vlastnického práva. I s ohledem na tuto skutečnost je možné se přiklonit k nesení důkazního břemene ohledně absence dobré víry vlastníkem.³⁰⁵

S uvedeným komentářem je však možné souhlasit v tom, že nabyvatel by měl tvrdit všechny okolnosti rozhodné k užití benefícia nabytí od neoprávněného. Dovožeme proto, že by měl také tvrdit (nikoli však již prokazovat), že byl v dobré víře ve smyslu daných ustanovení občanského zákoníku.

---

³⁰⁵ Není proto na místě tvrzení autorů citovaného komentáře, že „jistě tak není nepřiměřeným uložit mu důkazní břemeno, zvláště za situace, kdy nabytí od neoprávněného by mělo být spíše výjimkou ze zásady ochrany vlastnického práva. Zejména pak v obchodním styku je zpravidla nepřiměřené požadovat po vlastníkově, aby prokázal, za jakých okolností byla uzavřena převodní smlouva.“ Jakkoli se totiž může zdát, že by měl právě nabyvatel prokazovat svou dobrou víru, zákon v tomto směru stanoví (jednoznačně) opačné pravidlo. Op. cit. sub 298, s. 372.

Je nutné nicméně připomenout závěry Ústavního soudu ČR vyjádřené v nálezu ze dne 13. 6. 2006, publikovaném pod č. 452/2006 Sb., ve věci návrhu na zrušení § 446 obch. zák. (ve znění zákona č. 370/2000 Sb.³⁰⁵). V rámci tohoto rozhodnutí se Ústavní soud přiklonil ke konformitě § 446 obch. zák. s ústavně garantovanou ochranou vlastnického práva. Varoval však před absolutizací povinnosti třetí osoby prokazovat, že kupující *věděl*, že prodávající není oprávněn věc převést. V tomto směru je proto třeba zdůraznit, že absence dobré víry je dána i tehdy, když je možné o ní pochybovat s ohledem na všechny okolnosti případu. Pokud tak například bude kupující mít indicie o tom, že původní vlastník věci trpěl v době převodu na prodávajícího duševní poruchou, nebude moci být v dobré víře ve vztahu ke všem okolnostem.

Důvodová zpráva správně uvádí, že zkoumání dobré víry zahrnuje posouzení, zda se nabyvatel ujal držby věci³⁰⁶. Držbou pak rozumíme vůli nakládat s věcí jako s vlastní a faktickou moc nad věcí – moc či také panství nad věcí.

Předmětné ustanovení nestanoví výslovně, k jakému okamžiku je nezbytné dobrou víru nabyvatele zkoumat. Nabyvatel nicméně musí být v dobré víře v okamžiku nabytí vlastnického práva, což v případě věci movité je nově – není-li upraveno jinak – v době *uzavření smlouvy*. Dříve bylo nabytí vlastnického práva vázané na odevzdání věci, a též k tomuto okamžiku byla zkoumána dobrá víra. ROUČEK A SEDLÁČEK k této problematice uvádí, že: „*bona fides musí býti u nabyvatele v době nabytí, tedy v době odevzdání věci movité, nikoli též v době zcizení (tj. v době, kdy nabyl titulu, např. v podobě smlouvy)*.“³⁰⁷ Obecně je možné uvést, že nabyvatel musí být v dobré víře v době uzavření právního úkonu až *do dokončení (účinnosti) převodu* vlastnického práva. Následná ztráta dobré víry po nabytí věci od neoprávněného nemá zásadně na nabytí a existenci vlastnického práva vliv, což ostatně odpovídá zásadě „*mala fides superveniens non nocet*“.

Ve vztahu ke zkoumání dobré víry dle nového kodexu je možné použít výše uvedené závěry soudní praxe. Ač byly učiněny ve vztahu k předcházející právní úpravě, jejich obecné závěry jsou vzhledem obdobnosti právní úpravy *mutatis mutandis* aplikovatelné.

Obvyklá, běžná opatrnost

Zkoumání dobré víry je především nutné vztáhnout k *obvyklé, běžné opatrnosti*. Dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011³⁰⁸ proto posouzení dobré víry nemůže vycházet jen z posouzení subjektivních představ držitele. Dobrá víra držitele musí být v dané věci posuzována i z hlediska, zda držitel při zachování náležité opatrnosti, kterou lze s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu po každém subjektu práva požadovat, měl

---

³⁰⁶ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (§ 1101, v legislativním procesu označen jako § 1109).

³⁰⁷ *Op. cit. sub 294*, s. 320.

³⁰⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 22 Cdo 877/2009.

nebo mohl mít pochybnosti, že užívá pozemek, jehož vlastnictví nenabyl. „Oprávněným držitelem je držitel, který věc drží v omluvitelném omylu, že mu věc patří. Omluvitelný je omyl, ke kterému došlo přesto, že držitel postupoval s obvyklou mírou opatrnosti, kterou lze se zřetelem k okolnostem konkrétního případu po každém požadovat.“ S ohledem na tyto závěry pak opětovně³⁰⁹ dovodil, že i pokud je nabyvatel přesvědčen, že k nabytí vlastnického práva k nemovitosti postačuje ústní smlouva, nemůže být s ohledem na obvyklou míru opatrnosti v dobré víře.

Obdobně vyznívají i závěry rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Cdon 1925/97, publikovaného v Soudních rozhledech č. 4/1999 pod č. 44, dle něhož držitel, který se uchopil držby nemovitostí na základě smlouvy o jejich převodu, kterou však převodce a/nebo nabyvatel nepodepsal, nemůže být v dobré víře ve vztahu ke všem okolnostem. Stejně tak nebyla shledána dobrá víra kupujícího v případě³¹⁰, když „v době realizace koupě vozidla žalovaný věděl, že předmětný nákladní automobil nebyl provozován na veřejných komunikacích, neboť registrační značky byly skartovány, že byla provedena změna barvy, že na elektroinstalaci pod spínací skříňkou bylo patrné jejich rozpojení a následné spojení a že byly vyměněny zámky. Dále žalovanému nebyl znám původ předmětného vozidla, původně mělo procházet z Německa a žalovaný též věděl, že je třeba dát do pořádku doklady, tedy věděl o problémech s doklady k vozidlu a o nejasném původu vozidla“. Za takové situace měl a mohl vědět, že prodávající není vlastníkem vozidla.

Jako vhodný příklad přísnosti zkoumání dobré víry je možné uvést usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3.7.2013, sp. zn. 28 Cdo 3899/2012. Jednalo se o posouzení převodu vlastnického práva k automobilu na základě kupní smlouvy, k jejímuž uzavření neměla být osoba jednající za společnost dle příslušných ustanovení tehdejšího občanského zákoníku oprávněna. Nabyvatelka se dovolávala své dobré víry v toto oprávnění jednat; nabyvatelka

---

³⁰⁹ V rozhodnutí Nejvyššího soudu 2 Cdon 568/96, publikovaném v Soudních rozhledech č. 5/1999 pod č. 62 bylo dovozeno, že například kupující není v dobré víře v případě, že kupní smlouva na nemovitost byla uzavřena jen ústní formou a není tak přítomna jedna ze základních náležitostí daného právního úkonu. Právně byl stav kupujícího kvalifikován jako neomluvitelný právní omyl.

³¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2007, sp. zn. 32 Odo 10/2006.

byla podnikatelkou, jejíž převažující činností byl pronájem vozidel a nijak si neověřila, kdo je oprávněn jednat za prodávající právnickou osobu. Nejvyšší soud zopakoval závěr, že *„v situacích, kdy existují o dobré víře kupujícího sebemenší pochybnosti, je nutné, aby kupující prokázal, že využil všechny dostupné prostředky k tomu, aby se přesvědčil, že prodávající je vskutku oprávněn převést vlastnictví k předmětné věci, a že tedy byl v této souvislosti skutečně v dobré víře“*.

Z jiného rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2007, sp. zn. 32 Odo 1411/2005³¹¹, plyne, že spolehnutí se na zápis v technickém průkazu vozidla o vlastníkovi nemusí být dostačující (technický průkaz je sice veřejnou listinou, ta ale osvědčuje, nikoli prokazuje vlastnické právo). Nejvyšší soud dodal, že *„v případě osvědčení o vyřazení z provozu vydaném v L. (v zahraničí, pozn. autorky) se žalovaná spokojila s ústním překladem této listiny a předpokládala, že vyřazení může provést pouze vlastník vozidla. Z překladu obsahu této listiny ve spise však vyplývá opak, tedy, že o takové vyřazení mohl požádat i držitel vozidla. Další možnosti prověření původu předmětných vozidel byl systém OCIS, žalovaná prověření v tomto systému sice realizovala, avšak až v roce 2004.“* Neshledal, že by proto obecné soudy pochybily, když žalované nevyhověly s odkazem na nesplnění požadavků dobré víry na její straně.

O absenci dobré víry pak musí jít tím spíše, pokud kupující věděl, že autobazar má s vlastníkem vozidla uzavřenou zprostředkovatelskou smlouvu, jejímž předmětem je závazek autobazaru jen vlastníkovi zprostředkovat prodej vozidla, tj. nikoli oprávnění autobazaru prodej realizovat.³¹²

Standard zkoumání dobré víry je tak v obchodních vztazích poměrně přísný. Je tomu jednak proto, že ustanovení § 446 obch. zák. bylo specifikem obchodního styku, tedy styku profesionálů, ale i proto, že § 446 obch. zák. představoval výrazný zásah do ústavněprávně garantovaného vlastnického práva a jeho ochrany. Je racionální předpokládat, že standard zkoumání dobré víry v rámci vztahů mezi obchodníky – profesionály – zůstane zachován

---

³¹¹ Uveřejněno v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu pod C 5703, CD8.

³¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2343/2008.

na této úrovni. Je tak možné dovodit, že částečně závěry soudní praxe budou částečně odlišné ve vztahu ke zkoumání dobré víry v jinak identickém případě mezi obchodníky a tam, kde na jedné straně bude vystupovat spotřebitel.

Na druhou stranu nejsou povinnosti nabyvatele prověřovat oprávnění převodce převést vlastnické právo neomezené. Připomenout je nutné závěry Nejvyššího soudu uvedené v rozsudku ze dne 12. 12. 2007, sp. zn. 32 Cdo 44/2007. V tomto případě se jednalo o nabytí movité věci dle § 446 obch. zák. Nejvyšší soud uvedl, že *„za situace, kdy jde o předmět nepodléhající žádné zákonné registraci (jako např. motorová vozidla), nabyvatel splní svoji povinnost, jestliže si od prodávajícího nechá předložit nabývací titul a je nad rámec ustanovení § 446 Obch. zák., aby zkoumal okolnosti předchozího prodeje [...] Povinnost kupujícího prověřit všechny předchozí vlastníky či držitele věci (mimo prodávajícího) se omezuje jen na okolnost, zda kupující věděl, nebo vědět měl a mohl, že některá z těchto osob není, resp. nebyla vlastníkem. V obchodních vztazích by nebylo reálné po každém podnikateli požadovat prověření celé „historie“ takové věci, která není vedena v žádné dostupné evidenci a jež byla navíc opakovaně zcizena. Opačný výklad by nepochybně znamenal popření smyslu ustanovení § 446 Obch. zák. Dodal nicméně, že pokud o existenci dobré víry existují jakékoli pochybnosti, což platí obzvláště v případě volby obchodního práva dle § 262 tehdejšího obchodního zákoníku, je na kupujícím, aby prokázal, že využil všechny dostupné prostředky k tomu, aby se přesvědčil, že prodávající je skutečně oprávněn převést vlastnictví k předmětné věci.*

Omluvitelný právní omyl

Pokud jde o právní omyl nabyvatele, je s ohledem na výše uvedené možné rozdělit situace na případy, kdy se jedná o právní omyl neomluvitelný (víra v to, že k převodu nemovitosti není potřeba písemné smlouvy), a omluvitelný. V rozhodnutí Nejvyššího soudu z 11. 11. 2002, sp. zn. 22 Cdo 2190/2000, publikovaném pod č. C 1304 v Souboru rozhodnutí NS ČR, svazek 18 bylo

dovozeno, že o omluvitelný právní omyl³¹³ se jedná v případě, že držitel postupoval s obvyklou mírou opatrnosti, kterou lze se zřetelem k okolnostem konkrétního případu po každém požadovat³¹⁴. Obecně lze k omluvitelnému právnímu omylu připomenout rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2002, sp. zn. 22 Cdo 929/2001, publikovaný v Soudních rozhledech č. 1/2003. V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud dovodil, že přes *zásadu neznalost zákona neomlouvá*, jde o omluvitelný právní omyl, pokud se držitel omylu nemusel vyhnout ani při vynaložení obvyklé opatrnosti, kterou lze s ohledem na okolnosti případu po každém požadovat. „*Může jít o případ nejasného znění zákona. Za neoprávněného držitele nelze považovat toho, kdo se držby uchopí na základě jednoho z možných výkladů zákona, bylo-li k tomuto výkladu možno dojít při zachování obvyklé opatrnosti.*“

---

³¹³ Velmi přínosný je v tomto ohledu náleží Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2011, sp. zn. III. ÚS 1976/09, který se týkal náhrady nemajetkové újmy v penězích vzniklé nesprávným úředním postupem (vazebním stíháním). Nárok na náhradu nemajetkové újmy byl uplatněn v souladu s judikaturou aplikovatelnou v době podání žaloby – dle níž se právo na náhradu nemajetkové újmy nepromlčovalo. Pak ovšem došlo ke změně judikatorní situace a bylo určeno, že i právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích se promlčuje. (Rozsudek velkého senátu Občanského a Obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 73, v sešitu č. 7/2009). Obecné soudy s odkazem na promlčení nároku žalobu zamítly. Ač samotná změna judikatury nemůže být dle Ústavního soudu důvodem pro kasaci napadených rozhodnutí, neboť judikatura není neměnná, je třeba při takto významné změně rozhodovací praxe opatrnost – aby „*nebyl narušen princip předvídatelnosti soudního rozhodování a skrze takovou změnu nebyl popřen požadavek na spravedlivé rozhodnutí ve smyslu respektu k základním právům účastníků řízení. Za situace, kdy rozhodná ustanovení občanského zákoníku ne zcela dostála požadavku předvídatelnosti, srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti, jelikož se jejich interpretace v čase natolik proměňovala, že během několika let orgán sjednocující judikaturu obecných soudů dospěl k oběma pólovým závěrům (...) bylo nutno posuzovat i dobrou víru účastníků ve stálost předpokladů a očekávání průběhu řízení.*“ Ústavní soud pak vybídl nalézací soudy, aby námitku promlčení poměřovaly s rozparem s dobrými mravy (dle § 3 odst. 1 obč. zák.) a jejím vznesením jakožto výrazem zneužití práva. Srov. dále zřejmě jeden z prvních nálezů v této problematice ze dne 5. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 3168/09 (N 158/58 SbNU 345), či náleží Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 635/09, náleží Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2010, sp. zn. III. ÚS 1275/10, N 253/59 SbNU 581, v němž se vyjadřuje k podmínkám „*overrulingu*“ a předvídatelnosti práva, na podkladě v zásadě shodných skutkových okolností či náleží Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 11/02 (N 87/30 SbNU 309, 198/2003 Sb.), v němž byly vyjádřeny obecné podmínky pro overruling vlastní judikatury Ústavního soudu (změna sociálních a ekonomických poměrů v zemi nebo změna v jejich struktuře, změna kulturních představ společnosti, změna či posun právního prostředí – v rovině podústavního práva – která však ovlivňuje ústavní principy a zásady, či změna norem či principů v rovině ústavního práva, které tvoří referenční hlediska Ústavního soudu.

³¹⁴ Pokud držitel sám připustil, že žádný (tedy ani domnělý) právní důvod nabytí jeho vlastnického práva k nemovitostem v roce 1969, resp. k 1. 1. 1992, kdy novela obč. zák. provedená zákonem č. 509/1991 Sb. nabyla účinnosti, neexistoval, pak nemůže být v omluvitelném právním omylu.

6.1.2 Přiblížení vybraných skutkových podstat nabytí od neoprávněného

6.1.2.1 *Nabytí věci neevidované ve veřejném seznamu dle § 1109 OZ*

Nabytí od neoprávněného je dle § 1109 OZ tak vázáno na několik podmínek. První z nich je, že se jedná o věc nezapsanou ve veřejném seznamu, kde platí principy publicity (veřejným seznamem se rozumí seznam věcí nadaný formální publicitou - takový, do kterého může každý nahlížet bez prokázání právního zájmu, tj. například katastr nemovitostí, rejstřík užitných vzorů, patentový rejstřík; veřejný seznam je dle důvodové zprávy souhrnné označení veřejných evidencí *věcí*³¹⁵). Jinými slovy může jít i o věc nemovitou neevidovanou ve veřejném seznamu.

Druhým požadavkem je, aby dobrá víra v oprávnění převodce převést vlastnické právo byla dána ve vztahu ke všem okolnostem rozhodným pro nabytí vlastnického práva. Zároveň se musí jednat o některý z níže taxativně vyjmenovaných typů převodů charakteristických (až na nabytí od neoprávněného dědice a nabytí za úplatu od toho, jemuž byla věc vlastníkem svěřena) právě jako vztahy typicky obchodní, v nichž zákonodárce upřednostňuje princip právní jistoty a dobré víry nabyvatele před ochranou vlastnického práva původního vlastníka. V rámci těchto privilegovaných případů se dobrá víra nabyvatele presumuje. Ustanovení § 1109 OZ vztahuje na následující typy nabytí: ve veřejné dražbě; od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku; za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil; od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno; při obchodu s investičním nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenými na doručitele a při obchodu na komoditní burze.

Na úvod je vhodné podotknout, že výše uvedené zákonné případy nabytí od neoprávněného v zásadě odpovídají těm, které právní řád znal i za

---

³¹⁵ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku, konsolidované znění, s. 253 dostupné ke dni 27. 5. 2015 na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-OZ-konsolidovana-verze.pdf/>.

předcházející právní úpravy. Novinkou však beze sporu je nabytí za úplatu od toho, komu vlastník věc svěřil. Dané ustanovení samozřejmě nezahrnuje případy, kdy vlastník věc svěřil třetí osobě za účelem jejího zcizení. V takovém případě dojde k převodu vlastnického práva – uvedená třetí osoba je oprávněna učinit úkony směřující ke zcizení.

Jedním z hlavních předpokladů nabytí od neoprávněného je *existence platného právního titulu*. V případě, že právní titul nesplňuje (vyjma oprávnění věc převést) zákonné náležitosti, například pro neurčitost, nedostatek způsobilosti, vady projevu vůle apod. není možné beneficium nabytí od neoprávněného aplikovat. Stejně závěry platí i pro případy, které nebude možné zahrnout pod typové převody uvedené v § 1109 OZ.

Ustanovení § 1109 stanoví, že „*vlastníkem věci se stane ten, kdo získá věc*“, která splňuje výše zmíněné náležitosti. Je otázkou, co se rozumí pod pojmem „získání“ věci. K převodu³¹⁶ vlastnického práva vzhledem ke konsensualitě smluv v českém právu dochází již účinností smlouvy, pokud si smluvní strany nesjednají jiný okamžik. Předání věci tak ze zákona není podmínkou pro nabytí vlastnického práva (ač, jak uvádí autoři Beckova komentáře, použití formulace „kdo získal věc“ „*nechává na pochybách, zda se míní nabytí držby nebo „získání“ ve smyslu dovršení procesu převodu vlastnického práva*“).³¹⁷ Tento závěr není však plně validní. Dle názoru autorky totiž zákon svěření věci vyžaduje jen u vztahu vlastník – převodce a nikoliv ve vztahu převodce – nabyvatele. Vzhledem k tomu, že zákon takovou podmínku pro tento případ nabytí vlastnického práva od neoprávněného výslovně nevyžaduje, a ta neplyne ani z obecné úpravy smluvního práva obsažené

---

³¹⁶ Vzhledem k tomu, že nabytí od neoprávněného není odvozováno od právního titulu vlastníka, nejde v daném případě o „převod“ vlastnického práva, ale o jeho „přechod“ (originální způsob nabytí vlastnictví). Autoři následně dovozují, že ač občanský zákoník předání věci jako předpoklad nabytí od neoprávněného výslovně nestanoví, domnívají se, že je třeba na něm trvat v obecné rovině. Podmínku předání a převzetí věci (resp. držby vlastnického práva k věci) je nezbytné dle jejich názoru potřeba dovodit u nabytí věci za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil ve smyslu § 1109 písm. c) OZ, když uvádí, že „*bez takového „předání“ by totiž ani nemohlo dojít ke „svěření“, nicméně v ostatních případech ze slovního spojení „získat věc“ se – je-li nastaven konsenzuální princip převodu vlastnického práva – nedá dovodit, že musí dojít k jejímu faktickému předání. Skutečně faktické odevzdání věci však představuje významnou indicii pro vnitřní přesvědčení nabyvatele, že je vlastníkem věci, tedy pro nabyvatelovu dobrou víru.*“ Op. cit. sub 298, s. 368.

³¹⁷ Op. cit. sub 298, s. 368.

v novém občanském zákoníku, autorka se domnívá, že ji nad rámec zákona dovozovat nelze. Stejně tak vzhledem k tomu, že zákon výslovně nestanoví podmínku, aby věc byla předána a převzata - principu konsensuality smluv dle občanského zákoníku – není možné dle názoru autorky dovozovat v obecné rovině povinnost věc předat a převzít pro to, aby bylo možné využít beneficium nabytí od neoprávněného.

Pokud jde o charakter nabývacích titulů uvedených výslovně v ustanovení § 1109 OZ, jde zpravidla o případy *nabytí za úplatu*. Úplatnost je výslovně vyjádřena jen v případě nabytí věci od toho, komu byla věc vlastníkem svěřena dle § 1109 písm. c) OZ. Pokud jde o případy obchodů na komoditní burze, s investičními nástroji, a veřejné dražbě, lze dovodit, že i tyto případy budou úplatné – resp. budou probíhat za současného poskytnutí protiplnění (nejednalo by se jinak pojmově o „obchod“ ani dražbu).

Otázka úplatnosti bude soudem pravidelně zkoumána. Nápadně nízkou cenu je možné zohlednit při úvaze, zda byla dána dobrá víra nabyvatele v oprávnění převodce věc převést.³¹⁸ Zákon zřejmě nevyžaduje, aby byla úplata skutečně poskytnuta, rozhodný bude převodní titul, kdy tento závěr se ustálil například i v rámci rakouské právní úpravy.³¹⁹ Na druhou stranu, pokud by smluvní strany chtěly - formou deklarace úplatnosti při bezúplatném převodu - docílit obcházení zákona, právní ochrana nabyvateli by poskytnuta být neměla (jednalo by se o úkon jednak se přičící zákonu, ale i kolidující s poctivostí a slušností a zásadou *nemo turpitudinem*).

V případě dle § 1109 písm. b) OZ je úplatnost *naturaliem negotii*, nelze však a priori vyloučit, že by se mohl vyskytnout i případ, kdy úplatnost nebude dána (například společně s koupí v rámci běžného obchodního styku od podnikatele obdrží kupující dárek). V případě nabytí od nepravého dědice není úplatnost ani *naturaliem negotii*. Je poněkud otázkou, zda je dobrověrný

---

³¹⁸ Srov. SPÁČIL, J. a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 369.

³¹⁹ Srov. SPÁČIL, J. a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 369.

nabyvatel v případě bezúplatného nabytí, jak správně uvádí TÉGL³²⁰, hoden větší ochrany než skutečný vlastník věci. Zájem na ochraně dobré víry nabyvatele v případě bezúplatného nabytí totiž nemusí převážet nad zájmem poskytnout ochranu právní jistotě účastníků právního styku. Na druhou stranu vzhledem k tomu, že podmínka úplatnosti není v právě uvedených případech dle písm. b) a d) § 1109 OZ výslovně zakotvena, lze připustit, že ochrana dobrověrnému nabyvateli poskytnuta bude, ač nenabyl věc úplatně. Dovození úplatnosti by v těchto případech znamenalo restrikcí nad rámec zákona.

Níže uvedeme bližší okolnosti nabytí od neoprávněného dle jednotlivých titulů uvedených v ustanovení § 1109 OZ, vyjma nabytí v rámci veřejné dražby, od neoprávněného dědice, kterému bylo dědictví potvrzeno, a věci svěřené vlastníkem, která nejsou příznačná pro obchodní styk.

A. Nabytí od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku

V rámci skutkové podstaty nabytí od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku je chráněn obchodní, podnikatelský styk a jeho jistota. Jak již bylo uvedeno výše, nabytí v rámci tohoto titulu může být i bezúplatné, ač nebude pravidlem. V případě věcí použitých je pak stanovena zvláštní skutková podstata dle § 1110 OZ. Dané ustanovení chrání nabytí od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti „v rámci běžného obchodního styku“. Co je běžný obchodní styk bylo vykládáno soudní praxí i doktrinálně³²¹ ve vztahu k předcházející právní úpravě § 196a obch. zák., který reguloval transakce s konfliktem zájmů.

Běžný obchodní styk se především měl vztahovat k podnikatelské činnosti korporace, být jejím předmětem podnikání. Například dle rozsudku Nejvyššího

---

³²⁰ TÉGL, P.: Některé teoretické problémy nabývání od neoprávněného, Právní rozhledy 2009, roč. 17, č. 10, s. 344 a násl.

³²¹ Srov. FILIP., V. Právní úprava transakcí s konfliktem zájmů, Právní rozhledy 10/2008, s. 347 a násl. či ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 732 a násl.

soudu ze dne 9. 12. 2009, sp. zn. 23 Cdo 3867/2007, posouzení toho, zda nabytí majetku či jeho zcizení nevybočuje z rámce běžného obchodního styku, „bude záležet na posouzení konkrétních okolností toho kterého případu, zpravidla však půjde především o porovnání předmětu zkoumané dispozice (jeho povahy) s předmětem podnikání společnosti.“³²² Tato podmínka je ostatně v současnosti již výslovně vyjádřena v zákoně (vzhledem k tomu, že bylo možné ji zahrnout do pojmu běžného obchodního styku v souladu s právě uvedenými judikatorními závěry, se jedná v zásadě o nadbytečnost (která na druhou stranu není výkladu ustanovení nikterak na překážku).

Dle judikatury také bylo dovozeno, že pojmovým znakem takových nabytí je právě jejich úplatnost. Uvedený závěr byl učiněn ve vztahu k převzetí dluhu. Dle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4063/2007: „převzetí dluhu žalované musí být úplatné, neboť v obchodním styku se zajištění třetím osobám bezplatně neposkytuje“.

Nejvyšší soud ČR řešil i otázku, zda je porovnání výše pohledávky s výší základního kapitálu důležité pro posouzení podmínky běžnosti obchodního styku. Dospěl k závěru, že nikoliv – klíčové bylo v daném případě toliko porovnání výše postupované pohledávky s výší jiných pohledávek společnosti, které v rozhodné době tato společnost postupovala třetím osobám.³²³ Na druhou stranu je potřeba připomenout, že hodnota převáděného majetku může být pro subsumpci obchodu pod běžný obchodní styk klíčová ve srovnání s majetkem společnosti. O běžný obchodní styk se totiž dle judikatury nejedná v případě, že dochází k převodu prakticky jediného majetku obchodní korporace.³²⁴

---

³²² Obdobně vyznívá rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2007 sp. zn. 32 Odo 613/2005 či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 23 Cdo 608/2011.

³²³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 12. 2009, sp. zn. 23 Cdo 3867/2007, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí 5/2010 na s. 186.

³²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 29 Cdo 2933/2012.

B. Nabytí v rámci obchodu s investičním nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenými na doručitele

Typicky obchodní případ nabytí od neoprávněného dle § 1109 OZ je upraven v rámci obchodu s investičním nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenými *na doručitele*. Dané ustanovení reaguje na začlenění právní úpravy investičních nástrojů a cenných papírů do těla občanského zákoníku. Předcházející právní úprava obsahovala zvláštní skutkové podstaty nabytí od neoprávněného v případě listinného cenného papíru dle § 20 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, účinného do 31. 12. 2013; nabytí investičního nástroje dle velmi obdobného ustanovení § 96 odst. 3 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu; nabytí směnky v dobré víře se nadále řídí speciálním čl. I § 16 odst. 2 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový. Nová právní úprava je tak v tomto směru v zásadě kontinuální s předcházející. I v těchto specifických případech převládá zájem nad bezpečností, plynulostí, ale hlavně jistotou obchodního styku nad ochranou vlastnického práva. Jde však vždy o poměrně specifické případy a vlastníkově je samozřejmě zachována ochrana ve vztahu ke zciziteli ve formě náhrady vzniklé újmy.

Pokud jde o nabytí cenného papíru, původní právní úprava obsažená v zákoně o cenných papírech se vztahovala k listinným cenným papírům, a to bez omezení jejich formy (na doručitele, řad, jméno).

Jak je uvedeno v rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. 5 Cmo 468/2007, *„cílem ochrany poctivého nabyvatele cenných papírů podle § 20 CenP je znemožnit třetím osobám, aby mohly proti jejich bezelstnému nabyvateli dosáhnout vydání cenných papírů, které některý z předchozích jejich vlastníků případně nezískal řádně. Uvedené ustanovení nechrání nabyvatele cenných papírů před nedostatky smluvního ujednání s převodcem, a to ani tehdy, kdyby o těchto vadách nevěděl“*. Zajímavé na tomto rozhodnutí není jen jeho právně uvedený závěr, se kterým lze bezesporu souhlasit, ale i to, že nabyvatele označuje za poctivého. I na tomto případě je

totiž možné ilustrovat, do jaké míry dochází (docházelo) k zaměňování principu dobré víry a poctivosti a slušnosti.

Na základě ustanovení § 1113 OZ je v případě právě pojednávaných titulů nabytí vyloučeno užití ustanovení § 1110 až 1112 OZ.

Ochrana poskytovaná dle § 1109 písm. e) OZ se, pokud jde o investiční nástroje a cenné papíry, vztahuje jen na ty, které jsou vystavené na doručitele. Převody ostatních forem cenných papírů (vystavených na jméno či na řad), tak na rozdíl od předcházející právní úpravy nejsou kryty. Zákonodárce zřejmě předpokládá, že cenné papíry na řad a na jméno nepotřebují ochranu v rámci tohoto ustanovení, „protože má nabyvatel možnost ověřit si, zda mu cenný papír (či investiční nástroj) převádí jeho vlastník, resp. osoba uvedená jako vlastník na rubopisu“³²⁵.

Pokud jde o zaknihované cenné papíry, nejsou cenným papírem. Zaknihované investiční cenné papíry však mohou být investičním nástrojem (stejně jako ostatně listinné cenné papíry mohou být investičním cenným papírem, a tedy i investičním nástrojem). Vzhledem k ustanovení § 525 odst. 2 OZ se na zaknihované cenné papíry užijí ustanovení o cenných papírech, ledaže to vylučuje zákon, jejich povaha nebo jiný právní předpis. Z tohoto důvodu se ustanovení § 1109 písm. e) vztahuje i na zaknihované cenné papíry (jakožto investiční nástroje).³²⁶

C. Nabytí při obchodu na komoditní burze

Na komoditních burzách je obchodováno dle zákona č. 229/1992, o komoditních burzách, s komoditami (například zemědělské produkty, suroviny, kovy apod.) a komoditními deriváty (jež jsou odvozeny od hodnot komodit). V případě nabytí při obchodu na komoditní burze je nutné

---

³²⁵ MAREK, R., JEŽEK, V.: Cenné papíry v novém občanském zákoníku, Komentář, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 156.

³²⁶ Blíže MAREK, R., JEŽEK, V.: Cenné papíry v novém občanském zákoníku, Komentář, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, 156 - 161.

poznamenat, že i na tomto místě se jedná o převod úplatný (srov. slovo „obchod“). Chráněna je i zde bezpečnost obchodování a právní jistota. Vzhledem ke specifickému charakteru obchodů je i v tomto případě vyloučeno užití ustanovení § 1110 až 1112 OZ.

6.1.2.2   *Nabytí movité věci od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku dle § 1110 OZ*

Pokud jde o nabytí od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku, existuje zákonné omezení ve vztahu k *movitým věcem použitým*. Ve smyslu ustanovení § 1110 není ochrana nabyvatele absolutní – je totiž povinen vydat takto nabytou movitou věc vlastníkov, který ovšem musí prokázat, že věc pozbyl ztrátou nebo že mu věc byla protiprávně odňata (zákon hovoří o svémocném odnětí) a zároveň od pozbytí či odnětí uplynuly nejvýše tři roky. I na tomto místě se dobrá víra nabyvatele presumuje – je však oslabována právem vlastníka na vydání věci.

Zákon výslovně nestanoví omezení dosahu daného ustanovení pouze na věci neevidované ve veřejném seznamu. Nicméně vzhledem k principu materiální publicity uplatňujícímu se k evidencím veřejných seznamů, která je v nové právní úpravě posílena, se domníváme, že prokázání dobré víry v oprávnění vlastnické právo převést v případě takové věci v zásadě bude vyloučeno. Přestože tak na první pohled zákonnou podmínkou není, že se nesmí jednat o věc evidovanou ve veřejném seznamu, s ohledem na pravidla zkoumání dobré víry ve vztahu ke všem okolnostem bude dobrá víra nabyvatele zpravidla vyloučena.

Zákon na tomto místě výslovně nereguluje, jakým způsobem bude nahrazována újma nabyvatele, který věc musel dle zákona vydat vlastníkov. Budou tedy platit obecná pravidla pro náhradu škody. Vlastník věci bude stát před nelehkým úkolem: prokázat, že (a) mu svědčí k věci vlastnické právo, (b) mu byla věc odňata svémocně či jí pozbyl ztrátou, (c) že od této události uplynuly nejvýše tři roky. Bude nadto však muset věc dohledat, což ve chvíli ukradení či ztráty věci často nebude reálné. Délka vindikační lhůty se neliší od lhůty k řádnému vydržení vlastnického práva k věci dle § 1091 ve spojení

s § 1089 a § 991 a násl. OZ. Není tedy zřejmé, proč byla daná lhůta stanovena, když v identické lhůtě může poctivý (správně dobrověrný) nabyvatel vlastnické právo vydržet. Je nutné zdůraznit, že vlastník nebude vyvracet dobrou víru nabyvatele, ale pouze výše uvedené skutečnosti.

Dobrá víra nabyvatele v oprávnění převodce věc převést v případě, že vlastník věc skutečně dohledá a prokáže výše uvedené, nebude v tomto případě rozhodná – nabyvatel je totiž v takové chvíli povinen věc vlastníkovvi vydat. Bude mít následně právo na náhradu škody vůči převodci.

Jak správně uvádí komentářová literatura, je v případě tohoto nabytí od neoprávněného potřeba větší opatrnosti na straně nabyvatele tak, aby mohla být dána jeho dobrá víra. Důvodem je všeobecné povědomí o tom, že v bazarech, autobazarech, zastavárnách apod. se prodává i zboží odňaté pravým vlastníkům svémocně. *„Pochybnosti o oprávnění převodce převést vlastnické právo musí mít nabyvatel zejména tehdy, pokud movitou věc nabývá za příliš nízkou cenu, jedná-li se o určité skupiny zboží, např. mobilní telefony nebo věci z „druhé ruky“ jako ojeté automobily apod. V některých případech tedy postačí „pasivní“ dobrá víra nabyvatele, jindy však bude muset provést sám nějaké šetření, aby zjistil, zda převodce je oprávněn převést vlastnické právo, aby mohl být sám v dobré víře.“*³²⁷

Soudní judikatura³²⁸ dospěla k závěru, že pro naplnění dobré víry například není postačující ověření, že se automobil kupovaný od fyzické osoby nepodnikající zastoupené zprostředkovatelem – autobazarem – že vozidlo není vedeno v informačním systému motorových vozidel jako odcizené. V daném případě totiž nedošlo k faktické prohlídce vozidla a ze strany kupující (leasingové společnosti, tj. v oboru profesionála) nebylo prověřeno to, že data výroby uvedená v kupní smlouvě a technickém průkazu a v osvědčení vyhotoveném společností, jež se zabývá prověřením původu vozidel, se neshodovala. Nadto v daném případě došlo k volbě obchodního práva dle § 262 obch. zák. pro daný smluvní vztah, tedy i ustanovení § 446 obch. zák.

---

³²⁷ Op. cit. sub 298, s. 378.

³²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2012, sp. zn. 28 Cdo 2788/2011.

I z této volby práva měla pro kupující plynout vyšší opatrnost, když je jí z praxe zřejmé, že v určitém procentě případů autobazary prodávají/zprostředkovávají prodej kradených vozidel. V tomto případě bylo kupující vozidlo odňato Policií ČR jako kradené a jí tak nezbylo, než se domáhat náhrady škody po převodci.

V jiném případě³²⁹ shledaly soudy naopak postačujícím pro zachování dobré víry nabyvatele, že před uzavřením kupní smlouvy měl k dispozici technický průkaz k vozidlu, smlouvu předchozích dvou majitelů vozidla a osvědčení od společnosti prověřující původ vozidla a to i tehdy, když v technickém průkazu nebyl zapsán převodce (dostačujícím bylo doložení jeho nabývacího titulu a uvedení předcházejícího vlastníka v technickém průkazu vozidla, když převodu vlastnického práva dochází tradicí). Nejvyšší soud k této věci uvedl, že pro posouzení dané věci je předně podstatné, zda kupující v řízení prokázala, že nevěděla nebo vědět neměla a nemohla, že prodávající není vlastníkem a že není ani oprávněn se zbožím nakládat za účelem jeho prodeje. Kupující tak musí „*prokázat, že využila všechny dostupné prostředky k tomu, aby se přesvědčila, že prodávající je skutečně oprávněn převést vlastnictví k předmětné věci. Současně ale nelze po kupujícím požadovat, aby veškeré rozhodné skutečnosti zkoumal i ve vztahu k předcházejícím majitelům vozidla*“.

6.1.2.3 Nabytí v rámci generální klauzule dle § 1111 OZ

Ustanovení § 1111 OZ je generální klauzulí nabytí od neoprávněného. V případě jiných nabytí, než dle ustanovení § 1109 a 1110 OZ, která byla výše popsána, je poskytována ochrana nabyvateli jen tehdy, pokud svou dobrou víru v oprávnění převodce vlastnické právo převést prokáže. Platí tedy opačný režim nesení důkazního břemene, než je obecným principem u nabytí od neoprávněného. Nabyvatel tak bude muset ustát výše popisovaný objektivizovaný test dobré víry – tj. být v dobré víře ve vztahu ke všem okolnostem v oprávnění převodce věc převést. V tomto ustanovení došlo k zakotvení výjimky z obecného principu dobrověrnosti držby a zákonné

---

³²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 8. 2011, sp. zn. 23 Cdo 1277/2010.

domněnky dobrověrnosti a poctivosti jednání (patrně s ohledem na závažnost průlomů daného ustanovení do ústavním pořádkem garantované ochrany vlastnického práva).

Dle zákona není v tomto případě rozhodné, zda se bude jednat o převod úplatný či bezúplatný. Možnost nabytí vlastnického práva je limitována ve prospěch vlastníka, který prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu.

Zajímavé je na tomto místě srovnání mezi ustanovením § 1110 a § 1111 OZ. Vlastník totiž v prvním případě (nabytí použité věci od podnikatele v rámci jeho běžného obchodního styku) prokazuje, že mu věc byla *odňata svémocně či ji pozbyl ztrátou* a ve druhém případě (tj. jiných případech než dle § 1109 a 1110 OZ) prokazuje *ztrátu či pozbytí činem povahy úmyslného trestného činu*. Je otázkou, proč zákonodárce zakotvil dvě částečně odlišné situace – svémocně odnětí a odnětí činem povahy úmyslného trestného činu. Příkladem rozdílu mezi nimi je třeba odnětí věci v hodně nižší než 5.000,-Kč či jen nedbalostním jednáním, které nenaplní skutkovou podstatu trestného činu, ale nesporně je svémocným. V prvním případě by vlastník měl možnost žádat její vydání, naproti tomu ve druhém případě vzhledem k hranici škody dle § 205 odst. 1 TZ tuto možnost mít nebude. Vlastníkovu oprávnění tak dle ustanovení § 1111 OZ bude užšího charakteru a jeho ochrana slabší. (K této problematice je potřeba poznamenat, že slovní spojení „čin povahy úmyslného trestného činu“ neznamena, že by bylo nezbytné o daném jednání rozhodnout v trestním soudnictví. Postačí prokázání skutečností, které naplňují skutkovou podstatu daného úmyslného trestného činu, v rámci civilního řízení (srov. slovo „povahy“); rozhodnutí o vině a trestu však samozřejmě v takovém řízení padnout nemůže).

Ustanovení § 1111 OZ nestanoví žádné lhůty pro možnost vlastníka prokázat, že věc pozbyl ztrátou či činem povahy úmyslného trestného činu. Vzhledem ale k obecné tříleté vydržecí lhůtě bude moci nabyvatel po třech letech namítat vydržení vlastnického práva a vlastník tak se svou vindikační žalobou nebude úspěšný.

6.1.2.4 Výluky nabytí od neoprávněného

Pro všechny výše uvedené situace pak platí dle § 1112 OZ, že vlastnického práva ani dobré víry předchůdce se nemůže dovolat ten, kdo získal movitou věc s vědomím, že vlastnické právo bylo nabyto od neoprávněného. Dle důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku mohou nastat situace, kdy „určitá osoba v dobré víře koupí movitou věc od neoprávněného (např. v zastavárně, antikvariátu, obchodě se starožitnostmi apod.), a získá tak k věci vlastnické právo a že od tohoto nabyvatele - který se právně stal vlastníkem - tutéž věc dále koupí další osoba, která však ví, že ji jeho předchůdce nabyl od neoprávněného a na úkor původního vlastníka“. Takovému nabyvateli není dle důvodové zprávy ochrana ve vztahu k původnímu vlastníkovu poskytována (leďa by došlo ve smyslu § 1095 OZ k mimořádnému vydržení). Je otázkou, nakolik časté takové situace mohou být a zda je nutná jejich výslovná regulace. Zákonodárce nicméně dle důvodové zprávy převzal v tomto ohledu italskou právní úpravu.³³⁰

---

³³⁰ Dodejme, že daná výluka může působit v praxi poněkud obtíže, pokud jde o režim vlastnického práva druhého nabyvatele, který si byl vědom, že vlastnické právo bylo nabyto od neoprávněného. Takový nabyvatel se nemůže (ke svému prospěchu) dovolat ani a) vlastnického práva svého předchůdce, b) ani jeho dobré víry. V jeho případě je otázkou, jaké je jeho právní postavení a zda je skutečně vlastníkem věci či nikoliv. Věc totiž sice nabývá nikoliv již od neoprávněného, ale právoplatného vlastníka věci, který nabyl své vlastnictví originálním způsobem. Dle běžné logiky by proto jeho povědomí o předcházejícím neoprávněným nemělo být rozhodné. Přesto toto povědomí způsobí, že jím nabývané „vlastnické právo“ bude oslabeno – nebude se jej moci dovolat ke svému prospěchu, tedy například v rámci vindikační žaloby apod. Je otázkou, nakolik se tak v jeho případě vůbec jedná o vlastnické právo.

Druhou oblastí k zamyšlení je to, kdo tedy k věci bude mít silnější právo než aktuální nabyvatel, který se však svého vlastnického práva nemůže dovolat (pokud mu tedy bude například věc svémocně odňata, nebude moci být úspěšný v rámci reivindikační žaloby). Převodce 2), který byl nabyvatelem od neoprávněného, své vlastnické právo platně převedl – jemu tak již ochrana nesvědčí. Původní vlastník o své vlastnické právo přišel z důvodu jeho (originálního) nabytí převodcem 2) a má tak pouze právo na náhradu újmy ve vztahu k neoprávněnému převodci. Důvodová zpráva k problému uvádí, že se jedná (pouze) o ochranu ve vztahu k *původnímu* vlastníkovu věci, který se vůči aktuálnímu nabyvateli bude moci vydání věci. Pomineme-li skutečnost, že zákon své účinky (nemožnost dovolat se vlastnického práva ani dobré víry předchůdce) neomezuje jen na vztah aktuální nabyvatel – vlastník, ustanovení je nelogické v tom, že chrání někoho, kdo již o své vlastnické právo přišel. Co se pak například stane, když se původní vlastník po neoprávněném převodci domůže náhrady škody? Bude moci i tehdy uplatňovat nárok na věc po aktuálním nabyvateli? V jaké lhůtě – šesti let dle mimořádného vydržení u movité věci³³⁰? Co bude v případě úspěšné „vindikace“ věci muset vlastník učinit ohledně již nahrazené újmy? Zřejmě vrátit zpět neoprávněnému převodci ve výši, která je ekvivalentní aktuální hodnotě věci (tj. ve výši, ve

Konečně je nutné připomenout již zmíněnou výlukou ve smyslu § 1113 OZ, dle které se § 1110 – 1112 OZ neužijí pro taxativně vyjmenované nepřímé předměty nabytí (investiční nástroj, cenný papír nebo listinu vystavené na doručitele nebo o věci nabyté ve veřejné dražbě, v dražbě při výkonu rozhodnutí nebo při provádění exekuce prodejem movitých věcí nebo o věci nabyté při obchodu na komoditní burze). Důvodem je větší důraz na zajištění bezpečnosti obchodování s takovými věcmi.

6.1.2.5 Změna právní úpravy ohledně nabytí vlastnického práva k obchodnímu podílu ve společnosti s ručením omezeným a členského podílu v družstvu od neoprávněného

Předcházející právní úprava § 446 obch. zák., která již byla výše přiblížena, byla soudní praxí aplikována jen na případy výslovně zmíněné v tomto ustanovení. Rozšíření její působnosti na základě analogie bylo Nejvyšším soudem opakovaně zapovězeno. Z tohoto důvodu bylo dovozeno, že ochrana dobré víry nabyvatele nemůže být poskytnuta v případě nabytí obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným od neoprávněného ani členského podílu v družstvu.

Konkrétně Nejvyšší soud vyloučil přípustnost analogické aplikace ustanovení tehdejšího § 446 obch. zák. na převod obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným v rozhodnutí ze dne 23. září 2008.³³¹ (Připomenul však možnost jeho vydržení dle ustanovení o vydržení věci movité³³², kdy dobrá víra nabyvatele bude zásadně založena na důvěře ve

---

které náhrada převýšila újmu). V jaké lhůtě se může převodce domoci vydání tohoto přeplatku a zda vůbec – nebude totiž těžit ze své vlastní nepoctivosti?

Ze všech výše uvedených důvodů je sporné, nakolik je recepce předmětného ustanovení promyšlená a vydařená, i zda v jejím rámci nedochází k nepřipustnému zásahu do ochrany vlastnického práva a jeho rovnosti v případě všech vlastníků dle § 11 Listiny základních práv a svobod. Stejně tak je otázkou, zda ustanovení vzhledem k problémům, které s sebou jeho výklad přináší, bude v praxi k užítu.

³³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. 29 Cdo 2287/2008.

³³² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2007, sp. zn. 29 Odo 1216/2005, publikované pod číslem 50/2008.

správnost zápisu v obchodním rejstříku³³³). Stejně byly i závěry Nejvyššího soudu ve vztahu k nabytí členského podílu v družstvu.³³⁴

V rámci nové právní úpravy již judikatorní závěr o nemožnosti nabýt podíl ve společnosti s ručením omezeným nebo družstevní podíl od neoprávněného neplatí. Je tomu tak proto, že došlo k rozšíření působnosti ustanovení regulujících nabytí od neoprávněného. Podíl ve společnosti s ručením omezeným i družstevní podíl jsou věcmi ve smyslu § 489 OZ, a to věcmi movitými dle § 498 odst. 1 a 2 OZ. Podíly nejsou evidovány ve veřejném seznamu³³⁵, ale ve veřejném rejstříku – obchodním rejstříku.

Ze skutkových podstat nabytí od neoprávněného by se tak na jejich nabytí mohlo aplikovat zejména ustanovení § 1109 písm. a) či b) OZ (dobrou víru nabyvatele v tomto případě bude vyvracet skutečný vlastník) nebo generální klauzule nabytí od neoprávněného dle § 1111 OZ (svou dobrou víru bude muset nabyvatel prokázat a vlastník má právo domoci se vydání věci, pozbyli ji činem povahy úmyslného trestného činu³³⁶).

Toto rozšíření působnosti nabytí od neoprávněného je možné uvítat. Dosud existoval nedůvodný rozdíl mezi nabytím obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným či družstvu a nabytím akcie v akciové společnosti. Pro akciové společnosti se totiž již v přecházející úpravě uplatnilo ustanovení § 20 dnes již zrušeného zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech a ochrana dobré víry poskytnutá v jeho rámci.

V rámci dnešní právní úpravy zůstala tato ochrana nabyvateli akcií zachována, byť s určitými změnami. Konkrétně jde o výše popsané ustanovení § 1109 písm. e) OZ. Pro stručnost si na tomto místě dovolíme odkázat na výklad podaný výše. Je nutné pouze připomenout, že ustanovení § 1109 písm. e) OZ poskytuje ochranu jen akciím vydaným ve formě na doručitele (pak se

---

³³³ Jak totiž Nejvyšší soud uzavřel již v usnesení uveřejněném pod číslem 50/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen R 50/2008), na něž v podrobnostech odkazuje i v rozhodnutí ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. 29 Cdo 2287/2008, lze obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným vydržet jako věc movitou.

³³⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. listopadu 2009, sp. zn. 29 Cdo 4068/2007.

³³⁵ Srov. výše.

³³⁶ Ztráta věci zřejmě pojmově nepřípadá v úvahu.

nazývá akcií na majitele).³³⁷ Vzhledem k podřaditelnosti akcie na řad, jakožto investičního cenného papíru pod pojem *investičního nástroje* není možné použít na akcie ve formě na řad ustanovení § 1110 až 1112 OZ vzhledem k výluce stanovené v § 1113 OZ.

6.2 Podíl na zisku vyplacený v dobré víře

V obchodním právu je dobrá víra užívána specificky při ochraně toho, jemuž byl vyplacen podíl na zisku. Současná právní úprava zakotvuje v ustanovení § 35 ZOK pravidlo, dle něhož se podíl na zisku nevrací, ledaže osoba, které byl podíl na zisku vyplacen, věděla nebo musela vědět, že při vyplacení byly porušeny podmínky stanovené zákonem o obchodních korporacích. Předcházející právní úprava obdobné pravidlo obsahovala v ustanovení § 179 obch. zák.

Předcházející právní úprava³³⁸ stanovila, že dividendu (legislativní zkratka pro podíl akcionáře na zisku společnosti za vedená v ustanovení § 178 odst. 1 tehdejšího obch. zák.) přijatou v dobré víře není povinen příjemce vrátit. Dobrá víra byla v pochybnostech předpokládána, tj. bylo na společnosti, aby ji vyvrátila. Vyplacení dividendy, u níž nebyly naplněny zákonné podmínky pro její výplatu (§ 65a odst. 2, 178 odst. 1, 2, 6 a 187 odst. 1 písm. f) obch. zák.), a to i přes výslovné schválení takové výplaty valnou hromadou společnosti, zakládalo porušení povinnosti péče řádného hospodáře členů³³⁹

---

³³⁷ Akcie může nabývat dle § 263 ZOK formy na doručitele či na řad, v takovém případě se označuje jako akcie na jméno. Ne zcela odůvodněně tak zůstalo i v nové právní úpravě zachováno zmatení terminologie formy cenných papírů v případě akcií.

³³⁸ Dle ustanovení § 179 odst. 1 obch. zák. dividendu přijatou v dobré víře nebyl příjemce povinen vrátit. V pochybnostech se dobrá víra předpokládala. Představenstvo nesmělo rozhodnout o výplatě dividendy ani jiných podílů na zisku v rozporu s ustanoveními § 65a a 178, ani když výplatu schválila valná hromada. Jestliže došlo k takové výplatě podílu na zisku, nemohli se členové představenstva zprostit odpovědnosti za škodu, která tím společnosti vznikne. Došlo-li k výplatě jiných podílů na zisku, než jsou dividendy, v rozporu s ustanoveními § 65a a 178, byl příjemce povinen vyplacený podíl na zisku vrátit a členové představenstva ručili společně a nerozdílně za splnění tohoto závazku.

³³⁹ Dle ŠTENGLOVÉ „pro tuto odpovědnost představenstva je přitom nerozhodné, zda akcionářům nevznikla povinnost vrátit přijaté dividendy, a tuto povinnost nesplnili, nebo zda jim tato povinnost - protože přijali dividendu v dobré víře - nevznikla“. ŠTENGLOVÁ, I.: K některým otázkám práva na dividendu, Daňový expert 2011/4, dostupné na

představenstva společnosti³⁴⁰. Toto ustanovení se neuplatnilo ve vztahu k výplatě tantiém členům orgánů; tantiéma vyplacená v rozporu s relevantními ustanoveními obchodního zákoníku³⁴¹ proto vrácení podléhala. Naopak podíly zaměstnanců na zisku dle § 331 ZPr mohla společnost požadovat jen tehdy, pokud zaměstnanec věděl, nebo z okolností musel předpokládat, že jde o výplatu neoprávněnou³⁴².

K dobré víře komentářová literatura uváděla, že „*pokud ze zprávy předkládané na valné hromadě, které se akcionář zúčastnil, vyplýne, že společnost použila k rozdělení na dividendu zdroje, které k tomuto účelu použít nelze, nebude akcionář obvykle v dobré víře.*“³⁴³ Shodně ŠTENGLOVÁ k tématu poznamenala, že bude třeba přihlídnout k účelu ustanovení, který lze dovodit ve vztahu k jeho vazbě na článek 15 druhé směrnice Rady 77/91/EHS, jejímž hlavním cílem je ochrana základního kapitálu společnosti. Dále k tématu dodala, že od „*akcionáře lze oprávněně očekávat, že bude věnovat určité úsilí sledování záležitostí společnosti. Proto nebude v dobré víře nejen tehdy, věděl-li, že nebyly splněny podmínky pro výplatu dividendy, ale i tehdy, jestliže to při vynaložení péče, kterou po něm lze požadovat, vědět mohl. Bude-li tedy např. z účetní závěrky, která byla podkladem pro výplatu dividendy, kterou měl akcionář k dispozici vyplývat, že podmínky pro výplatu dividendy nejsou splněny, nebude zpravidla akcionář v dobré víře o oprávněnosti její výplaty*“³⁴⁴. Zcela správně tak odkazuje na zkoumání nikoli jen subjektivního stavu vědomí akcionáře, ale i na úsudek s ohledem na všechny relevantní okolnosti případu.

Z nemnohé soudní judikatury k dobré víře v tomto jejím užití³⁴⁵ je možné připomenout usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 2. 2011, sp. zn. 29 Cdo

---

<http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d33516v42960-k-nekterym-otazkam-prava-na-dividendu/>.

³⁴⁰ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2363/2011.

³⁴¹ Kterými jsou § 65a a § 178 obch. zák.

³⁴² Blíže ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. Obchodní zákoník, 12. vydání 2009, Praha 2009, s. 555 a násl.

³⁴³ Op. cit. sub 342, s. 593.

³⁴⁴ Op. cit. sub 339.

³⁴⁵ Akcionář, kterému byla dividenda vyplacena, nebude zpravidla platnost usnesení valné hromady o jejím vyplacení napadat, to samé platí i o představenstvu; proto bude ve většině případů chybět žalobce.

3734/2011, které se okrajově zabývalo právě i otázkou dobré víry ve smyslu ustanovení § 179 obch. zák. Předmětné rozhodnutí se týkalo tzv. povinné aktualizace základního jmění Pražské plynárenské a.s. a otázky, kdo se stal akcionářem vydaných v jejím rámci (následně byly vyplacena dividendy a šlo o posouzení toho, zda se tak stalo při dobré víře určených akcionářů či nikoliv). Jak v napadeném rozhodnutí správně konstatoval odvolací Vrchní soud v Praze, akcionář „je v dobré víře, pokud nemůže vědět o tom, že dividendy byla vyplacena v rozporu s požadavky § 65a odst. 2, 178 odst. 1, 2, 6 a 187 odst. 1 písm. f) obch. zák. “, tj. relevantními ustanoveními tehdejšího obchodního zákoníku regulujícími dividendy. Dále dodal, že „předpoklad dobré víry se vztahuje k podkladům a postupu společnosti při vyplácení dividendy“. Nálezací soudy v daném případě dospěly k závěru, že o dobré víře se nedá uvažovat tehdy, pokud akcionář drží neoprávněně akcie náležející jiným akcionářům. Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího i prvoinstančního soudu nicméně zrušil, neboť soudy nesprávně posoudily otázku toho, komu akcie náleží (nedostatečným způsobem se zabývaly otázkou vůle a jejího projevu v rámci vkladu do základního jmění Pražské plynárenské a.s. a posouzení toho, komu při povinné aktualizaci základního jmění měly akcie připadnout).

Připomeňme i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2009, sp. zn. 29 Cdo 4284/2007, které dovodilo, že řádná účetní závěrka nemůže být časově neomezeným podkladem pro schválení dividendy, ale že její použití pro rozhodnutí valné hromady o výplatě dividendy je časově omezeno. Nejvyšší soud konkrétně uvedl, že *„lhůta ke svolání řádné valné hromady určená (počítaná) od posledního dne účetního období je logicky nejen lhůtou určující, dokdy by měla valná hromada (při řádném a obvyklém chodu věcí) odsouhlasit výsledky onoho účetního období, ale též nejzazší lhůtou, ve které lze výsledky účetní závěrky sloužící pro jednání řádné valné hromady pokládat za ty, jež mohou akcionářům sloužit jako reálný obraz účetnictví akciové společnosti, na jehož základě mohou kvalifikovaně rozhodovat o rozdělení zisku.“* Dané rozhodnutí tak v rámci ochrany základního kapitálu společnosti a jejich věřitelů dovodilo uvedené časové omezení řádné účetní závěrky jako podkladu pro

vyplacení dividendy. ŠTENGLOVÁ tyto závěry Nejvyššího soudu dále rozvedla. Dovodila, že pokud by nedošlo ve výše uvedené lhůtě k rozhodnutí o výplatě dividendy, musí být podkladem pro takové rozhodnutí mimořádná účetní závěrka (dle § 178 odst. 2 obch. zák. totiž smí být podkladem pro rozhodnutí o výplatě dividendy řádná nebo mimořádná účetní závěrka), ohledně které taktéž platí časové omezení. Doslova uvedla, že „ani mimořádná účetní závěrka nemůže být podkladem pro výplatu dividendy bez omezení, tj. až do zpracování příští řádné účetní závěrky, ale i její použití jako podkladu pro rozhodnutí o výplatě dividendy je časově omezené ve vazbě na účel, ke kterému byla zpracována.“³⁴⁶ Jako příklad uvedla situaci, kdy byla mimořádná účetní závěrka zpracována pro účely fúze, je možné dovodit, že „je sice možné ji použít pro rozhodnutí o výplatě dividendy akcionářům zanikající společnosti, avšak nejpozději do dne zpracování znaleckého posudku o ocenění obchodního jmění této společnosti, neboť ve znaleckém posudku musí být postaveno najisto, jaká je výše obchodního jmění zanikající společnosti“.³⁴⁷

Doplňme, že akcionář by v rámci zachování dobré víry (a své obezřetnosti) měl zkoumat řádnost podkladů, na základě kterých je rozhodováno o výplatě dividendy, a to včetně otázky splnění právě uvedených judikatorních závěrů.

Neoprávněně vyplacená dividenda v případě, že byl dán nedostatek dobré víry na straně příjemce, představovala bezdůvodné obohacení, které byl příjemce povinen vydat dle obecné právní úpravy, tj. včetně obvyklých úroků z prodlení.

Poznamenejme konečně, že ochrana byla právě přiblíženým ustanovením § 179 odst. 1 obch. zák. poskytnuta v rámci akciové společnosti, nikoli i ve vztahu ke společnosti s ručením omezeným. Pro tu platilo dle § 123 odst. 4 obch. zák., že podíl na zisku vyplacený v rozporu s pravidly obchodního zákoníku jsou společníci povinni společnosti s ručením omezeným bez dalšího vrátit. Zároveň bylo zakotveno v tomtéž ustanovení solidární ručení jednatelů, kteří s výplatou vyslovili souhlas, za splnění této povinnosti společníků.

---

³⁴⁶ Op. cit. sub 339.

³⁴⁷ Op. cit. sub 339.

Nová právní úprava, jak již bylo předesláno, obsahuje pravidlo týkající se podílu na zisku vyplaceného v dobré víře ve svém ustanovení v § 35 ZOK.³⁴⁸ Toto ustanovení chrání společníka korporace či jinou oprávněnou osobu, které je ve smyslu § 34 ZOK vyplácena pohledávka za obchodní korporací představovaná určitou částkou podílu na zisku. Ustanovení je obecné – hovoří o podílu na zisku (nikoli tedy jako právní úprava obchodního zákoníku jen ve vztahu k dividendě), a uplatní se tak obecně pro obchodní korporace. V tomto směru tedy došlo k posunu v právní úpravě a rozšíření ochrany dobrověrného příjemce podílu na zisku.

Podkladem pro vyplacení podílu na zisku je rozhodnutí o rozdělení zisku příslušným orgánem obchodní korporace dle § 34 odst. 2 ZOK na základě podkladů dle § 34 odst. 1 ZOK. Výplatě podílu na zisku, kterou má na starosti statutární orgán korporace, tak musí být založena na rozhodnutí o rozdělení zisku (které je v kapitálových společnostech v působnosti valné hromady). I pokud je dáno rozhodnutí o rozdělení zisku, musí si statutární orgán zhodnotit, zda jsou splněny všechny podmínky pro výplatu zisku. Stručně řečeno jsou podmínky pro rozdělení a vyplacení zisku následující:

- a) je zpracována řádná či mimořádná účetní závěrka;
- b) z této účetní závěrky plyne, že existuje zisk rozdělitelný (jeho výše mj. nesmí překročit hranice stanovené zákonem o obchodních korporacích) mezi oprávněné osoby;
- c) tato účetní závěrka je schválena nejvyšším orgánem korporace;
- d) na základě takto schválené účetní závěrky nejvyšší orgán korporace schválí rozdělení zisku mezi oprávněné osoby;
- e) statutární orgán korporace nenalezne překážky pro vyplacení zisku určeného k rozdělení a výplatu schválí.

---

³⁴⁸ Ustanovení § 35 ZOK zní: (1) Podíl na zisku se nevrací, ledaže osoba, které byl podíl na zisku vyplacen, věděla nebo měla vědět, že při vyplacení byly porušeny podmínky stanovené tímto zákonem; v pochybnostech se dobrá víra předpokládá. (2) Promlčecí lhůta práva na vrácení podílu na zisku podle odstavce 1 počíná běžet dnem vyplacení. (3) Odstavce 1 a 2 se nepoužijí na zálohy podle § 40 odst. 2.

Vzhledem k zaměření této práce odkazujeme ohledně bližšího vymezení podmínek pro rozhodnutí o rozdělení zisku a jeho pro výplatu na dostupnou komentářovou literaturu k tématu.³⁴⁹

Pokud jde o omezení povinnosti vydat podíl na zisku, představující bezdůvodné obohacení příjemce, je zákonem stanovena obecná promlčecí lhůta (tj. ve smyslu § 691 odst. 1 OZ v délce 3 let). Promlčecí lhůta počíná dle § 35 odst. 3 ZOK běžet okamžikem vyplacení podílu na zisku.

6.2.1 Zkoumání dobré víry

Dle zkoumaného ustanovení § 35 odst. 1 ZOK se podíl na zisku nevrací, ledaže osoba, které byl podíl na zisku vyplacen, věděla nebo měla vědět, že při vyplacení byly porušeny podmínky stanovené zákonem o obchodních korporacích. Dobrá víra příjemce se v pochybnostech předpokládá. To znamená, že její absenci bude prokazovat společnost, resp. ten, kdo namítá neoprávněné vyplacení podílu na zisku. Presumpce dobré víry v tomto případě odpovídá obecné presumpci dobrověrného jednání dle občanského zákoníku. Beneficium dle § 35 odst. 1 se v důsledku zákonného vyloučení dosahu působnosti nevztahuje na zálohy na podíl na zisku dle § 40 odst. 2 ZOK.

Dobrá víra příjemce podílu na zisku je v jazykovém vyjádření zákona stanovena ve vztahu k dodržení podmínek vyplacení podílu na zisku. Jak jsme však již uvedli výše, statutární orgán v rámci řešení výplaty podílu na zisku musí nejen výplatu schválit, ale i posoudit, zda byly dány podmínky pro rozdělení rozdělitelného zisku mezi oprávněné osoby. Stejnou úvahu by měla provést i oprávněná osoba (v mezích obvyklých možností). Doplňme, že není rozhodné, zda bylo usnesení nejvyššího orgánu obchodní korporace napadeno soudní cestou. Rozhodné je zde materiální naplnění podmínek zakotvených v zákoně o obchodních korporacích.

---

³⁴⁹ Op. cit. sub 263, s. 86 a násl.

Ustanovení § 35 ZOK ponechává ne zcela jasným, zda musí být splněny nejen zákonné podmínky (například, že výplata splňuje tzv. test insolvence dle § 40 odst. 1 ZOK), ale i případné zvláštní podmínky stanovené ve společenské smlouvě korporace; jde o výklad slovního spojení: „ledaže věděla či musela vědět, že nejsou splněny podmínky stanovené *tímto zákonem*“. Na první pohled by se zdálo, že text ustanovení je jasný a že musí být splněny pouze podmínky stanovené v zákoně o obchodních korporacích. Společenská smlouva však může podmínky pro výplatu podílu na zisku dále omezit, určit jinou oprávněnou osobu než je společník apod. (dodejme, že však nemůže podmínky zmírnit – nemůže totiž zhoršit postavení korporace ve vztahu ke společníkům, a to přinejmenším z toho důvodu, že korporace není stranou společenské smlouvy).³⁵⁰ Zákon o obchodních korporacích však ponechává společenské smlouvě poměrně výrazné možnosti, jak do režimu rozdělení resp. výplaty podílu na zisku zasáhnout. Jako příklad poslouží již uvedená možnost rozdělit zisk i mezi jiné osoby než společníky. Byl by pak skutečně v dobré víře společník, který by přijal podíl na zisku, ač by věděl, že má být rozdělován mezi jiné osoby? Autorka se domnívá, že takový výklad by odporoval samotné podstatě ochrany dobré víry. Z tohoto důvodu se přiklání k závěru, že – byť to zákon výslovně neukládá – musí být dobrá víra zkoumána i s ohledem na naplnění podmínek společenské smlouvy.³⁵¹

Dikce samotného ustanovení § 35 ZOK je poměrně tradiční ve vztahu k zakotvení dobré víry. Na místech, kde zákonodárce chce objektivizovat určité přesvědčení, stanoví běžně dva limity, zcela jako v daném případě – zákon vyžaduje absenci znalosti určité skutečnosti resp. absenci povinnosti mít danou znalost. Nepostačí tak, pokud daná osoba pouze nevěděla o porušení zákonných pravidel při výplatě podílu na zisku, pokud zároveň o daném porušení vědět musela.

---

³⁵⁰ Srov. PELIKÁN, R.: Kogentní a dispozitivní ustanovení v novém zákonu o obchodních korporacích, Obchodněprávní revue 9/2012, s. 246.

³⁵¹ Shodný závěr je mimoděk konstatován v komentářové literatuře, bohužel bez bližšího odůvodnění. Srov. ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 86.

Přesvědčení osoby, jež přijala podíl na zisku, musí tedy být shledáno nejen vzhledem k její osobě, ale i vzhledem k obecným pravidlům opatrnosti, péče, právního povědomí. Dobrá víra je tak posuzována objektivizovaným způsobem, tj. s ohledem na běžnou péči a opatrnost. Na druhou stranu nelze na společníka či jinou oprávněnou osobu klást nemístné požadavky ve vztahu k ověřování všech podmínek pro výplatu podílu na zisku.

Posouzení dobré víry tak bude odvislé od té které konkrétní situace. Závěry mohou také být vůči jednotlivým společníkům různé – kupříkladu společník, který je zároveň statutárním orgánem korporace bude muset ustát zcela odlišný „test dobré víry“ než minoritní společník s omezenými možnostmi kontroly. Společník, který se nemohl účastnit valné hromady společnosti a spolehne se tak na zápis z jejího konání, zpravidla nebude moci vědět, že zápis neodpovídá skutečnosti. Stejně tak zpravidla bude dána dobrá víra tehdy, pokud budou valné hromadě předloženy falšované podklady, v účetní závěrce budou uvedeny nesprávné údaje atd.

Dobrá víra bude v souladu s obecnými principy zkoumána k okamžiku vyplacení podílu na zisku. Následná absence dobré víry již není relevantní (srov. výše).

Doplňme pro úplnost, že revokace usnesení o rozdělení zisku v případě, že již došlo k vyplacení rozdělitelného zisku mezi oprávněné osoby, nebude mít ve vztahu k povinnosti vydat vyplacený podíl na zisku žádné účinky. Jednak je tento závěr dán s ohledem na rozhodný okamžik, ke kterému je zkoumána dobrá víra příjemce. Dále však je nutné připomenout to, že usnesení valné hromady je ve smyslu § 45 ZOK právním jednáním. Právní úkony mohou působit následky zásadně jen do budoucna, pokud zákon nestanoví nic jiného. Rozhodnutí valné hromady, kterým je revokováno její jiné rozhodnutí, je možné, pouze pokud v důsledku takového rozhodnutí již nenastaly nezvratné právní účinky. Dalším omezením je, že revokací není možné podstatně zasáhnout do práv třetích osob.³⁵² Jinými slovy je zde chráněna

---

³⁵² Obecně k možnosti zrušit předcházející rozhodnutí valné hromady se vyjadřuje Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 27. 4. 2005 sp. zn. 29 Odo 540/2004. Toto rozhodnutí bylo učiněno ve vztahu k předcházející právní úpravě, která sice rozhodnutí valné hromady

nejen dobrá víra a *iura quaesita*, ale v obecné rovině právní jistota i zákaz pravé retroaktivity.

6.3 Vydání prospěchu z konkurenčního jednání

Zákaz konkurenčního jednání ³⁵³ člena orgánu (či jiné určené osoby) k obchodní korporaci je promítnutím principu loajality (jakožto součásti poctivosti). Stále aktuální je vyjádření BEJČKA k právní úpravě před rekodifikací: „Zákaz konkurence je vlastně konkretizací generální klauzule loajality; některé konkrétně uvedené skutkové podstaty tohoto zákazu jsou i nepřímým potvrzením existence oné generální klauzule loajality.“³⁵⁴ Doplňme, že povinnost loajality byla dovozována z přiměřeného užití mandátní smlouvy na vztah mezi členem orgánů a společnostmi dle tehdejšího § 66 odst. 2 obch. zák.

Zákaz konkurenčního jednání upravuje ve svém § 432 obecným způsobem občanský zákoník; pro obchodní korporace se však uplatní jeho speciální ustanovení (z obecné úpravy by nicméně měla být zachována možnost zdržovací žaloby).³⁵⁵

V rámci právní úpravy zákazu konkurenčního jednání v zákoně o obchodních korporacích je v rámci rekodifikace poměrně specifickým případem užitá dobrá víra. Dle ustanovení § 5 ZOK, může korporace požadovat, aby jí ten, kdo porušil zákaz konkurenčního jednání, vydal prospěch, který v důsledku toho získal, anebo aby na ni převedl z toho vzniklá práva, ledaže to vylučuje jejich

---

nepovažovala za právní úkon, tj. v dnešní terminologii právní jednání, ale vztahovala na ně ustanovení ohledně právních úkonů obdobně.

³⁵³ „Zákaz konkurence je vlastně konkretizací generální klauzule loajality; některé konkrétně uvedené skutkové podstaty tohoto zákazu jsou i nepřímým potvrzením existence oné generální klauzule loajality.“ BEJČEK, J.: Principy odpovědnosti členů statutárních a kontrolních orgánů kapitálových společností, Právní rozhledy 17/2007, s. 613.

³⁵⁴ Op. cit. sub 353, s. 613.

³⁵⁵ Nauka dovozuje i aplikovatelnost solidarity v rámci povinnosti k náhradě škody. Srov. ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 13.

povaha. Povinnost vydat takový prospěch je stanovena i pro každého jiného nabyvatele tohoto prospěchu nebo práva, *leda by jednal v dobré víře*.

Jednotlivé případy zákazu konkurence jsou uvedeny zvláště u jednotlivých korporací. V rámci kapitálových korporací pak existuje možnost liberálnějšího přístupu ke konkurenčnímu jednání v případě, že o skutečnostech konkurenční povahy dotčený výslovně informuje či dojde ke svolení společníků³⁵⁶ (tím je založena vyvratitelná domněnka „nekonkurence“). Popis obsahu konkurenčního jednání přesahuje zaměření této práce; omezme se proto na konstatování, že se jedná obecně řečeno o vyvíjení podnikatelské, zprostředkovatelské či řídicí činnosti ve stejném oboru podnikání, jako vyvíjí daná obchodní korporace.

Zákon o obchodních korporacích upravil částečně novým způsobem následky konkurenčního jednání. Ve smyslu § 5 ZOK má korporace právo (nikoli povinnost³⁵⁷) požadovat po tom, kdo zákaz konkurence porušil, vydání prospěchu z konkurenčního jednání, nebo právo na převedení vzniklých práv. Mezi těmito nároky má právo volby. Samozřejmým předpokladem požadavku na převedení vzniklých práv je (a) výhodnost těchto práv pro korporaci, (b) to, aby daná práva byla svou povahou převoditelná. Převodu bude bránit, pokud půjde o práva osobní povahy, již konzumovaná, podléhající souhlasu toho, kdo právo zřídil bez udělení tohoto souhlasu³⁵⁸ apod.

Povinnost vydat prospěch, anebo převést konkurenčním jednáním vzniklá práva je však nově vztažena i na *každého jiného nabyvatele prospěchu či práva, ledaže tento nabyvatel jednal v dobré víře*. Slovní spojení „každého jiného nabyvatele“ je potřeba vykládat tak, že se jedná o každého jiného nabyvatele, než je ten, kdo porušil konkurenční jednání. Vzhledem k poměrně široké dikci ustanovení by bylo možné dovodit, že se tato povinnost vydat prospěch či

---

³⁵⁶ Srov. ustanovení § 109, 199, 441, 442, 451, 710, 722 ZOK.

³⁵⁷ Pakliže korporace nebude nicméně požadovat vydání prospěchu z konkurenčního jednání, anebo převedení vzniklých práv, může to v některých případech vyvolat vznik odpovědnosti za porušení péče řádného hospodáře.

³⁵⁸ Srov. ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 13.

převést právo vztahuje i na následné další nabyvatele, na které byl prospěch či právo dále převedeno.

Dobrá víra se v předmětném ustanovení váže na neznalost okolností, které zakládají porušení zákazu konkurenčního jednání (tj. o nich nabyvatel nevěděl, ani nemohl vědět). Dobrá víra se v souladu s obecnou zásadou dle ustanovení § 7 OZ předpokládá, bude tak na obchodní korporaci, aby ji vyvracela³⁵⁹. V případě, že se korporace svých práv úspěšně dovolá, zásadně bude mít nabyvatel právo na náhradu vzniklé škody od toho, kdo na něj předmětné právo či prospěch převedl.

Právo požadovat vydání prospěchu z konkurenčního jednání nebo práva z něho vzniklého po každém dalším nabyvateli je rozšířením ochrany společnosti oproti dřívější úpravě následků konkurenčního jednání. Stejně tak je novinkou i ochrana dobré víry dalšího nabyvatele. Doplňme, že ochrana jeho dobré víry je v tomto případě zcela nezbytná. Bez její ochrany by totiž byly následky konkurenčního jednání, které *stricto sensu* jsou vztahem mezi společnostmi a tím, kdo zákaz konkurence porušil, byly přenášeny na třetí osobu, která s daným porušením neměla nic společného.

Právo na vydání prospěchu či převod vzniklého práva od povinné osoby se dle § 5 odst. 2 ZOK prekluduje v poměrně krátkých lhůtách - v subjektivní lhůtě 3 měsíců, počítané ode dne, kdy se o konkurenčním jednání obchodní korporace dozvěděla, nejpozději však v objektivní lhůtě 1 roku ode dne, kdy nastalo porušení zákazu konkurence. Prekluze tak není navázána na vznik prospěchu či práva, ale již na samotné konkurenční jednání. Právo na uplatnění náhrady škody není těmito lhůtami omezeno, a použije se tak pro jeho uplatnění obecná promlčecí doba. Stejně tak není prekluzivní lhůta aplikovatelná na zdržovací žalobu³⁶⁰.

---

³⁵⁹ V komentářové literatuře je nesprávně uvedeno, že ač se dobrá víra předpokládá, bude nabyvatel prokazovat svou dobrou víru. Presumpce dobré víry přitom znamená pravý opak (tj. dobrá víra nabyvatele se předpokládá a je na protistraně, aby ji vyvrátila). Srov. ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 14.

³⁶⁰ Dle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1744/2008, ze dne 31. 3. 2009, (SJ 8/2009) tehdejší ustanovení § 65 odst. 2 [obch. zák.](#) nebránilo společnosti, aby se domáhala uložení povinnosti osobě porušující zákaz konkurence zdržet se jednání, jímž zákaz konkurence

6.4 Pravidlo podnikatelského úsudku a péče řádného hospodáře

Dobrá víra a poctivost našla v rámci rekodifikace uplatnění i v rámci právní úpravy pravidla podnikatelského úsudku a péče řádného hospodáře³⁶¹. V jeho rámci jsou využity oba pojmy, poctivost pak ve své složce loajality.

Péče řádného hospodáře je vymezena v občanském zákoníku v jeho ustanovení § 159. Její součástí je a) vykonávání funkce s nezbytnou *loajalitou*, a zároveň b) s potřebnými znalostmi³⁶² a pečlivostí³⁶³. Nedbale pak jedná ten, kdo není péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu a nevyvodil z toho pro sebe důsledky. (Toto pravidlo by se dalo označit za třetí aspekt péče řádného hospodáře). V rámci obchodních korporací je toto pravidlo dále rozvedeno v ustanovení § 52 ZOK, dle něhož se při posuzování péče řádného hospodáře vždy přihlédne k péči, jakou by vynaložila v obdobné situaci jiná rozumně pečlivá osoba, která by byla v postavení člena orgánu korporace.

Standard jednání každého bude posuzován s ohledem na obecné pravidlo § 4 OZ, které předpokládá, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka a schopnost jej užívat s běžnou péčí a opatrností, kdy takové jednání v právním styku může každý důvodně očekávat (srov. výše). Stejně tak je nutné poukázat na obecnou povinnost každého jednat poctivě a slušně. Tyto

---

porušuje, kdy na podání takovéto žaloby se nevztahuje prekluzivní lhůta uvedená v odstavci třetím zmíněného ustanovení. Závěry tohoto soudního rozhodnutí jsou *mutatis mutandis* použitelné i v rámci rekodifikace, neboť ani v nové právní úpravě neexistuje ustanovení, které by podání zdržovací žaloby vylučovalo.

³⁶¹ I za předcházející právní úpravy bylo rozhodování vázáno na dobrou víru. Pojem péče řádného hospodáře dle nauky lze například chápat „jako výkon vědomé rozhodovací činnosti na základě dostatečných informací, konané v dobré víře ve prospěch společnosti bez preferování vlastních soukromých zájmů, opírající se o racionální základy, vykonávané odborně, po všech stránkách profesionálně“. ELIÁŠ, K. Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 272.

³⁶² Obecné pravidlo nového občanského zákoníku stanoví v § 2912 odst. 2 domněnku nedbalostního jednání každého, kdo dá najevo zvláštní znalost, dovednost, či pečlivost, nebo zaváže-li se k činnosti, kde je takových vlastností třeba, a následně je neuplatní.

³⁶³ Na akademickém poli probíhá diskuze, zda je loajalita součástí péče řádného hospodáře či nikoli. Srov. HAVEL, B. Obchodní korporace ve světle proměn. Variace na neuzavřené téma. Praha: Auditorium, 2010, s. 156. Vzhledem k tomu, že ji občanský zákoník zahrnuje do podmínek péče řádného hospodáře, vycházíme z této práce z konceptu přijatého zákonodárcem, aniž bychom se na tomto místě chtěli vyjadřovat k obecnému podřazení loajality pod péči řádného hospodáře.

obecné povinnosti jsou pravidlem péče řádného hospodáře ve vztahu ke členům orgánů dále rozvíjeny a konkretizovány.

Péči řádného hospodáře specifikuje pro obchodní korporace ustanovení § 51 ZOK, které se vztahuje k její složce výkonu funkce s potřebnými znalostmi a pečlivostí³⁶⁴. S potřebnými znalostmi a pečlivostí jedná ten, kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře³⁶⁵ rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace. Toto pravidlo neplatí, pokud nebylo rozhodování učiněno s nezbytnou loajalitou. Obdobná konstrukce pak je uplatněna i v ustanovení § 71 ZOK týkajícího se ovlivnění³⁶⁶ a náhrady způsobené újmy. Vzhledem k této době odkazujeme *mutatis mutandis* ohledně ovlivnění na závěry učiněné ve vztahu k posuzování pravidla podnikatelského úsudku.

Ustanovení § 51 ZOK není výjimkou z pravidla péče řádného hospodáře, jen jeho konkretizací ve vztahu k činění podnikatelských rozhodnutí. V zásadě je díky němu poskytnuta ochrana členům orgánů a jejich podnikatelským rozhodnutím tehdy, pokud jejich proces rozhodování naplnil zákonné podmínky, a přesto pro společnosti ve výsledku nebylo rozhodnutí prospěšné. Účelem ustanovení je poskytnutí ochrany tak, aby nebyli členové orgánu ve svém rozhodování paralyzováni strachem z rizik (následkem čehož by mohla vzniknout mj. odpovědnost za nekonání). V zásadě každé podnikatelské rozhodnutí s sebou přináší určitou míru rizika, kdy podstoupení přiměřeného rizika je mnohdy zcela nezbytné k přežití v rámci konkurence na trhu. Pokud je splněno pravidlo podnikatelského úsudku, nebude moci být neúspěch rozhodnutí kladen k tíži daného člena orgánu, který rozhodnutí učinil a nebude tedy po něm moci být vymáhána náhrada škody.

---

³⁶⁴ Nikoliv loajality, kde je taková úvaha pojmově nevhodná.

³⁶⁵ Požadavek dobré víry byla v souvislosti s úpravou péče řádného hospodáře naukou dovozován již před rekonstrukcí. Srov. BEJČEK, J.: Principy odpovědnosti členů statutárních a kontrolních orgánů kapitálových společností, Právní rozhledy 17/2007, s. 613.

³⁶⁶ Ustanovení § 71 ZOK stanoví, že každý, kdo pomocí svého vlivu v obchodní korporaci rozhodujícím způsobem ovlivní chování obchodní korporace k její újmě, tuto újmu nahradí, ledaže prokáže, že mohl při svém ovlivnění v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu ovlivněné osoby. Důkazní břemeno tíží vlivnou osobu a vztahuje se na prokázání a) její dobré víry v to, že (b) mohla rozumně předpokládat, že jedná informovaně a zároveň (c) rozumně předpokládat, že jedná v obhajitelném zájmu korporace.

Pravidlo podnikatelského úsudku má několik složek. Jde o:

- a) pravidlo regulující proces podnikatelského rozhodování,
- b) při němž osoba činící rozhodnutí *v dobré víře* rozumně předpokládala, že
- c) jedná informovaně a
- d) v obhajitelném zájmu obchodní korporace (tj. loajálně),
- e) a zároveň rozhodnutí činila s nezbytnou loajalitou.

Osoba činící rozhodnutí musela v dobré víře rozumně předpokládat splnění podmínek c) a d) výše (podrobnější rozbor těchto podmínek přesahuje zaměření této práce a proto odkazujeme na odbornou literaturu k tématu)³⁶⁷ a budeme se nadále věnovat otázce posuzování dobré víry.

Jak bylo právě uvedeno, jde o pravidlo, které reguluje proces rozhodování – nesměřuje tedy k posouzení výsledku. Soud bude při jeho aplikaci muset vycházet nikoli tedy z následků rozhodnutí, ale z posouzení očekávaných následků takové rozhodnutí, zvážení rizik, které byly o rozhodnutí dány v době rozhodování apod. Rozhodnutí tak nebude moci být posuzováno *ex post*, ale ve vztahu k informacím a skutečnostem daným v době jeho přijetí, tj. *ex ante*.

V tomto směru je využitelná judikatura učiněná k předcházející právní úpravě, která dovodila pravidlo podnikatelského úsudku a odpovědnost za náležitý proces rozhodování. Nejvyšší soud například upozornil, že odvolací soud neposoudil věc správně, pokud se nezabýval tím, zda smlouvy uzavírané mezi obchodní společností a třetí osobou byly *v době svého uzavření* pro společnost skutečně nevýhodné, či zda bylo možné *s přihlédnutím k okolnostem známým v době uzavření smluv* možné předpokládat, že třetí osoba svým smluvním závazkům nedostojí (v daném případě došlo k porušení

---

³⁶⁷ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 135 a nás., HÁMORSKÁ, A., Povinnost členů orgánů obchodních korporací jednat s péčí řádného hospodáře po rekodifikaci, Obchodněprávní revue 9/2012, s. 250; BALÝOVÁ, L.: Péče řádného hospodáře ve volených orgánech obchodních korporací ve světle rekodifikace, Obchodněprávní revue 7-8/2014, s. 212; TOMSA, M. Posouzení péče řádného hospodáře člena orgánu právnické osoby podle návrhu nového občanského zákoníku, In ČERNÁ, S., ČECH, P., a kol.: Pocta Ivaně Štenglové k sedmdesátým narozeninám, 1. vyd., C. H. Beck: Praha, 2012, s. 279 a násled.

smluvních povinností dle námitky dovolatele v důsledku nepředvídatelného ekonomického krachu v Turecku a s tím související změny kursu).³⁶⁸

Dobrá víra je v tomto případě užita jako objektivizované subjektivní přesvědčení jednající osoby, že své rozhodnutí činí při naplnění zákonem daných předpokladů. Bude proto vždy posuzováno nikoli skutečné vnitřní přesvědčení jednajícího, ale jaké by bylo přesvědčení jiné osoby v jeho postavení s ohledem na zjištěné skutečnosti. Posouzení dobré víry tak zahrnuje jednak to, jak by jednala jiná rozumná osoba vykonávající funkci člena orgánu dané korporace, a zároveň bude přihlédnuto k jejím subjektivním schopnostem, pokud jsou nad rámec této běžné „rozumnosti“ – tj. testem bude jiná rozumná osoba obdobných vyšších schopností.³⁶⁹ Test dobré víry bude v tomto ohledu činěn s ohledem na informace dostupné v době rozhodování (tedy i s ohledem na zjištění, která by rozumný člen orgánu učinil, ač se tak ve skutečnosti nestalo). V rámci zkoumání péče řádného hospodáře (tj. včetně naplnění pravidla podnikatelského úsudku) by tedy taková úvaha měla zahrnovat posouzení okolností rozhodnutí, které daný člen orgánu věděl, či vědět s ohledem na své postavení měl.

Ustanovení § 51 ZOK dobrou víru vztahuje k *rozumnému předpokládání* určitých skutečností. Autorka se domnívá, že požadavek „rozumnosti“ je v tomto ohledu nadbytečný, neboť obecným předpokladem dobré víry je právě objektivizovaná úvaha – tedy úvaha nikoli s ohledem na subjektivní přesvědčení, ale ve vztahu k průměrné osobě, rozumné osobě, v tomtéž postavení. (Na druhou stranu výklad ustanovení nezatemňuje ani výrazněji neztěžuje). Ustanovení § 52 ZOK pak kritérium rozumnosti vztahuje k pečlivosti – standardem tak je jiná rozumně pečlivá osoba, která by byla v postavení člena orgánu.

Dle ustanovení § 51 věta druhá ZOK se pravidlo podnikatelského úsudku neuplatní v případě, že rozhodnutí nebylo činěno s potřebnou *loajalitou*.

---

³⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 29 Cdo 3376/2009.

³⁶⁹ Srov. postup testu péče řádného hospodáře v britském právním prostředí dle KRTOUŠOVÁ, L.: Péče řádného hospodáře: odpovídá britskému konceptu duty of care, skill and diligence?, Obchodněprávní revue 10/2013, s. 277.

Povinnost jednat loajálně je v rámci pravidla podnikatelského úsudku vyjádřena dvakrát – poprvé již v ustanovení věty první pomocí slovního spojení *jednání v obhajitelném zájmu společnosti*. Zároveň je povinnost loajality zopakována ještě ve větě druhé. Je otázkou, jaký význam má dvojitý zdůraznění téhož; autorka se domnívá, že věta druhá § 51 ZOK je v zásadě nadbytečná.

Za neloajální rozhodnutí by člen orgánu měl nést plnou odpovědnost, neboť při takovém rozhodnutí porušuje jedno ze základních pravidel výkonu jeho funkce (srov. níže). Zákon byl v tomto ohledu poměrně nekompromisní a pevně zakotvil pravidlo, že neloajálnost nelze tolerovat.³⁷⁰ Absence povinné loajality při činění rozhodnutí je tak překážkou pro poskytnutí ochrany před rizikem rozhodování (vyloučí poskytnutí tzv. *safe harbour*) a neloajální rozhodnutí bude zakládat porušení péče řádného hospodáře a související vznik odpovědnosti za vzniklou újmu.

K otázce loajality je dostupná judikatura učiněná k předcházející právní úpravě, která je *mutatis mutandis* použitelná. Nejvyšší soud v návaznosti na doktrínu dovodil, že loajalita v obchodním právu je základním východiskem všech povinností společníků i členů orgánů společnosti³⁷¹ a je výkladovým pravidlem, v jehož rámci je třeba interpretovat jednotlivé povinnosti těchto osob vůči společnosti.³⁷² V rozporu s povinností loajality člena orgánu například bylo vyplacení promlčené pohledávky jednatele, jež učinil jednatel jménem společnosti (v kolizi zájmů jednatel upřednostnil zájem vlastní nad zájmem společnosti)³⁷³. Nepřípustné bylo shledáno jednání člena představenstva, který dával při rozhodování v představenstvu přednost zájmům společnosti před zájmy akcionáře, který jej do představenstva vahou

---

³⁷⁰ Srov. ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 136.

³⁷¹ Přes absenci výslovného ustanovení byla povinností loajality naukou dovozena s ohledem na přiměřené použití právní úpravy mandátní smlouvy na vztah mezi členem orgánu a společností dle § 66 odst. 2 obch. zák. Srov. například BEJČEK, J.: Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností, právní rozhledy 17/2007, s. 613.

³⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006, který se týkal povinnosti společníka při převodu obchodního podílu zajistit, aby převodem obchodního podílu neúměrně a neodůvodněně neohrozil další činnost a existenci společnosti (tj. například formou převodu na osobu nevěrohodnou a neznámého pobytu). Závěr byl učiněn s odkazem na nauku: ČERNÁ, S.: Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl, 1. vydání, ASPI, Praha 2006, s. 185 a n.

³⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2974/2012.

svých hlasů prosadil, a nenechá se při výkonu funkce tímto akcionářem ovlivňovat.³⁷⁴ V jiném rozhodnutí Nejvyšší soud dovodil, že i před výslovnou regulací finanční asistence bylo rozhodnutí, zda ji společnost poskytne, zásadně na uvážení jejího statutárního orgánu, jenž byl povinen postupovat s náležitou péčí (což mimo jiné znamenalo i povinnost členů statutárního orgánu dát přednost zájmům společnosti před zájmy vlastními).³⁷⁵ Trestněprávní důsledky pak mělo nepoctivé jednání jediného člena představenstva, který jednal v dílčích krocích tak, aby velkou část majetku společnosti „vyvedl“ a pak si ji zcela v rozporu s povinností loajality присвожил (jednal tak, aby s majetkem společnosti nemohla disponovat).³⁷⁶

Z výše uvedeného plyne, že ustanovení § 51 ZOK v sobě kumuluje jednak dobrou víru, ale i jeden z aspektů poctivosti a slušnosti. V tomto ohledu jde pravidlo v našem právním řádu poměrně výjimečné. Kumulace obou těchto principů je však v daném případě na místě.

Důkazní břemeno, na rozdíl od obecné právní úpravy, tíží vzhledem k ustanovení § 52 ZOK člena orgánu, u něhož je namítáno porušení péče řádného hospodáře. Fakticky se tak porušení péče řádného hospodáře presumuje.³⁷⁷ Je tomu tak proto, že je to zpravidla právě člen orgánu, kdo má k dispozici všechny potřebné podklady a dokumenty, které často nebudou druhé straně přístupné. Pouze v případě, že to nelze po členovi orgánu spravedlivě požadovat, soud rozhodne o přenosu důkazního břemene na protistranu. O takovou situaci půjde například tehdy, pokud daná osoba již nebude v době sporu ve funkci člena orgánu a nebude tak mít dostupné potřebné doklady k prokázání své péče.

---

³⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3864/2008.

³⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu z 26. 5. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2964/2008. Následkem porušení povinnosti loajality byla vzniklá odpovědnost za škodu.

³⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013, sp. zn. 8 Tdo 1464/2013.

³⁷⁷ Srov. shodně k předcházející právní úpravě BEJČEK, J.: Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností, Právní rozhledy 17/2007, s. 613.

7 Závěr

Tato práce se zabývala dobrou vírou a poctivostí a slušností. V rámci své obecné části se předně zaobírala terminologickými obtížemi. První z vytyčených hypotéz bylo vyvrácení či potvrzení toho, zda *dobrá víra nabývá určité dvojznačnosti a označuje dva rozdílné instituty: poctivost a slušnost a dobrou víru v užším slova smyslu*. Pomocí ilustrací a analýzy praktického použití institutu dobré víry nejen v rámci právní úpravy rekodifikační, ale i předcházející, dospěla autorka k závěru, že *tato hypotéza je pravdivá*. Dobrá víra je, na úkor terminologické přesnosti a pregnantnosti, užívána pro označení dvou různých situací, někdy nazývaných též dobrou vírou v objektivním a subjektivním smyslu.

Pokud jde o tyto dva významy dobré víry, byly rozděleny následujícím způsobem. Prvním z nich je pojetí dobré víry jakožto mylného, ale omluvitelného, přesvědčení subjektu práv o určité skutečnosti, či jakožto jeho legitimního přesvědčení o jednání v souladu s právem. Je možné na něj nazírat též jako na omluvitelnou nevědomost o vlastní protiprávnosti. Toto subjektivní přesvědčení musí být dáno s ohledem na všechny relevantní okolnosti případu. Zkoumání dobré víry je proto objektivním testem. Z tohoto důvodu je také možné hovořit o objektivizovaném subjektivním přesvědčení. Pro tyto situace byl v práci zachován a používán pojem *dobrá víra*, a to zejména s ohledem na historický a komparativní pohled, stejně jako pro terminologii současného občanského zákoníku.

Druhou náplní dobré víry je právní princip, který je objektivním měřítkem a korektivem jednání. Spočívá ve spojení mnoha kritérií, mezi nimiž je možné jmenovat věrnost, čestnost, respektování práv druhých, férovost, konzistentnost jednání a jeho předvídatelnost, loajalitu, ohleduplnost k zájmu druhých, přiměřenost, rozumnost, obecnou slušnost jednání, důvěru v jednání druhé strany a zachování spolupráce či sledování vlastního zájmu tak, aby nebyl poškozován jiný nebo také jednání v souladu s legitimními očekáváními oprávněného. Dobrou víru v tomto smyslu autorka nazvala *poctivostí a slušností*. Vysvětlila, že dle jejího názoru není pojem *poctivost*

dostačující zejména s ohledem na to, jak bude tento pojem pro běžného recipienta právní normy působit a dále vzhledem ke svému užšímu rozsahu. Vzhledem však k tomu, že se občanský zákoník snaží (ač ne vždy tak činí) pro tento aspekt dobré víry používat pojem *poctivost* či *poctivě*, přikročila autorka k tomuto návrhu terminologie až po určitém váhání.

Dalším z cílů práce bylo potvrzení případně vyvrácení hypotézy, že *současné české právo již s pojmy poctivosti a slušnosti označujícími výše popsany objektivní standard jednání pracuje a uznává je*. Z podrobného rozboru judikatorních případů vyplynulo, že české právo operovalo do přijetí rekodifikace poměrně často s pojmem poctivosti. Pojem *slušnost* byl taktéž judikaturou užíván v případech aplikace ekvitních principů. Jen výjimečně však bylo aplikováno slovní spojení „poctivost a slušnost“. Po přijetí rekodifikace se snaží právní úprava rozlišovat mezi dobrou vírou (v jejím prvním významu) a poctivostí (která je rekodifikací zpravidla užívána pro označení objektivního standardu jednání, tj. druhého významu dobré víry). *Byť je proto možné uzavřít, že současná i předcházející právní úprava s pojmy poctivosti a slušnosti pracují, nebylo možné potvrdit, že poctivost a slušnost by byla i všeobecně uznávaným názvoslovím.*

Ověřeno dále mělo být, zda *pojem poctivosti a slušnosti je způsobilým pro nahrazení pojmu dobrá víra v objektivním slova smyslu*. Autorka dospívá k přesvědčení, že *pojem poctivosti a slušnosti je způsobilým pro nahrazení užívání dobré víry v objektivním smyslu*. Odůvodňuje podrobně, proč se domnívá, že pouze pojem *poctivosti* není dostačující, což ilustruje na názorném příkladu poctivého, ale zároveň neslušného jednání (šlo o příklad jednání, které by bylo v rozporu s obecným konceptem dobré víry v objektivním smyslu slova odpovídajícím německému *Treu und Glauben*).

V rámci ověřování resp. vyvrácení výše uvedených hypotéz bylo autorkou v disertační práci podrobně přiblíženo, jaké je současné obecné právní ukotvení obou principů, s důrazem na princip poctivosti a slušnosti, o kterém není právní doktrínou toliko traktováno. Vzhledem k omezenému rozsahu práce nebylo možné podat komplexní přehled a popis všech situací, kdy se princip poctivosti a slušnosti a dobré víry v obchodním styku uplatní. Z tohoto

důvodu autorka přistoupila k výběru pouze některých z nich a o těchto vybraných případech podrobněji pojednala.

V rámci tohoto zkoumání byly uvedeny případy z judikatorní praxe k předcházející právní úpravě, kde došlo k užití principů dobré víry a poctivosti a slušnosti v rámci obchodního styku a zároveň bylo odůvodněno, zda tyto závěry mohou být použitelné i pro současnou právní úpravu. V případě, že rekodifikace přinesla odchylky od dřívější (judikatorní) praxe, práce na to upozornila.

Po provedení této analýzy dospěla autorka k závěru, že *v obchodním styku je nutné respektovat obecný princip dobré víry a zároveň je uložena povinnost jednat poctivě a slušně. Tím byla potvrzena poslední z vytyčených hypotéz.*

Obecná a ekvitní povaha obou pojednávaných principů umožňuje jejich aplikaci v rozličných případech a zároveň dovoluje vždy přihlédnout ke zcela konkrétním okolnostem, o čemž svědčí i přiblížená judikatura. Zejména pokud jde o *poctivost a slušnost*, je nutné vyzdvihnout široký aplikační dopad principu a zároveň jeho současné částečné zdůraznění vzhledem k výslovnému zakotvení principu v textu zákona. Dobrou víru a poctivost a slušnost skutečně je tak z disertační prací vysvětlených důvodů možné považovat za klíčové principy soukromého práva.

8 Shrnutí

Principy *dobré víry* a *poctivosti a slušnosti* je dle autorky práce možné považovat za jedny z nejvýznamnějších principů civilního práva. Jejich aplikace je možná na širokou škálu situací vzhledem k jejich obecnému charakteru. Společným základem těchto principů je ochrana důvěry, která je pro obchodní styk zcela esenciální. Ačkoliv mají principy dobré víry a poctivosti a slušnosti společný základ, jsou rozličné. Přesto bývají v právní praxi poměrně často zaměňovány, případně nazývány pouze „dobrou vírou“ a subsumovány pouze pod tento pojem.

Tato disertace se proto zabývá historickými kořeny pojmů samotných, jakož i vysvětlením současné dichotomie pojmu dobré víry. V první části disertace autorka analyzuje principy dobré víry a poctivosti a slušnosti, a vytyčuje mezi nimi hranici. Pojem dobré víry užívá pro omluvitelné přesvědčení subjektu o absenci vlastní protiprávnosti nebo také objektivizovaně hodnocené subjektivní přesvědčení o určité skutečnosti. Za účelem terminologického rozlišení obou pojednávaných principů činí autorka návrh na nazývání *objektivní dobré víry* poctivosti a slušností a tento svůj návrh odůvodňuje.

Poctivost a slušnost autorka vnímá jako objektivní standard a korektiv jednání. V tomto kontextu je tento princip také popisován jako jeden z limitů autonomie vůle a nástroj proti zneužití práv.

V následujících pasážích disertační práce jsou oba principy blíže popsány, včetně uvedení omezení jejich aplikovatelnosti, standardů jejich zkoumání a kritérií pro jejich aplikaci. Poctivost a slušnost je porovnávána s jinými příbuznými právními instituty (jako jsou zásady poctivého obchodního styku či dobré mravy) a je mezi nimi vytyčena hranice, která však bohužel ne vždy má jednoznačné kontury. Následně jsou uvedeny praktické dopady a funkce principu poctivosti a slušnosti. Stručně jsou přiblíženy i vybrané komparativní aspekty – nastíněn je náhled francouzského, německého a anglického právního řádu a nadnárodních právních projektů na danou problematiku.

Navazující část disertační práce popisuje právní rámec obou principů dle předcházející a současné právní úpravy obsažené v občanském zákoníku a zákoně o obchodních korporacích. Tyto dvě právní úpravy jsou porovnány.

Autorka následně přibližuje svůj závěr, že principy poctivosti a slušnosti i dobré víry jsou aplikovatelné v obchodním styku jak dle současné, tak i předcházející právní úpravy. Pokud jde o princip poctivosti a slušnosti, není limitován na oblast plnění smluv. Naopak, jeho dopad je mnohem širší. Je užíván v rámci předsmluvních jednání, při výkladu smluv i jejich vymáhání. Tento princip je výrazným způsobem projeven i v právu obchodních korporací – počínaje jejich založením, přes úpravu *corporate governance*, po vztahy mezi korporací a jejími společníky.

V navazující části práce jsou přiblíženy závěry soudní praxe, které byly vysloveny ke zkoumaným principům a které budou použitelné do budoucna či naopak ty, které byly v rámci rekodifikace pozměněny či nahrazeny. Popsány jsou vybrané případy aplikace dobré víry v obchodním styku. Mezi nimi je zkoumána právní úprava nabytí od neoprávněného, regulace podílu na zisku vyplaceného v dobré víře či legislativní zakotvení vydání prospěchu z konkurenčního jednání. Mezním případem je pravidlo podnikatelského úsudku a péče řádného hospodáře, kde jsou patrné projevy obou pojednávaných principů (poctivost a slušnost pak zejména ve své složce loajality).

Poctivost a slušnost je dále užívána ve smluvním právu, a to již ve fázi předsmluvních jednání. Tím však rozhodně není daný institut vyčerpán. Velké pole působnosti se mu totiž dostává i při plnění a výkladu smluv. V rámci práva obchodních korporací je též mapován jeho výskyt. Přiblížena byla například korporační loajalita společníka ke korporaci či případy zneužití většiny.

Na závěr autorka vyzdvihuje význam principů poctivosti a slušnosti a dobré víry a dospívá k názoru, že tyto instituty jsou klíčové pro bezproblémový obchodní styk, zejména v případě jeho neustálých změn a novelizací.

9 Summary

The principle of *good faith* and the principle of *good faith and fair dealing* are considered by the author to be among the most important principles of civil law. Given their general character, their application is possible in a rich variety of cases. The protection of confidence and faith which is crucial for the commercial relations presents a common ground of these principles. However, in the Czech legal practice these principles are confused and often called just “good faith”.

Thus, this dissertation focuses on the historical origins of the notions themselves and the dichotomy of the current use of the principle of good faith. In the first part of the dissertation the notions *good faith* and *good faith and fair dealing* are analyzed. The distinction between the two principles is drawn and the author reasons with this. The notion *good faith* is related to an excusable personal conviction of lawlessness (or for an objectively ascertained personal conviction of some fact). Given the terminology problems, the author suggests her own solution and describes the notion good faith in its aspect of objective standard of conduct as *good faith and fair dealing*. She reasons for this suggestion.

Thus, the principle of *good faith and fair dealing* is described as an objective standard of conduct and one of the limits of the autonomy of will. Moreover, it may be used as an instrument against the abuse of rights.

Closer description of both principles including a more detailed characteristic of the limits of their applicability, standards and criteria for their application follows. *Good faith and fair dealing* is compared with other related concepts and. Distinction between them is made, though it is in some cases rather opaque. Last but not least, its practical impact and its functions are analyzed. The point of view of selected European jurisdictions (French, English, German) and transnational legal projects on the principle are briefly specified in this chapter.

Furthermore, the legal framework of the *good faith and fair dealing* is described with regard to both the prior and the current legal regulation of the Civil Code and the Business Corporations Act. The precedent and current legal regulations are compared.

The principles of *good faith and of good faith and fair dealing* are applicable in commercial relations both under the current and the prior legal regulation. The principle of *good faith and fair dealing* is not limited to the fulfillment of contractual obligations. On the contrary, their field of action is much wider. The contractual negotiation, contract interpretation and enforcement are governed by these principles as well. Moreover, these principles are rather widely applicable to the life of a business corporation. Thus, it is applicable to its establishment, to corporate governance and to the relation between the business corporation and its associates.

In the following part of the dissertation, the judicature relevant to the *good faith* and *good faith and fair dealing* application is dealt with. Given the recent recodification of the Czech civil law, the judicature decisions are described from the point of view of their possible future applicability. Selected cases of the *good faith* scope of application are described. An example is the acquisition of the ownership from an unentitled person, the good faith profit-share reimbursement and the return of a benefit from the violation of a non-competition obligation. In this context, the business judgement rule and the obligation of due care of a member of a corporation body are somewhat exceptional. The *good faith* principle and *good faith and fair dealing* principle, mostly in its aspect of loyalty, are combined to give rise to a unique case of their application.

The *good faith and fair dealing* principle's use in commercial relations is illustrated on the contractual obligations, pre-contractual liability and interpretation of contracts. Its scope of application is not limited only to the contractual law. Thus, some corporate law illustrations are given such as the corporate loyalty of the associate to the corporation and the abuse of majority.

Finally, the dissertation pinpoints the importance of the *good faith and good faith and fair dealing* principles. The author reasons that they present a key instrument to the smooth and trouble-free business relation, all the more in the constantly changing legal framework.

10 Seznam použité literatury a pramenů

Učebnice, komentáře, monografie, sborníky

BARTOŠEK, M., Encyklopedie římského práva. 2. přepracované vydání, Praha: Academia, 1994.

von BAR, CH., CLIVE, E., SCHULTE-NÖLKE, H. (eds.) Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DFCR), Outline Edition. 2009.

BISSARDON, S. Guide du langage juridique. Vocabulaire, pièces et difficultés. 2e édition, Litec 2005.

BUSCH, D., [EWOUD HONDIUS](#), D., VAN KOOTEN, H. J., SCHELHAAS, H. N., SCHRAMA, W.M.: The Principles of European Contract Law and Dutch Law, Commentary, Kluwer Law International: 2002.

CARBONNIER, J.: Droit civil. Les obligations. 16e édition. Paris: Presses Universitaires de France, 1992.

CORNU, G.: Vocabulaire juridique, 7e édition, Paris: Quadrige 2005.

COZIAN, M., VIANDIER, A., DEBOISSY, F.: Droit des sociétés, 3e édition, Paris: Litec, 2000.

ČERNÁ, S.: Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl, 1. vydání, ASPI, Praha 2006.

ČERNÁ, S.: K některým aspektům zájmu kapitálové společnosti, In ČERNÁ, S., ČECH, P. a kolektiv autorů: Pocta Ivaně Štenglové k sedmdesátým narozeninám. Vydání 1. Praha: C. H. Beck, 2012.

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku, konsolidované znění, s. 289, dostupné ke dni 27.5.2015 na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-OZ-konsolidovana-verze.pdf/>.

ELIÁŠ, K. Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998.

FABRE-MAGNAN, M. Droit des obligations. 1 – Contrat et engagement unilatéral. Paris: Presses Universitaires de France, 2008.

FALDYNA, F. a kol., Obchodní zákoník s komentářem. II. díl. 1. vydání. Praha: Codex 2000.

FENYVES, A., KERSCHNER, F., VONKILCH, A. (eds.). ABGB. 3. Auflage des von Heinrich Klang begründeten Kommentars. §§ 285-352. 3. vydání. Wien: Verlag Österreich, 2011.

FURMSON, M.P.: Chechire, Fifiit and Furmson's Law of Contract, 15th Edition Oxford: Oxford University Press, 2007.

HABERSTUMPF, H. Die Formel vom Anstandgefühl aller billig und gerecht Denkenden in der Rechtsprechung des Bundesgerichtshofes. 1976.

HART, H. L. A., Pojem práva. Praha: Prostor, 1. vydání, 2004.

HAVEL, B. Obchodní korporace ve světle proměn. Variace na neuzavřené téma. Praha: Auditorium, 2010, s. 156.

HULMÁK, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.

HULMÁK, M.: Uzavírání smluv v civilním právu, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008.

Justiniánské Instituce, Praha, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum 2010.

KINCL, J. – URFUS, V. – SKŘEJPEK, M.: Římské právo, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 1995.

KNAPP, V.: *Teorie práva*, Praha: C. H. Beck, 1995.

KLUGE, bearb. von Volker. J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. 12., Neubearb. Aufl. Berlin: Schweitzer, 1999.

LANDO, O., BEALE, H. *Principles of European Contract Law – Part I. and II. combined and revised*. The Commission on European Contract Law, 2000.

LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014.

MAREK, R., JEŽEK, V.: Cenné papíry v novém občanském zákoníku, Komentář, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013.

MAYER-MALY, T., *Contra bonos mores, Iuris Professio*. Festschrift M. Kaser, 1986.

MELZER, F., TĚGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1–117. 1. vydání. Praha: Leges, 2013.

NOVÝ, Z.: Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu. Praha: C. H. Beck, 2012.

REBRO, K., Římské právo súkromné, 1. vydání, Bratislava: Obzor, 1980.

ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J.: Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl druhý. Praha: V. Linhart, 1935.

SALAČ., J. Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004.

SKŘEJPEK, M. Poodkryté tváře římského práva. 1. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2006.

SPÁČIL, J. a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474), Praha: C. H. Beck, 1. vydání, 2013.

ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. Obchodní zákoník, 12. vydání 2009, Praha 2009.

ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. Zákon o obchodních korporacích, Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013.

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kolektiv Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009.

TICHÝ, L.: Obecná část občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.

TOMSA, M. Posouzení péče řádného hospodáře člena orgánu právnické osoby podle návrhu nového občanského zákoníku, In ČERNÁ, S., ČECH, P., a kol.: Pocta Ivaně Štenglové k sedmdesátým narozeninám, 1. vyd., C. H. Beck: Praha, 2012.

VOGENAUER, S., KLIENHEUTSTERKAMP, J. Commentary on the UNIDROIT principles of international commercial contracts (PICC). Oxford: Oxford University Press, 2009.

VON BAR, Ch. Principles, definitions and model rules of European private law: draft common frame of reference (DCFR). Vol. I. Oxford: Oxford University Press, 2010.

WHITTAKER, S., ZIMMERMAN, R. (eds). Good Faith in European Contract Law, Cambridge University Press, 2000.

Literatura časopisecká

BALARIN, J.: Poznámky k (absenci) principu dobré víry v návrhu občanského zákoníku in Bulletin Advokacie č. 1-2/2011.

BALÝOVÁ, L.: Péče řádného hospodáře ve volených orgánech obchodních korporací ve světle rekodifikace, Obchodněprávní revue 7-8/2014.

BEJČEK, J.: Principy odpovědnosti členů statutárních a kontrolních orgánů kapitálových společností, Právní rozhledy 17/2007.

BEJČEK, J.: Existuje smluvní svoboda? Právník, roč. 137, č. 12.

BRIDGE, M. G.: Does Anglo-Canadian Contract Law Need a Doctrine of Good Faith? Canadian Business Law Journal, 1984, sv. 9, č. 4.

ČECH, P.: Hlavní změny v obchodním zákoníku po 1. lednu 2012. Právní rádce, 2012, č. 1.

DOBEŠ, P.: K odpovědnosti za škodu v předsmuvním stadiu de lege lata, Právní rozhledy 20/2009.

FILIP., V. Právní úprava transakcí s konfliktem zájmů, Právní rozhledy 10/2008.

HÁMORSKÁ, A., Povinnost členů orgánů obchodních korporací jednat s péčí řádného hospodáře po rekodifikaci, Obchodněprávní revue 9/2012.

HAVEL, B. Dobré mravy a poctivý obchodní styk, Právník, 1/2000.

HRÁDEK, J.: Předsmuvní odpovědnost, Bulletin advokacie, 3/2011.

HULMÁK, M.: Limity předsmuvní odpovědnosti, Bulletin Advokacie 3/2011.

HULMÁK, M., VLČEK, K.: Obecná informační povinnost při sjednávání smlouvy – 1. část, Právní rozhledy 17/2012.

HULMÁK, M., VLČEK, K.: Obecná informační povinnost při sjednávání smlouvy – 2. část, Právní rozhledy 18/2012.

KRTOUŠOVÁ, L.: Péče řádného hospodáře: odpovídá britskému konceptu duty of care, skill and diligence?, Obchodněprávní revue 10/2013.

MAREŠOVÁ, M.: Předsmuvní odpovědnost v případě prohlášení o záměru (Letter of Intent), Bulletin Advokacie 12/2012.

NOVÝ, Z.: Princip „poctivosti“ dle Draft Common Frame of Reference jako inspirace pro výklad § 6 odst. 1 návrhu občanského zákoníku, Právní rozhledy 2/2012.

PELIKÁN, R.: Kogentní a dispozitivní ustanovení v novém zákonu o obchodních korporacích, Obchodněprávní revue 9/2012.

SALAČ, J.: Culpa in contrahendo v českém právu?, Právní rozhledy 9/2002.

ŠTENGLOVÁ, I.: K některým otázkám práva na dividendu, Daňový expert 2011/4, dostupné na <http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d33516v42960-k-nekterym-otazkam-prava-na-dividendu/>.

TÉGL, P.: Některé teoretické problémy nabývání od neoprávněného, Právní rozhledy 2009, roč. 17, č. 10.

TÉGL, P., MELZER, F.: Povinnost jednat v právním styku poctivě, Bulletin Advokacie publ. dne 5.12.2014 na <http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-jednat-v-pravnim-styku-poctive>.

TÉGL, P.: K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku in Bulletin Advokacie, č. 1-2/2011.

TELEC, I. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. Právní rozhledy 1/2011.

